

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ RAN
Αντιμετώπιση των
επαναπατριζόμενων
αλλοδαπών τρομοκρατών
μαχητών και των οικογενειών
τους

Ακρωνύμια

CVE	Αντιμετώπιση του βίαιου εξτρεμισμού
ERC22+	Extreme Risk Guidelines 22 – Εργαλείο αξιολόγησης κινδύνου της βρετανικής κυβέρνησης
ESCN	Ευρωπαϊκό Δίκτυο Στρατηγικών Επικοινωνιών
FTF	Αλλοδαποί τρομοκράτες μαχητές
HCR-20	Εργαλείο αξιολόγησης κινδύνου (ιστορική, κλινική διαχείριση κινδύνου)
HTS	Χαγιάτ Ταχρίρ αλ-Σαμ
IR46	Εργαλείο αξιολόγησης κινδύνου της ολλανδικής αστυνομίας
MKO	Μη κυβερνητική οργάνωση
ΔΜΣ	Διαταραχή μετατραυματικού στρες
RAN	Δίκτυο για την Ευαισθητοποίηση σχετικά με τη Ριζοσπαστικοποίηση
RAN CoE	Δίκτυο για την Ευαισθητοποίηση σχετικά με τη Ριζοσπαστικοποίηση - Κέντρο Αριστείας
RAN H&SC	Δίκτυο για την Ευαισθητοποίηση σχετικά με τη Ριζοσπαστικοποίηση - Υγεία και Κοινωνική Μέριμνα (Ομάδα Εργασίας)
RAN POL	Δίκτυο για την Ευαισθητοποίηση σχετικά με τη Ριζοσπαστικοποίηση - Αστυνομία και Επιβολή του Νόμου (Ομάδα Εργασίας)
RAN P&P	Δίκτυο για την Ευαισθητοποίηση σχετικά με τη Ριζοσπαστικοποίηση - Φυλακή και Δικαστική Επιτήρηση (Ομάδα Εργασίας)
TRAP-18	Εργαλείο αξιολόγησης κινδύνου
VEO	Βίαιος εξτρεμιστής παραβάτης
VERA-2	Εργαλείο αξιολόγησης κινδύνου

Το παρόν εγχειρίδιο συντάχθηκε από τους Marije Meines, Merel Molenkamp, Omar Ramadan και Magnus Ranstorp — η επιμέλεια πραγματοποιήθηκε από τον Nicola Davenport — όλοι ανήκουν στο Κέντρο Αριστείας του δικτύου RAN. Οι συντάκτες θα ήθελαν να ευχαριστήσουν όλους τους επαγγελματίες και τους εθνικούς φορείς χάραξης πολιτικής, που μοιράστηκαν περιπτωσιολογικές μελέτες, συμβουλές, πρακτικές και άλλες πληροφορίες. Χωρίς τη στήριξή τους δεν θα ήταν δυνατή η σύνταξη του εν λόγω εγχειριδίου.

Συστάσεις των Επαγγελματιών προς τα Κράτη Μέλη

Ο κατάλογος των συστάσεων των επαγγελματιών αξιοποιεί την εμπειρία των επαγγελματιών και περιλαμβάνει τα μέτρα τα οποία, σύμφωνα με τους επαγγελματίες, θα διευκόλυναν την εργασία των ομολόγων τους. Σκοπός του είναι να προσφέρει, στις εθνικές αρχές, περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με τις ανάγκες και τις ιδέες των επαγγελματιών, εξετάζοντας υφιστάμενες προσεγγίσεις και στρατηγικές, υπό το πρίσμα των προκλήσεων που σχετίζονται με τους επαναπατριζόμενους αλλοδαπούς τρομοκράτες μαχητές (FTF) και τις οικογένειές τους.

Συστάσεις των επαγγελματιών σχετικά με την αξιολόγηση κινδύνου και τη πολυ-υπηρεσιακή συνεργασία

- 1) Προκειμένου οι αξιολογήσεις κινδύνου να προσαρμοστούν στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των επαναπατριζόμενων, προτείνεται η χρήση του RAN CoE Returnee 45, ενός εργαλείου που διερευνά τα κίνητρα, την αφοσίωση και τους κινδύνους που ενέχουν οι επαναπατριζόμενοι, με σκοπό:
 - 1) να ελεγχθεί κατά πόσο οι αξιολογήσεις κινδύνου, που χρησιμοποιούνται επί του παρόντος, μπορούν να επωφεληθούν από το εν λόγω εργαλείο RAN ή
 - 2) να προσαρμοστεί το εργαλείο RAN, το οποίο περιλαμβάνει 45 δείκτες, στις τοπικές συνθήκες, σε περίπτωση που δεν υπάρχει διαρθρωμένο υφιστάμενο εργαλείο αξιολόγησης κινδύνου.
- 2) Δεδομένου ότι το Ισλαμικό Κράτος (ΙΚ) και, ενδεχομένως, άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις, διατηρούν αρχεία προσωπικού με τα προσόντα των στρατολογηθέντων, προτείνεται, κατά τον σχεδιασμό της αντιμετώπισης των μεμονωμένων επαναπατριζόμενων, να χρησιμοποιούνται οι πληροφορίες των αρχείων αυτών.
- 3) Ως πρώτο βήμα για την προσαρμογή της αντιμετώπισης στους μεμονωμένους επαναπατριζόμενους, θα ήταν ίσως χρήσιμο να ληφθούν υπόψη δύο γενιές, αν και δεν ενδείκνυται η αυστηρή διάκριση:
 - 1) η πρώτη γενιά των επαναπατριζόμενων ήταν, κατά κύριο λόγο, άνδρες και περιλάμβανε όσους αναχωρούσαν με κίνητρο ανθρωπιστικούς λόγους και/ή να πολεμήσουν το καθεστώς Άσαντ — με ορισμένες αξιοσημείωτες εξαιρέσεις — οι οποίοι ήταν πιο επιρρεπείς στην διάψευση των προσδοκιών τους, πιθανώς λιγότερο βίαιοι και σχετικά ελεύθεροι να εγκαταλείψουν τα εδάφη που είχαν καταληφθεί από τους τρομοκράτες·
 - 2) η τωρινή, δεύτερη γενιά επαναπατριζόμενων έχει μεγαλύτερη εμπειρία στον πόλεμο και είναι ιδεολογικά αφοσιωμένη, για να δραπετεύσει αναγκάσθηκε να αποφύγει την επίμονη παρακολούθηση του ΙΚ και ενδέχεται να έχει επανέλθει με βίαια κίνητρα: να βλάψει τους πολίτες της ΕΕ.
- 4) Καθώς, οι (τοπικοί) αστυνομικοί συμμετέχουν συχνά σε ένα πρώιμο στάδιο ελέγχου, στους αστυνομικούς που ασχολούνται με επαναπατριζόμενους, προτείνονται κάποιες επιμέρους ενέργειες, όπως:
 - 1) η συμμετοχή στη πολυ-υπηρεσιακή διαχείριση της υπόθεσης και η δημιουργία φακέλων για όλους όσους έχουν αναχωρήσει, χωρίς να περιμένουν έως ότου αυτοί επιστρέψουν·
 - 2) η γνώση των διαδικασιών που αφορούν την προστασία των παιδιών και του τρόπου διαχείρισης της παιδικής κακοποίησης·

- 3) ο έλεγχος των πρωτοκόλλων ανταλλαγής πληροφοριών με τους εταίρους, χρησιμοποιώντας σενάρια που αφορούν σε επαναπατριζόμενους·
 - 4) η καθιέρωση ενός εξειδικευμένου αστυνομικού, τον οποίο να μπορούν να συμβουλευτούν οι επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται στην πρώτη γραμμή·
 - 5) η συνεργασία με κοινωνικούς λειτουργούς, σε ό,τι έχει να κάνει με οικογένειες, ιδίως κατά τις επισκέψεις σε σπίτια, αμέσως μετά την αναχώρηση κάποιου ατόμου, καθότι αυτό διευκολύνει τη δημιουργία σχέσεων συνεργασίας, κατά την επιστροφή του.
- 5) Προτείνεται η δημιουργία, σε εθνικό επίπεδο, ενός καθορισμένου κέντρου επικοινωνίας ή μιας ομάδας εργασίας ή, κατά περίπτωση, η ύπαρξη ενός συντονιστή των επαναπατριζόμενων, για να διασφαλιστεί η συνοχή της πολιτικής και των μέτρων που υιοθετούνται από τις κρατικές υπηρεσίες και για να διευκολυνθεί η συνεργασία και η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των τοπικών πολυ-υπηρεσιακών συντονιστών.
- 6) Προτείνεται η επανεξέταση και — κατά περίπτωση — η προσαρμογή των προγραμμάτων, των μεθόδων και των παρεμβάσεων που εφαρμόζονται επί του παρόντος για την επανένταξη των ριζοσπαστικοποιημένων ατόμων και όχι η δημιουργία νέων μεθόδων που να αφορούν μόνο στους επαναπατριζόμενους· η προσαρμογή των παρεμβάσεων, οι οποίες έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικές σε παρόμοια περιβάλλοντα, θα έχει άμεση προστιθέμενη αξία, σε σύγκριση με τα εντελώς νέα προγράμματα.

Συστάσεις των επαγγελματιών σχετικά με την άσκηση ποινικής δίωξης και τη φυλάκιση

- 7) Προτείνεται να επενδύσουν στην κοινωνική επανένταξη των καταδικασθέντων επαναπατριζόμενων, ενώ αυτοί βρίσκονται ακόμη υπό κράτηση, έτσι ώστε να μειωθεί ο κίνδυνος επιστροφής στο βίαιο εξτρεμισμό.
- 8) Οι παρεμβάσεις κοινωνικής επανένταξης θα πρέπει, κατά προτίμηση, να ξεκινούν πριν από την προδικαστική διαδικασία, είτε υπό κράτηση είτε σε τοπικό περιβάλλον. Ωστόσο, η συνεργασία των FTF στις παρεμβάσεις κοινωνικής επανένταξης, κατά την προδικαστική διαδικασία, δεν θα είναι εύκολη, καθότι η συνεργασία αυτή θα μπορούσε να εκληφθεί ως παραδοχή της ενοχής τους.
- 9) Προκειμένου να αποφευχθούν οι μακροπρόθεσμες αρνητικές επιπτώσεις της κράτησης σε φυλακές υψίστης ασφαλείας των επαναπατριζόμενων χαμηλού κινδύνου, απαιτούνται προσαρμοσμένες αποφάσεις και μέτρα, σχετικά με την τοποθέτηση και αποκατάσταση, λαμβάνοντας υπόψη τα διαφορετικά προφίλ των επαναπατριζόμενων και τα αδικήματα που έχουν διαπράξει.
- 10) Προτείνεται η τοποθέτηση των επαναπατριζόμενων σε ειδικές φυλακές — σύμφωνα με τα πορίσματα της εξειδικευμένης αξιολόγησης κινδύνου — με βάση:
 - 1) την ικανότητα της φυλακής να παράσχει τις παρεμβάσεις που είναι απαραίτητες για την αποκατάσταση του επαναπατριζόμενου·
 - 2) τον βαθμό στον οποίο είναι δυνατή η πολυ-υπηρεσιακή συνεργασία μεταξύ της φυλακής και άλλων οργανισμών·
 - 3) τη δυναμική του πληθυσμού των φυλακών (π.χ. εάν ο επαναπατριζόμενος γίνεται αποδεκτός ως ήρωας ή είναι αποδέκτης συμπεριφορών εκφοβισμού, αυτό μπορεί να παρεμποδίσει τη διαδικασία αποκατάστασης και θα πρέπει να εξεταστεί η μεταφορά του).
- 11) Προτείνεται η δημιουργία μιας δομής ανταλλαγής πληροφοριών για τις υποθέσεις των επαναπατριζόμενων, που να επιτρέπει, στις υπηρεσίες σωφρονισμού και επιτήρησης, να λαμβάνουν

επαρκείς πληροφορίες, σχετικά με τις συνθήκες υπό τις οποίες έχει ζήσει ο επαναπατριζόμενος και σχετικά με τους ενδεχόμενους κινδύνους που μπορεί να ενέχει η αποφυλάκιση του επαναπατριζόμενου με περιοριστικούς όρους, για τον πληθυσμό και το προσωπικό των φυλακών, καθώς και για την ευρύτερη κοινότητα. Οι πληροφορίες αυτές μπορούν, επίσης, να βοηθήσουν στην εφαρμογή βελτιωμένων προγραμμάτων αποκατάστασης.

- 12) Προτείνεται να επανεξεταστούν οι υπηρεσίες θρησκευτικής υποστήριξης υπό κράτηση και υπό επιτήρηση, καθώς πολλοί επαναπατριζόμενοι επιθυμούν να ζήσουν με θρησκευτικά κριτήρια. Αυτό θα πρέπει να αξιοποιηθεί προς όφελος της αποκατάστασης και απαιτεί την ύπαρξη ικανών, εκπαιδευμένων και αξιόπιστων ιερέων, θρησκευτικών υλικών και μαθημάτων.
- 13) Προτείνεται η προώθηση της δημιουργίας προγραμμάτων κατάρτισης του προσωπικού που εργάζεται (απευθείας) με τους επαναπατριζόμενους, για την υποστήριξη των δικαστικών, σωφρονιστικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών επιτήρησης, τα οποία να παρέχουν:
 - 1) πληροφορίες σχετικά με τις καταστάσεις στις οποίες έχουν εκτεθεί οι επαναπατριζόμενοι·
 - 2) πληροφορίες σχετικά με τις εξειδικευμένες αξιολογήσεις κινδύνου, τον τρόπο ερμηνείας τους και πώς μεταφράζονται σε καθημερινό επίπεδο·
 - 3) πληροφορίες σχετικά με τα ψυχολογικά τραύματα και πώς μπορεί να εξισορροπηθεί η ανάγκη ενημέρωσης με την ανάγκη συναισθηματικής και ψυχικής σταθερότητας του επαναπατριζόμενου παραβάτη·
 - 4) πληροφορίες σχετικά με τα νομικά πλαίσια και τις δομές ανταλλαγής πληροφοριών που ισχύουν για τους επαναπατριζόμενους.

Συστάσεις των επαγγελματιών σχετικά με την κοινωνική επανένταξη των επαναπατριζόμενων

- 14) Προτείνεται η ενημέρωση των τοπικών αρχών και η συμμετοχή τους στις προετοιμασίες για την επιστροφή των FTF στην τοπική κοινωνία. Επίσης, όταν οι κοινότητες έχουν μεγάλο αριθμό FTF, προτείνεται η μετεγκατάσταση των επαναπατριζόμενων, είτε εντός, είτε μεταξύ των δήμων και των περιφερειών, καθώς η ομαδοποίηση των επαναπατριζόμενων εντός (μικρών) κοινοτήτων, εμποδίζει την αποκατάστασή τους.
- 15) Προτείνεται η πολιτική ποινικής δικαιοσύνης να συμπληρώνεται με προσπάθειες κοινωνικής επανένταξης, στις περιπτώσεις επαναπατριζόμενων, που δεν μπορούν να διωχθούν ποινικά (π.χ. λόγω έλλειψης αποδεικτικών στοιχείων για εγκληματικές δραστηριότητες ή λόγω έλλειψης ποινικής ευθύνης).
- 16) Εάν συμπεριληφθούν όλοι οι σχετικοί φορείς σε μια συνολική προσπάθεια κοινωνικής επανένταξης των επαναπατριζόμενων, όπως συνιστάται, τότε οι τοπικές και περιφερειακές αρχές φαίνεται ότι είναι οι πλέον κατάλληλες να συντονίσουν αυτή τη πολυ-υπηρεσιακή προσέγγιση.
- 17) Προτείνεται η συμμετοχή επαγγελματιών ψυχικής υγείας, τόσο στην άμεση παρακολούθησή τους, μετά την επιστροφή, όσο και σε οποιαδήποτε άλλη αναγκαία θεραπεία. Πρέπει να αναγνωριστεί ότι οι επαναπατριζόμενοι μπορεί να μην είναι μόνο θήτες βιαιοπραγίας, αλλά και θύματα, μεταξύ άλλων, βιασμών, ξυλοδαρμών και βασανιστηρίων. Εκτός από την ΔΜΣ, είναι αναμενόμενο ένα αίσθημα προδοσίας και απογοήτευσης.

- 18) Θα πρέπει να εξακριβωθεί αν οι επαναπατριζόμενοι ενήλικες συνοδεύουν παιδιά ή — σε περίπτωση που τα παιδιά παρέμειναν στην ΕΕ — αν θα επηρεαστούν από την επιστροφή ενός ή και των δύο γονέων τους.
- 19) Θα πρέπει να γίνει σαφές ότι πολλοί επαναπατριζόμενοι — ακόμη και αν δεν εμπλέκονται σε εγκληματική συμπεριφορά — μπορεί, παρ' όλα αυτά, να υποστηρίζουν σθεναρά ιδεολογίες που αντιτίθενται στους αποστάτες, σε άλλες θρησκείες, στους ενονομαζόμενους άπιστους, στα δικαιώματα των γυναικών, ακόμη και στις ίδιες τις κοινωνίες της ΕΕ. Οι περισσότεροι έχουν υποβληθεί σε εκτεταμένη κατήχηση. Για τους επαναπατριζόμενους με τόσο ισχυρές πεποιθήσεις προτείνεται η χρήση διαλόγου, καθοδήγησης και άλλων τεχνικών.
- 20) Θα πρέπει να εξεταστεί κατά πόσο η επανένταξη των επαναπατριζόμενων πρέπει να περιλαμβάνει βοήθεια πάνω σε πρακτικά θέματα όπως είναι η εκπαίδευση, η απασχόληση και η στέγαση, καθώς αυτό θα μπορούσε να ευνοήσει την αποκατάσταση.
- 21) Θα πρέπει να αξιολογηθεί κατά πόσο οι οικογένειες των FTF θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην επανένταξη συγγενών, ιδανικά πριν από την επιστροφή τους. Οι οικογένειες είναι πολύ πολύτιμες για τις προσπάθειες επανένταξης, υπό την προϋπόθεση ότι οι ίδιες δεν υποστηρίζουν εξτρεμιστικές ιδεολογίες.
- 22) Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι οι οικογένειες και το άμεσο κοινωνικό περιβάλλον των επαναπατριζόμενων θα επηρεαστούν, σε μεγάλο βαθμό, από τα γεγονότα, προτείνεται η παροχή δομών στήριξης στις οικογένειες αυτές, όπως είναι οι ομάδες ομοτίμων, η ψυχολογική στήριξη και η ιδεολογική ή η θεολογική στήριξη. Η στήριξη αυτή έχει ως στόχο την ανάπτυξη ενός σταθερού οικογενειακού περιβάλλοντος, για την πρόληψη μελλοντικής εμπλοκής σε εξτρεμιστικές και τρομοκρατικές ομάδες.

Συστάσεις των επαγγελματιών σχετικά με τα επαναπατριζόμενα παιδιά

Λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη άμεσης περίθαλψης και υποστήριξης, καθώς και μιας μακροπρόθεσμης προσέγγισης για τη διασφάλιση της αποκατάστασης και της επανένταξης των παιδιών που επιστρέφουν στις κοινωνίες της ΕΕ,

- 23) Προτείνεται η παροχή νομικής καθοδήγησης στους επαγγελματίες που αντιμετωπίζουν επαναπατριζόμενα παιδιά. Ιδίως όταν υπάρχει η ανησυχία ότι το παιδί έχει εμπλακεί σε εγκληματικές δραστηριότητες στο εξωτερικό, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο δίλημμα θύμα-θύτης, στην ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με υποθέσεις επαναπατριζόμενων παιδιών, στην εφαρμογή της νομοθεσίας περί ανηλίκων και ενηλίκων στις εν λόγω υποθέσεις και στη χρήση εναλλακτικών ποινών, μέσω προγραμμάτων επανένταξης/αποκατάστασης.
- 24) Προτείνεται η διενέργεια επισκόπησης της υφιστάμενης εμπειρογνωμοσύνης σχετικά με την αποκατάσταση των επαναπατριζόμενων παιδιών. Αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει, τουλάχιστον, την εμπειρογνωμοσύνη που σχετίζεται με: παιδιά που προέρχονται από περιοχές συγκρούσεων/πολέμου, τη ριζοσπαστικοποίηση και τον εξτρεμισμό, την αντιμετώπιση των ψυχολογικών τραυμάτων, τα νομικά ζητήματα που αφορούν τα παιδιά, τις υπηρεσίες προστασίας παιδιών, την ανάπτυξη των παιδιών.
- 25) Προτείνεται η χρήση ενός εξειδικευμένου εργαλείου αξιολόγησης των κινδύνων και των αναγκών, που θα συμβάλει στην ανάπτυξη μιας συνεκτικής και αποτελεσματικής αντιμετώπισης των

επαναπατριζόμενων παιδιών· το εργαλείο θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε μια ευρύτερη ομάδα παιδιών, τα οποία έχουν ριζοσπαστικοποιηθεί ή είναι ευάλωτα στη ριζοσπαστικοποίηση. Κάθε εργαλείο αξιολόγησης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα στάδια ανάπτυξης του παιδιού. Συνεπώς, ένα εργαλείο που είχε αρχικά σχεδιαστεί για ενήλικες, είναι απίθανο να είναι κατάλληλο.

- 26) Πρέπει να εξεταστεί ο τρόπος με τον οποίο, οι υφιστάμενες πολυ-υπηρεσιακές δομές, θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τα επαναπατριζόμενα παιδιά. Θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν οργανισμοί με εμπειρογνωμοσύνη πάνω στην υποστήριξη ευάλωτων παιδιών, προκειμένου να παράσχουν διεξοδική καθοδήγηση.
- 27) Προτείνεται η επαρκής κατάρτιση των επαγγελματιών που ασχολούνται με τα επαναπατριζόμενα παιδιά. Οι εν λόγω ενότητες μπορούν να αποτελέσουν μέρος της υφιστάμενης κατάρτισης πάνω στην ευαισθητοποίηση ή την εμπειρογνωμοσύνη για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης. Διατίθενται τουλάχιστον δύο επίπεδα κατάρτισης:
- 1) Βασική κατάρτιση για την ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών σε (άμεση) επαφή με τα επαναπατριζόμενα παιδιά (π.χ. εκπαιδευτικοί, κοινωνικοί λειτουργοί, μέλη δομών αναψυχής).

Αυτή η βασική κατάρτιση θα μπορούσε να καλύπτει, ως ελάχιστη απαίτηση:

- i) πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση στη Συρία/το Ιράκ, στην οποία έχουν εκτεθεί τα παιδιά αυτά·
 - ii) βασικές ασκήσεις αντίληψης και αντίδρασης σε θέματα ψυχολογικών τραυμάτων, όταν ένα επαναπατριζόμενο παιδί επιδεικνύει ιδιαίτερη συμπεριφορά·
 - iii) Πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο αναφοράς των ανησυχητικών ενδείξεων και σχετικά με την αίτηση πρόσθετης στήριξης.
- 2) Διεξοδική κατάρτιση και κοινές συνεδρίες για επαγγελματίες με άμεση και στενή επαφή με επαναπατριζόμενα παιδιά (π.χ. υπηρεσίες προστασίας παιδιών, επαγγελματίες αρμόδιοι για την στήριξη οικογενειών, τοπική αστυνομία, ψυχολόγοι). Αυτή η σε βάθος κατάρτιση θα μπορούσε να περιλαμβάνει μαθήματα για την αναδοχή και την επανένταξη στα σχολεία.

Συστάσεις των επαγγελματιών σχετικά με οριζόντια ζητήματα (φύλο και επικοινωνία)

- 28) Προτείνεται, οι ενέργειες για την επανένταξη των επαναπατριζόμενων ανδρών, να συνδυάζονται με εξειδικευμένες ενέργειες για τις επαναπατριζόμενες γυναίκες, λαμβάνοντας υπόψη το ποινικό ιστορικό, τον χαμηλό έλεγχο παρορμήσεων και την τάση προς τη βία. Πολλές γυναίκες στρατολογήθηκαν για την εκπλήρωση καθηκόντων διαφορετικών από εκείνα που είχαν ανατεθεί στους άνδρες (π.χ. σύζυγο ή μητέρα), αλλά ενδέχεται να έχουν εμπλακεί σε διάφορες μορφές βίας (π.χ. συμπεριφορά επιβολής βάσει των αυστηρών κανόνων της τρομοκρατικής ομάδας, ως μέλη της λεγόμενης «Ταξιαρχίας Khansaa»). Η εν λόγω προσαρμογή των ενεργειών αυξάνει την αποτελεσματικότητα των αξιολογήσεων κινδύνου και της επανένταξης.
- 29) Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η επανένταξη των μητέρων, που κατάφεραν να επιστρέψουν με μικρά παιδιά, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον φόβο της απώλειας των παιδιών τους, εξαιτίας των μέτρων προστασίας του παιδιού. Ως εκ τούτου, προτείνεται η συνεργασία και η επανένταξη να αποτελούν προϋπόθεση για την επιμέλεια.

- 30) Ως αντιστάθμιση στο τρομοκρατικό αφήγημα ότι οι επαναπατριζόμενοι θα λάβουν εξαιρετικά κακή μεταχείριση στις χώρες της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της φυλάκισης χωρίς δίκαιη δίκη, της εκτεταμένης ανάκρισης και της προοπτικής να μην γίνουν ποτέ αποδεκτοί (εκ νέου) στην κοινωνία, προτείνεται να δοθεί ιδιαίτερη μνεία στο κράτος δικαίου, στην υγειονομική περίθαλψη και στην εκπαίδευση, τα οποία και θα τους παρασχεθούν. Δεδομένου ότι οι περισσότεροι επαναπατριζόμενοι έρχονται σε επαφή με την οικογένειά τους πριν από την επιστροφή τους, τα μέλη της οικογένειας είναι κάλλιστα σε θέση να γνωστοποιήσουν αυτό το γεγονός. Προτείνεται να ενημερώνονται οι επαγγελματίες στήριξης της οικογένειας για την τρέχουσα νομική πρακτική, για την πρακτική επανένταξης και για τις συνέπειες στους επαναπατριζόμενους, ώστε να μπορούν να παρέχουν τις σωστές πληροφορίες στις οικογένειες.
- 31) Αναμένεται δυσπιστία, εχθρότητα, στιγματισμός και απομόνωση, που θα περιπλέξουν την επανένταξη των επαναπατριζόμενων. Προτείνεται η αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων με την κοινοποίηση των στρατηγικών αντιμετώπισης.
- 32) Αναμένεται οι αναφορές στα κοινωνικά δίκτυα να επηρεάσουν την δεκτικότητα της κοινωνίας, ως προς την επανένταξη των επαναπατριζόμενων. Κατά συνέπεια, προτείνεται η προετοιμασία μιας (τοπικής) στρατηγικής επικοινωνίας, ιδανικά, πριν από την άφιξη των επαναπατριζόμενων στην τοπική κοινότητα.
- 33) Κατά την επικοινωνία με τους επαναπατριζόμενους, τις οικογένειές τους και τις κοινωνίες που τους υποδέχονται, πρέπει να υιοθετηθεί μια ρεαλιστική και ειλικρινής στρατηγική σχετικά με τις συνέπειες και τις καταστάσεις που θα αντιμετωπίσει ο επαναπατριζόμενος, κατά την επιστροφή του, συμπεριλαμβανομένης της δίωξης, της παρακολούθησης, της φυλάκισης και των παρεμβάσεων για την προστασία των παιδιών.

Radicalisation Awareness Network
RAN

Ο επαναπατρισμός

FTF **Αλλοδαποί τρομοκράτες μαχητές**

Οι FTF σε αριθμούς

Πάνω από **42 000** αλλοδαποί τρομοκράτες μαχητές από πάνω από **120** χώρες προσχώρησαν σε τρομοκρατικές οργανώσεις μεταξύ των ετών **2011-2016**, εκ των οποίων **≈/-5 000** προέρχονταν από την Ευρώπη. Οι αναχωρήσεις κορυφώθηκαν το **2015** και έχουν μειωθεί έκτοτε.

Ποιοι είναι οι επαναπατριζόμενοι;

Διαφορετικές εθνικότητες, εθνότητες, ηλικίες και φύλα
Όλοι πάσχουν, σε κάποιο βαθμό, από ψυχικά τραύματα και συναισθηματικά / ψυχολογικά ζητήματα

		
<h4>Άνδρες</h4>	<h4>Γυναίκες</h4>	<h4>Παιδιά</h4>
<p>Υψηλότερος κίνδυνος εμπειρίας και ικανοτήτων στη μάχη</p> <p>Συχνή συμμετοχή και έκθεση στις φρικαλεότητες του πολέμου</p> <p>Ποικιλία ρόλων στις περιοχές που ελέγχονται από τους τρομοκράτες</p>	<p>Οικογενειακός ρόλος, οι μητέρες των μελλοντικών στρατιωτών</p> <p>Ωθούνται από μία αίσθηση ανάληψης ευθυνών και τον ρόλο τους στην ανάπτυξη του «χαλιφάτου»</p> <p>Συμμετοχή στη στρατολόγηση και την κατάρτιση παιδιών και λοιπών ατόμων</p>	<p>Εντατική ιδεολογική κατάρτιση μέσω της εκπαίδευσης και της κοινωνικοποίησης</p> <p>Στρατολογούνται για τη μάχη και άλλες βίαιες δραστηριότητες από την ηλικία των 9 ετών</p> <p>Έχουν υποστεί σοβαρά ψυχικά τραύματα</p>

#RANreturnees

Γιατί επιστρέφουν;

Απογοητευμένοι / γεμάτοι τύψεις

Διατηρούν την ιδεολογία τους, αλλά επιθυμούν καλύτερες συνθήκες ζωής (καιροσκόποι)

Αποστέλλονται για τη διεξαγωγή επίθεσης (ή πιστεύουν ότι μπορούν να πετύχουν περισσότερα για τον σκοπό στην Ευρώπη σε σχέση με τη Συρία/το Ιράκ)

Αρμαλωτίζονται και επιστρέφουν ακουσίως

Βασικές ενέργειες προς εξέταση

Συνολική προσέγγιση

Ειδικά προσαρμοσμένη προσέγγιση για κάθε επαναπατριζόμενο

Σύσταση μηχανισμών συντονισμού μεταξύ των κρατικών υπηρεσιών

RAN
Returnee 45
Άμεση αξιολόγηση του κινδύνου

Πολυ-υπηρεσιακή διαχείριση υποθέσεων

(Τοπική) επικοινωνιακή στρατηγική

Παρεμβατικό σχέδιο δράσης

Σενάρια

Ποινική δίωξη

- Προτεραότητα στην επανακοινωνικοποίηση & την επανευωμάτωση κατά τη διάρκεια της έκτισης ποινής στη φυλακή / της περιόδου επιτήρησης
- Εκπαίδευση εξειδικευμένου προσωπικού
- Ειδικά προσαρμοσμένες δυνατότητες τοποθέτησης και μετάθεσης στις φυλακές

ενήλικες

Μη άσκηση δίωξης / επανακοινωνικοποίηση

- Καλλιέργεια σχέσεων & στήριξη της οικογένειας του επαναπατριζόμενου, εάν είναι δυνατό
- Ενημέρωση ή/και εκπαίδευση για όλα τα άτομα που έρχονται σε επαφή με τους επαναπατριζόμενους
- Ολιστική προσέγγιση της καθοδήγησης, της θεραπείας (ψυχικής υγείας) & της πρακτικής υποστήριξης

Παιδιά

- Εστίαση στην κανονικοποίηση και την επανακοινωνικοποίηση το συντομότερο δυνατό
- Ανάπτυξη μιας συνολικής αναφοράς για την απαραίτητη εμπειρογνώσιμη με εστίαση στο ψυχικό τραύμα και την κατάρτιση των παιδιών
- Εκπαίδευση των επαγγελματιών πρώτης γραμμής που εργάζονται με τα επαναπατριζόμενα παιδιά

Πίνακας Περιεχομένων

Συστάσεις των Επαγγελματιών προς τα Κράτη Μέλη.....	4
1 Εισαγωγή στο παρόν εγχειρίδιο.....	15
1.1 Εγχειρίδιο για επαγγελματίες, συστάσεις των επαγγελματιών προς τους φορείς χάραξης πολιτικής.....	17
1.2 Δομή του εγχειριδίου	17
2 Επαναπατριζόμενοι FTF: Στοιχεία, Αριθμοί και Προφίλ:	20
Αλλοδαποί Τρομοκράτες Μαχητές (FTF)	20
2.1 Στοιχεία και αριθμοί.....	20
2.2 Στρατολόγηση, κίνητρα και συνθήκες διαβίωσης	21
2.2.1 Στρατολόγηση και πρόσβαση.....	21
2.2.2 Κίνητρα ένταξης (hijrah).....	22
2.2.3 Εμπειρία στο θέατρο επιχειρήσεων.....	25
2.2.4 Επιστροφή στην Ευρώπη.....	26
2.3 Τα διαφορετικά προφίλ των επαναπατριζόμενων FTF.....	28
2.3.1 Διαφορετικές γενιές	28
2.3.2 Διαφορές μεταξύ ανδρών, γυναικών και παιδιών.....	29
2.3.3 Διαφορετικά κίνητρα επιστροφής	33
2.4 Προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι αλλοδαποί τρομοκράτες μαχητές.....	33
3 Διερεύνηση και αξιολόγηση κινδύνου	36
3.1.1 Μετά την αναχώρηση για τη Συρία/άμεση προετοιμασία για την επιστροφή.....	36
3.1.2 Ειδικά σημεία δράσης για τους αστυνομικούς που έχουν να κάνουν με τους επαναπατριζόμενους	38
3.1.3 Επαναπατριζόμενοι κατά τη διαμετακόμιση και την άφιξη στην πατρίδα τους.....	39
3.2 Εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου για τον βίαιο εξτρεισμό	40
3.2.1 RAN CoE Returnee 45	41
4 Πολυ-υπηρεσιακή συμφωνία για παρέμβαση.....	45
4.1 Συντονισμός σε εθνικό επίπεδο	45
4.2 Πολυ-υπηρεσιακή διαδικασία σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο	47
5 Διαδικασία δίωξης.....	52
5.1 Γενική επισκόπηση και ζητήματα.....	52

5.1.1	Προκλήσεις σχετιζόμενες με τους επαναπατριζόμενους	53
5.2	Κατευθυντήριες αρχές από τη σκοπιά του σωφρονιστικού ιδρύματος	54
5.3	Συγκεκριμένες μέθοδοι και μοντέλα παρέμβασης σε σωφρονιστικό περιβάλλον	55
5.3.1	Μέθοδοι προστασίας και ασφάλειας και παρεμβάσεις	56
5.3.2	Αποκατάσταση και ενσωμάτωση: μέθοδοι και παρεμβάσεις	59
5.4	Κατευθυντήριες αρχές από την οπτική της δικαστικής επιτήρησης	65
5.5	Μέθοδοι και μοντέλα παρέμβασης σε περιβάλλον δικαστικής επιτήρησης	66
6	Επιλογή μη άσκησης δίωξης / Επανακοινωνικοποίηση	74
6.1	Εισαγωγή	74
6.1.1	Γενική επισκόπηση	74
6.1.2	Τέσσερις κατευθυντήριες αρχές για την επανακοινωνικοποίηση και την επανενσωμάτωση των επαναπατριζόμενων	74
6.2	Συγκεκριμένες μέθοδοι και μοντέλα παρέμβασης	78
6.2.1	Ανταπόκριση μέσω οικογενειακής υποστήριξης	78
6.2.2	Καθοδήγηση και συμβουλευτική	84
6.2.3	Ανταπόκριση σε θέματα ψυχικής υγείας	89
6.2.4	Πρακτική ανταπόκριση	93
7	Παιδιά που επαναπατριζονται	95
7.1	Γενική επισκόπηση	95
7.2	Κατευθυντήριες αρχές για την εργασία με παιδιά που επαναπατριζονται	96
7.3	Στρατηγική ανταπόκρισης για τα παιδιά που επαναπατριζονται	98
7.4	Μέθοδοι και παρεμβάσεις	101
7.4.1	Νομική ανταπόκριση και προστασία των παιδιών	101
7.4.2	Αξιολόγηση των κινδύνων και των αναγκών	105
7.4.3	Στέγαση και συνθήκες διαβίωσης	106
7.4.4	Οικογενειακή υποστήριξη	107
7.4.5	Ο ρόλος της (προ)σχολικής αγωγής	108
7.4.6	Πρακτική ενημέρωσης για το ψυχικό τραύμα	110
7.4.7	Αντιμετώπιση της εξτρεμιστικής ιδεολογίας	112
7.4.8	Ανάπτυξη ικανοτήτων για την εργασία με παιδιά που επαναπατριζονται	113
8.	Οριζόντια ζητήματα	114

8.1	Διαφοροποίηση φύλου	114
8.2	Ζητήματα επικοινωνίας και αντι-αφηγήματος	115
8.2.1	Τοπική επικοινωνιακή στρατηγική	115
8.2.2	Επικοινωνία σχετικά με την επιστροφή	118
9	Παραπομπές	120
	Παράρτημα 1: Σύνοψη των εργαλείων αξιολόγησης κινδύνων	123
	Παράρτημα 2: ESCN Επιστρέφοντες: Επικοινωνία και Θέματα Αντίθετης Προπαγάνδας.....	98

1 Εισαγωγή στο παρόν εγχειρίδιο

Στο παρόν εγχειρίδιο περιγράφονται οι τρόποι αντιμετώπισης των αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών (FTF) και των οικογενειών τους, οι οποίοι έχουν επιστρέψει ή σχεδιάζουν να επιστρέψουν στις χώρες καταγωγής τους, εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από ζώνες τρομοκρατικών συγκρούσεων, όπως είναι η Συρία και το Ιράκ.¹ Στο παρόν εγχειρίδιο, όταν χρησιμοποιείται ο όρος «επαναπατριζόμενοι», αναφέρεται στους αλλοδαπούς τρομοκράτες μαχητές (FTF) και στις οικογένειές τους (γυναίκες και παιδιά).

Το παρόν εγχειρίδιο υπογραμμίζει τους τρόπους αντιμετώπισης, από τη σκοπιά του επαγγελματία και θεωρείται μέρος της ευρύτερης αντιμετώπισης των αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών (συμπεριλαμβανομένων των μέτρων που εστιάζουν στην ασφάλεια, όπως η ποινική δικαιοσύνη ή τα διοικητικά μέτρα).

Σε ό, τι αφορά τους επαναπατριζόμενους FTF και τις οικογένειές τους, είναι προϋπόθεση η περιφρούρηση της ασφάλειας. Ως εκ τούτου, οι διάφορες προτεινόμενες παρεμβάσεις περιλαμβάνουν μια σαφή διάσταση που έχει να κάνει με την ασφάλεια (π.χ. ως μέρος των πολυ-υπηρεσιακών ομάδων). Οι αξιολογήσεις κινδύνου αποτελούν το κατάλληλο εργαλείο για την εκτίμηση των κινδύνων ασφαλείας και για την ανάπτυξη των πλέον κατάλληλων μέτρων μετριασμού. Επιπλέον, η στενή συνεργασία μεταξύ των επαγγελματιών πρώτης γραμμής και των αρμόδιων δημόσιων φορέων, συμπεριλαμβανομένων των φορέων επιβολής του νόμου, θα πρέπει να διασφαλίζει την κοινοποίηση των κινδύνων ασφαλείας, μέσω των κατάλληλων διαύλων.

Το παρόν εγχειρίδιο καθορίζει τις γενικές προσεγγίσεις που πρέπει να προσαρμοστούν στη σχετική ειδική κατάσταση, στα επιμέρους κράτη μέλη της ΕΕ, λαμβάνοντας, παράλληλα, υπόψη ότι οι αρμοδιότητες και οι δομές, εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών, διαφέρουν.

Οι Ευρωπαίοι πολίτες, που ταξίδεψαν στη Συρία, το Ιράκ και σε άλλες ζώνες συγκρούσεων, οι οποίες ελέγχονται από τρομοκρατικές ομάδες, τώρα επιστρέφουν. Τους τελευταίους μήνες, το Ισλαμικό Κράτος τελεί υπό αυξανόμενη στρατιωτική πίεση, στη Συρία και το Ιράκ, γεγονός που έχει ως συνέπεια την απώλεια εδαφών, ηγετών, ανθρώπινου δυναμικού και οδών εφοδιασμού. Εάν το «χαλιφότο» του ΙΚ ηττηθεί στρατιωτικά ή εάν καταρρεύσει, ενδέχεται να αυξηθεί ο αριθμός των FTF που επιστρέφουν στην Ευρώπη (κυρίως στην Αυστρία, το Βέλγιο, τη Δανία, τη Γαλλία, τη Φινλανδία, τις Κάτω Χώρες, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο). Αν και είναι δύσκολο να προβλέψει κανείς πώς θα εξελιχθεί η κατάσταση, τα κράτη μέλη της ΕΕ, που επηρεάζονται περισσότερο, αναμένουν μια αργή αλλά σταδιακή αύξηση των επαναπατριζόμενων, και όχι μια άμεσα μεγάλη αύξηση. Τα άτομα αυτά θα έχουν διαφορετικό υπόβαθρο και ένα μεγάλο μέρος των επαναπατριζόμενων θα είναι γυναίκες και παιδιά.

Η αντιμετώπιση των επαναπατριζόμενων αυτών είναι περίπλοκη και υψηλής σημασίας για πολλές κυβερνήσεις και τοπικές αρχές. Ενώ το νομοθετικό πλαίσιο και οι επιλογές πολιτικής μπορεί να διαφέρουν ανά κράτος μέλος, υπάρχουν κοινές προκλήσεις όσον αφορά τους επαναπατριζόμενους και κοινοί τρόποι αποτελεσματικής αντιμετώπισής τους. Όλα αυτά παρουσιάζονται στο παρόν εγχειρίδιο.

¹Πολλοί από τους τρόπους αντιμετώπισης που περιγράφονται στο παρόν εγχειρίδιο μπορούν, επίσης, να εφαρμοστούν και στις περιπτώσεις άλλων αλλοδαπών (τρομοκρατών) μαχητών.]

Κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης Υψηλού Επιπέδου (HLC) του RAN στις 9 Νοεμβρίου 2016, οι προκλήσεις που σχετίζονται με τους FTF εξετάστηκαν από τον Επίτροπο, αρμόδιο για τη Μετανάστευση, τις Εσωτερικές Υποθέσεις και την Ιθαγένεια — κ. Δημήτρη Αβραμόπουλο και τον Επίτροπο για την Ένωση Ασφάλειας — κ. Julian King. Υπογράμμισαν την ανάγκη, οι Ευρωπαίοι επαγγελματίες, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και οι ερευνητές, να σχεδιάσουν και να μοιραστούν τους κατάλληλους τρόπους αντιμετώπισης αυτής της πρόκλησης.

Άλλες πηγές: Έγγραφο της Διάσκεψης Υψηλού Επιπέδου του RAN (RAN HLC)

Αυτό το [εκ των υστέρων έγγραφο](#) περιλαμβάνει πρόσθετες πληροφορίες σχετικά με τις συζητήσεις κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης Υψηλού Επιπέδου του RAN, που αφορούσαν τους επαναπατριζόμενους FTF και ιδίως τα επαναπατριζόμενα παιδιά και την πόλωση.

Από τον Νοέμβριο 2016, το Κέντρο Αριστείας του RAN πραγματοποίησε δεκάδες συσκέψεις με επαγγελματίες πρώτης γραμμής, σχετικά με το θέμα των επαναπατριζόμενων FTF. Κατά τη διάρκεια των συσκέψεων της ομάδας εργασίας του RAN, το θέμα προσεγγίσθηκε από διάφορες οπτικές και τομείς εμπειρογνωμοσύνης: αστυνομία, τοπικές αρχές, εκπαίδευση, σωφρονιστικά ιδρύματα και υπηρεσίες επιτήρησης, νεολαία, οικογένεια και κοινότητες, υπηρεσίες εξόδου, υγειονομικής περίθαλψης και κοινωνικής μέριμνας. Οι προκλήσεις και οι τρόποι αντιμετώπισης συζητήθηκαν και από την διαφορετική οπτική των κρατών μελών της ΕΕ, στα πλαίσια του Δικτύου Εθνικών Φορέων Χάραξης Πολιτικής για την Πρόληψη² και της Συντονιστικής Επιτροπής του Κέντρου Αριστείας του RAN³. Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Στρατηγικής Επικοινωνίας (ESCN)⁴ παρείχε στοιχεία και μοιράστηκε την εμπειρογνωμοσύνη σε θέματα στρατηγικής επικοινωνίας και στρατηγικών της επικοινωνίας. Οι επαγγελματίες πρώτης γραμμής, προερχόμενοι από τα κράτη μέλη της ΕΕ που κυρίως επηρεάζονται, μοιράστηκαν τις λεπτομέρειες των υποθέσεων των επαναπατριζόμενων που διαχειρίστηκαν και τα διδάγματα που άντλησαν από αυτές· οι υποθέσεις αυτές χρησιμοποιούνται ως πλαίσιο για τις υποδείξεις και τις κατευθυντήριες γραμμές που παρέχονται στο παρόν εγχειρίδιο. Τέλος, για την προετοιμασία του παρόντος εγχειριδίου χρησιμοποιήθηκαν ποικίλες εθνικές, ευρωπαϊκές και διεθνείς πηγές. Το παρόν έγγραφο είναι το επιστέγασμα των εν λόγω προσπαθειών και πορισμάτων.

².Το Δίκτυο Εθνικών Φορέων Χάραξης Πολιτικής για την Πρόληψη είναι ένα δίκτυο εθνικών φορέων χάραξης πολιτικής που ειδικεύονται στην πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης και του βίαιου εξτρεμισμού, στα 28 κράτη μέλη της ΕΕ. Το δίκτυο διευκολύνεται από τη Γενική Διεύθυνση Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG HOME).

³.Η Συντονιστική Επιτροπή του RAN απαρτίζεται από τους συμπροέδρους των Ομάδων Εργασίας του RAN και της DG HOME.

⁴.Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Στρατηγικών Επικοινωνιών (ESCN) είναι ένα δίκτυο 26 χωρών που συνεργάζονται για την ανταλλαγή αναλύσεων, ορθών πρακτικών και ιδεών, σχετικά με τη χρήση στρατηγικών επικοινωνιών για την αντιμετώπιση του βίαιου εξτρεμισμού (CVE).

1.1 Εγχειρίδιο για επαγγελματίες, συστάσεις των επαγγελματιών προς τους φορείς χάραξης πολιτικής

Το παρόν εγχειρίδιο απευθύνεται κυρίως σε επαγγελματίες πρώτης γραμμής, όπως κοινωνικούς λειτουργούς, επαγγελματίες του τομέα της υγείας, εκπαιδευτικούς ή αστυνομικούς και σωφρονιστικούς υπάλληλους, οι οποίοι πρέπει να αντιμετωπίσουν τους επαναπατριζόμενους σε ατομικό και τοπικό επίπεδο. Περιλαμβάνει κατευθυντήριες γραμμές, ορισμένες περιγραφές βήμα προς βήμα, τις μεθόδους και τις παρεμβάσεις που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αντιμετώπιση των επαναπατριζόμενων. Οι επαγγελματίες που διαβάζουν το παρόν εγχειρίδιο μπορούν επίσης να ανατρέξουν σε:

- Περιπτωσιολογικές μελέτες: Οι επαγγελματίες από τις χώρες της ΕΕ μοιράστηκαν συγκεκριμένες εμπειρίες και διδάγματα από την επαφή τους με τους επαναπατριζόμενους. Το RAN χρησιμοποίησε τις πληροφορίες αυτές για τη δημιουργία περιπτωσιολογικών μελετών, οι οποίες απεικονίζουν όλα όσα δηλώνονται στο εγχειρίδιο και παρέχουν μια εικόνα της πραγματικότητας (η οποία συχνά είναι κάπως διαφοροποιημένη και πιο σύνθετη), κατά την καθημερινή επαφή με τους επαναπατριζόμενους.
- Εφαρμογή στην πράξη: επισημαίνονται παραδείγματα συγκεκριμένων πρακτικών που χρησιμοποιούνται σε όλη την ΕΕ, τα οποία συνοδεύονται από παραπομπές σε περισσότερες πληροφορίες για τις εν λόγω πρακτικές. Πολλά παραδείγματα αποτελούν επίσης μέρος της Συλλογής Πρακτικών του RAN (RAN Collection of Practices), που χρησιμοποιείται προς ενθάρρυνση των επαγγελματιών στην καθημερινή τους εργασία.
- Άλλες πηγές: Έχει πραγματοποιηθεί εκτεταμένη έρευνα, υποβολή εκθέσεων και ανάλυση πάνω στα θέματα και στα ζητήματα που εξετάζονται στο παρόν εγχειρίδιο, τόσο στα πλαίσια του Κέντρου Αριστείας του RAN όσο και από άλλους διεθνείς και εθνικούς οργανισμούς. Οι αναφορές σε αυτό το πρόσθετο υλικό ενσωματώνονται στο κείμενο, για τους επαγγελματίες που αναζητούν πιο ενδελεχείς, λεπτομερείς πληροφορίες για συγκεκριμένα ζητήματα.

Σκοπός του παρόντος εγχειριδίου είναι να παράσχει στις εθνικές αρχές περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με τις ανάγκες και τις ιδέες των επαγγελματιών, καθώς εξετάζουν τις υφιστάμενες προσεγγίσεις και στρατηγικές, υπό το πρίσμα των προκλήσεων που σχετίζονται με τους ξένους τρομοκράτες μαχητές (FTF). Στην αρχή του εγχειριδίου περιλαμβάνεται ένας κατάλογος των συστάσεων των επαγγελματιών προς τα κράτη μέλη.

1.2 Δομή του εγχειριδίου

Το εγχειρίδιο περιλαμβάνει οκτώ κεφάλαια, των οποίων προηγείται η λίστα ελέγχου των συστάσεων προς τα κράτη μέλη.

- Συστάσεις των Επαγγελματιών προς τα Κράτη Μέλη
- Κεφάλαιο 1 Εισαγωγή στο παρόν εγχειρίδιο
- Κεφάλαιο 2 Επαναπατριζόμενοι FTF: στοιχεία, αριθμοί και προφίλ:
- Κεφάλαιο 3 Διερεύνηση και αξιολόγηση κινδύνου
- Κεφάλαιο 4 Πολυ-υπηρεσιακή συμφωνία παρέμβασης
- Κεφάλαιο 5 Δίωξη
- Κεφάλαιο 6 Επιλογή μη άσκησης δίωξης / Επανακοινωνικοποίηση
- Κεφάλαιο 7 Παιδιά που επαναπατριζονται

– Κεφάλαιο 8 Οριζόντια ζητήματα: φύλο και επικοινωνία

Το **κεφάλαιο 2** παρέχει μια επισκόπηση του εύρους του ζητήματος των FTF σε διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ, σύντομες πληροφορίες για τα κίνητρα των αλλοδαπών μαχητών να αναχωρήσουν και το πλαίσιο επιστροφής τους.

Τα κεφάλαια 3 έως 6 περιγράφουν τα διάφορα σενάρια κατά την αντιμετώπιση των επαναπατριζόμενων FTF. Για λόγους σαφήνειας, χρησιμοποιήθηκε μια λογική σειρά. Στην πραγματικότητα, ορισμένα βήματα πραγματοποιούνται ταυτόχρονα.

Κατά την άφιξη ενός/μίας επαναπατριζόμενου/-ης, οι εθνικοί και/ή τοπικοί φορείς είτε θα τον/την περιμένουν, χάρη σε πληροφορίες που έχουν λάβει μέσω της αστυνομίας ή των υπηρεσιών ασφάλειας, άλλων κυβερνήσεων ή διπλωματικών οδών πληροφόρησης, είτε θα ενημερωθούν, λίγο μετά την άφιξη του FTF, από τις τοπικές αρχές, τους επαγγελματίες του τομέα, τα μέλη της οικογένειάς τους ή τους ίδιους τους FTF. Οι αξιολογήσεις των πληροφοριών και των ερευνών της αστυνομίας, αποτελούν προϋπόθεση για τον καθορισμό του δυνητικού κινδύνου και κατά πόσο πρέπει να ασκηθεί ποινική δίωξη (**Κεφάλαιο 3**).

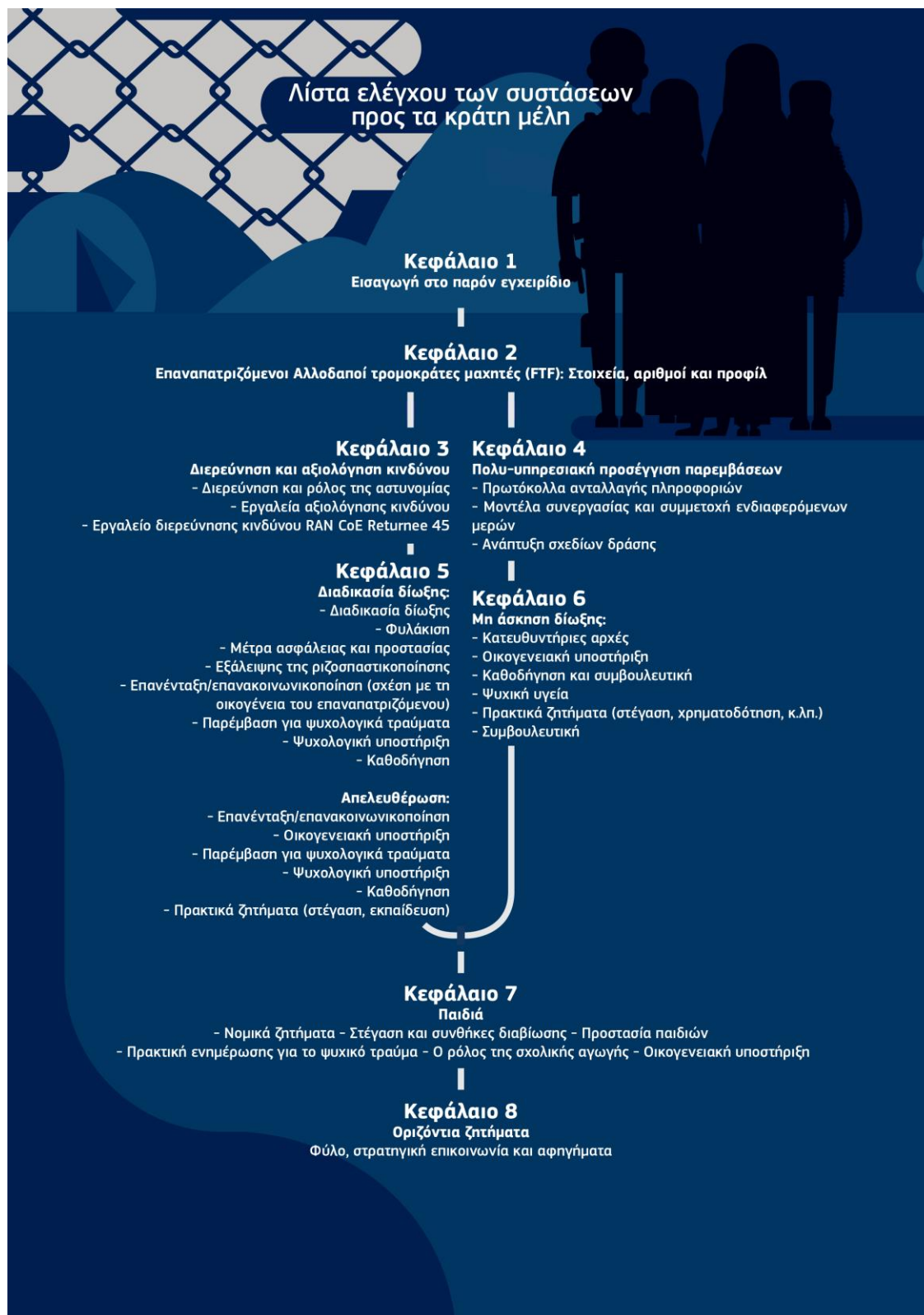
Παράλληλα, απαιτείται συντονισμός σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, για τη στήριξη του πολυ-υπηρεσιακού σχεδίου παρέμβασης, για την επανένταξη του επαναπατριζόμενου στην κοινωνία (είτε άμεσα, είτε μετά την έκτιση ποινής), ώστε να ελαχιστοποιηθεί ο κίνδυνος που ενδέχεται να ενέχει ο επαναπατριζόμενος. Θα πρέπει επίσης να ενημερωθεί και μια τοπική πολυ-υπηρεσιακή ομάδα, στην πόλη καταγωγής του επαναπατριζόμενου, για να ετοιμάσει τον τρόπο δράσης της (**κεφάλαιο 4**).

Ο επαναπατριζόμενος μπορεί να διωχθεί, να φυλακιστεί και να αποφυλακιστεί (με περιοριστικούς όρους) ή να λάβει ποινή κοινωνικής εργασίας (με περιοριστικούς όρους) (**Κεφάλαιο 5**). Εναλλακτικά, αυτός/αυτή δεν θα διωχθεί και θα τεθεί αμέσως σε εφαρμογή η κοινωνική επανένταξη (**Κεφάλαιο 6**).

Όταν εμπλέκονται παιδιά, χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή. Στις περισσότερες περιπτώσεις, θα βρίσκονται μαζί με τους επαναπατριζόμενους γονείς τους, αλλά θα έχουν ανάγκη ειδικής φροντίδας (**Κεφάλαιο 7**).

Τέλος, στο **Κεφάλαιο 8**, παρέχονται σύντομες πληροφορίες και συμβουλές για τα οριζόντια θέματα του φύλου και των επικοινωνιών, που αφορούν τους επαναπατριζόμενους FTF.

Η δομή του Εγχειριδίου των επαναπατριζόμενων απεικονίζεται αναλυτικότερα παρακάτω (βλ. επόμενη σελίδα):

2 Επαναπατριζόμενοι FTF: Στοιχεία, Αριθμοί και Προφίλ:

Το κεφάλαιο αυτό παρέχει μια επισκόπηση των όσων αντιμετωπίζει η Ευρώπη, όσον αφορά τους επαναπατριζόμενους FTF, καθώς επίσης και τον λόγο για τον οποίο τόσο πολλοί εγκατέλειψαν την Ευρώπη για να ενταχθούν σε τρομοκρατικές ομάδες. Εξετάζει τα πολλά διαφορετικά προφίλ που συνθέτουν τους FTF της Ευρώπης, καθώς και τα διαφορετικά κίνητρα για την επιστροφή τους και τις προκλήσεις που αυτά δημιουργούν.

Αλλοδαποί Τρομοκράτες Μαχητές (FTF)

Οι αλλοδαποί τρομοκράτες μαχητές δεν είναι κάτι καινούριο. Πολλές περιοχές συγκρούσεων έχουν προσελκύσει αλλοδαπούς στο παρελθόν, όπως η Βοσνία, η Τσετσενία, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν κλπ. Ο εκ των υστέρων αντίκτυπος είναι επίσης εμφανής σε διάφορες τρομοκρατικές φρικαλεότητες, όπως οι βομβιστικές επιθέσεις του 2005 στο Λονδίνο, οι δράστες των οποίων είχαν λάβει τρομοκρατική εκπαίδευση στο εξωτερικό, στο Πακιστάν. Αυτό που είναι μοναδικό στην περίπτωση των σημερινών ξένων μαχητών στη Συρία και το Ιράκ, είναι ο πρωτοφανής μεγάλος όγκος των ξένων μαχητών. Πολλοί από αυτούς τους Ευρωπαίους πολίτες, που ταξίδεψαν στη Συρία, στο Ιράκ και σε άλλες ζώνες συγκρούσεων, όπου κυριαρχούν οι τρομοκρατικές ομάδες, τώρα επιστρέφουν. Στην πραγματικότητα, πολλοί έχουν ήδη επιστρέψει.

Τους τελευταίους μήνες, το Ισλαμικό Κράτος τελεί υπό αυξανόμενη στρατιωτική πίεση, στη Συρία και το Ιράκ, γεγονός που έχει ως συνέπεια την απώλεια εδαφών, ηγετών, ανθρώπινου δυναμικού και οδών εφοδιασμού. Εάν το «χαλιφάτο» του Ισλαμικού Κράτους ηττηθεί στρατιωτικά ή καταρρεύσει, ο αριθμός των FTF που επιστρέφουν στην Ευρώπη (ιδίως στην Αυστρία, το Βέλγιο, τη Δανία, τη Γαλλία, τη Φινλανδία, τις Κάτω Χώρες, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο) αναμένεται να αυξηθεί. Αν και η εξέλιξη της κατάστασης είναι δύσκολο να προβλεφθεί, τα κράτη μέλη της ΕΕ που επηρεάζονται περισσότερο αναμένουν μια αργή αλλά σταδιακή αύξηση των επαναπατριζόμενων, και όχι μια άμεσα μεγάλη αύξηση. Διάφορες εκτιμήσεις υπολογίζουν μεταξύ 1.200 και 3.000 επαναπατριζόμενων. Θα έχουν διαφορετικό υπόβαθρο και ένα μεγάλο μέρος των επαναπατριζόμενων θα είναι γυναίκες και παιδιά. Έως τώρα το ποσοστό επιστροφής των FTF είναι περίπου 20-30%.

2.1 Στοιχεία και αριθμοί

Περισσότεροι από 42.000 αλλοδαποί τρομοκράτες μαχητές, από 120 και πλέον χώρες, έχουν ταξιδέψει για να ενταχθούν στο Ισλαμικό Κράτος (μεταξύ 2011-2016). **Έχουν αναχωρήσει από την Ευρώπη περισσότεροι από 5.000 FTF.** Πολλοί από αυτούς αναχώρησαν από το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά μεγάλος αριθμός αναχώρησε και από την Αυστρία, τη Δανία, τη Φινλανδία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες, την Ισπανία και τη Σουηδία. **Το μέσο ποσοστό των FTF που επιστρέφουν στην Ευρώπη είναι περίπου 30%**, αλλά το ποσοστό είναι υψηλότερο για τη Δανία, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Έχουν επιστρέψει σχεδόν οι μισοί FTF των χωρών αυτών.

Η κινητοποίηση των FTF φαίνεται ότι κορυφώθηκε το 2015 και οι ροές, όσον αφορά τα ταξίδια στη Συρία, **μειώθηκαν σημαντικά το 2016.** Οι συνεχιζόμενες συγκρούσεις στο Ιράκ, στη Συρία και σε άλλες ζώνες

συγκρούσεων, σε συνδυασμό με την κατάρρευση του ΙΚ, έχουν προκαλέσει σοβαρή και αυξανόμενη ανησυχία για μαζική έξοδο μαχητών και μαζική εισροή επαναπατριζόμενων FTF. Είναι σαφές ότι η Ευρώπη πρέπει να περιμένει αύξηση του αριθμού των ατόμων που επιστρέφουν, οι οποίοι έχουν ζήσει και έχουν πολεμήσει με το ΙΚ ή το παρακλάδι τη Αλ Κάιντα Χαγιατ Ταχρίρ αλ-Σαμ (HTS, στο παρελθόν γνωστό ως Jahbat Fatah Al Sham, πρώην Jahbat Al Shah)

Οι εμπειρογνώμονες θεωρούν απίθανη μια μαζική έξοδο των FTF, αλλά ορισμένοι θα επιστρέψουν στις παλιές τους γειτονιές (αυτό είναι πιθανότερο να συμβεί στην περίπτωση των γυναικών και των παιδιών). Ορισμένοι θα φυλακιστούν, ενώ άλλοι όχι. Οι περισσότεροι θα βιώσουν τραυματικές εμπειρίες από την επιβολή ή την παρακολούθηση βίας. Ορισμένοι επαναπατριζόμενοι θα αισθάνονται απογοήτευση ή ακόμα και μεταμέλεια· άλλοι θα συνεχίσουν να έχουν βίαιες εξτρεμιστικές απόψεις και ενδέχεται να γίνουν επιδραστικοί προωθητές της ριζοσπαστικοποίησης ή ακόμη και εν δυνάμει τρομοκράτες. Ορισμένοι θα επανέλθουν με τη ρητή πρόθεση να σχεδιάσουν και να πραγματοποιήσουν επιθέσεις.

Οι τρομοκρατικές επιθέσεις του Μαΐου 2014 στις Βρυξέλλες (εβραϊκό μουσείο) και του Μαρτίου 2016 (στο αεροδρόμιο και στο σταθμό του μετρό), καθώς και οι πολλαπλές επιθέσεις στο Παρίσι, το Νοέμβριο 2015, ήταν όλες φρικαλεότητες που, σε ορισμένο βαθμό, διαπράχθηκαν από επαναπατριζόμενους TFT. Στις επιθέσεις στο Παρίσι, τουλάχιστον έξι από τους δράστες ήταν ξένοι τρομοκράτες μαχητές TFT που επέστρεψαν από τη Συρία, ενώ τρεις από τους πέντε δράστες των Βρυξελλών ήταν επαναπατριζόμενοι TFT. Ενώ πολλοί επαναπατριζόμενοι δεν θα γίνουν επιχειρησιακοί τρομοκράτες, η απλή επαφή με τις «τζιχαντιστικές» τρομοκρατικές ομάδες, όπως το Ισλαμικό Κράτος ή/και το HTS, μεταφράζεται σε σημαντικούς κινδύνους για την εθνική ασφάλεια. **Η επιχειρησιακή επαφή μεταξύ του ΙΚ και των δραστών έχει εντοπιστεί σε σημαντικό αριθμό τρομοκρατικών ενεργειών εντός της Ευρώπης.** Μεταξύ 2014-2016 σημειώθηκαν 42 τρομοκρατικές επιθέσεις κατά της Δύσης, εκ των οποίων 38 σχετίζοντας με επαφές μεταξύ του ΙΚ και των τρομοκρατών που πραγματοποίησαν τις επιθέσεις.⁵

2.2 Στρατολόγηση, κίνητρα και συνθήκες διαβίωσης

Δεν υπάρχει ένα ενιαίο προφίλ για όλους τους επαναπατριζόμενους FTF. Οι ιστορίες, οι εμπειρίες, τα ψυχολογικά τραύματα και οι δεξιότητές τους διαφέρουν σημαντικά. Κάθε αποτελεσματική προσέγγιση, για την αντιμετώπιση των επαναπατριζόμενων, πρέπει να λαμβάνει υπόψη το γεγονός αυτό. Στο παρόν κεφάλαιο, το εγχειρίδιο παρέχει διεξοδικές πληροφορίες για την τακτική στρατολόγησης του ΙΚ, την κατάσταση που επικρατεί στη Συρία και το Ιράκ και τους διαφορετικούς ρόλους που διαδραματίζουν διάφοροι τύποι FTF, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών και των παιδιών.

2.2.1 Στρατολόγηση και πρόσβαση

Οι διαδρομές πρόσβασης, για την ένταξη στο Ισλαμικό Κράτος ή σε άλλες τρομοκρατικές ομάδες, συχνά, περιλαμβάνουν πτήσεις προς πόλεις στην Τουρκία και στη συνέχεια πορεία μέχρι τα σύνορα Τουρκίας-Συρίας. Εκεί, διαμεσολαβητές του ΙΚ βοηθούν τους στρατολογηθέντες να περάσουν τα σύνορα, τους υποβάλλουν σε συνέντευξη ή σε ανάκριση και συμπληρώνουν τα έντυπα στρατολόγησης για να διασταυρωθεί ποιος τους διευκόλυνε στο ταξίδι και για να παρασχεθούν άλλα επαληθεύσιμα προσωπικά

⁵ Olidort J. (2016), Inside the Caliphate's Classroom: Textbooks, Guidance Literature and Indoctrination Methods of the Islamic State, *Policy Focus* 147

στοιχεία. Τα εν λόγω έντυπα περιλαμβάνουν 23 πεδία δεδομένων.⁶ Οι μαρτυρίες αλλοδαπών μαχητών αποκαλύπτουν ότι, στη συνέχεια, **οι στρατολογηθέντες χωρίζονται, βάσει συγκεκριμένων δεξιοτήτων, που έχει διαπιστώσει το ΙΚ**, οι οποίες καθορίζουν κατά πόσο οι στρατολογηθέντες θα αναλάβουν καθήκοντα στην πρώτη γραμμή, ύστερα από κατάρτιση σε στρατόπεδο εκπαίδευσης ή πιο εξειδικευμένους ρόλους. Κατά τη συμπλήρωση του φακέλου προσωπικού του ΙΚ, οι στρατολογηθέντες άντρες ερωτώνται, επίσης, ποιος τους πρότεινε ή ποιος θα μπορούσε να εγγυηθεί για αυτούς και ποιο ρόλο επιθυμούν να διαδραματίσουν. Συγκεκριμένα, καλούνται να «επιλέξουν μεταξύ τριών επιλογών: μαχητής, βομβιστής αυτοκτονίας και μαχητής αυτοκτονίας (inghimasi)». Το εν λόγω έντυπο στρατολόγησης αποτελεί πολύτιμο εργαλείο για την επαλήθευση των πληροφοριών που παρέχονται από τους επαναπατριζόμενους FTF κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων.

Εγχειρίδια στρατολόγησης, όπως το «*Hijrah to the Islamic State*» (2015), παρέχουν πρακτικές συμβουλές για την προετοιμασία, τον εξοπλισμό και την πρόσβαση, καθώς και οδηγίες για τους τρόπους απόκρυψης κατά την άφιξη στην Τουρκία και τις καθ' οδόν ασφαλείς κατοικίες, κατά μήκος των συνόρων. Περιλαμβάνει, επίσης, ενότητες που αφορούν τις γυναίκες που ταξιδεύουν στη Συρία. Οι γυναίκες που στρατολογούνται συνίσταται να ταξιδεύουν χωρίς «mahram» (άνδρα κηδεμόνα), για να συγκαλύπτουν τον σκοπό του ταξιδιού τους. Όταν ταξιδεύουν μαζί με τον σύζυγό τους, οι γυναίκες μεταφέρονται σε ξεχωριστό σπίτι που ονομάζεται «madhāfah»⁷, έως ότου ο σύζυγός τους ολοκληρώσει την παραμονή του στο στρατόπεδο εκπαίδευσης. Από το φθινόπωρο του 2015, η συχνότητα των ταξιδιών πρόσβασης έχει μειωθεί. Η μείωση των ταξιδιών οφείλεται στην μείωση των στρατολογήσεων, στην απογοήτευση των επαναπατριζόμενων μαχητών, στις στρατιωτικές και εδαφικές απώλειες του ΙΚ και στη λήψη στοχευμένων μέτρων ασφαλείας εναντίον των ξένων μαχητών, γεγονός που τους δυσκολεύει την πρόσβαση.

2.2.2 Κίνητρα ένταξης (hijrah)

Υπάρχουν πολλοί λόγοι που οδηγούν κάποιους να ενταχθούν σε βίαιες εξτρεμιστικές ομάδες όπως το ΙΚ και η HTS. Αυτό σημαίνει ότι **δεν υπάρχει ενιαίο ψυχολογικό προφίλ των FTF**. Καλύπτουν, επίσης, ποικίλες εθνικότητες, εθνότητες, ηλικίες, καθώς και τα δύο φύλα. Δεν υπάρχει ένας παράγοντας, αλλά πολλοί παράγοντες που συνδυάζονται για να σχηματίσουν άπειρους συνδυασμούς αιτιώδους συνάφειας. Η διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης επηρεάζεται από ποικίλους παράγοντες που καθοδηγούνται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τη δυναμική των ομάδων και τους επιδραστικούς προωθητές της ριζοσπαστικοποίησης⁸. Υπάρχει ακόμη έλλειψη ενοποιημένων, τεκμηριωμένων πληροφοριών σχετικά με το ιστορικό και τη διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης των FTF που έφυγαν για τη Συρία και το Ιράκ, καθώς και σχετικά με συναφή ζητήματα επαναπατριζόμενων. Συχνά οι πληροφορίες ανήκουν στις υπηρεσίες ασφαλείας και στην αστυνομία. Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένες εξαιρέσεις, όπως εξηγείται κατωτέρω.

⁶ Dodwell, B., Milton, D., Ressler, D., *Then and Now: Comparing the Flow of Foreign Fighters to AQI and the Islamic State* (Έκδοση της 8ης Δεκεμβρίου 2016). Πηγή: <https://www.ctc.usma.edu/v2/wp-content/uploads/2016/12/Then-and-Now.pdf>.

⁷ Η λέξη « madhāfah » ισχύει για κάθε σπίτι ή ξενώνα που δέχεται επισκέπτες. Από την Τζιχάντ στο Αφγανιστάν, χρησιμοποιείται για να δηλώσει τις ασφαλείς κατοικίες, όπου φιλοξενούνται αλλοδαποί τρομοκράτες, πριν από την ένταξη σε στρατόπεδα εκπαίδευσης τζιχαντιστών.

⁸ Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Ευαισθητοποίηση σχετικά με τη Ριζοσπαστικοποίηση (RAN), (2016). Θεματικό Έγγραφο: «The Root Causes of Violent Extremism». Διατίθεται στη διεύθυνση https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers/docs/issue_paper_root-causes_jan2016_en.pdf

Ένας τρόπος για να γίνει κατανοητός ο λόγος για τον οποίο τα άτομα υποκινούνται και στρατολογούνται, για να ενταχθούν σε αυτές τις ομάδες, είναι να εξεταστούν **τα κεντρικά σημεία της προπαγάνδας του ΙΚ** και ο τρόπος με τον οποίο κατασκευάζεται. Ο [Ingram](#)⁹ υποστηρίζει ότι τα δομικά στοιχεία της προπαγάνδας του ΙΚ προέρχονται από τρία συσχετισμένα και αλληλένδετα θέματα: **ταυτότητα, κατασκευή κρίσεων και κατασκευή λύσεων**. Ως εκ τούτου, το ΙΚ χρησιμοποιεί την αλληλεπίδραση αφηγήσεων που ενισχύουν την αξία, τη διχοτόμηση και την κρίση, για την ενίσχυση της ταυτότητας εντός και εκτός ομάδας, καθώς και του συνολικού συστήματος νοημάτων. Σύμφωνα με τον [Winter](#)¹⁰, η προπαγάνδα του ΙΚ περιλαμβάνει συγκεκριμένα θέματα όπως: **έλεος, ιδιοκτησία, αγριότητα, θυματοποίηση, πόλεμος και ουτοπία**. [Άλλοι](#)¹¹ εντοπίζουν θέματα όπως: **στρατός, διακυβέρνηση, da'wa (εξάπλωση), hisbah (έλεγχος της σαρία), προώθηση του χαλιφάτου και εχθρικές επιθέσεις**. Οι μελέτες αυτές προσφέρουν κάποια βασικά σημεία για την κατανόηση των κινήτρων των FTF για τη διεξαγωγή της «hijra».

Μία [μελέτη](#)¹² των παλαιών τευχών των περιοδικών του ΙΚ, *Dabiq* και *Rumiya*, αποκαλύπτει την προβολή διαφόρων θεμάτων, αλλά μια εναλλαγή ανάμεσα σε δύο: πόλεμος και ουτοπία. Όπως ήταν αναμενόμενο, αυτό δείχνει **ότι το ζήτημα του πολέμου έχει αποκτήσει μεγαλύτερη σημασία** με την πάροδο του χρόνου, καθώς το ΙΚ έχει χάσει έδαφος. Όσον αφορά τα θέματα πολέμου, το ΙΚ προβάλλει την αναπόφευκτη νίκη, το θάνατο ως μάρτυρας, τη δολοφονία των εχθρών και τη θυματοποίηση. Τα θέματα που σχετίζονται με την ουτοπία εστιάζουν στην ιδιοκτησία, την ευημερία, τη δικαιοσύνη και την τάξη, καθώς και την εκρίζωση των πολιτισμικών παραβάσεων.

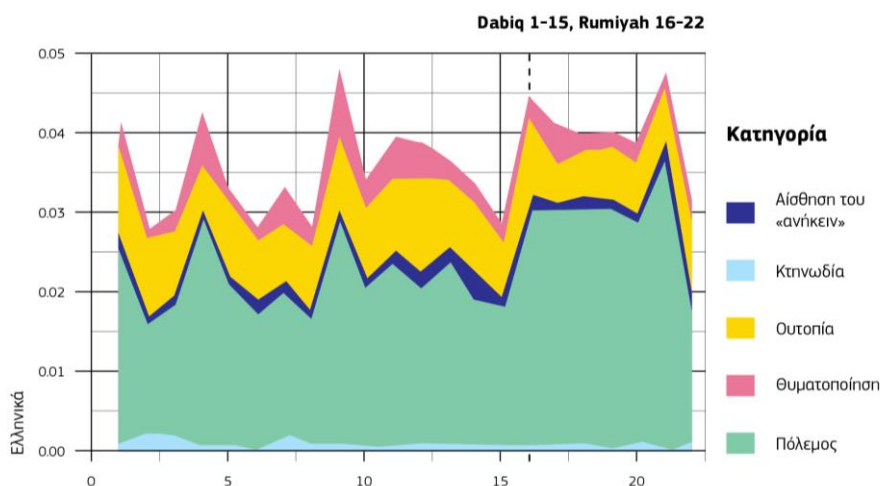
⁹ Ingram, H.J. (2016), *Deciphering the Siren Call of Militant Islamist Propaganda* (Χάγη: ICCT).

¹⁰ Winter, C., *Documenting the Virtual Caliphate* (Λονδίνο: Quilliam Foundation, 2015).

¹¹ Zelin, A. Y., *Picture Or It Didn't Happen: A Snapshot of the Islamic State's Official Media Output*. (Έκδοση του 2015).

Πηγή: <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/445/html>

¹² Kaati, L., (2017), *Det digitala kalifatet: En studie av Islamiska statens propaganda* (Στοκχόλμη: FOI (FOI-R—4429—SE).

Σχήμα 2: Lisa Kaati (FOI, Μάιος 2017).

Ένα κεντρικό θέμα που προωθεί το Ισλαμικό Κράτος, για να προσελκύσει υποστηρικτές και στρατολογηθέντες, είναι το θέμα της επιτυχίας. Το σύνθημα του ΙΚ «Baqiya wa-Tatamaddad» (εναπομείναντες και επεκτεινόμενοι) προβάλλει την εικόνα ότι το ΙΚ επιτυγχάνει σταθερά την επιτυχία και αναπόφευκτα τη νίκη. Έτσι είναι σε συνεχή κίνηση και δράση. **Συνδυάζει αυτή την εικόνα του κύρους και της ιδιοκτησίας με την εικόνα της ουτοπίας για τους «εусεβείς μουσουλμάνους»** και ταυτόχρονα προβάλλεται ως υπερασπιστής των Μουσουλμάνων που βρίσκονται υπό πολιορκία και βίαιη επίθεση από δυνάστες και τυράννους. Σύμφωνα με την προπαγάνδα του ΙΚ, οι καταπιεστικές συνθήκες που βιώνουν τα άτομα που υποφέρουν, σε συνδυασμό με την υπόσχεση της θρησκευτικής ουτοπίας, καθιστούν ιερό καθήκον κάθε ατόμου να εκτελεί *hijra* και να εφαρμόζει το τζιχάντ κατά των εχθρών. Ακόμη και οι αποτυχίες και οι ήττες ερμηνεύονται ως μέρος της διαδικασίας, που οδηγεί στις τελικές μάχες της αποκάλυψης, οι οποίες αποτελούν μέρος της εσχατολογίας του ΙΚ.

Οι στρατηγικές στρατολόγησης πραγματοποιούνται τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου. Τα διαδικτυακά μηνύματα είναι απλά, ισχυρά και διττά, προτρέποντας τους μουσουλμάνους να επιλέξουν ανάμεσα στην εγκατάλειψη της κοσμικής και αντιφατικής ζωής τους στη Δύση, εκτελώντας *hijrah* στο λεγόμενο χαλιφάτο ή να παραμείνουν καταπιεσμένοι και υποταγμένοι στους τυράννους της Δύσης. Ως εκ τούτου, η στρατολόγηση του ΙΚ επικεντρώνεται σε τεχνικές προσέλκυσης που εκμεταλλεύονται τη σύγχυση ταυτότητας και εστιάζουν στην πειθώ, την συναισθηματική χειραγώγηση και την πλήρη υπακοή.

Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους οι στρατολογηθέντες προσελκύονται από αυτήν την καταστροφική ιδεολογία και παρακινούνται να ενταχθούν σε αυτή. Για μερικούς, προσφέρει **ενθουσιασμό και κύρος, ευκαιρίες λεηλασιών, μισθούς, στέγαση** και την επιλογή να διατηρούν γυναίκες ως σκλάβες.

για άλλους, είναι η ευκαιρία να προσφέρουν **ανθρωπιστική βοήθεια**.¹³ Για ορισμένους, προσφέρει τη δυνατότητα διαφυγής από τη συνηθισμένη, θλιβερή και γεμάτη προβλήματα ζωή τους. Άλλοι, θέλουν **να ανήκουν κάπου, να αισθάνονται ότι επιτελούν ένα σκοπό και ότι έχουν μια υψηλότερη κλήση**. Μπορεί να προσφέρει ενθουσιασμό και δράση ή αυστηρούς κανόνες για ένα τρόπο ζωής μέσα σε ένα σαφές ηθικό πλαίσιο. Ορισμένοι στρατολογούνται από το οικογενειακό ή το φιλικό περιβάλλον. Με τη χρήση τεχνικών προσέλευσης, οι στρατολόγοι του ΙΚ εντοπίζουν μεμονωμένες ψυχολογικές αδυναμίες και τις εκμεταλλεύονται επιδέξια μέσω τεχνικών εντός και εκτός διαδικτύου.

Άλλες πηγές:

Θεματικό έγγραφο του RAN σχετικά με τις Βασικές Αιτίες του Βίαιου Εξτρεμισμού: Δεν υπάρχει μια ενιαία αιτία ή πορεία προς τη ριζοσπαστικοποίηση και τον βίαιο εξτρεμισμό. Αντιθέτως, υπάρχει ένα ευρύ φάσμα παραγόντων σε μακροεπίπεδο, μεσοεπίπεδο και μικροεπίπεδο ανάλυσης. Το παρόν θεματικό έγγραφο του RAN παρέχει μια σύνοψη των «βασικών αιτιών» του βίαιου εξτρεμισμού.

2.2.3 Εμπειρία στο θέατρο επιχειρήσεων

Οι εμπειρίες των επαναπατριζόμενων FTF ποικίλλουν, αλλά είναι εξαιρετικά δύσκολο να αντιμετωπιστούν σε πολλαπλά επίπεδα. Από τη στιγμή που οι νέοι στρατολογηθέντες διέρχονται στην επικράτεια του ΙΚ, αντιμετωπίζουν πολλούς ελέγχους ασφαλείας και κοινωνικούς ελέγχους, οι οποίοι περιορίζουν τη συμπεριφορά τους, την επικοινωνία και την ελεύθερη κυκλοφορία τους. Οι στρατολογηθέντες χωρίζονται με βάση το φύλο. Οι άνδρες FTF περνάνε από διαδικασία εγγραφής και ανάκρισης, ενώ καταθέτουν και τα προσωπικά τους έγγραφα.

Οι στρατολογηθέντες του ΙΚ παρακολουθούν **υποχρεωτικά μαθήματα σχετικά με τη σαρία**. Η διάρκεια του κύκλου μαθημάτων εξαρτάται από το πώς έχει αξιολογήσει το ΙΚ, την πίστη και την αξία του ατόμου απέναντι στην ομάδα. Μπορεί να διαρκέσει από τρεις εβδομάδες έως τρεις μήνες ή περισσότερο. Τα μαθήματα αυτά πραγματοποιούνται παράλληλα με τη **στρατιωτική εκπαίδευση**, το περιεχόμενο της οποίας εξαρτάται από το κατά πόσο υπάρχει ανάγκη για νέους μαχητές ή εάν ο στρατολογηθείς πρόκειται να εκπαιδευτεί για επίθεση αυτοκτονίας.

Το ΙΚ χρησιμοποιεί, επίσης, την **τακτική του σοκ**, τόσο εντός όσο και εκτός του πεδίου μάχης. Μια βασική στρατηγική είναι η χρήση της ακραίας βαρβαρότητας, που περιλαμβάνει μαζικούς αποκεφαλισμούς, επιτόπιες εκτελέσεις και βασανιστήρια. Αυτό τρομάζει τον πληθυσμό οδηγώντας τον στην υποταγή και επιτρέπει τον έλεγχο των κατεχόμενων εδαφών. Δεν είναι μόνο οι ενήλικες που βιώνουν αυτό το φαινόμενο, αλλά και τα παιδιά, ορισμένα από τα οποία στρατολογούνται σε κατήχηση και σε στρατόπεδα εκπαίδευσης, από την ηλικία των εννέα ετών. Τα μικρά εύπιστα παιδιά δεν είναι εκτεθειμένα μόνο στις καταστροφές του πολέμου, αλλά και σε αμέτρητες ενέργειες ανείπωτης βαναυσότητας, όπως μαζικούς αποκεφαλισμούς, δημόσια μαστιγώματα, ακρωτηριασμούς και σταυρώσεις. Ορισμένα παιδιά έχουν αναλάβει ρόλους μαχητών και εκτελεστών.

Το ΙΚ χρησιμοποιεί, επίσης, τα παιδιά ως μάτια και αυτιά – ως πληροφοριοδότες – δημιουργώντας ένα περιβάλλον βαθιάς δυσπιστίας. Αυτό καταστρέφει τους παραδοσιακούς δεσμούς της φυλής και της

¹³ Το ανθρωπιστικό κίνητρο ήταν έντονο κατά τα πρώτα χρόνια της σύγκρουσης, έως το 2014, όταν ανακηρύχθηκε το «χαλιφάτο». Ενώ αρχικά καλούνταν να ταξιδέψουν για ανθρωπιστικούς λόγους, ορισμένοι, αργότερα, προσελκύνονταν από μια καταστροφική ιδεολογία και πορεία.

οικογενειακής πίστης, καθώς οι κατηγορίες για παραβιάσεις της σαρία χρησιμοποιούνται ως εργαλείο στις εσωτερικές διαμάχες του Ισλαμικού Κράτους και εναντίον όλων των εχθρών. Τα Δικαστήρια της Σαρία τελούν υπό τη διαχείριση του Diwan της Κρίσης και του Λόγου και λαμβάνουν θρησκευτικές αποφάσεις για όλα τα θέματα. Η εκτεταμένη γραφειοκρατία και η προσεκτική τεκμηρίωση και συλλογή εγγράφων, παρέχουν ενισχυμένες λειτουργίες ελέγχου. Ο έλεγχος των υποδομών, των τροφίμων, του νερού και των θέσεων εργασίας χρησιμοποιείται ως εργαλείο εναντίον των ντόπιων πληθυσμών, για να τους εξαναγκάσει να ενταχθούν στο Ισλαμικό Κράτος. Το Diwan της Δημόσιας Ασφάλειας εκτελεί εργασίες εσωτερικής ασφάλειας και αντικατασκοπείας. Η μετακίνηση εκτός των ορίων των πόλεων απαγορεύεται χωρίς άδεια και απαιτεί επίσημη έγκριση.

Κατά την άφιξή τους στη Συρία, οι **γυναίκες** είναι υποχρεωμένες να ζουν σε κοιτώνες μόνο για γυναίκες, οι οποίοι είναι γνωστοί ως «maqar». Μπορεί να επιλέγονται σύζυγοι, αλλά αποστέλλονται τακτικά στην πρώτη γραμμή ή σε αποστολές. Σε περίπτωση θανάτου του συζύγου, η σύζυγος τοποθετείται σε *shahada's maqar* (για τις χήρες).

Οι γυναίκες πρέπει να συμμορφώνονται δημοσίως σε έναν αυστηρό ενδυματολογικό κώδικα, να φοράνε niqab και γάντια. Το Hiswan Hisbah (αστυνομία ηθικής) επιβάλλει τους εν λόγω αυστηρούς ενδυματολογικούς και ταξιδιωτικούς κανόνες. Εάν κάποια γυναίκα δεν τηρεί τον ενδυματολογικό κώδικα, η Hisbah μπορεί να απευθύνει ειδοποίηση στον σύζυγο. Στη συνέχεια, ο σύζυγος πρέπει να εμφανιστεί ενώπιον ενός δικαστηρίου της Σαρία, όπου θα αποφασιστεί η τιμωρία για αυτόν και τη σύζυγό του, που κυμαίνεται από την επιβολή προστίμου έως το δημόσιο μαστίγωμα ή ακόμη και το θάνατο.

2.2.4 Επιστροφή στην Ευρώπη

Οι Επαναπατριζόμενοι TFT γυρίζουν πίσω στην Ευρώπη ακολουθώντας ποικίλες διαδρομές:

- ορισμένοι ζητούν προξενική στήριξη, ιδίως εάν χρειάζονται νέα διαβατήρια ή βοήθεια με παιδιά που έχουν γεννηθεί στη Συρία ή το Ιράκ· ορισμένοι ταξιδεύουν με πλαστά έγγραφα·
- ορισμένοι επιστρέφουν κάνοντας παρακάμψεις μέσω άλλων ευρωπαϊκών προορισμών· ορισμένοι διασχίζουν απευθείας την Τουρκία.
- ορισμένοι συλλαμβάνονται από τις τουρκικές ή ιρακινές αρχές ή από τις κουρδικές δυνάμεις·

Κατά το ταξίδι προς ευρωπαϊκούς προορισμούς, οι επαναπατριζόμενοι μπορεί να γίνουν δεκτοί στο αεροδρόμιο από αστυνομικούς ή υπαλλήλους ασφαλείας, οι οποίοι είτε τους συλλαμβάνουν, είτε, τουλάχιστον, τους υποβάλλουν σε ανάκριση για να αξιολογήσουν τα επίπεδα κινδύνου, τη διάθεση των επαναπατριζόμενων, καθώς και τη γενική κατάσταση. Ορισμένοι εξ αυτών επιστρέφουν και περνούν απαρατήρητοι και είτε παρουσιάζονται από μόνοι τους, είτε τους καταγγέλλουν μέλη της οικογένειας, τοπικές αρχές ή επαγγελματίες. Άλλοι μπορεί να παραμείνουν τελείως απαρατήρητοι. Εάν δεν κατηγορηθούν για αδικήματα που σχετίζονται με την τρομοκρατία, ενδέχεται, παρόλα αυτά, να διωχθούν ποινικά για οικονομική απάτη ή για απάτη που αφορά παροχές. Η πρώτη αυτή συνάντηση μπορεί συχνά να χρησιμοποιηθεί ως πρώτο σημείο επαφής για περαιτέρω έρευνες και παρεμβάσεις. Είναι επίσης χρήσιμο, στο πλαίσιο της παρούσας και των επακόλουθων συναντήσεων, να χρησιμοποιούνται εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου (βλ. κεφάλαιο 3).

Οι υπηρεσίες ασφάλειας και η αστυνομία θα πρέπει να παρέχουν πληροφορίες, ενδεχομένως μέσω καθορισμένου κέντρου επικοινωνίας (βλ. κεφάλαιο 4), στη σχετική τοπική πολυ-υπηρεσιακή ομάδα συντονισμού, στην οποία έχει ανατεθεί η υπόθεση. Η ομάδα αυτή περιλαμβάνει, κατά πάσα πιθανότητα: ένα συντονιστή ή εκπρόσωπο της τοπικής αρχής, την τοπική αστυνομία, έναν κοινωνικό

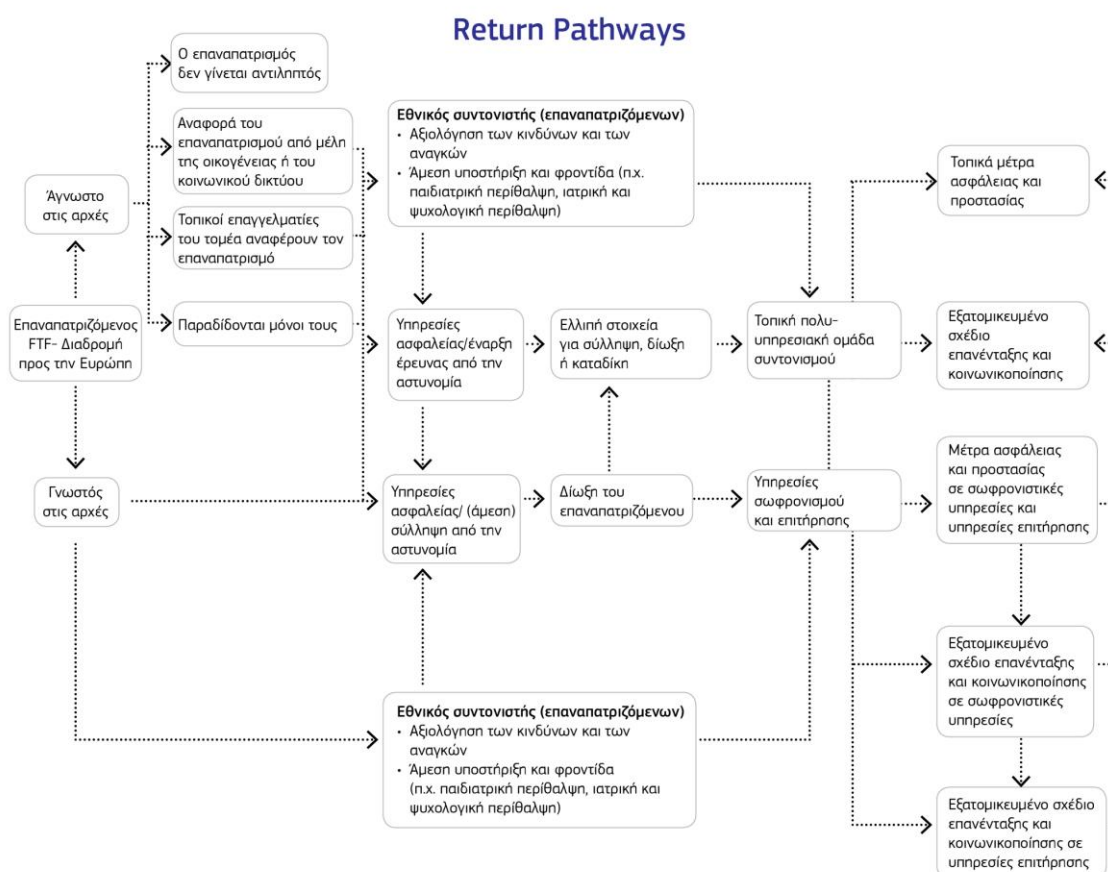
λειτουργό/επαγγελματία στήριξης της οικογένειας, υπηρεσίες προστασίας του παιδιού και έναν επαγγελματία στον τομέα της ψυχικής υγείας. Ανάλογα με την περίπτωση, ενδέχεται να συμμετέχουν επαγγελματίες της εκπαίδευσης, ένας αντιπρόσωπος σωφρονισμού και/ή επιτήρησης, επαγγελματίες ΜΚΟ (π.χ. που προωθούν την έξοδο από τη ριζοσπαστικοποίηση) ή μέλη της κοινότητας. Θα πρέπει να πραγματοποιούν συσκέψεις με θέμα τους επαναπατριζόμενους, κατά τις οποίες, κάθε επιμέρους υπηρεσία, καλείται να παράσχει στοιχεία και απόψεις σχετικά με τον εν λόγω επαναπατριζόμενο, καθώς και σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να τον προσεγγίσουν και να συμφωνήσουν για την καλύτερη δυνατή μορφή παρέμβασης.

Αυτή η πολυ-υπηρεσιακή ομάδα συντονισμού θα πρέπει να παράσχει, στο μέτρο του δυνατού, μια ολοκληρωμένη άποψη για το εν λόγω άτομο, τους γονείς, τα παιδιά, τους φίλους, το ιστορικό και τις τρέχουσες συνθήκες. **Η ομάδα θα πρέπει να αναπτύξει ένα προσαρμοσμένο σχέδιο δράσης για τον εν λόγω επαναπατριζόμενο**, καθώς και σαφείς οδηγίες ως προς το ποιοι οργανισμοί είναι επικεφαλής των συσκέψεων, των αξιολογήσεων κινδύνου και του διαλόγου με τον επαναπατριζόμενο, τους συγγενείς του, τους φίλους του και τα ενδιαφερόμενα μέρη (βλ. Κεφάλαιο 4).

Εάν οι επαναπατριζόμενοι συλληφθούν, διωχθούν και καταδικαστούν σε φυλάκιση (βλ. κεφάλαιο 5), η τοπική πολυ-υπηρεσιακή ομάδα συνεργασίας θα πρέπει να αξιολογήσει την κατάσταση και να είναι σε θέση να πραγματοποιήσει συναντήσεις, σε πρώιμο στάδιο, με τον κρατούμενο, καθώς και με τους γονείς και τη σύζυγό του, ώστε να δημιουργηθεί μια προσωπική σχέση και, ενδεχομένως, μια σχέση συνεργασίας. Η σχέση αυτή θα μπορούσε να περιλαμβάνει παρεμβάσεις κοινωνικής επανένταξης, όπως καθοδήγηση, ψυχολογική υποστήριξη, στήριξη γονέων, πρακτική βοήθεια για την αντιμετώπιση των αρχών σχετικά με τη στέγαση, την απασχόληση, τις συνθήκες αποφυλάκισης κλπ. (βλ. κεφάλαιο 6).

Σε περίπτωση που ο επαναπατριζόμενος δε διωχθεί ποινικά, είναι σημαντικό να συνεδριάσει η τοπική πολυ-υπηρεσιακή ομάδα συντονισμού, για τη θέσπιση διαδικασιών για την αντιμετώπιση του επαναπατριζόμενου και των πιθανών αναγκών του. Είναι σημαντικό η ομάδα να διοργανώσει την **καθοδήγηση και την υποστήριξη των οικογενειών**. Οι παρεμβάσεις αυτές μπορούν να θεωρηθούν ως βαρόμετρα για την ευημερία του επαναπατριζόμενου. Παρέχουν τη δυνατότητα διενέργειας αξιολογήσεων κινδύνου όσον αφορά τον επαναπατριζόμενο και αξιολογήσεων της οικογενειακής δυναμικής. Ταυτόχρονα, προσφέρουν τη δυνατότητα δημιουργίας σχέσεων εμπιστοσύνης και συνεργασίας με τον επαναπατριζόμενο και την οικογένειά του (βλ. κεφάλαιο 6).

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι η αξιολόγηση της ευημερίας των παιδιών στα εν λόγω νοικοκυριά και η προστασία τους από τυχόν κινδύνους, όπως η κατήχηση ή η αναγκαστική επιστροφή σε περιοχές ελεγχόμενες από τρομοκρατικές ομάδες. Αυτές οι δύσκολες αξιολογήσεις πρέπει να πραγματοποιούνται από επαγγελματίες. Η εκτεταμένη συζήτηση με τον επαναπατριζόμενο, καθώς και με την οικογένεια και τους φίλους του, είναι αναγκαία και ζωτικής σημασίας (βλ. κεφάλαιο 7).

Σχήμα 3, Σχηματική επιστροφή στην Ευρώπη

2.3 Τα διαφορετικά προφίλ των επαναπατριζόμενων FTF

Οι επαναπατριζόμενοι FTF έχουν διαφορετικά προφίλ, καθώς και διαφορετικούς λόγους να επιστρέψουν. Όσοι ταξίδεψαν για να ενταχθούν στο Ισλαμικό Κράτος ή τη Hayat Tahrir al-Sham (HTS) έχουν υπηρετήσει διάφορους ρόλους στο εσωτερικό της οργάνωσης, από εν δυνάμει βομβιστές αυτοκτονίας έως μαχητές και άλλους βοηθητικούς ρόλους.

2.3.1 Διαφορετικές γενιές

Ως πρώτο βήμα για την προσαρμογή της κάθε επιμέρους αντιμετώπισης των μεμονωμένων επαναπατριζόμενων, θα ήταν ίσως χρήσιμο να εξεταστούν δύο γενιές, αν και δεν ενδείκνυται η αυστηρή διάκριση:

- 1) Η πρώτη γενιά των επαναπατριζόμενων ήταν κατά κύριο λόγο άνδρες με κίνητρο ανθρωπιστικούς λόγους και/ή να πολεμήσουν το καθεστώς Άσαντ — με ορισμένες αξιοσημείωτες εξαιρέσεις — οι οποίοι ήταν πιο επιρρεπείς στην διάψευση των προσδοκιών τους, πιθανώς λιγότερο βίαιοι και σχετικά ελεύθεροι να εγκαταλείψουν τα εδάφη που είχαν καταληφθεί από τους τρομοκράτες.

- 2) Η τωρινή, δεύτερη γενιά επαναπατριζόμενων έχει μεγαλύτερη εμπειρία στον πόλεμο και είναι ιδεολογικά αφοσιωμένη. Αναγκάστηκε να αποφύγει τη επίμονη παρακολούθηση του ΙΚ, να δραπετεύσει και ενδέχεται να έχει επανέλθει με βίαια κίνητρα: να βλάψει τους πολίτες της ΕΕ.

Πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη και τα **επαναπατριζόμενα παιδιά**. Ορισμένα παιδιά έλαβαν στρατιωτική και ιδεολογική κατάρτιση από την ηλικία των εννέα ετών. Τα επαναπατριζόμενα παιδιά έχουν βιώσει ψυχολογικά τραύματα λόγω του πολέμου, έχουν γίνει μάρτυρες εκτελέσεων και τιμωριών και σε ορισμένες περιπτώσεις υποχρεώθηκαν αυτά τα ίδια να εκτελέσουν ανθρώπους. Αυτό επισημάνθηκε, για παράδειγμα, από την ολλανδική υπηρεσία πληροφοριών AIVD στο πλαίσιο των εκδόσεών τους: *Focus on Returnees*¹⁴ (2017) και *Life With Daesh: The Myth Unravelled*¹⁵ (2016).

Δεδομένου ότι το ΙΚ βάζει πολλά εμπόδια στους FTF που επιθυμούν να αναχωρήσουν (ισχυρή εποπτεία και παρακολούθηση της επικοινωνίας, απειλές εκτέλεσης), **οι αρχές πρέπει να θέσουν υπό αμφισβήτηση τις προθέσεις των επαναπατριζόμενων**, να διερευνήσουν κατά πόσο έχουν διαπράξει εγκλήματα (συμπεριλαμβανομένων των υπερπόντιων χωρών), και κατά πόσο επιστρέφουν με απώτερο σκοπό, όπως το σχεδιασμό επιθέσεων εντός της Ευρώπης.

Άλλες πηγές:

Κέντρο Μελετών Ασυμμετρικών Απειλών (CATS) στο Πανεπιστήμιο Άμυνας της Σουηδίας

Η [μελέτη](#) αυτή εξετάζει ένα σύνολο μεταβλητών που αφορούν τους ξένους μαχητές από τη Σουηδία που προσχώρησαν σε τζιχαντιστικές τρομοκρατικές ομάδες στη Συρία και το Ιράκ, μεταξύ του Ιουνίου 2012 και του Σεπτεμβρίου 2016.

Εκδόσεις της Ολλανδικής υπηρεσίας πληροφοριών σχετικά με το Ισλαμικό Κράτος.

Το παρόν [έγγραφο](#) περιγράφει τη ζωή στο λεγόμενο χαλιφάτο.

Το παρόν [έγγραφο](#) υπογραμμίζει τις πιθανές απειλές που παρουσιάζουν οι επαναπατριζόμενοι απέναντι στην κοινωνία.

2.3.2 Διαφορές μεταξύ ανδρών, γυναικών και παιδιών

- **Άνδρες επαναπατριζόμενοι:** Οι άνδρες, κυρίως, ενδέχεται να έχουν εμπλακεί σε εγκλήματα πολέμου όπως δολοφονίες, βιασμούς και δουλεία και να έχουν λάβει μέρος σε τρομοκρατικές ή βίαιες εξτρεμιστικές θηριωδίες. **Όλοι τους υπήρξαν μάρτυρες ακραίας βίας και ζούσαν υπό επισφαλείς και ανθυγιεινές συνθήκες.** Είναι, επίσης, σημαντικό να σημειωθεί ότι, κατά την επιστροφή στην ΕΕ, η απογοήτευση από μια τρομοκρατική ομάδα δεν ισοδυναμεί κατ' ανάγκη με απόσταση από τη βίαιη ιδεολογία ή απομάκρυνση από τον «τζιχαντιστικό» σκοπό.

¹⁴ Dutch General Intelligence and Security Service (2017), *Focus on Returnees*. Πηγή:

<https://english.aivd.nl/publications/publications/2017/02/15/publication-focus-on-returnees>

Dutch General Intelligence and Security Service (2016), *Life with ISIS: the Myth Unravelled*. Πηγή:

<https://english.aivd.nl/publications/publications/2016/06/17/life-with-isis-the-myth-unravelled-available-in-arabic>.

- Γυναίκες επιστρέφουσες: Ορισμένες αναλύσεις, σχετικά με τις γυναίκες που ασπάζονται το Ισλαμικό Κράτος, τις παρουσιάζουν ως θύματα¹⁶. Αυτή η οπτική στερεί από τις γυναίκες τον ρόλο τους και αγνοεί το γεγονός ότι οι **γυναίκες της Δυτικής Ευρώπης που προσχωρούν σε ομάδες τζιχαντιστών έχουν την τάση να έχουν μεγάλο ιδεολογικό κίνητρο**. Για πολλές γυναίκες, η ένταξη στο ΙΚ καθοδηγείται από τα **ουτοπικά ιδανικά** και ανταποκρίνεται στην ανάγκη **ενθουσιασμού και νοήματος στη ζωή**. Η προπαγάνδα του ΙΚ επικεντρώνεται στην προβολή μιας ιδεώδους εικόνας της ζωής στη Συρία και το Ιράκ. Άλλοι παράγοντες, πίσω από τις γυναίκες που εγκαταλείπουν την Ευρώπη για το ΙΚ, περιλαμβάνουν εφήβους που ερωτεύονται την εικόνα να παντρευτούν ένα «μαχητή» ή την προκατάληψη (ως αντίληψη ή ως εμπειρία). Πολλές γυναίκες αγωνίζονται για την ίδρυση του επονομαζόμενου χαλιφάτου, βάσει της προφητικής μεθοδολογίας, η οποία είναι στη βάση της — σύμφωνα με τα πιστεύω τους — ένα πλήρες σύστημα διακυβέρνησης. Το ΙΚ παρουσιάζει μια ρομαντική εικόνα μιας κοινωνίας απαλλαγμένης από διακρίσεις, στην οποία οι γυναίκες επιτρέπεται να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. Η διαλεκτική του Ισλαμικού Κράτους για την τζιχαντιστική εικόνα του κόσμου, χωρίζει τον κόσμο σε αντίθετες έννοιες, όπως καθαρότητα και προσμείξεις, επικεντρώνεται στην απόρριψη της Dunya (του υλικού κόσμου), την οποία οι ακόλουθοι καταδικάζουν ως διεφθαρμένη και ρυπογόνο.

Πολλές γυναίκες οδηγήθηκαν στην πεποίθηση ότι η ένταξη στο Ισλαμικό Κράτος θα τις **ενδυνάμωνε**. Άλλες θεώρησαν ότι με αυτόν τον τρόπο θα απαλλάσσονταν από περιορισμούς που βίωναν από τους γονείς τους και την παράδοση, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να ανακαλύψουν την ταυτότητά τους, μια κοινότητα και το αίσθημα του ανήκειν. Με την ένταξή τους, θεώρησαν ότι θα ήταν σε θέση να λαμβάνουν ανεξάρτητες αποφάσεις για τη ζωή τους και το μέλλον τους, επιτρέποντάς τους να παντρευτούν εκτός του οικογενειακού ελέγχου. Το ΙΚ παρουσιάζει την οικογένεια ως τον πυρήνα, που διασφαλίζει τη σταθερότητα στους FTF που ταξιδεύουν στο μέτωπο και στηρίζει το ηθικό των μαχητών.

Το περιοδικό του Ισλαμικού Κράτους «Dabiq» παρουσιάζει τις γυναίκες ως αυτές που φέρνουν τα παιδιά στον κόσμο, οι οποίες είναι απαραίτητες για την μακροχρόνια επιβίωση του λεγόμενου Ισλαμικού Κράτους. Η κύρια ευθύνη των γυναικών είναι η ανατροφή των παιδιών τους και η κατήχηση τους στις βασικές αξίες του αποκαλούμενου χαλιφάτου: οι γιοι θα πρέπει να θυσιάζονται ως μάρτυρες και οι κόρες να αναπαράγουν το παράδειγμα της μητέρας τους.

Το ΙΚ έχει αναπτύξει μια περίπλοκη γραφειοκρατία που σχετίζεται με τη δημόσια αρετή, η οποία ενισχύεται από τη *Hisbaa* και τα δικαστήρια της Σαρία. Αυτό συνεπάγεται ένα μακρύ κατάλογο απαγορευμένων ενδυματολογικών κανόνων και συμπεριφορών. Για παράδειγμα, όλες οι γυναίκες είναι απαραίτητο να έχουν έναν άνδρα κηδεμόνα για να βγουν από το σπίτι τους. Οι γυναίκες πρέπει να συνοδεύονται από ένα mahram, ο οποίος είναι ένας συγγενής άνδρας κηδεμόνας, όπως είναι ο αδελφός ή ο πατέρας, ή άλλες γυναίκες, όταν βρίσκονται εκτός ή όταν ταξιδεύουν. Η *al-Khaansa*, η ομάδα που αποτελείται μόνο από γυναίκες, ενισχύει τη δημόσια αρετή, επιβάλλει ποινές και εμποδίζει

Βλ., για παράδειγμα, Lakhani, S., Ahmadi, B. (2016), *Women in Extremist Movements: Not just Passive Victims*, (Αμερικανικό Ινστιτούτο για την Ειρήνη). Πηγή: <https://www.usip.org/blog/2016/11/women-extremist-movements-not-just-passive-victims>

τους άντρες να αναζητήσουν γυναίκες (διασφαλίζοντας ότι οι άνδρες δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν το niqab ως μεταμφίεση). Πολλές γυναίκες προερχόμενες από τη Δύση συμμετέχουν στην εν λόγω μονάδα.

Η στρατολόγηση γυναικών στο ΙΚ πραγματοποιείται, συνήθως, μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και κατά τη διάρκεια κοινωνικών δραστηριοτήτων, όπως η παιδική φροντίδα, η παρασκευή τροφίμων και η συμμετοχή σε διαδηλώσεις ακτιβισμού.

Είναι, επίσης, σαφές ότι **οι γυναίκες διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στη διάδοση της προπαγάνδας του Ισλαμικού Κράτους** στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με στόχο την προσέλκυση και στρατολόγηση περισσότερων γυναικών. Οι γυναίκες στη Συρία έχουν επίσης τεθεί στη διάθεση άλλων ατόμων, που αναζητούν συμβουλές για θέματα όπως ο τρόπος διεξαγωγής της «hijra», τι θα πρέπει να βάλουν στις αποσκευές, πόσα χρήματα να πάρουν και ούτω καθεξής.

Οι επαναπατριζόμενες γυναίκες επιστρέφουν συχνά στις χώρες καταγωγής τους, εντός της ΕΕ, για έναν ή για πολλούς λόγους: ορισμένες είναι απογοητευμένες μετά τη γεμάτη αντιξοότητες και καταπίεση εμπειρία τους ή μετά τη θανάτωση του συζύγου τους· άλλες ζητούν ιατρική περίθαλψη και οικογενειακή υποστήριξη. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι οικογένειές τους έχουν πληρώσει λύτρα και τις έχουν ελευθερώσει. Άλλες επιστρέφουν κατόπιν πιέσεων που δέχονται από τις οικογένειές τους.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι υπάρχουν γυναίκες οπαδοί του ΙΚ, οι οποίες είναι πιθανό να ασκήσουν πίεση στις επαναπατριζόμενες γυναίκες, μετά την επιστροφή τους.

- **Επαναπατριζόμενα παιδιά:** Τα παιδιά και οι ανήλικοι που φτάνουν στη Συρία ή που έχουν γεννηθεί σε οικογένειες που δηλώνουν υποταγή στο Ισλαμικό Κράτος, αποτελούν σοβαρό και ιδιαίτερο θέμα. Ένας σημαντικός αριθμός παιδιών έχουν μεταφερθεί στη Συρία και το Ιράκ, από τον έναν ή και τους δύο γονείς. Πολλά περισσότερα έχουν γεννηθεί σε οικογένειες FTF στην εμπόλεμη ζώνη. Όσα έχουν γεννηθεί στο θέατρο των επιχειρήσεων, κινδυνεύουν να θεωρηθούν ανιθαγενείς, καθότι τα πιστοποιητικά γέννησης του Ισλαμικού Κράτους δεν είναι αποδεκτά. Είναι σημαντική η θεμελίωση της ιδιότητας του γονέα, προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στα παιδιά να επιστρέψουν στην Ευρώπη με τους γονείς τους.

Είναι πολύ δύσκολο να υπολογιστεί ο ακριβής αριθμός των παιδιών που ζουν στα εδάφη που ελέγχονται από το Ισλαμικό Κράτος, στη Συρία και το Ιράκ. Πολλές γυναίκες καθίστανται έγκυες άμεσα, καθώς η αντισύλληψη είναι παράνομη και γιατί το ΙΚ επιθυμεί οι οικογένειες να έχουν όσο το δυνατόν περισσότερα παιδιά. Για παράδειγμα, **ο Ολλανδός συντονιστής αντιτρομοκρατικής δράσης εκτιμά ότι τουλάχιστον 80 παιδιά ολλανδικής καταγωγής ζουν στα εδάφη που έχει καταλάβει το Ισλαμικό Κράτος στη Συρία και το Ιράκ.** Από αυτά τα 80 γνωστά παιδιά, το 30% είναι ηλικίας μεταξύ τεσσάρων και οκτώ ετών και περίπου τα μισά από αυτά είναι ηλικίας τριών ετών ή νεότερα. Σύμφωνα με Γάλλους αξιωματούχους, υπάρχουν περίπου 460 Γάλλοι ανήλικοι στην περιοχή που έχει καταλάβει το ΙΚ, εκ των οποίων οι μισοί είναι ηλικίας μικρότερης των πέντε ετών και το ένα τρίτο έχει γεννηθεί εκεί. Βέλγοι αξιωματούχοι ανέφεραν περίπου 78 Βέλγους ανηλίκους στο έδαφος του λεγόμενου Ισλαμικού Κράτους.

Η στρατολόγηση παιδιών στο ΙΚ ξεκινά επίσημα από την ηλικία των 9 ετών και συνεχίζεται μέχρι το 15ο έτος της ηλικίας τους. Τα παιδιά ηλικίας 9 ετών και άνω λαμβάνουν όπλα.¹⁷ Πολλά από τα παιδιά αυτά στρατολογούνται μέσω πολλαπλών οδών, από θρησκευτική κατήχηση σε τζαμιά και στρατόπεδα, από τους γονείς τους και μέσω οικονομικού δελεασμού. Η εν λόγω κοινωνικοποίηση του παιδιού περιλαμβάνει τουλάχιστον έξι στάδια: «προσέλκυση, εκπαίδευση, επιλογή, καθυπόταξη, εξειδίκευση και τοποθέτηση σε κάποια θέση»¹⁸ Τα Ashbal al-Khilafah ή αλλιώς «κουτάβια του Χαλιφάτου», συχνά αναγκάζονται να ζήσουν σε στρατόπεδα, όπου υποβάλλονται σε έντονη ιδεολογική κατήχηση, εκπαιδεύονται σε πολεμικές δεξιότητες (πολεμικές τέχνες και αυτοάμυνα) και στον τρόπο αντιμετώπισης των κρατουμένων.

Τα παιδιά που στρατολογούνται από το ΙΚ κατηχούνται για να επιδείξουν απόλυτη πίστη στο ΙΚ και για να αναλάβουν, ως ύψιστο σκοπό τους, τη δέσμευση να πεθάνουν ως μάρτυρες. Η αφοσίωση αυτή τους μεταδίδεται μέσω της θρησκευτικής διδασκαλίας και της παρακολούθησης των βίντεο του ΙΚ. Από τη στιγμή που κοινωνικοποιούνται στις τάξεις του ΙΚ, επιτελούν ποικίλους ρόλους: κατάσκοποι, κήρυκες, στρατολογητές, στρατιώτες, εκτελεστές, βομβιστές αυτοκτονίας. Οι καθηγητές και οι αξιωματούχοι του ΙΚ ζητούν από τα παιδιά να ενεργήσουν ως πληροφοριοδότες και να αναφέρουν κάθε ύποπτη συμπεριφορά των γονέων τους ή άλλων, που παραβιάζει το θρησκευτικό δίκαιο ή αντιτίθεται στο νόμο του ΙΚ.

Συχνά ζητείται από τα κορίτσια να παραμείνουν στο σπίτι με τις μητέρες τους και να ανατραφούν με τρόπο ώστε να μπορέσουν να στηρίξουν τους μελλοντικούς συζύγους τους. Ενθαρρύνεται επίσης η θρησκευτική εκπαίδευση. Σύμφωνα με το μανιφέστο της ΙΚ με τίτλο «Γυναίκες του Ισλαμικού Κράτους: Το μανιφέστο και η μελέτη περίπτωσης», τα κορίτσια μπορούν να παντρευτούν στην ηλικία των εννέα ετών και το αργότερο στην ηλικία των 16 ή 17 ετών. Δεν πρέπει να εργάζονται.

Και τα παιδιά χρησιμοποιούνται στις προσπάθειες προπαγάνδας του ΙΚ: Το ΙΚ καταγράφει και διανέμει βίντεο εκτελέσεων κατά τα οποία τα παιδιά δολοφονούν αιχμαλώτους με βάρβαρο τρόπο. Η χρήση των παιδιών δεν έχει μόνο τακτική αλλά και στρατηγική, όσον αφορά την οικοδόμηση του κράτους και την ανατροφή μιας νέας γενιάς. Τα παιδιά ενθαρρύνονται να στρατολογηθούν ως βομβιστές αυτοκτονίας, ένα ρόλο που οι εκπαιδευτές τους εκθειάζουν ως το υψηλότερο κάλεσμα για ευσεβείς νέους μουσουλμάνους.

Εκτός των στρατοπέδων εκπαίδευσης, τα παιδιά διδάσκονται σε σχολεία διοικούμενα από το ΙΚ, όπου το πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει μόνο τη θρησκευτική εκπαίδευση. Το ΙΚ έχει εκπονήσει ένα πρόγραμμα σπουδών σε δύο επίπεδα: «Σαλαφισμός [του Ισλάμ] και επικράτηση του Ισλαμικού Κράτους [στην κοινωνία]».¹⁹ Μέσω αυτής της διαδικασίας, το ΙΚ προωθεί μόνο αυτό που αντιλαμβάνεται ως την πιο γνήσια ερμηνεία του Ισλάμ, ενώ επικεντρώνεται στην προετοιμασία της

¹⁷ Dutch General Intelligence and Security Service (2017), *Focus on Returnees*. Πηγή <https://english.aivd.nl/publications/publications/2017/02/15/publication-focus-on-returnees>

¹⁸ Horgan, J. G., Taylor, M., Winter, C., *From Cubs to Lions: A Six Stage Model of Child Socialization into the Islamic State. Studies in Conflict & Terrorism* (Τόμος 40, Τεύχος 7, 2017).

¹⁹ Olidort J. (2016), *Inside the Caliphate's Classroom: Textbooks, Guidance Literature and Indoctrination Methods of the Islamic State, Policy Focus* 147

επόμενης γενιάς, εστιάζοντας στο «χαλιφάτο», στην οικοδόμηση του κράτους, στη βία και στην αποκάλυψη.

Η ευημερία του παιδιού πρέπει να αποτελεί την πρώτη προτεραιότητα των πολυ-υπηρεσιακών ενεργειών. Τα παιδιά είναι βαθιά εύπιστα και εύπλαστα. Η έκθεση σε ακραία επίπεδα βίας δημιουργεί ψυχολογικά τραύματα και δυνητικά απευαισθητοποιεί τα παιδιά απέναντι στις θηριωδίες και τη βία. Κινδυνεύουν να κάνουν αυτά ακριβώς που βλέπουν να κάνουν οι ενήλικες. Αυτό θα τα τραυματίσει ψυχολογικά και θα τα οδηγήσει σε ψυχοκοινωνικά προβλήματα και, ενδεχομένως, θα αποτελέσουν κίνδυνο για την ασφάλεια στο μέλλον. Η κατανόηση του μεγέθους της κατήχησης, της έκθεσης στη βία και των συνθηκών διαβίωσης είναι ζωτικής σημασίας για την αξιολόγηση των παιδιών αυτών.

Άλλες πηγές:

[Inside the Caliphate's Classroom: Textbooks, Guidance Literature and Indoctrination Methods of the Islamic State](#) by Jacob Olidort: το παρόν έγγραφο περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο φοιτούν τα παιδιά στο λεγόμενο χαλιφάτο.

2.3.3 Διαφορετικά κίνητρα επιστροφής

Μπορούμε να διακρίνουμε δύο διαφορετικούς λόγους και κίνητρα πίσω από την επιθυμία των FTF να επιστρέψουν:

1. την πρόθεση να πραγματοποιήσουν μια επίθεση·
2. την απογοήτευση και τη μεταμέλεια — ορισμένοι δεν αντέχουν πλέον τις δύσκολες συνθήκες διαβίωσης, άλλοι δεν βλέπουν να υπάρχει κάποια ευκαιρία για να παραμείνουν (λόγω απώλειας της εξουσίας της τρομοκρατικής ομάδας στην οποία ανήκαν)²⁰·
3. πίεση και επέμβαση της οικογένειας·
4. λόγοι υγείας (πχ τραυματισμοί, τοκετός)·
5. επιστροφή αφού έχουν βρει καταφύγιο στην Τουρκία·
6. φυλάκιση και έκδοση πίσω στην ΕΕ.

2.4 Προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι αλλοδαποί τρομοκράτες μαχητές

Οι επαναπατριζόμενοι FTF αποτελούν σημαντική πηγή ανησυχίας για την ασφάλεια, ακριβώς λόγω της εμπειρίας τους στο πεδίο μάχης, της κατάρτισης στη χρήση όπλων και των διασυνδέσεων με διεθνή τρομοκρατικά δίκτυα. **Η απευαισθητοποίηση απέναντι στη χρήση βίας, σε συνδυασμό με την διαταραχή μετατραυματικού στρες (ΔΜΣ)**, η οποία συχνά συνοδεύει την εμπειρία στο πεδίο μάχης και την πιθανή συμμετοχή σε θηριωδίες, όπως αυτές που δημοσιοποιεί περήφανα το ΙΚ, αυξάνει περαιτέρω την πιθανή απειλή που συνιστούν οι επαναπατριζόμενοι.

Αυτό το κοκτέιλ επικίνδυνων παραγόντων μεγεθύνεται μέσω **της ταπείνωσης, της απογοήτευσης, της βίαιης μεταχείρισης, του ψυχολογικού τραύματος και της απώλειας**. Ο συνδυασμός αυτών μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα περαιτέρω ριζοσπαστικοποίηση, πολεμικές δεξιότητες, εύκολη χρήση βίας και δολοφονιών καθώς και νοοτροπίας μάχης. Πολλοί FTF υποφέρουν από αντικοινωνικές ψυχολογικές διαταραχές, οι οποίες εκδηλώνονται με χαμηλό έλεγχο των αντιδράσεων, προβλήματα διαχείρισης θυμού,

²⁰Οι πρώτοι 3 τύποι εμπνέονται από την τυπολογία που χρησιμοποίησε ο κ. Richard Barrett, Διευθυντής του δικτύου παγκόσμιας στρατηγικής (Global Strategy Network)

επιθετικότητα και βία στις κοινωνικές σχέσεις. Οι FTF συχνά επιστρέφουν στις προηγούμενες ριζοσπαστικές και εγκληματικές συμμορίες τους, οι οποίες έχουν αρνητικές επιπτώσεις στη δυναμική της κοινωνίας.

Υπάρχουν πολλές **προκλήσεις στον τομέα της ασφάλειας** και πολλά πιθανά σενάρια που αφορούν τους επαναπατριζόμενους FTF. Όσοι επιτυγχάνουν να εισέλθουν στην Τουρκία ή στα γειτονικά κράτη της Συρίας ή του Ιράκ, μπορεί να ζητήσουν προξενική στήριξη χωρίς τα κατάλληλα προσωπικά έγγραφα και χωρίς οικονομικά μέσα. Αμέσως μόλις οι επαναπατριζόμενοι παρουσιαστούν στο εξωτερικό, είναι απαραίτητο να δρομολογηθούν διαδικασίες και σχέδια έκτακτης ανάγκης. Αυτά πρέπει — όπως περιγράφονται στην παράγραφο 2.3.4 — να συνοδεύονται από μία συνεργασία σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Τα παιδιά που έχουν γεννηθεί χωρίς να έχει καταχωρηθεί η γέννησή τους ή χωρίς έγγραφα, πρέπει να υποβάλλονται σε διαδικασίες καταγραφής και συντονισμού.

Προκλήσεις για τις επαναπατριζόμενες γυναίκες:

- βαθιά δέσμευση στο ιδανικό του «χαλιφάτου» και στο ΙΚ·
- άσκηση πίεσης από τις ομάδες γυναικών που υποστηρίζουν το ΙΚ πίσω στη χώρα τους·
- να μπορούν να φύγουν από το σπίτι και όντως να το πράξουν, δεδομένου ότι οι κανόνες της ΙΚ έχουν ως στόχο να κρατήσουν τις γυναίκες εγκλειστές μέσα στο σπίτι τους· η παράβαση αυτού του κανόνα σημαίνει επίσης υπέρβαση του ταμπού του διαχωρισμού των φύλων·
- στιγματισμός εντός της κοινότητας·
- να πρέπει να αντιμετωπίσουν τη βία και τον περιορισμό, που οι ίδιες έχουν υποστεί ή των οποίων ήταν μάρτυρες·
- ζητήματα προστασίας των παιδιών, καθώς και τα παιδιά μπορεί να έχουν υποστεί ριζοσπαστικοποίηση.

Προκλήσεις για τα Επαναπατριζόμενα παιδιά:

- απόδειξη της ταυτότητας του γονέα και της ιθαγένειας (ενδεχομένως μέσω ελέγχου DNA)·
- σωματικά και ψυχολογικά προβλήματα·
- αντιμετώπιση σοβαρών πιέσεων και ψυχολογικών τραυμάτων, η επίδραση των οποίων μπορεί να εκδηλωθεί μέσω της απώλειας του λόγου, της επιθετικότητας, του έντονου φόβου και των ενδείξεων διαταραχής μετατραυματικού στρες·
- εμπειρία στη μάχη και υποταγή στη βία και τις τιμωρίες ως μέρος της καθημερινότητας·
- κατήχηση: τα παιδιά διδάσκονται σε νεαρή ηλικία ότι όποιος δεν τηρεί την ορθή και αυστηρή ερμηνεία του Ισλάμ είναι ένας *kufar* (άπιστος) και πρέπει να θανατωθεί·
- θα πρέπει να διαχειριστούν τη συμμετοχή σε εκτελέσεις·
- θα πρέπει να διαχειριστούν την προηγούμενη συμμετοχή τους σε τρομοκρατικές αποστολές ή τη συλλογή στοχοθετημένων πληροφοριών στη Δύση και άλλων πληροφοριών που είναι χρήσιμες για το ΙΚ·
- κανονισμένους γάμους και σεξουαλική κακοποίηση·
- σωματική οδύνη μέσω ξυλοδαρμών, βασανιστηρίων και βιασμών·
- τραυματισμούς που έχουν προκληθεί από τιμωρίες ή συμμετοχή στη μάχη·
- αποχωρισμός από τους γονείς τους — τα στρατόπεδα εκπαίδευσης έχουν σχεδιαστεί για να κάνουν ακριβώς αυτό·
- είναι επιρρεπείς στη στάση και τη συμπεριφορά των γονέων·
- στιγματισμός στο σχολείο ως «τρομοκράτες»·

- ρήξη των δεσμών με την οικογένεια και τροποποίηση των δεσμών πίστης, ιδίως μεταξύ των παιδιών που αναζητούσαν μια ομάδα και μια ταυτότητα·
- έλλειψη εξοικείωσης με την κοινωνία και τους κανόνες της ΕΕ.

3 Διερεύνηση και αξιολόγηση κινδύνου

Το κεφάλαιο αυτό παρέχει το πλαίσιο της αξιολόγησης των απειλών και των κινδύνων που παρουσιάζουν οι επαναπατριζόμενοι. Σκοπός του είναι να κατευθύνει τη διαδικασία ανάπτυξης κατάλληλων εργαλείων, τα οποία θα μπορούν να χρησιμοποιήσουν η αστυνομία και οι πολυ-υπηρεσιακές ομάδες συνεργασίας, για να αξιολογήσουν τους κινδύνους που παρουσιάζουν οι επαναπατριζόμενοι και τα μέτρα παρέμβασης. Το παρόν κεφάλαιο παρέχει, επίσης, μια επισκόπηση πολλών μοντέλων αξιολόγησης κινδύνου, που αναπτύχθηκαν για διάφορους σκοπούς. Δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο μοντέλο που να επικεντρώνεται στους FTF. Είναι σημαντικό το γεγονός ότι το εν λόγω εγχειρίδιο παρέχει ένα μόνο τέτοιο μοντέλο, το μοντέλο RAN CoE Returnee 45.

Κατά την επιστροφή ενός επαναπατριζόμενου στη χώρα του/της, υπάρχουν **τέσσερις προαπαιτούμενες ενέργειες**:

1. Ο επαναπατριζόμενος πρέπει να ταυτοποιηθεί και να υποβληθεί σε ερωτήσεις σχετικά με τη διαδρομή πρόσβασης, τις ενέργειες και την επιστροφή του/της, καθώς και σχετικά με την τρομοκρατική οργάνωση στην οποία εντάχθηκε.
2. Πρέπει να γίνει μια αξιολόγηση κινδύνου για το αν ο επαναπατριζόμενος αποτελεί απειλή για την κοινωνία.
3. Σε εθνικό επίπεδο, θα πρέπει επίσης να αρχίσει η προετοιμασία ενός εθνικού κέντρου επικοινωνίας ή μιας ειδικής ομάδας εργασίας — σε πολύ-υπηρεσιακό περιβάλλον — για τις παρεμβάσεις που απαιτούνται για την ελαχιστοποίηση του κινδύνου, όταν ο επαναπατριζόμενος γυρίσει πίσω στην κοινωνία (για λεπτομέρειες, βλ. κεφάλαιο 4). Το εν λόγω πρόσωπο θα πρέπει, επίσης, να έρθει σε επαφή με την τοπική πολυ-υπηρεσιακή ομάδα συνεργασίας.
4. Η τοπική πολυ-υπηρεσιακή ομάδα συνεργασίας θα πρέπει να αρχίσει να προετοιμάζει μια συντονισμένη προσέγγιση, προσαρμοσμένη στις συνθήκες του επαναπατριζόμενου και στον κίνδυνο που αυτός/ή αντιπροσωπεύει, με την επιστροφή του/της στην πατρίδα.

Οι δύο πρώτες εξετάζονται στο παρόν κεφάλαιο – οι δύο τελευταίες στο κεφάλαιο 4.

3.1.1 Μετά την αναχώρηση για τη Συρία/άμεση προετοιμασία για την επιστροφή

Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες τα άτομα έχουν κατορθώσει να ενταχθούν σε τρομοκρατικές ομάδες του εξωτερικού, είναι σημαντικό για την αστυνομία να αρχίσει να ασχολείται με την υπόθεσή τους πριν αυτοί επιστρέψουν.

Υπάρχουν τρεις κύριοι λόγοι για αυτό:

1. Υπάρχει σοβαρός κίνδυνος τα αδέλφια και οι συνομήλικοι να έχουν στοχοποιηθεί, από το εξωτερικό, για στρατολόγηση. Η αποτροπή δημιουργίας αλυσίδων στρατολόγησης, χρησιμοποιώντας τα ίδια δίκτυα διευκόλυνσης και χρηματοδότησης, αποτελεί προτεραιότητα για την αστυνομία.
2. Σε περιπτώσεις όπου οι οικογένειες δεν ήταν ενήμερες για την επικείμενη αναχώρηση, χρειάζεται ουσιαστική παροχή συμβουλών και υποστήριξης, για τη δημιουργία σχέσεων εμπιστοσύνης με τους συγγενείς τους και με άλλα άτομα που έχουν στενή σχέση με τον αλλοδαπό μαχητή, με σκοπό να βοηθήσουν στην κοινωνικοποίηση και επανένταξη των επαναπατριζόμενων FTF.
3. Η δημιουργία επαφών με την οικογένεια θα δώσει πολύτιμες πληροφορίες για τη δυναμική και το πλαίσιο της οικογένειας. Θα δώσει, επίσης, την ευκαιρία συλλογής δεδομένων σχετικά με τις συνθήκες που περιβάλλουν τον αλλοδαπό μαχητή, τα οποία θα είναι πολύτιμα για τη διαχείριση της διαδικασίας επιστροφής. Οι περισσότεροι επαναπατριζόμενοι γυρνάνε πίσω στο οικείο περιβάλλον τους. Είναι πολύτιμη η δημιουργία σχέσεων εντός αυτού του περιβάλλοντος και η συλλογή

πληροφοριών σχετικά με άλλα ευάλωτα άτομα και με τον τρόπο με τον οποίο ο επαναπατριζόμενος μπορεί να επηρεάσει το ριζοσπαστικό περιβάλλον. (Για περισσότερα σχετικά με την οικογενειακή στήριξη, βλ. κεφάλαιο 4).

Σχεδόν όλες οι προσεγγίσεις των επαναπατριζόμενων στην Ευρώπη ακολουθούν την ίδια διαδικασία. Η διαδικασία αυτή έχει συνοψισθεί από τον ολλανδικό συντονιστή αντιτρομοκρατικής δράσης και το φυλλάδιο Ολοκληρωμένη Προσέγγιση απέναντι στους Επαναπατριζόμενους (σχήμα 3). Η προσέγγιση αυτή είναι περίπου ίδια με την προσέγγιση, που αναπτύχθηκε και βελτιώθηκε, σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση ατόμων που επιθυμούν να ταξιδέψουν ή που τους εμπόδισαν να αναχωρήσουν για το λεγόμενο χαλιφότο. **Αυτή η προσέγγιση, η οποία βασίζεται σε πληροφορίες και έρευνες, αποτελεί το πρώτο στάδιο αντιμετώπισης.** Ξεκινάει με ποινική έρευνα και με αξιολόγηση του κινδύνου και της απειλής που ο επαναπατριζόμενος αποτελεί για την κοινότητα και την κοινωνία. Σε περιπτώσεις όπου δεν ασκούνται διώξεις, η υπόθεση εξετάζεται από την τοπική πολυ-υπηρεσιακή ομάδα συνεργασίας και αναπτύσσεται μια εξατομικευμένη προσέγγιση. Τα πορίσματα της ομάδας εργασίας της αστυνομία του RAN (RAN POL) τόνισαν ότι δεν χρειάζονται νέες ριζικές προσεγγίσεις και θεσμοί για τον χειρισμό των επαναπατριζόμενων. Αντιθέτως, στόχος θα πρέπει να είναι η αντιγραφή επιτυχημένων προσεγγίσεων, η προσαρμογή τους και η βελτίωσή τους.

Ταξίδια

Για να εμποδίσουν τα άτομα να ταξιδέψουν με σκοπό την προσχώρηση σε μια τρομοκρατική οργάνωση, οι τοπικές και εθνικές αρχές και άλλες οργανώσεις συνεργάζονται στενά. Όταν ανακαλύπτουν ότι κάποιος θέλει να ταξιδέψει για να προσχωρήσει σε μια τρομοκρατική οργάνωση, η περίπτωση του συζητείται στο πλαίσιο μιας πολυτομεακής ομάδας διαχείρισης υποθέσεων. Στην ομάδα αυτή μετέχει η δημοτική αρχή, η κρατική αστυνομία, η εισαγγελική αρχή και λοιποί τοπικοί και εθνικοί φορείς. Σταθμίζουν και επιβάλλουν παρεμβατικές ενέργειες ανάλογα με την περίπτωση. Παραδείγματα παρεμβάσεων: ανάκληση διαβατηρίου, χρήση διεθνών συστημάτων για την αναγνώριση των ταξιδιωτών, ευρωπαϊκά εντάλματα σύλληψης ή μέτρα παιδικής προστασίας.

Επαναπατρισμός

Οι επαναπατριζόμενοι εντοπίζονται το συντομότερο δυνατό προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί η δυναμική απειλή που συνιστούν. Η εισαγγελική αρχή και η αστυνομία διεξάγουν έρευνες για γνωστούς ταξιδιώτες τζχαντιστές. Μπορεί, επίσης, να διεξαχθούν έρευνες από την υπηρεσία πληροφοριών για τα επαναπατριζόμενα άτομα. Επίσης, μέσω αυτών των ερευνών είναι δυνατό να διαπιστωθεί ότι ένα άτομο θέλει να επιστρέψει στην Ολλανδία ή στην υπόλοιπη Ευρώπη. Σε διεθνές επίπεδο, ανταλλάσσονται πληροφορίες προκειμένου να εντοπιστούν εγκαίρως οι επαναπατριζόμενοι. Εάν ένας επαναπατριζόμενος εντοπιστεί εκτός Ολλανδίας, μπορεί να μεταφερθεί στην Ολλανδία συνοδευόμενος/η από τη στρατιωτική αστυνομία.

Άφιξη

Κάθε επαναπατριζόμενο άτομο συλλαμβάνεται ώστε να προσαχθεί για ανάκριση και διώκεται βάσει της διεξαγόμενης ποινικής έρευνας. Περαιτέρω, διεξάγεται μια αξιολόγηση της απειλής που συνιστά κάθε επαναπατριζόμενο άτομο. Επίσης, οι επαναπατριζόμενοι αποτελούν αντικείμενο συζήτησης στο πλαίσιο μιας πολυτομεακής ομάδας διαχείρισης υποθέσεων.

Ατομική προσέγγιση

Η πολυτομεακή ομάδα διαχείρισης υποθέσεων αποφασίζει ποιες παρεμβάσεις ενδείκνυνται για την ελαχιστοποίηση της δυναμικής απειλής που συνιστά ένα επαναπατριζόμενο άτομο. Βασικός παράγοντας είναι η εφαρμογή μιας ειδικά προσαρμοσμένης προσέγγισης. Παραδείγματα παρεμβάσεων: άσκηση ποινικής δίωξης, έκδοση περιοριστικών μέτρων, εφαρμογή προγραμμάτων μέριμνας ή ενός προγράμματος αποριζοσπαστικοποίησης. Εάν ένα άτομο καταδικαστεί και στη συνέχεια κρατηθεί στις φυλακές, θα αποτελέσει αντικείμενο εργασίας της πολυτομεακής ομάδας διαχείρισης υποθέσεων κατά τη διάρκεια της κράτησής του και μετά από αυτή.

Οι αρχές συγκεντρώνουν διαρκώς πληροφορίες ώστε να μπορέσουν να ασκήσουν ποινική δίωξη κατά των επαναπατριζόμενων ατόμων μετά την επιστροφή τους.

Ποινική έρευνα

Σχήμα 1: Ολλανδική προσέγγιση απέναντι στους επαναπατριζόμενους

3.1.2 Ειδικά σημεία δράσης για τους αστυνομικούς που έχουν να κάνουν με τους επαναπατριζόμενους

- Άνοιγμα φακέλου για όποιον έχει αναχωρήσει για τη Συρία. Αυτός θα πρέπει να καλύπτει τόσο την πλευρά της καταδίωξης όσο και της έρευνας, καθώς και τις επιλογές πρόληψης και κοινωνικής επανένταξης.
- Καθιέρωση **διαδικασίας διαχείρισης υποθέσεων** για την αντιμετώπιση των επαναπατριζόμενων, μέσω διαθέσιμων πολυ-υπηρεσιακών δομών. Δύο είναι οι διαδικασίες που πραγματοποιούνται ταυτόχρονα: 1) καταδίωξη και έρευνα 2) πρόληψη και συνεργασία με την οικογένεια.
- Θέσπιση διαδικασίας διαχείρισης υποθέσεων για την αντιμετώπιση των επαναπατριζόμενων με παιδιά, που να βασίζεται στη πολυ-υπηρεσιακή συνεργασία, για υποθέσεις προστασίας παιδιών και για υποθέσεις παιδικής κακοποίησης. Η εν λόγω διαχείριση υποθέσεων αφορά ολόκληρη την οικογένεια που βρίσκεται σε κίνδυνο.
- **Δοκιμή των πρωτοκόλλων ανταλλαγής πληροφοριών** με σενάρια σχετικά με τους επαναπατριζόμενους. Ποιες βελτιώσεις απαιτούνται και ποιες είναι οι διαθέσιμες επιλογές και οι διαθέσιμοι πόροι; Κατάρτιση συνοπτικού, προσαρμοσμένου εγχειριδίου για τον χειρισμό των επαναπατριζόμενων, το οποίο θα λαμβάνει υπόψη τις μεθόδους, τις διαδικασίες και τους πόρους.
- Συγκρότηση **αστυνομικού προσωπικού διαθέσιμου 24/7**, εξειδικευμένου πάνω στα θέματα των επαναπατριζόμενων και του εξτρεμισμού, το οποίο θα μπορούσαν να συμβουλευτούν οι επαγγελματίες πρώτης γραμμής.
- **Συνεργασία με τους FTF** και με την οικογένειά τους αμέσως μόλις ένα άτομο αποχωρήσει από τη Συρία/το Ιράκ. Εξειδικευμένοι αστυνομικοί, όπως υπεύθυνοι επαφής με την οικογένεια και έμπιστοι αστυνομικοί της κοινότητας, θα πρέπει να είναι διαθέσιμοι να δίνουν συμβουλές σε θέματα που έγκεινται στη δικαιοδοσία της αστυνομίας. Οι οικογένειες ζητούν απεγνωσμένα πληροφορίες σχετικά με το τι συμβαίνει, πώς μπορούν να δεχθούν πίσω τα παιδιά τους και τι ακριβώς θα συμβεί με την επιστροφή των παιδιών/των συζύγων τους. Οι κατ' οίκον επισκέψεις, μαζί με την οικογενειακή υποστήριξη ή τις κοινωνικές υπηρεσίες, μπορεί να είναι χρήσιμες. Είναι σημαντικό ο αστυνομικός (ή κάποιος άλλος) να έχει τη σωστή προσωπικότητα και τις σωστές κοινωνικές δεξιότητες για αυτή την αλληλεπίδραση. (Βλ. κεφάλαιο 4 σχετικά με την οικογενειακή υποστήριξη.)
- Στις περιπτώσεις όπου οι οικογένειες δεν εμπιστεύονται τις αστυνομικές και άλλες αρχές, προτείνεται η **χρήση τεχνικών επιρροής**, έτσι ώστε να μπορέσουν να τις προσεγγίσουν. Ορισμένοι αστυνομικοί χρησιμοποιούν τεχνικές διαπραγματεύσεων ομηρίας, για να αναπτύξουν σχέσεις συνεργασίας με άτομα που αντιπαθούν έντονα ή αντιτάσσονται στην αστυνομία. Οι έξι βασικές αρχές επιρροής, σύμφωνα με τον Robert B. Cialdini²¹ (συνέπεια, αμοιβαιότητα, συμπάθεια, κοινωνική απόδειξη, εξουσία και έλλειψη) αποτελούν μια δοκιμασμένη προσέγγιση για την άσκηση επιρροής στους επαναπατριζόμενους και στις οικογένειές τους.
- Σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν επαναπατριζόμενοι με παιδιά, προτείνεται η **λήψη συμβουλών από ειδικευμένους επαγγελματίες στον τομέα της ψυχικής υγείας**, για την προετοιμασία εξειδικευμένης θεραπείας του ψυχολογικού τραύματος και κατάλληλων διαδικασιών αξιολόγησης. Το μάθημα που έχουμε πάρει από παιδιά-στρατιώτες, καθώς και παιδιά που είναι εκτεθειμένα σε ενδοοικογενειακή βία ή σεξουαλική κακοποίηση, μας έχει δείξει ότι, όσον αφορά τη θεραπεία, χρειαζόμαστε μακροπρόθεσμες παρεμβάσεις, από ειδικούς — και όχι από την αστυνομία. Είναι σκόπιμο, η αστυνομία να προσδιορίσει τον τρόπο προσέγγισης μικρών παιδιών, τα οποία ενδέχεται να είναι

²¹ Robert Cialdini, *Influence: The Psychology of Persuasion* (Harper Business, 2006).

μάρτυρες, θύματα ή δράστες. Υπάρχουν πολύτιμα διδάγματα από την εμπειρία της αστυνομίας σε υποθέσεις κακοποίησης παιδιών και ενδοοικογενειακής βίας. (Βλ. κεφάλαιο 5 σχετικά με τα παιδιά.)

- Προτείνεται ο έλεγχος του **οικονομικού αποτυπώματος** των επαναπατριζόμενων, συμπεριλαμβανομένων των τραπεζικών λογαριασμών, των χρεών και των χρηματικών μεταφορών. Οι οικονομικές έρευνες αυξάνουν την κατανόηση των σχέσεων εντός των δικτύων. Πολλοί ξένοι μαχητές συσώρευσαν χρέη και μεταβίβασαν χρήματα για να τα δώσουν στην τρομοκρατική ομάδα στην οποία προσχώρησαν.

Εφαρμογή στην πράξη

Παράδειγμα με την αστυνομία να χρησιμοποιεί τη συζήτηση ως παρέμβαση:

[A Guide to Police Conversation Intervention: A dialogue promoting responsibility and positive change](#),
Εθνική Αστυνομική Διεύθυνση, Νορβηγία, 2011

3.1.3 Επαναπατριζόμενοι κατά τη διαμετακόμιση και την άφιξη στην πατρίδα τους

Οι ξένοι μαχητές που επιχειρούν να επιστρέψουν στην Ευρώπη αντιμετωπίζουν αναρίθμητα πρακτικά εμπόδια. Η μετάβαση από τη Συρία στην Τουρκία ή τη Λιβύη και στη συνέχεια στην Ιταλία είναι δύσκολη και επικίνδυνη. Όταν προσχωρούν, για παράδειγμα, στο ΙΚ τους ζητείται να παραδώσουν τα διαβατήριά τους στην οργάνωση, για λόγους ασφαλείας. Τα έγγραφα αυτά είτε καταστρέφονται είτε χρησιμοποιούνται από εμπόρους ανθρώπων, για τρομοκρατικούς σκοπούς ή άλλες παράνομες δραστηριότητες.

Ορισμένοι ξένοι μαχητές επιτυγχάνουν να επιστρέψουν στην ΕΕ απαρατήρητοι από τους ελέγχους ασφαλείας. Πιο συχνά, οι επαναπατριζόμενοι ξένοι μαχητές και οι οικογένειές τους προσεγγίζουν το προξενείο ή την πρεσβεία για να ζητήσουν νέα διαβατήρια. Άλλοι ξένοι μαχητές εμποδίζονται από εθνικές αρχές οι οποίες, μετά την ανάκριση και την έρευνα, μπορεί στη συνέχεια να δώσουν οδηγίες σε ξένες πρεσβείες/προξενεία και να παραδώσουν τους επαναπατριζόμενους. Με τον τρόπο αυτό παρέχονται στις υπηρεσίες πληροφοριών και στην αστυνομία μηχανισμοί έγκαιρης προειδοποίησης, οι οποίοι τους προειδοποιούν για τους επαναπατριζόμενους πολύ προτού επιστρέψουν στη χώρα τους. Τα διάφορα αυτά σενάρια παρέχουν μια σειρά από διαφορετικές προξενικές προκλήσεις:

- την επαλήθευση της ταυτότητας των επαναπατριζόμενων·
- την αντιμετώπιση των περιπτώσεων παιδιών που έχουν γεννηθεί «χωρίς ιθαγένεια» και χωρίς απόδειξη της ταυτότητάς τους·
- πώς θα πρέπει, στην πράξη, να μεταφέρουν τους επαναπατριζόμενους και τις οικογένειες πίσω στη χώρα καταγωγής τους – θα πρέπει να χρησιμοποιείται ένοπλη συνοδεία ή άλλες ρυθμίσεις ασφαλείας·
- πώς και πότε θα κληθούν σε συνέντευξη οι ανήλικοι·
- ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των υπηρεσιών πληροφοριών και της αστυνομίας, καθώς και μεταξύ της αστυνομίας και άλλων κρατικών υπηρεσιών — οι διαδικασίες έρευνας και δίωξης ενδέχεται να μειώσουν την προθυμία ανταλλαγής της πληροφορίας ότι κάποιος επιστρέφει·
- εάν και πότε θα ενημερωθούν οι οικογένειες.

Ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν συγκροτήσει **διεπιστημονικές ομάδες σε πρεσβείες/προξενεία** στις ξένες χώρες στις οποίες φτάνουν πρώτα οι επαναπατριζόμενοι, κατά τη διαμετακόμιση, για να επεξεργαστούν πρακτικά θέματα και για να αρχίσουν ποινικές έρευνες.

Η πρώτη πρόκληση ή καθήκον είναι η **ποινική έρευνα και η ανάλυση των απειλών όσον αφορά την εθνική ασφάλεια**. Αυτή θα πρέπει, επίσης, να καλύπτει στοιχεία των σωματικών και ψυχολογικών αναγκών, καθώς και άλλα συναφή προβλήματα. Η αρχική αξιολόγηση κινδύνου μπορεί να διενεργείται από τις υπηρεσίες ασφαλείας και πληροφοριών και την αστυνομία. Πολλές από αυτές τις υπηρεσίες δεν γνωρίζουν τη θέση των ξένων μαχητών· τον (τους) λόγο (-ους) για τους οποίους πήγαν στη Συρία ή το Ιράκ· σε ποιες οργανώσεις εντάχθηκαν· ποιες δραστηριότητες ανέλαβαν· τον (τους) λόγο (-ους) για την επιστροφή τους· πού επιστρέφουν ή το επίπεδο της βίαιης απειλής που συνιστούν για την κοινωνία.

Η διενέργεια ποινικών ερευνών και η αξιολόγηση κινδύνου είναι μια σύνθετη διαδικασία και απαιτεί εργαλεία έρευνας σε πολλαπλά επίπεδα και μοντέλα αξιολόγησης κινδύνου. Το πρώτο καθήκον των υπηρεσιών πληροφοριών και της αστυνομίας είναι η προσεκτική διεξαγωγή ανακρίσεων και συνεντεύξεων των ξένων μαχητών.

3.2 Εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου για τον βίαιο εξτρεμισμό

Πολύ λίγα υφιστάμενα εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου, ειδικευμένα στο βίαιο εξτρεμισμό, έχουν δοκιμαστεί ή έχει επαληθευτεί η αποτελεσματικότητά τους. Διάφορες κυβερνήσεις χρησιμοποιούν εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου βίας τόσο για τους τρομοκράτες όσο και για τους εξτρεμιστές σε σωφρονιστικό περιβάλλον, ή ως διαγνωστικό μέσο για να διαπιστωθούν οι κίνδυνοι και οι ανάγκες των ριζοσπαστικοποιημένων ατόμων. Βασίζονται σε στοιχεία που προέρχονται από εκτενείς ανασκοπήσεις της βιβλιογραφίας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Υπάρχουν τρία βασικά μοντέλα αξιολόγησης κινδύνου:

1. Επαγγελματική κρίση που αφορά προβλέψεις κινδύνου που βασίζονται μόνο στην εμπειρία του επαγγελματία και τις γνώσεις που έχει, όσον αφορά το άτομο που αξιολογείται·
2. Αναλογιστικά εργαλεία που βασίζονται σε λίστες ελέγχου των δεικτών κινδύνου, χρησιμοποιώντας έναν τύπο που οδηγεί σε συνολική πρόβλεψη κινδύνου (π.χ. υψηλή, μέση ή χαμηλή επικινδυνότητα)·
3. Διαρθρωμένη επαγγελματική κρίση (SPJ), η οποία συνδυάζει και τις δύο προσεγγίσεις (επαγγελματική και αναλογιστική) με σκοπό τη συστηματική καθοδήγηση της διαδικασίας, τον εντοπισμό των κινδύνων και την αξιολόγηση του ατόμου στο πλαίσιο της διαδικασίας. Σε αυτό το μοντέλο SPJ, η αξιολόγηση βασίζεται τόσο στην παρουσία όσο και στη συνάφεια των παραγόντων κινδύνου σχετικά με το εν λόγω άτομο.

Τα μοντέλα αυτά καθοδηγούν τη πολυ-υπηρεσιακή διαδικασία, δημιουργούν μια κοινή αντίληψη μεταξύ των κυβερνητικών υπηρεσιών και παρέχουν αξιοποιήσιμους δείκτες κινδύνου για τη μελλοντική εκδήλωση βίας.

Οι αξιολογήσεις κινδύνου διενεργούνται συνήθως από καταρτισμένους επαγγελματίες, στα πλαίσια της αστυνομίας ή των κοινωνικών υπηρεσιών. Δεν απαιτείται επίσημη εκπαίδευση για όλα τα εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου. Χρησιμοποιούνται συχνά ως καθοδήγηση, μαζί με άλλες σχετικές πληροφορίες, που συλλέγονται από συνεντεύξεις με επαναπατριζόμενους και με τις οικογένειές τους. Υπάρχουν διάφορα εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου που ξεχωρίζουν: ERG + 22, IR46, VERA-2 και TRP-18. Η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου χρησιμοποιεί το ERG22+ στο πλαίσιο της διαδικασίας ελέγχου των ατόμων που παραπέμπονται στη διαδικασία της Μάγχης. Ομοίως, το εργαλείο VERA-2 (Αξιολόγηση Κινδύνου Βίαιου Εξτρεμισμού) χρησιμοποιείται ευρέως από σωφρονιστικά ιδρύματα και υπηρεσίες

δικαστικής επιτήρησης σε αρκετές χώρες. Το IR46 είναι ένα ολλανδικό μοντέλο αξιολόγησης κινδύνου, το οποίο χρησιμοποιείται σε πολυ-υπηρεσιακό περιβάλλον, εντός της Υπηρεσίας Περιφερειακής Ασφάλειας Haaglanden (Veiligheidsdienst). Το TRAP-18 (πρωτόκολλο για την αξιολόγηση της τρομοκρατικής ριζοσπαστικοποίησης) χρησιμοποιείται ως πλαίσιο διεξαγωγής ερευνών και περιλαμβάνει 8 συμπεριφορές που χρήζουν προειδοποίησης και 10 χαρακτηριστικά με πιο μακροπρόθεσμο ενδιαφέρον. Βλέπε παράρτημα 1 για επισκόπηση των τεσσάρων αυτών εργαλείων αξιολόγησης κινδύνου.

Αυτά τα τέσσερα εργαλεία μπορούν να προσφέρουν καθοδήγηση σχετικά με τη διενέργεια αξιολόγησης κινδύνου. Τα στοιχεία αυτών μπορούν επίσης να τροποποιηθούν για να χρησιμοποιηθούν ως εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου για τους FTF. Όλα τα εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου περιλαμβάνουν λίστες δεικτών που αφορούν παράγοντες όπως: (i) πεποιθήσεις και νοοτροπίες (ii) πλαίσιο και πρόθεση (iii) ιστορικό και ικανότητες (iv) δέσμευση και κίνητρα (v) περιστάσεις προστασίας. Οι δείκτες παρουσιάζονται παρακάτω ως οδηγός για την επαγγελματική κρίση.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι κάθε αξιολόγηση κινδύνου πρέπει να βασίζεται σε τριγωνισμό και στην κρίση πολλαπλών πηγών. Είναι επίσης σημαντικό να αξιολογείται η διάσταση του φύλου και να χρησιμοποιούνται άλλες επαγγελματικές κρίσεις σχετικά με τον ρόλο των ανηλίκων. Τα εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου θα πρέπει να είναι ένα από τα συστατικά στοιχεία μιας στρατηγικής αξιολόγησης πολλαπλών μεθόδων, η οποία θα περιλαμβάνει συγκεκριμένα εργαλεία που θα χρησιμοποιούνται σε πολυ-υπηρεσιακό περιβάλλον. Θα πρέπει να συνδυάζονται με αστυνομικές συνεντεύξεις και άλλες σχετικές πηγές, ώστε να παρέχεται μια διαγνωστική ή πληρέστερη εικόνα των ατόμων που εγκυμονούν δυνητικούς κινδύνους.

3.2.1 RAN CoE Returnee 45

Βάσει της εμπειρίας από τα προαναφερθέντα εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου, **δημιουργήσαμε ένα εργαλείο για τη διερεύνηση των κινδύνων ειδικά για τους επαναπατριζόμενους**. Το RAN CoE Returnee 45 είναι ένα εργαλείο που διερευνά τον κίνδυνο, το οποίο θα πρέπει να χρησιμοποιείται σε σχέση με τους επαναπατριζόμενους FTF, προκειμένου να διευκολυνθεί η οργάνωση της σκέψης και του επιχειρησιακού σχεδιασμού για πιθανές παρεμβάσεις και για να μειωθεί η απειλή της βίας. Είναι ένα πλαίσιο γενικής διερεύνησης των κινήτρων, των επιπέδων δέσμευσης και άλλων παραγόντων κινδύνου καθ' όλη τη διαδικασία που σχετίζεται με τους FTF – από την αναχώρηση έως την επιστροφή.

Βασικός λόγος για την ανάπτυξη του RAN CoE Returnee 45 ήταν ότι τα υφιστάμενα εργαλεία αξιολόγησης κινδύνου δεν ήταν ειδικά ευθυγραμμισμένα με τις παραμέτρους των επαναπατριζόμενων FTF, αλλά εστίαζαν στην αξιολόγηση του κινδύνου στις φυλακές (VERA), σε πολυ-υπηρεσιακές αξιολογήσεις (ERG22) ή σε μεμονωμένους δράστες (TRAP-18). Υπάρχουν ορισμένα χαρακτηριστικά που είναι κοινά τόσο στο RAN CoE Returnee 45 όσο και σε άλλα εργαλεία, καθώς αποτελούν ισχυρά τεκμηριωμένα στοιχεία για τις επικίνδυνες συμπεριφορές των εξτρεμιστών. Ωστόσο, το νέο εργαλείο λαμβάνει επίσης υπόψη συγκεκριμένες συμπεριφορές κινδύνου που είναι εγγενείς στις περιπτώσεις των FTF, από τη στιγμή της αναχώρησης μέχρι την επιστροφή.

Το RAN CoE Returnee 45 παρέχει ένα **πλάνο πολυ-υπηρεσιακής αντίδρασης**, για την οργάνωση επιχειρησιακών δεδομένων που αφορούν τους επαναπατριζόμενους, έτσι ώστε να εντοπίζονται και να απομονώνονται συγκεκριμένοι τομείς δράσης, κατά τον σχεδιασμό των παρεμβάσεων. Χρησιμεύει ως λίστα σημείων προς έλεγχο, η οποία επιτρέπει την ταχεία επισκόπηση των επιπέδων κινδύνου, έτσι ώστε να μπορεί να διερευνηθεί περαιτέρω ένα συγκεκριμένο ζήτημα. Όπως και για όλα τα εργαλεία

αξιολόγησης ή διερεύνησης του κινδύνου, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι αυτό είναι μόνο ένα εργαλείο της διαδικασίας και ότι πρέπει να διασταυρωθεί με ένα ευρύ φάσμα άλλων πηγών πληροφοριών (όπως η αστυνομική συνέντευξη κλπ.). Το εργαλείο διερεύνησης κινδύνου δεν είναι προβλεπτικό εργαλείο, αλλά μάλλον μέσο για να επισημανθούν και να οργανωθούν οι συμπεριφορές κινδύνου που πρέπει να αξιολογηθούν περαιτέρω, από σχετικούς επαγγελματίες.

Κάθε τμήμα περιέχει ένα σύστημα εκτίμησης κινδύνου που παρέχει ενδείξεις για τις συγκεκριμένες επικίνδυνες συμπεριφορές που απαιτούν περαιτέρω προσοχή. Ο αξιολογητής αναλύει τους λόγους για τους οποίους ένα άτομο έχει λάβει υψηλή, μέση ή χαμηλή βαθμολογία και προσδιορίζει εκείνους τους τομείς που χρήζουν περαιτέρω έρευνας. Το εργαλείο χρησιμεύει ως βάση για τη διεξαγωγή συζητήσεων, σε πολυ-υπηρεσιακό περιβάλλον, όπου λαμβάνονται αποφάσεις για συγκεκριμένες δράσεις μετριασμού, καθώς και για κάθε πρόσθετη ενέργεια που απαιτείται. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι εν λόγω συμπεριφορές κινδύνου αντισταθμίζονται από παράγοντες προστασίας, όπως η υποστηρικτική οικογένεια και άλλοι παράγοντες σταθερότητας. Οι παράγοντες προστασίας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στη συνολική αξιολόγηση κινδύνου του επαναπατριζόμενου.

RAN CoE Returnee 45			
I. Αιτιολόγηση (πριν /μετά το ταξίδι)	Βαθμός κινδύνου: Χαμηλός	Βαθμός κινδύνου: Μέσος	Βαθμός κινδύνου: Υψηλός
1. Ψυχολογικές παράμετροι που επηρεάζονται κατά την πορεία: <ul style="list-style-type: none"> • Με γνώμονα τη δράση • Οικογένεια • Εκκολαπτήριο • Ιδιοκτησία / αποδοχή 			
2. Παράπονο / αδικία			
3. Επιρρέπεια στην κατήχηση			
4. Ξαφνική αλλαγή συμπεριφοράς			
5. Υποταγή στην ιδεολογία του σαλαφισμού-τζιχαντισμού <ul style="list-style-type: none"> • Χρήση συγκεκριμένης ορολογίας (takfir, κ.λπ.) • Τρόπος σκέψης που διαχωρίζει το «αυτοί» και το «εμείς» • Εκθειασμός του μαρτυρικού θανάτου και της βίας • Απόρριψη των δυτικών αξιών και κανόνων • Δαιμονοποίηση των εχθρών και αφαίρεση της ανθρωπίνης ιδιότητάς τους • Ψύχωση 			
6. Μέσα κοινωνικής δικτύωσης <ul style="list-style-type: none"> • Ψηφιακό αποτύπωμα (άβαταρ, ασφαλείς διάλογοι επικοινωνίας) • Συνωμοτικός τρόπος σκέψης • Κατανάλωση και παραγωγή εξτρεμιστικού προπαγανδιστικού υλικού • Επικοινωνία με εξτρεμιστές ομοϊδεάτες 			
7. Επίπεδα άγχους			
8. Έλεγχος παρορμήσεων			
9. Δεξιότητες διαχείρισης συγκρούσεων			
10. Οικογενειακοί κανόνες (αποδοχή/απόρριψη ιδεολογίας)			
11. Περιορισμένη αίσθηση του ανήκειν στην κοινωνία (για θρησκευτικούς λόγους)			

II. Κοινωνικό πλαίσιο (πριν / μετά το ταξίδι)	Βαθμός κινδύνου: Χαμηλός	Βαθμός κινδύνου: Μέσος	Βαθμός κινδύνου: Υψηλός
12. Επαφή με ριζοσπαστικό δίκτυο / περιβάλλον			
13. Έλξη από την υποκοουλτούρα (συμμορίες)			
14. Εγκληματικό παρελθόν			
15. Επίπεδα οικογενειακής δυσλειτουργίας			
16. Αδέλφια ή άλλα μέλη της οικογένειας όπως οι FTF			
17. Αυτοαπομόνωση			
18. Θέματα ψυχικής υγείας			
19. Συμπεριφορά υπεκφυγής			

III. Εμπειρία στο θέατρο των συγκρούσεων	Βαθμός κινδύνου: Χαμηλός	Βαθμός κινδύνου: Μέσος	Βαθμός κινδύνου: Υψηλός
20. Εγγραφή και έλεγχος ασφαλείας			
21. Εμπειρία σε στρατόπεδα εκπαίδευσης			
22. Θέση μέσα στην ομάδα			
23. Οικογενειακή κατάσταση και οικογένεια (στο θέατρο των συγκρούσεων)			
24. Αποτύπωμα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης			
25. Συλλογισμός των εμπειριών <ul style="list-style-type: none"> • Εξύμνηση • Μετάνοια • Απογοήτευση • Επιθετικότητα • Φόβος 			

IV. Απόφαση επιστροφής	Βαθμός κινδύνου: Χαμηλός	Βαθμός κινδύνου: Μέσος	Βαθμός κινδύνου: Υψηλός
26. Απογοήτευση			
27. Λόγοι υγείας			
28. Οικογενειακή πίεση			
29. Κοινωνική πίεση			
30. Οικονομικές συνθήκες/ συνθήκες διαβίωσης			
31. Αρνητικές εμπειρίες			
32. Επιστροφή κατά μόνας ή σε ομάδες			

V. Επιστροφή στη χώρα καταγωγής (βλ. ενότητα που σχετίζεται με τα Κίνητρα/Κοινωνικό Πλαίσιο, καθώς ισχύουν και αυτά)	Βαθμός κινδύνου: Χαμηλός	Βαθμός κινδύνου: Μέσος	Βαθμός κινδύνου: Υψηλός
33. Ικανότητα αυτοστοχασμού για το μέλλον			
34. Απογοήτευση			
35. Ψυχική υγεία (ψυχολογικό τραύμα, μη ανταπόκριση, υψηλά επίπεδα στρες)			
36. Καταστροφικό δίκτυο υποστήριξης / ριζοσπαστικό περιβάλλον			

37. Επαφή με την κοινωνία και την κοινότητα			
38. Ανάμιξη της οικογένειας			
39. Έλλειψη στέγασης / εργασίας			
40. Πίεση από συνομήλικους			
41. Επίπεδο εμπιστοσύνης και σχέσης με τις αρχές			
42. Αίσθημα του ανήκειν (για όσους δεν είναι πιστοί)			
43. Παράνοια			
44. Έκφραση ρητών και έμμεσων απειλών βίας			
45. Διεθνείς επαφές (με εξτρεμιστές)			

4 Πολυ-υπηρεσιακή συμφωνία για παρέμβαση

Το κεφάλαιο αυτό καλύπτει τις προαπαιτούμενες ενέργειες αριθ. 3 και 4 (βλ. ενότητα 3). Παρέχει ένα πλαίσιο πολυ-υπηρεσιακής συνεργασίας σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Η εμπειρία σε όλη την Ευρώπη δείχνει ότι οι **πολυ-υπηρεσιακές δομές και εργασιακές διαδικασίες, έχουν ζωτική σημασία για τον χειρισμό των υποθέσεων των FTF**. Η έγκαιρη και αποτελεσματική ταυτοποίηση των επαναπατριζόμενων, η βελτιωμένη ανταλλαγή πληροφοριών και η κοινή λήψη αποφάσεων είναι εφικτές μόνο όταν οι ενέργειες είναι συντονισμένες. Οι πληροφορίες σχετικά με το άτομο που έχει αναχωρήσει, για να ενταχθεί σε τρομοκρατική ομάδα, πρέπει να κοινοποιούνται στους σχετικούς εταίρους σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Αυτή η ανταλλαγή πληροφοριών καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική αμέσως μόλις δοθεί το σήμα ότι ένας FTF επιστρέφει.

Κατά την άφιξη του επαναπατριζόμενου, οι αξιολογήσεις πληροφοριών και οι έρευνες της αστυνομίας αποτελούν προϋποθέσεις για τον καθορισμό κατάλληλων αντιδράσεων, ανάλογα με τις ειδικές συνθήκες κάθε περίπτωσης. Οι αντιδράσεις αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν δικαστικές διαδικασίες, διοικητικά μέτρα ή μέτρα κοινωνικής επανένταξης. Παράλληλα με αυτές είναι η εργασία σε εθνικό επίπεδο και στα πλαίσια της τοπικής πολυ-υπηρεσιακής ομάδας συντονισμού. Η ομάδα αυτή επικεντρώνεται στην ελαχιστοποίηση των κινδύνων που εγκυμονεί ο επαναπατριζόμενος για την κοινωνία, συντονίζοντας **ολιστικές δομές και διαδικασίες εργασίας**, προκειμένου να προετοιμαστεί για την επανένταξη και την κοινωνικοποίηση, σε περίπτωση που δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία που να οδηγούν στη δίωξη. Εναλλακτικά, η ομάδα προετοιμάζεται για την ενδεχόμενη διαδικασία αποφυλάκισης.

4.1 Συντονισμός σε εθνικό επίπεδο

Κατ' αρχάς, είναι σημαντικό να γίνει η διάκριση μεταξύ συντονισμού σε εθνικό επίπεδο και μιας τοπικής πολυ-υπηρεσιακής προσέγγισης. Ο συντονισμός σε εθνικό επίπεδο περιλαμβάνει την αστυνομία και τις υπηρεσίες πληροφοριών, την αξιολόγηση κινδύνου του επαναπατριζόμενου και την πιθανή δίωξή του. Απαιτείται, επίσης, συντονισμός σε εθνικό επίπεδο για τη θέσπιση προσπαθειών αποκατάστασης. Αυτό είναι ζωτικής σημασίας, για την ελαχιστοποίηση του κινδύνου που ενέχει ο επαναπατριζόμενος για την κοινωνία. Στις προσπάθειες αποκατάστασης περιλαμβάνονται η ιατρική ή η ψυχολογική θεραπεία — εάν χρειάζεται — ή αν υπάρχουν παιδιά, η παρακολούθησή τους από τις υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την προστασία των παιδιών.

Στην περίπτωση που ο επαναπατριζόμενος **αφεθεί ελεύθερος ή δεν διωχθεί**, η τοπική/περιφερειακή πολυ-υπηρεσιακή ομάδα θα πρέπει να συμμετάσχει ή να αναλάβει (ανάλογα με την κατανομή αρμοδιοτήτων εντός της χώρας) τον συντονισμό των αντιδράσεων προς τον επαναπατριζόμενο και να εστιάσει στην αποκατάσταση και στην κοινωνική επανένταξη. Οι επαγγελματίες που υποστηρίζουν τον επαναπατριζόμενο στην επιστροφή του στην κοινωνία — εν τέλει — σε τοπικό επίπεδο.

Το βασικό σημείο είναι η διασφάλιση του **κάθετου και οριζόντιου συντονισμού σε εθνικό και τοπικό/περιφερειακό επίπεδο**, από τη στιγμή που ένας επαναπατριζόμενος εισέρχεται σε κράτος μέλος, και η διασφάλιση ότι οι υπηρεσίες ή οι αρχές δεν εργάζονται με αντικρουόμενους σκοπούς. Για να διασφαλιστεί αυτό, θα μπορούσε να θεσπιστεί ένα κέντρο επικοινωνίας ή μια ειδική ομάδα εργασίας, υπεύθυνη για τους επαναπατριζόμενους. Τα καθήκοντα και το μέγεθος, η έκταση και οι αρμοδιότητες ενός τέτοιου κέντρου επικοινωνίας ή ειδικής ομάδας εργασίας, εξαρτώνται από τον αριθμό των FTF που βρίσκονται, επί του παρόντος, σε εδάφη που καταλαμβάνονται από τρομοκράτες και τον αναμενόμενο

αριθμό επαναπατριζόμενων. Κατά περίπτωση, αυτό το κέντρο επικοινωνίας ή η ειδική ομάδα εργασίας θα πρέπει να αποτελεί μέρος του εθνικού οργανισμού συντονισμού για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας ή την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης. Θα πρέπει επίσης να συνεργάζονται στενά με τις υπηρεσίες πληροφοριών, την εθνική αστυνομία και τις διωκτικές αρχές. Παρέχοντας τον γενικό συντονισμό των προσπαθειών, το κέντρο επικοινωνίας ή η ειδική ομάδα εργασίας θα μπορούσε να προσφέρει ένα συγκεκριμένο κέντρο επικοινωνίας για τους (τοπικούς) κυβερνητικούς φορείς που ασχολούνται με τους επαναπατριζόμενους FTF και να τους δώσει τη δυνατότητα να παρακολουθούν τις προκλήσεις, τα μέτρα και τα αποτελέσματα.

Το εθνικό κέντρο επικοινωνίας ή η ειδική ομάδα εργασίας προβλέπεται ότι θα εκτελεί τρία βασικά καθήκοντα συντονισμού:

Καθήκον 1: Ελαχιστοποίηση του κινδύνου για την κοινωνία με την άμεση έναρξη των προσπαθειών επανένταξης

Ο γενικός στόχος είναι να **ελαχιστοποιηθεί ο κίνδυνος που διατρέχει η κοινωνία από τους επαναπατριζόμενους**, με την συντονισμένη έναρξη της (ενδεχόμενης) αποκατάστασης και κοινωνικής επανένταξης. Αυτό συνεπάγεται την άμεση παροχή κάθε αναγκαίας ιατρικής θεραπείας και τη διασφάλιση του ελέγχου από επαγγελματίες στον τομέα της ψυχικής υγείας. Σε περίπτωση που εμπλέκονται παιδιά, το εθνικό κέντρο επικοινωνίας μπορεί να περιλαμβάνει υπηρεσίες προστασίας του παιδιού ή να μεριμνά για την αναδοχή, εάν είναι απαραίτητο.

Η επικοινωνία με την **τοπική/περιφερειακή πολυ-υπηρεσιακή ομάδα συνεργασία, εντός της πόλης του επαναπατριζόμενου**, προκειμένου να διασφαλιστεί η συντονισμένη ροή πληροφοριών σε τοπικό/περιφερειακό έως εθνικό επίπεδο, είναι, επίσης, μια από τις αρμοδιότητες του εθνικού κέντρου επικοινωνίας ή της ειδικής ομάδας εργασίας, σε συνδυασμό με την παροχή βοήθειας σε τοπικό/περιφερειακό επίπεδο, κατά την προετοιμασία για την επιστροφή των FTF. Το εθνικό κέντρο επικοινωνίας ή η ειδική ομάδα εργασίας θα μπορούσε, επίσης, να συμβάλει στην εκπόνηση εθνικής στρατηγικής και στρατηγικής επικοινωνίας (βλ. κεφάλαιο 8) σχετικά με τους επαναπατριζόμενους και θα μπορούσε να επιφορτιστεί με την κατάρτιση εθνικής επισκόπησης των προσπαθειών και των αποτελεσμάτων για τους σκοπούς της χάραξης πολιτικής.

Καθήκον 2: Κέντρο επικοινωνίας σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο

Το εθνικό κέντρο επικοινωνίας ή η ειδική ομάδα εργασίας θα μπορούσε επίσης να αποτελέσει **το κέντρο επικοινωνίας για τις περιφερειακές ή τοπικές αρχές**. Το κύριο καθήκον θα ήταν να συνδράμει τις εν λόγω αρχές στην αντιμετώπιση των επαναπατριζόμενων. Είναι σημαντικό οι πληροφορίες και η βοήθεια να είναι ταχείες.

Επιμέρους καθήκοντα:

- να συμβάλει στη δημιουργία μιας συντονισμένης ροής πληροφοριών από τοπικό/περιφερειακό σε εθνικό επίπεδο και αντιστρόφως, με τη συμμετοχή των δήμων που ασχολούνται ή προετοιμάζονται για την επιστροφή των FTF στην κοινότητά τους·
- να παρέχει βοήθεια και πληροφορίες σχετικά με την αντιμετώπιση των επαναπατριζόμενων, μεταξύ άλλων, για την ψυχική υγεία, την προστασία των παιδιών, την εκπαίδευση, την απασχόληση, τη στέγαση, την επικοινωνία και την παροχή πλαισίου βασισμένου στις εμπειρίες των επαναπατριζόμενων·

- εάν χρειάζεται, να φέρει τις τοπικές αρχές σε επαφή με άλλους εθνικούς οργανισμούς·
- να φέρει τις τοπικές αρχές σε επαφή με άλλες τοπικές αρχές που ασχολούνται με τους επαναπατριζόμενους·
- να συλλέξει πληροφορίες σχετικά με τις τοπικές προκλήσεις και τα αποτελέσματα.

Καθήκον 3: Διευκόλυνση της ανταλλαγής πληροφοριών εντός της ΕΕ

Ένα άλλο πιθανό καθήκον του εθνικού κέντρου επικοινωνίας ή της ειδικής ομάδας εργασίας είναι **να συνεργαστεί με κέντρα επικοινωνίας/ομάδες εργασίας, για τους επαναπατριζόμενους, σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ**, με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών για τους επαναπατριζόμενους και της εμπειρίας τους, όσον αφορά τη δίωξη και την κοινωνική επανένταξη. Η επικοινωνία θα διευκόλυνε/ενθάρρυνε, επίσης, την ανταλλαγή εμπειριών και ορθών πρακτικών μεταξύ των φορέων χάραξης πολιτικής σε εθνικό επίπεδο, των τοπικών συντονιστών και των επαγγελματιών πρώτης γραμμής σε διάφορες χώρες.

4.2 Πολυ-υπηρεσιακή διαδικασία σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο

Η βασική λειτουργία της τοπικής/περιφερειακής πολυ-υπηρεσιακής προσέγγισης, η οποία περιλαμβάνει δομημένες παρεμβάσεις και συντονισμό μεταξύ των διαφόρων υπηρεσιών, καθώς και κατευθυντήριες αρχές για την αποτελεσματική διαχείριση των υποθέσεων, εξετάζεται διεξοδικά σε ένα προγενέστερο έγγραφο πολιτικής του Κέντρου Αριστείας του RAN, «Ανάπτυξη τοπικού πλαισίου πρόληψης και κατευθυντήριων αρχών (*Developing a local prevent framework and guiding principles*)» (βλ. «Άλλες πηγές:» κατωτέρω).

Πολλές τοπικές αρχές σε ολόκληρη την Ευρώπη δεν διαθέτουν, επί του παρόντος, ξεχωριστές διαδικασίες για τον χειρισμό των επαναπατριζόμενων, αντίθετα, έχουν ενσωματώσει το ζήτημα των επαναπατριζόμενων στις συνήθεις πολυ-υπηρεσιακές δομές. Κατά την αντιμετώπιση των επαναπατριζόμενων, μέσω της τοπικής πολυ-υπηρεσιακής συνεργασίας, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη διάφορα στοιχεία.

Ενσωμάτωση στοιχείων που αφορούν τους επαναπατριζόμενους στα υφιστάμενα σενάρια

Οι καθιερωμένες δομές και η συνεργασία μεταξύ των τοπικών αρχών, της αστυνομίας και άλλων θεσμικών εταιριών (όπως η εκπαίδευση, οι κοινωνικές υπηρεσίες, οι υπηρεσίες προστασίας των παιδιών, οι υπηρεσίες για τη νεολαία, ακόμη και οι υπηρεσίες διαχείρισης παραβατών), πρέπει να προϋπάρχουν, για να είναι δυνατός ο σχεδιασμός των διαδικασιών και του πρωτοκόλλου διαχείρισης συγκεκριμένων υποθέσεων. Είναι σημαντικό να θεσπιστούν **σαφείς συμφωνίες που αφορούν τους αντίστοιχους ρόλους και τους περιορισμούς για όλους τους εμπλεκόμενους φορείς**. Ο αποτελεσματικός συντονισμός απαιτεί τη δοκιμή διαφόρων σεναρίων χειρισμού υποθέσεων, συμπεριλαμβανομένων των σεναρίων που επικεντρώνονται ειδικά στους επαναπατριζόμενους. Τα εν λόγω σενάρια θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνουν διαφορετικές προκλήσεις και λύσεις για τα διαφορετικά προφίλ και τις καταστάσεις των επαναπατριζόμενων (άνδρες, γυναίκες, παιδιά και ολόκληρες οικογένειες).

Άλλες πηγές:

Το [έγγραφο πολιτικής του Κέντρου Αριστείας του RAN «Ανάπτυξη τοπικού πλαισίου πρόληψης και κατευθυντήριων αρχών \(*Developing a local prevent framework and guiding principles*\)»](#) επικεντρώνεται στον τρόπο ανάπτυξης του απαραίτητου πλαισίου και των συστατικών στοιχείων των προληπτικών σχεδίων δράσης σε τοπικό επίπεδο. Ποιες είναι οι κυριότερες προκλήσεις που σχετίζονται με το έργο αυτό

και ποιες είναι οι κατευθυντήριες αρχές; Το έγγραφο βασίζεται στην ευρεία πρακτική εμπειρία και τη συλλογική γνώση προερχόμενη από περισσότερες από 20 πόλεις σε όλη την Ευρώπη.

Ο Δήμος της Κοπεγχάγης (Δανία) ανέπτυξε ένα [τοπικό πλαίσιο](#) για την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης. Η προσπάθεια καταπολέμησης της ριζοσπαστικοποίησης της Κοπεγχάγης αποτελεί μέρος της πρωτοβουλίας «Ασφαλής πόλη», η δε διαχείρισή της πραγματοποιείται σε στενή συνεργασία με τις εργασίες για την πρόληψη του εγκλήματος και τη δημιουργία αισθήματος ασφάλειας στην πόλη. Η πόλη συνεργάζεται στενά με τη SSP (τοπική συνεργασία μεταξύ σχολείων, συλλόγων νεολαίας, κοινωνικών υπηρεσιών και αστυνομίας) και την αστυνομία της Κοπεγχάγης, για την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης.

Πρωτόκολλο ανταλλαγής πληροφοριών

Ένα μείζον ζήτημα για τη πολυ-υπηρεσιακή συνεργασία είναι **τα νομικά εμπόδια στην ανταλλαγή πληροφοριών για μεμονωμένα άτομα**. Αυτό καθιστά απαραίτητη τη δέσμευση σε ένα Πρωτόκολλο Ανταλλαγής Πληροφοριών (ISP) μεταξύ των υπηρεσιών που συμμετέχουν στις δομές πολυ-υπηρεσιακής συνεργασίας. Ένα Πρωτόκολλο Ανταλλαγής Πληροφοριών (ISP) αποσαφηνίζει τα νομικά εμπόδια στην ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ διαφόρων υπηρεσιών και υπογραμμίζει τον τρόπο με τον οποίο θα συζητούνται και θα διεκπεραιώνονται οι υποθέσεις, κατά τις πολυ-υπηρεσιακές συσκέψεις. Αποσαφηνίζει, επίσης, την αλυσίδα επιτήρησης στη διαδικασία ροής πληροφοριών (τον τρόπο με τον οποίο οι πληροφορίες διαβιβάζονται από την υπηρεσία ασφαλείας στην αστυνομία και, στη συνέχεια, σε άλλες υπηρεσίες).

Τοπικό κέντρο επικοινωνίας

Η δημιουργία ενός κέντρου επικοινωνίας των τοπικών κοινωνικών υπηρεσιών και άλλων φορέων, **δημιουργεί το αίσθημα της εμπιστοσύνης στους μηχανισμούς ανταλλαγής πληροφοριών**. Οι κοινωνικές υπηρεσίες συχνά καταγγέλλουν ότι οι πληροφορίες σχετικά με τους επαναπατριζόμενους είναι αποσπασματικές ή και ανύπαρκτες. Είναι σημαντικό να λαμβάνονται πληροφορίες και στοιχεία από όλους τους εταίρους, σχετικά με το άτομο, την κοινότητα και την οικογένεια πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το ταξίδι. Να μην παραλειφθεί η ενημέρωση των εταίρων για το τι συνέβη με τις πληροφορίες που μοιράστηκαν.

Εφαρμογή στην πράξη

Το Δανέζικο Κέντρο για την Πρόληψη του Εξτρεμισμού, το οποίο λειτουργεί σε εθνικό και τοπικό επίπεδο, αποτελεί κέντρο ανάπτυξης σωστών πρακτικών. Παρέχει άμεση επιχειρησιακή στήριξη σε τοπικούς δήμους που χειρίζονται υποθέσεις επαναπατριζόμενων.

Πιθανά μοντέλα συνεργασίας

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι για να διασφαλιστεί η συνεργασία, όταν χρειάζεται. Ανάλογα με την οργανωτική δομή και την κλίμακα του προβλήματος του επαναπατριζόμενου, ο πολυ-υπηρεσιακός συντονισμός σε τοπικό επίπεδο μπορεί να είναι μία δομή μόνιμη ή προσωρινή.

- Πολυ-υπηρεσιακή δομή σε τοπικό/περιφερειακό επίπεδο: Η χρήση και η προσαρμογή μιας υφιστάμενης πολυ-υπηρεσιακής δομής συνεργασία, είναι σημαντική για τη διασφάλιση της συνεργασίας, της αποτελεσματικότητας και του συντονισμού. Οι εργασίες με τους επαναπατριζόμενους συνήθως διεξάγεται στο πλαίσιο των υφιστάμενων πολυ-υπηρεσιακών

διαδικασιών. Το δανέζικο μοντέλο SSP περιλαμβάνει στενή συνεργασία μεταξύ σχολείων, κοινωνικών υπηρεσιών και της αστυνομίας και για τέσσερις δεκαετίες βοήθησε στη πρόληψη του εγκλήματος. Αυτός ο τύπος δομής υπάρχει επίσης στις Κάτω Χώρες, στα «Σπίτια ασφαλείας», τα οποία επικεντρώνονται επίσης στην πρόληψη του εγκλήματος.

- *Ομάδες παρέμβασης για την παροχή βοήθειας σε τοπικό/περιφερειακό επίπεδο:* Ορισμένες χώρες και περιφέρειες έχουν συστήσει ειδικές πολυεπαγγελματικές ομάδες, οι οποίες μπορούν να κληθούν για βοήθεια, σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο, αντί των πολυ-υπηρεσιακών δομών. Το φιλανθικό μοντέλο «Anchor» αποτελεί έναν τέτοιο κόμβο, όπου οι επαγγελματίες εργάζονται για την πρόληψη της εγκληματικότητας και τις παρεμβάσεις για την καταπολέμηση του εξτρεμισμού, μέσω συντονισμένων και στοχευμένων δράσεων. Το μοντέλο επεκτείνεται στη συνεργασία με μια ΜΚΟ, η οποία στηρίζει την απεμπλοκή, μέσω καθοδήγησης, από τη βία που υποκινείται από ιδεολογικά κίνητρα.

Συμβουλές για τη πολυ-υπηρεσιακή συνεργασία²²:

- **Δοκιμαστικές διαδικασίες** και Πρωτόκολλα Ανταλλαγής Πληροφοριών που βασίζονται σε διαφορετικά σενάρια σχετικά με τους επαναπατριζόμενους και διάφορες πραγματικές περιπτώσεις.
- Μόλις φτάσει η πληροφορία για την αναχώρηση ενός ατόμου, πρέπει αμέσως να ανοίξει ένας φάκελος για το άτομο αυτό· αυτό θα συμβάλει στη αναζήτηση και στην έρευνα, καθώς και στην πρόληψη και την κοινωνική επανένταξή του.
- **Να οριστεί ποιος (ποια υπηρεσία) αναλαμβάνει την ηγεσία** ως επικεφαλής της ομάδας που διαχειρίζεται την υπόθεση.
- Να συσταθεί μια ειδική ομάδα πολυ-υπηρεσιακής συνεργασία για τους επαναπατριζόμενους ή να διοργανωθούν ειδικές συσκέψεις, για τους επαναπατριζόμενους, με την τοπική/περιφερειακή πολυ-υπηρεσιακή ομάδα.

Εφαρμογή στην πράξη: Μια τοπική αστυνομική μονάδα δημιούργησε ένα «Δίκτυο ενάντια στην Τρομοκρατία, τον Εξτρεμισμό και τη Ριζοσπαστικοποίηση» αστυνομικών εμπειρογνομώνων, οι οποίοι μπορούν δώσουν συμβουλές σε συναδέλφους που δεν είναι πλήρως εξοικειωμένοι με τον εξτρεμισμό και τους επαναπατριζόμενους. Ο υπεύθυνος του δικτύου είναι διαθέσιμος να δώσει συμβουλές 24/7. Ένα εσωτερικό εγχειρίδιο για όλους τους αστυνομικούς, περιέχει οδηγίες για τις ενέργειές τους σε περίπτωση που ένα άτομο φαίνεται να υπόκειται σε ριζοσπαστικοποίηση και επιθυμεί να συμμετάσχει σε ένα τρομοκρατικό κίνημα. Ένα από τα κεφάλαια φέρει το τίτλο «Τι πρέπει να κάνετε όταν το ραντάρ πιάσει έναν επαναπατριζόμενο» και ορίζει με ποιον πρέπει να έρθουν σε επαφή και τι πρέπει να καταγραφεί στα αστυνομικά συστήματα.

Εφαρμογή στην πράξη: Το μοντέλο του «Aarhus» περιστρέφεται γύρω από το «Info House» (οικία πληροφοριών) και τις τακτικές πολυ-υπηρεσιακές συσκέψεις με τη συμμετοχή κοινωνικών υπηρεσιών, σχολείων και εκπροσώπων της αστυνομίας. Για θέματα όπως οι επαναπατριζόμενοι FTF, το «Aarhus» έχει θεσπίσει ομάδες εργασίας, σχετιζόμενες με περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης σε σχέση με τη Συρία, για διάφορες μορφές παρέμβασης, όπως έλεγχοι και αξιολογήσεις κινδύνου, καθοδήγηση, οικογενειακά και κοινωνικά δίκτυα και εργασία.

²² Το σύνολο αυτών των συμβουλών και μαθημάτων προέρχεται από επαγγελματίες που ανήκουν στο RAN.

- Κατά τη διαδικασία, προτείνεται η **δημιουργία επαφών με τον επαναπατριζόμενο και την οικογένειά του, όσο το δυνατόν νωρίτερα**. Το χτίσιμο σχέσεων με τους επαναπατριζόμενους και τις οικογένειές τους έχει καίρια σημασία. Οι περισσότερες οικογένειες έχουν την ανάγκη να κατανοήσουν την κατάσταση, πώς μπορούν να πάρουν πίσω το παιδί τους και τι θα συμβεί μετά την επιστροφή του παιδιού τους στο σπίτι. Η δουλειά θα πρέπει να πραγματοποιείται από αστυνομικούς με σχετικές δεξιότητες και εμπειρογνώμοσύνη, όπως αυτούς που ειδικεύονται στην επαφή με οικογένειες ή έμπιστους αστυνομικούς της κοινότητας. Παρόλο που θα ταυτιστούν με την αστυνομία, το κύριο καθήκον τους είναι η υποστήριξη της οικογένειας σε θέματα που άπτονται της αστυνομίας.
- Να διασφαλιστεί η **συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας και της αστυνομίας**, πριν την προσέγγιση μιας οικογένειας με μέλη που έχουν αναχωρήσει για περιοχές συγκρούσεων ή που έχουν επιστρέψει από αυτές.
- Να δημιουργηθούν **σχέσεις με την οικογένεια** ή να ζητηθεί από άλλη υπηρεσία να το πράξει.
- Η προσοχή να εστιαστεί **στα αδέρφια** και σε άλλα μέλη της οικογένειας, τα οποία ενδέχεται να είναι πιο ευάλωτα στο βίαιο εξτρεμισμό.
- Τα παιδιά θεωρούνται πρωτίστως θύματα. Ωστόσο, τα γεγονότα στη Συρία και το Ιράκ έχουν δείξει ότι **τα παιδιά ηλικίας από εννέα ετών μπορούν, επίσης, να αποτελέσουν κίνδυνο**, βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα. Σε περίπτωση που ο επαναπατριζόμενος πατέρας ή μητέρα είναι υπό επιτήρηση ή βρίσκεται στη υπό κράτηση, τότε αναλαμβάνει η υπηρεσία προστασίας του παιδιού. Το παιδί πρέπει να αξιολογείται από διάφορες οπτικές γωνίες. Θα μπορούσαν να παρέλθουν μήνες ή ακόμη και έτη πριν από την εμφάνιση της επικίνδυνης συμπεριφοράς.
- Να διασφαλιστεί η άμεση και εξειδικευμένη πρόσβασης **σε ειδικούς ψυχικής υγείας**. Το Δανέζικο Ινστιτούτο Αξιοπρέπειας, το οποίο εργάζεται για την επανένταξη των επαναπατριζόμενων, δίνει έμφαση στην έγκαιρη θεραπεία· το 90% των επαναπατριζόμενων στη Δανία προέρχονται από οικογένειες στις οποίες τουλάχιστον ένας από τους γονείς είχε ψυχολογικά τραύματα.
- Στις περισσότερες χώρες, οι αλλαγές στη νομοθεσία σημαίνουν ότι οι μετακινήσεις στη Συρία και το Ιράκ εμπίπτουν στη **νομοθεσία περί τρομοκρατίας**. Ως εκ τούτου, οι επαναπατριζόμενοι στις χώρες αυτές ενδέχεται να παραμείνουν υπό κράτηση και ορισμένοι να λάβουν ποινή φυλάκισης. Αυτό δίνει την ευκαιρία προσέγγισης των εν λόγω ατόμων.
- Η αξιολόγηση σε τοπικό επίπεδο δεν θα πρέπει να επικεντρώνεται αποκλειστικά στους κινδύνους. Σκοπός της είναι η υποστήριξη της αξιολόγησης κινδύνου, αλλά και η συμβολή στη δημιουργία εξατομικευμένων σχεδίων για μεμονωμένα άτομα. Ως εκ τούτου, ορισμένα τμήματα της αξιολόγησης μπορεί να είναι περισσότερο προσανατολισμένα προς τη **φροντίδα και την κοινωνική επανένταξη**.
- Η πολυ-υπηρεσιακή ομάδα μπορεί να χρειαστεί να συγκροτήσει/να διαχειριστεί τις σχέσεις με τις **ΜΚΟ**, που δραστηριοποιούνται στον εν λόγω τομέα. Στις περισσότερες χώρες, τα προγράμματα εξόδου τα τρέχουν ΜΚΟ· οι ΜΚΟ είναι σε πιο προνομιούχα θέση για να χτίσουν μια σχέση εμπιστοσύνης και αξιοπιστίας με τον επαναπατριζόμενο. Δεδομένου ότι η συνεργασία με την αστυνομία μπορεί να παραβιάσει την εν λόγω εμπιστοσύνη, πρέπει να υπάρχουν σαφείς συμφωνίες και διαδικασίες, όσον αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών. Η διαφάνεια μεταξύ των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και προς τον επαναπατριζόμενο, έχει καίρια σημασία. Ο συντονισμός του προγράμματος κοινωνικής επανένταξης αποτελεί ευθύνη του δήμου ή της οργάνωσης εξόδου. Η αστυνομία μπορεί να συμμετέχει εάν υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με την ασφάλεια, είτε από την πλευρά τους είτε από την πλευρά άλλης εμπλεκόμενης υπηρεσίας.
- Πρέπει να θεσπίζονται **εξατομικευμένα σχέδια δράσης προσαρμοσμένα στη διαδικασία**, για τη διασφάλιση του συντονισμού, της συνέχειας και της παρακολούθησης σε κάθε περίπτωση. Τα εν λόγω σχέδια δράσης είναι ειδικά προσαρμοσμένα και υπογραμμίζουν επιλογές καθοδήγησης, ψυχολογικής

βοήθειας και υποστήριξης ψυχολογικών τραυμάτων, δικτύων συμβουλευτικής υποστήριξης γονέων και ενδεχομένως, προγραμμάτων εξόδου. Ασχολούνται όχι μόνο με τον επαναπατριζόμενο, αλλά και με τους πλησιέστερους κοινωνικούς δεσμούς (π.χ. την οικογένεια).

5 Διαδικασία δίωξης

Το κεφάλαιο αυτό επικεντρώνεται στη στρατηγική αντιμετώπισης του επαναπατριζόμενου, όταν αυτός διώκεται ποινικά και εντάσσεται στη διαδικασία σωφρονισμού και/ή επιτήρησης.

5.1 Γενική επισκόπηση και ζητήματα

Στα κράτη μέλη της ΕΕ, η έρευνα θα διεξαχθεί, κατά γενικό κανόνα, σε όλους τους επαναπατριζόμενους, για τους οποίους υπάρχουν υπόνοιες ότι έζησαν ή συμμετείχαν σε τρομοκρατικές ομάδες και δραστηριότητες στο εξωτερικό, προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσο ο επαναπατριζόμενος θα πρέπει να διωχθεί βάσει εγκληματικών δραστηριοτήτων. Όταν γίνει γνωστό ότι ο επαναπατριζόμενος έχει γυρίσει πίσω ή όταν επικοινωνήσει οικειοθελώς με τις αρχές, συνήθως ακολουθεί σύλληψη και ανάκριση. Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, θα ληφθούν περαιτέρω μέτρα, στα πλαίσια της ποινικής διαδικασίας.

Διαφορές μεταξύ επαναπατριζόμενων παραβατών και άλλων βίαιων εξτρεμιστών/τρομοκρατών παραβατών

Στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τύποι βίαιων/τρομοκρατικών εγκληματιών. Οι διαφορές αυτές βασίζονται στην προσωπικότητα, την εμπειρία, τα κίνητρα, την ικανότητα, την πρόθεση, την απογοήτευση ή την πίστη στο σκοπό του ΙΚ, στα σημάδια, στα ψυχολογικά τραύματα ή στην ανθεκτικότητα, στη διάρκεια παραμονής στο εξωτερικό και στα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι είναι εγκληματίας. Το ίδιο ισχύει και για τους επαναπατριζόμενους.

Οι συνθήκες υπό τις οποίες ζούσαν τα άτομα κατά την παραμονή τους στο εξωτερικό, τείνουν να είναι δυσκολότερες από εκείνες των ατόμων που ζουν σε ένα τοπικό, εξτρεμιστικό περιβάλλον. Αν και το τελευταίο μπορεί να έχει ψυχολογικές επιπτώσεις, όσοι ζουν σε εμπόλεμη ζώνη (ιδίως λόγω των φρικαλεοτήτων που διαπράττουν οι τζιχαντιστικές οργανώσεις) είναι πιθανότερο να υποφέρουν από ΔΜΣ.

Στα πλαίσια μιας ομάδας επαναπατριζόμενων, υπάρχουν διαφορές που βασίζονται στο **είδος του διαπραχθέντος εγκλήματος**: σχεδιασμός/εκτέλεση τρομοκρατικής επίθεσης, άφιξη σε ζώνη τρομοκρατών, υποβοήθηση τρομοκρατικής οργάνωσης με πόρους, στρατολόγηση, διάδοση προπαγάνδας κ.λπ. Δεν είναι όλοι οι επαναπατριζόμενοι βίαιοι εξτρεμιστές (πλέον) και μπορούν να διωχθούν για άλλα εγκλήματα, που δεν σχετίζονται με τρομοκρατικές δραστηριότητες. Ορισμένοι δεν ήταν ποτέ εξτρεμιστές και μετέβησαν σε εμπόλεμη ζώνη για άλλους λόγους. Ορισμένοι έχασαν την πίστη τους στην ιδεολογία, εξαιτίας της εμπειρίας τους.

Ορισμένοι επαγγελματίες δηλώνουν ότι η πρώτη γενιά επαναπατριζόμενων (κατά την πρώτη περίοδο του ΙΚ) ήταν πιο εύκολο να αντιμετωπιστεί, σε σχέση με άλλες ριζοσπαστικές ομάδες, καθώς πολλοί επέστρεφαν απογοητευμένοι από την ιδεολογία, την τρομοκρατική οργάνωση και/ή τις συνθήκες διαβίωσης. Οι επαναπατριζόμενοι που επανέρχονται σήμερα φαίνεται ότι είναι περισσότερο σκληροπυρηνικοί στις πεποιθήσεις τους και έχουν εκπαιδευτεί και εξασκηθεί στον τρόπο αντίδρασης και απάντησης κατά την ανάκριση (επίσημη και άτυπη).

Ποικίλλει, επίσης, και το κατά πόσο οι επαναπατριζόμενοι έχουν **«ειδικό κύρος» στη φυλακή**. Για ορισμένους κρατούμενους, το να είναι επαναπατριζόμενοι τους παρέχει το κύρος του «ήρωα», για άλλους έχει το αντίθετο αποτέλεσμα: μπορεί να θεωρηθούν λιποτάκτες του ΙΚ. Μπορούν επίσης να αποτελέσουν στόχο άλλων παραβατών, για τις πεποιθήσεις τους, για παράδειγμα από ακροδεξιούς εξτρεμιστές.

5.1.1 Προκλήσεις σχετιζόμενες με τους επαναπατριζόμενους

Το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης θα δοκιμαστεί από την προβλεπόμενη αύξηση του αριθμού των επαναπατριζόμενων. Αν και το κεφάλαιο αυτό επικεντρώνεται στην προοπτική φυλάκισης και δικαστικής επιτήρησης, υπογραμμίζει επίσης τις προκλήσεις για τον δικαστικό τομέα.

- Έλλειψη σαφούς προφίλ επαναπατριζόμενων FTF στα πλαίσια του σωφρονιστικού συστήματος και του συστήματος επιτήρησης: Επί του παρόντος υπάρχει μια γκρίζα ζώνη για όσους σκόπευαν να ταξιδέψουν ως FTF και τους εμπόδισαν πριν ή κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, καθώς και για εκείνους που έχουν όντως βρεθεί σε ζώνη σύγκρουσης τρομοκρατών. Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, υπόκεινται στην ίδια δικαστική προσέγγιση (νόμοι που απαγορεύουν την προετοιμασία, τις προσπάθειες μετακίνησης ή την ανάμιξη με (εξτρεμιστικές) ομάδες όπως το ΙΚ ή τη συμμετοχή σε μια από αυτές τις ομάδες). Όλοι όσοι έχουν εμποδιστεί, πρέπει να θεωρηθούν μια ξεχωριστή ομάδα, καθώς η μη επίτευξη του σκοπούμενου προορισμού μπορεί να αυξήσει το αίσθημα της άδικης μεταχείρισης στη Δύση, ενώ η ελκυστική εικόνα του να ζήσουν στο ΙΚ δεν δοκιμάστηκε από την φρίκη και την πραγματικότητα του πολέμου και της αιματοχυσίας.
- Δυσκολίες στη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων: Μια συγκεκριμένη πρόκληση για όσους ασχολούνται με FTF και επαναπατριζόμενους, σε σύγκριση, για παράδειγμα, με τους εγχώριους ακροδεξιούς εξτρεμιστές, είναι η πρόσβαση σε πληροφορίες και στοιχεία που θα υποστήριζαν την άσκηση ποινικής δίωξης. Οι επαναπατριζόμενοι FTF είναι πιθανότερο να εμπλέκονται σε τρομοκρατικές δραστηριότητες εκτός της ΕΕ, σε περιοχές με διαφορετική νομοθεσία και συνήθως σε περιοχές με περιορισμένη πρόσβαση σε (αξιόπιστη) επιτόπια πληροφόρηση.
- Συντομότερες ποινές και πρόωρη αποφυλάκιση: Η έλλειψη αποδεικτικών στοιχείων μπορεί να οδηγήσει σε συντομότερες ποινές, πράγμα που σημαίνει ότι οι επαναπατριζόμενοι θα επιστρέψουν στην κοινωνία πολύ νωρίτερα. Λόγω της διαφοράς στους τύπους των κατηγοριών και στη διάρκεια της ποινής, μπορεί να υπάρχει αρκετά μεγάλος αριθμός παραβατών που θα απελευθερωθούν σε σύντομο χρονικό διάστημα. Αυτό θα δώσει λιγότερο χρόνο στην αποκατάσταση και την αποριζοσπαστικοποίηση. Ως εκ τούτου, η προετοιμασία για την απελευθέρωσή τους απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό και μια πολυ-υπηρεσιακή προσέγγιση, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι επαναπατριζόμενοι δεν θα επιστρέψουν στα παλιά τους μοντέλα συμπεριφοράς και δίκτυα, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε υποτροπή.

Περιπτωσιολογική μελέτη — Επαναπατριζόμενος αποφυλακισθείς σε σύντομο χρονικό διάστημα

Άνδρας επαναπατριζόμενος, επέστρεψε στην πόλη Α το 2015. Φυλακίστηκε για σύντομο χρονικό διάστημα και αποφυλακίστηκε σύντομα. Είχε πτυχίο, δεν είχε ποινικό μητρώο και η επανένταξή του είχε καλή έκβαση. Μια ομάδα επαναπατριζόμενων (εναντίον των οποίων κατέθεσε) έχει, επίσης, το δικαίωμα της πρόωρης αποφυλάκισης. Αυτό προκαλεί μεγάλη πίεση και άγχος στον επαναπατριζόμενο, διότι οι πιθανότητες να έρθει σε επαφή μαζί τους είναι πολύ υψηλές. Επίσης, η νύφη του (παντρεύτηκε τον αδερφό του, που πέθανε στη μάχη) προσπάθησε να επικοινωνήσει μαζί του, καθώς θέλει και αυτή να επιστρέψει. Αν και είναι πολύ συνεργάσιμος με τις αρχές και έχει δώσει αυτές τις πληροφορίες, εξακολουθεί να φοβάται ότι θα έρθει σε επαφή, με κάποιον τρόπο, με τη Συρία, για άλλη μια φορά.

Διδάγματα που αποκομίστηκαν:

- Σε μια σχετικά μικρή πόλη, η τήρηση των όρων αποφυλάκισης, όπως η αποφυγή επαφής με ορισμένους ανθρώπους από το παλιό δίκτυο και/ή η συμμετοχή σε προγράμματα αποριζοσπαστικοποίησης, είναι αρκετά δύσκολη, καθώς τα δίκτυα είναι συγκεντρωμένα σε ένα μέρος και οι πόροι είναι μειωμένοι. Η μετεγκατάσταση μπορεί να εξεταστεί ως ενδεχόμενο, έτσι ώστε το άτομο να είναι σε θέση να τηρήσει τους όρους απελευθέρωσης. Αυτό θα πρέπει να σταθμίζεται με τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις της μετεγκατάστασης.
- Οι υποθέσεις συνδέονται, ενίοτε, μεταξύ τους· αυτό μπορεί να ανοίξει τον δρόμο σε περισσότερες πληροφορίες και σε μια πληρέστερη εικόνα.
- Είναι απαραίτητη μια σαφής διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών, δεδομένου ότι συναφείς υποθέσεις μπορεί, επίσης, να ενέχουν κινδύνους για τους επαγγελματίες που εργάζονται σε αυτές, καθώς και για τους ανθρώπους που βρίσκονται κοντά στους επαναπατριζόμενους, σε περίπτωση που συγκεκριμένες πληροφορίες πέσουν σε λάθος χέρια.

- Νομοθεσία και επιβολή ποινών: Με τη θέσπιση της οδηγίας της ΕΕ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν την υποχρέωση να επεκτείνουν την ποινικοποίηση στις προπαρασκευαστικές πράξεις τρομοκρατίας. Αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του αριθμού των προσώπων που διώκονται για ευρύτερο φάσμα διαφορετικών τρομοκρατικών (συναφών) εγκλημάτων. Ως εκ τούτου, η ομάδα των καταδικασθέντων για τρομοκρατία θα αποκτήσει μεγαλύτερη πολυμορφία, η οποία πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την επιβολή της ποινής (διάρκεια και όροι της ποινής) και τη φυλάκιση (επίπεδο ασφάλειας).
- Κοινή γνώμη για τους επαναπατριζόμενους: Η εικόνα των επαναπατριζόμενων στην κοινωνία και η πολιτική πίεση, καθιστούν δύσκολη, για το προσωπικό και τη διοίκηση, τη λήψη αποφάσεων που αφορούν την ασφάλεια και τη δικαιοσύνη (πόσο αυστηρός θα πρέπει να είναι κανείς σε σύγκριση με άλλους κρατούμενους;) και τον τρόπο με τον οποίο γίνονται αντιληπτές από τους επαναπατριζόμενους (μας ελέγχουν περισσότερο από άλλους).
- Γυναίκες και νεαροί επαναπατριζόμενοι: Πολύ λίγες δικαιοδοσίες έχουν έως τώρα εμπειρία με τις γυναίκες που επιστρέφουν από την περιοχή των συγκρούσεων και γίνονται μέρος του ποινικού συστήματος. Είναι πιο δύσκολο να καταδικαστούν γυναίκες, δεδομένου ότι συχνά δεν υπάρχουν αρκετές αποδείξεις για το κατά πόσο συμμετείχαν στην μάχη ή στην οργάνωση επιθέσεων. Μέχρι σήμερα, οι λίγες υποθέσεις δείχνουν ότι θα προκύψουν νέες προκλήσεις στον εν λόγω τομέα, για παράδειγμα, σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης των γυναικών κρατούμενων σε μονάδες τρομοκρατών. Τα παιδιά και οι νέοι αποτελούν επίσης ξεχωριστές προκλήσεις, οι οποίες θα εξεταστούν διεξοδικότερα στο κεφάλαιο 5, που αφορά τα επαναπατριζόμενα παιδιά.

5.2 Κατευθυντήριες αρχές από τη σκοπιά του σωφρονιστικού ιδρύματος

Οι κατευθυντήριες αρχές για την αντιμετώπιση των επαναπατριζόμενων σε περιβάλλον φυλακών είναι παρόμοιες με εκείνες που διέπουν, εν γένει, τη συνεργασία με βίαιους εξτρεμιστές/δράστες τρομοκρατικών πράξεων. Η ομάδα εργασίας του RAN για το Σωφρονισμό και την Επιτήρηση (RAN P&P) τεκμηρίωσε αυτό διεξοδικά στο έγγραφο εργασίας της RAN P&P. Τα κύρια συμπεράσματα σχετικά με την αντιμετώπιση όλων των ειδών των βίαιων εξτρεμιστικών εγκλημάτων είναι τα εξής:

- η ασφάλεια της κοινωνίας διασφαλίζεται καλύτερα μέσω της προώθησης της ευημερίας και της αποκατάστασης των παραβατών·
- τα εγκλήματα τρομοκρατίας καλύπτουν ένα φάσμα ενεργειών· τα άτομα που έχουν καταδικαστεί για τρομοκρατικές ενέργειες δεν αντιπροσωπεύουν τους ίδιους κινδύνους για την κοινωνία·
- οι παραβάτες μπορούν να αλλάξουν με θετικό τρόπο και χρειάζονται υποστήριξη για να απομακρυνθούν από το βίαιο εξτρεμισμό·

- τα πανανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να τηρούνται πάντοτε και σε κάθε περίπτωση·
- η προώθηση θετικών σχέσεων προσωπικού-κρατουμένων και υγιούς κλίματος στα σωφρονιστικά ιδρύματα, αποτελεί προϋπόθεση για τη μείωση των κινδύνων που σχετίζονται με τη ριζοσπαστικοποίηση και συμβάλλουν στην αποκατάσταση και την επανένταξη·
- η πολυ-υπηρεσιακή συνεργασία είναι ζωτικής σημασίας για την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης και την υποστήριξη των διαδικασιών απομάκρυνσης.

Άλλες πηγές:

Το έγγραφο εργασίας [RAN P&P του 2016](#) παρέχει μια επισκόπηση όλων των θεμάτων που απασχολούν το σωφρονιστικό προσωπικό και το προσωπικό δικαστικής επιτήρησης, όσον αφορά τους βίαιους εξτρεμιστές παραβάτες και τις παρεμβάσεις που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της ΕΕ. Οι κατευθυντήριες αρχές εξηγούνται στο παρόν έγγραφο, το οποίο παρέχει πρόσθετη καθοδήγηση σχετικά με τις τάσεις, τις προκλήσεις, τις μεθόδους και τις παρεμβάσεις που σχετίζονται με τα σωφρονιστικά ιδρύματα και τις συνθήκες επιτήρησης.

Ο [δικτυακός τόπος](#) του Συμβουλίου της Ευρώπης που αφορά τα Σωφρονιστικά Ιδρύματα, την Επιβολή Κυρώσεων και την Λήψη Μέτρων, παρέχει μια επισκόπηση των προτύπων που περιέχονται σε διάφορες συμβάσεις, συστάσεις, πρωτόκολλα και έγγραφα καθοδήγησης, σχετικά με τις φυλακές και τις κυρώσεις σε επίπεδο κοινότητας.

5.3 Συγκεκριμένες μέθοδοι και μοντέλα παρέμβασης σε σωφρονιστικό περιβάλλον

Μόλις ένας επαναπατριζόμενος καταδικαστεί σε φυλάκιση, υπάρχουν δύο κύριοι τομείς στους οποίους οι φυλακές μπορούν να εφαρμόσουν συγκεκριμένες μεθόδους και παρεμβάσεις:

- ασφάλεια και προστασία (για τη διασφάλιση της ευημερίας και της ασφάλειας του κρατουμένου, του πληθυσμού των φυλακών, των μελών του προσωπικού και της ευρύτερης κοινωνίας – αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί ως βραχυπρόθεσμη ασφάλεια, κατά τη διάρκεια της φυλάκισης)·
- αποκατάσταση και επανένταξη (υποστήριξη του κρατούμενου να μείνει μακριά από βίαια εξτρεμιστικά μονοπάτια και να προετοιμαστεί, κατά επιστροφή του στην κοινωνία, για μια ζωή μακριά από εγκληματικές ενέργειες. Αυτό θα πρέπει, επίσης, να παρέχει μακροπρόθεσμη ασφάλεια, μετά τη φυλάκιση).

Η **διαδικασία, το χρονοδιάγραμμα και η λήψη αποφάσεων** για τις εν λόγω μεθόδους και παρεμβάσεις θα διαφέρει σε κάθε δικαιοδοσία, ανάλογα με το νομικό πλαίσιο και τις συγκεκριμένες δικαστικές αποφάσεις, την αξιολόγηση κινδύνου του επαναπατριζόμενου, τη διαθεσιμότητα επαγγελματιών για την παροχή παρεμβάσεων, τη διαθεσιμότητα ειδικών πτερυγών και τους ειδικούς κανόνες και κανονισμούς που ισχύουν στη φυλακή.

Σε γενικές γραμμές, ο επαναπατριζόμενος εισέρχεται στη φυλακή μετά από σύλληψη και αρχίζουν οι προετοιμασίες για τη δίκη. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι επαναπατριζόμενοι δεν είναι υποχρεωμένοι να παραμείνουν στη φυλακή κατά το προδικαστικό στάδιο, αλλά μπορούν να παραμείνουν στο σπίτι (ενδεχομένως με ηλεκτρονική παρακολούθηση). Η αξιολόγηση κινδύνων θα ξεκινήσει κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης, μέσω του προσωπικού δικαστικής επιτήρησης, των ψυχολόγων ή των κοινωνικών λειτουργών (ανάλογα με τις υπάρχουσες υποδομές) και τα αποτελέσματα, στις περισσότερες περιπτώσεις θα παρουσιαστούν στο δικαστήριο. Είναι απίθανο να δρομολογηθούν άλλες παρεμβάσεις κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης, καθώς οι επαναπατριζόμενοι δεν επιθυμούν να αυτοενοχοποιηθούν —

αναφέροντας ότι έχουν, για παράδειγμα, ριζοσπαστικοποιηθεί, μπορεί να επηρεαστεί αρνητικά η δίκη (μπορούν επίσης να ενημερωθούν από τους δικηγόρους τους ώστε να μη συμμετάσχουν).

Μόλις ολοκληρωθεί η δίκη και επιβληθεί η ποινή (φυλακή ή κοινότητα), ο επαναπατριζόμενος θα τοποθετηθεί αναλόγως. Διαφορετικές δικαιοδοσίες έχουν διαφορετικούς κανόνες, σχετικά με τον **τρόπο τοποθέτησης σε συγκεκριμένη φυλακή ή πτέρυγα φυλακών** και ποιος λαμβάνει τις αποφάσεις αυτές (π.χ. ο δικαστής, το Υπουργείο Δικαιοσύνης, ο Διευθυντής των φυλακών).

Η αρχική αξιολόγηση κινδύνου που πραγματοποιήθηκε στο προδικαστικό στάδιο, θα αποτελέσει τη βάση συνεργασίας του σωφρονιστικού ιδρύματος με τον δράστη. **Οι αξιολογήσεις κινδύνου θα πρέπει πάντοτε να επαναλαμβάνονται με την πάροδο του χρόνου**, προκειμένου να αξιολογηθεί κατά πόσο μεταβάλλεται το προφίλ κινδύνου του δράστη. Η αξιολόγηση αυτή θα δώσει, επίσης, πληροφορίες για τις παρεμβάσεις που θα πραγματοποιηθούν (τόσο για την ασφάλεια όσο και για την επανένταξη). Οι αποφάσεις για τις παρεμβάσεις αυτές θα λαμβάνονται συχνά από ομάδες διαφόρων επαγγελματιών, όπως σωφρονιστικούς υπαλλήλους, τον διευθυντή των φυλακών, ψυχολόγους, προσωπικό φυλακών σχετικό με προγράμματα αποκατάστασης, την αστυνομία και ούτω καθεξής, ανάλογα με τις ειδικές εθνικές και τοπικές υποδομές.

5.3.1 Μέθοδοι προστασίας και ασφάλειας και παρεμβάσεις

Οι επαναπατριζόμενοι μπορεί να παρουσιάζουν συγκεκριμένες προκλήσεις, εάν έχουν διαμείνει σε μια εμπόλεμη ζώνη για κάποιο χρονικό διάστημα και έχουν ορισμένες δεξιότητες στη μάχη (όπως χειραγώγηση, πολεμικές δεξιότητες, χρήση καθημερινών αντικειμένων ως όπλα), που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο άλλους. Εάν έχουν σοβαρά ψυχολογικά τραύματα και/ή παρουσιάζουν άλλα ψυχολογικά προβλήματα και ασθένειες, ενδέχεται, επίσης, να αποτελούν κίνδυνο για τον εαυτό τους και για όσους τους περιβάλλουν.

Καθώς ο πληθυσμός των επαναπατριζόμενων, στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών συστημάτων ποινικής δικαιοσύνης, είναι ακόμη μικρός, **δεν έχουν αναπτυχθεί ειδικά μέτρα ασφάλειας και προστασίας για τη συγκεκριμένη ομάδα-στόχο**. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, καταβλήθηκαν πολλές προσπάθειες για τον σχεδιασμό ειδικών μέτρων ασφάλειας και προστασίας για τους βίαιους εξτρεμιστές και τους δράστες τρομοκρατικών ενεργειών εν γένει. Τα μέτρα αυτά θα έχουν προστιθέμενη αξία για την εργασία με τους επαναπατριζόμενους:

- Εξειδικευμένη παρακολούθηση και συλλογή πληροφοριών: ειδικά εργαλεία παρακολούθησης και ανταλλαγής πληροφοριών έχουν σχεδιαστεί στο πλαίσιο του σωφρονιστικού συστήματος και/ή σε συνεργασία με την αστυνομία, τις υπηρεσίες δικαστικής επιτήρησης και τις υπηρεσίες πληροφοριών, για την παρακολούθηση των διαδικασιών πιθανής ριζοσπαστικοποίησης στη φυλακή. Δεν έχουν καταδικαστεί για τρομοκρατικές (συναφείς) δραστηριότητες, όλοι όσοι είναι ύποπτοι για ριζοσπαστικοποίηση. Σε ορισμένες περιπτώσεις επαναπατριζόμενων, θα ήταν ενδεχομένως δύσκολο να αποδειχθούν τρομοκρατικές δραστηριότητες, αλλά θα μπορούσε να ασκηθεί δίωξη για άλλη εγκληματική συμπεριφορά. Είναι σημαντικό να παρακολουθείται εντός του ευρύτερου πληθυσμού των φυλακών, αν υπάρχει ριζοσπαστικοποίηση ή εάν οι στρατολόγοι είναι ενεργοί. Η ιταλική σωφρονιστική υπηρεσία και το Υπουργείο Δικαιοσύνης έχουν αναπτύξει ένα εξειδικευμένο σύστημα παρακολούθησης, το οποίο ονομάζεται «Situation Room», το οποίο περιγράφεται στο παρακάτω έγγραφο.

Άλλες πηγές:

Το [εκ των υστέρων έγγραφο του RAN P&P](#), είναι ένα έγγραφο σχετικό με την επίσκεψη μελέτης στο [ιταλικό σωφρονιστικό σύστημα](#) παρέχει μια επισκόπηση της ιταλικής προσέγγισης, όσον αφορά την αντιμετώπιση της ριζοσπαστικοποίησης στις φυλακές και τους δράστες τρομοκρατικών ενεργειών. Εξηγεί τόσο τις μεθόδους ασφαλείας και συλλογής πληροφοριών όσο και την προσέγγισή τους για την αποκατάσταση.

- Ειδικές αξιολογήσεις κινδύνου: Σε πολλά συστήματα ποινικής δικαιοσύνης στην Ευρώπη, οι αξιολογήσεις κινδύνου χρησιμοποιούνται, για παράδειγμα, για την κατανόηση του κινδύνου υποτροπής ή βίαιης συμπεριφοράς του δράστη. Πρόσφατα, έχουν αναπτυχθεί νέες αξιολογήσεις κινδύνου, που επικεντρώνονται ειδικά στον προσδιορισμό του κινδύνου εξτρεμισμού. Αυτές οι εξειδικευμένες αξιολογήσεις χρησιμοποιούνται συνήθως επιπλέον των «κανονικών» αξιολογήσεων κινδύνου που δεν επικεντρώνονται στην ιδεολογική πτυχή. Μπορούν να ενημερώνουν σχετικά με το επίπεδο των μέτρων ασφάλειας και προστασίας που πρέπει να ληφθούν, αλλά και το εξατομικευμένο σχέδιο αποκατάστασης του δράστη. Τα εργαλεία ERG και VERA-2 (βλ. παράρτημα 1.), αφορούν ειδικά την αξιολόγηση του κινδύνου. Σύμφωνα με τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους, οι εν λόγω αξιολογήσεις κινδύνου έχουν επίσης χρησιμοποιηθεί σε περιπτώσεις επαναπατριζόμενων, για τις οποίες έχουν αποδειχθεί χρήσιμες.
- Ειδικά καθεστώτα: ο όρος «καθεστώ» αναφέρεται τόσο στο συγκεκριμένο σύνολο μέτρων ασφάλειας και προστασίας για βίαιους εξτρεμιστές/τρομοκράτες, όσο και στην επιλογή του καθεστώτος: διασπορά των παραβατών στον γενικό πληθυσμό των φυλακών ή ομαδοποίηση αυτών σε χωριστές πτέρυγες. **Στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ υπάρχει ήδη ένα πρωτόκολλο που ορίζει σε ποιο καθεστώς ασφαλείας θα πρέπει να τοποθετούνται οι παραβάτες που έχουν καταδικαστεί για τρομοκρατικά (συναφή) εγκλήματα.** Για παράδειγμα, θα μπορούσαν πάντοτε να τοποθετούνται σε εγκαταστάσεις ασφάλειας μεσαίου έως υψηλού επιπέδου. Μερικές φορές, η τοποθέτησή τους καθορίζεται γεωγραφικά, δίνοντας προτεραιότητα στη στενή εγγύτητα προς τα δικαστήρια που χειρίζονται αυτές τις υποθέσεις. Κατά την τελευταία δεκαετία, ορισμένες χώρες έχουν, επίσης, αναπτύξει ειδικές πτέρυγες στις οποίες τοποθετούνται όλοι οι δράστες τρομοκρατικών ενεργειών. Αυτές υπάρχουν σήμερα στο Βέλγιο, στη Γαλλία και στις Κάτω Χώρες και βρίσκονται στο στάδιο της ανάπτυξης στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η ομάδα εργασίας του RAN P&P ανέπτυξε μια επισκόπηση των εν λόγω επιλογών καθεστώτος και των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων τους. Οι βίαιοι εξτρεμιστές παραβάτες αναφέρονται ως VEO:

Επιλογή καθεστώτος	Δυνητικά πλεονεκτήματα	Δυνητικά μειονεκτήματα
Περιορισμός	<ul style="list-style-type: none"> -Στενή παρακολούθηση -Περιορισμένη επίδραση στον γενικό πληθυσμό -Επικεντρωμένες παρεμβάσεις -Εξειδικευμένο προσωπικό -Προστασία της δημόσιας ασφάλειας 	<ul style="list-style-type: none"> -Νέοι και ισχυρότεροι δεσμοί μεταξύ των κρατουμένων -Διάβρωση της εμπιστοσύνης μεταξύ του προσωπικού και των κρατουμένων -Εδραιωμένη αντιδραστική νοοτροπία -Ενισχυμένο αίσθημα της αδικίας -Συνέπειες επισήμανσης, στιγματισμός -Κύρος που συνδέεται με την ένταξη σε ειδική μονάδα -Όλοι οι VEO θεωρείται ότι παρουσιάζουν τον ίδιο κίνδυνο Δυσκολίες εύρεσης προσωπικού Υψηλό χρηματοοικονομικό κόστος
Διασπορά	<ul style="list-style-type: none"> -Μείωση του στιγματισμού και της περιθωριοποίησης -Δεν αναγνωρίζεται το κύρος που απορρέει από την τοποθέτηση σε ειδική μονάδα -Ευκαιρίες θετικής επιρροής από τρίτους 	<ul style="list-style-type: none"> -Μη εξειδικευμένο προσωπικό, δαπάνες κατάρτισης -Δυσκολία διασφάλισης υψηλής ποιότητας πληροφοριών Προκλήσεις όσον αφορά τη γνώση των κρατουμένων και

		δυναμική ασφάλεια Οι VEO μπορεί να ασκούν επιρροή σε άλλους Οι VEO μπορεί να επηρεαστούν από εγκληματικές οργανώσεις
Συνδυασμός	-Εξατομικευμένη αντίδραση στις ατομικές ανάγκες/κινδύνους	-Τα κριτήρια επιλογής/η αξιολόγηση κινδύνου είναι ασαφή ²³

Να σημειωθεί ότι ο πίνακας αυτός αποτελεί σύνοψη. Τα στοιχεία που περιέχονται σε αυτό εξηγούνται λεπτομερέστερα.

Εμπειρία επαγγελματιών: Επαναπατριζόμενοι σε ειδικές πτέρυγες

Οι ειδικές πτέρυγες έχουν κάποια εμπειρία με τους επαναπατριζόμενους. Μέχρι σήμερα, η εμπειρία αυτή δείχνει ότι δεν διαφέρουν από άλλα είδη τρομοκρατών που υπάρχουν σε αυτές τις πτέρυγες. Ένας ψυχολόγος που εργάζεται σε ειδική πτέρυγα για τρομοκράτες σημείωσε ότι δυσκολεύεται να έρθει πραγματικά σε επαφή με τους περισσότερους επαναπατριζόμενους. Φαίνεται να είναι εκπαιδευμένοι στην «υποδειγματική συμπεριφορά» προς τις αρχές και δεν αποκαλύπτουν τις αληθινές σκέψεις και τα συναισθήματά τους. Αν και η σωστή και ευγενική συμπεριφορά εκτιμάται από τα μέλη του προσωπικού, πρέπει να έχουν επίγνωση του απώτερου σκοπού και να μην χαλαρώνουν τη φύλαξή τους.

Άλλες πηγές:

Αυτό [εκ των υστέρων του RAN P&P σχετικά με την ολλανδική πτέρυγα του Vught](#) παρέχει μια γενική εικόνα της ολλανδικής προσέγγισης απέναντι στους δράστες τρομοκρατικών πράξεων, εν γένει, καθώς και έναν λεπτομερέστερο απολογισμό του ειδικού καθεστώτος στη φυλακή Vught. Περιλαμβάνει την αξιολόγηση κινδύνου, τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της ύπαρξης μιας ειδικής πτέρυγας, τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το καθεστώς και έχει εξελιχθεί με την πάροδο του χρόνου, καθώς και θέματα που αφορούν το προσωπικό.

- Εξειδικευμένο προσωπικό: Είτε οι βίαιοι εξτρεμιστές/τρομοκράτες έχουν τοποθετηθεί σε ειδικές πτέρυγες, είτε όχι, πολλές χώρες της ΕΕ επενδύουν στην κατάρτιση εξειδικευμένου προσωπικού για να εργαστεί με αυτούς τους τύπους παραβατών. Αν και δεν περιορίζονται μόνο στους επαναπατριζόμενους, υπάρχουν ορισμένες πτυχές των εξτρεμιστών που μπορεί να δημιουργήσουν δύσκολες καταστάσεις για το προσωπικό. Μπορεί να επιχειρήσουν να χειραγωγήσουν ή να στρατολογήσουν το προσωπικό και να τους εμφυσήσουν το πνεύμα της εξτρεμιστικής νοοτροπίας. Από την άλλη πλευρά, μπορεί να είναι τελείως απαξιωτικοί απέναντι στο προσωπικό, βασιζόμενοι στην ιδεολογική τους πεποίθηση ότι δεν είναι «άνθρωποι» (π.χ. αποκαλώντας τους σκύλους). Τα πρόσφατα περιστατικά, κατά τα οποία οι δράστες τρομοκρατικών επιθέσεων έχουν επιτεθεί σε σωφρονιστικό προσωπικό, έχουν, επίσης, αυξήσει τα επίπεδα άγχους για όσους εργάζονται με τους εν λόγω παραβάτες. Όπως δείχνει η έρευνα δυναμικής ασφάλειας, οι καθημερινές σχέσεις μεταξύ του προσωπικού και των παραβατών είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση ενός ασφαλούς και προστατευμένου περιβάλλοντος στις φυλακές. Με τον αριθμό των επαναπατριζόμενων στις φυλακές να αναμένεται να αυξηθεί, είναι επιτακτική η ανάγκη επένδυσης σε καταρτισμένο προσωπικό.

²³ Ο πίνακας αυτός αποτελεί σύνοψη. Τα στοιχεία που περιέχονται σε αυτό εξηγούνται λεπτομερέστερα στο [έγγραφο εργασίας 2016 RAN P&P](#).

5.3.2 Αποκατάσταση και ενσωμάτωση: μέθοδοι και παρεμβάσεις

Η διάρκεια φυλάκισης του επαναπατριζόμενου θα επηρεάσει τον χρόνο που μπορεί να επενδυθεί στην αποκατάσταση και την ενσωμάτωση, στο περιβάλλον της φυλακής. Δεδομένου ότι το ευρύ κοινό έχει την τάση να θεωρεί τους επαναπατριζόμενους ανθρώπους ανάξιους να λάβουν «βοήθεια», μπορεί να είναι **δύσκολο να εξασφαλιστούν επαρκείς πόροι** και προγράμματα, παρά τους κινδύνους που ενέχει η μη παροχή των εν λόγω υπηρεσιών. Οι παρεμβάσεις αποκατάστασης έχουν διαφορετικές μορφές και εξηγούνται λεπτομερώς παρακάτω. Μέχρι σήμερα, δεν υπάρχει ειδικό πρόγραμμα ενσωμάτωσης ή αποκατάστασης των επαναπατριζόμενων.

Οι κατευθυντήριες αρχές της ομάδας εργασίας του RAN P&P **προσαρμόζουν στο δράστη το πρόγραμμα αποκατάστασης**. Τα περισσότερα σχέδια αποκατάστασης είναι ένα μείγμα παρεμβάσεων που βασίζονται στην αξιολόγηση του κινδύνου και των αναγκών του δράστη. Τα σχέδια σχεδιάζονται από ομάδα διαφόρων επαγγελματιών (δεσμοφύλακες, διευθυντής φυλακών, ψυχολόγοι, προσωπικό που βοηθά την αποκατάσταση) και θα συζητηθούν με τον δράστη. Το αν η συμμετοχή στις παρεμβάσεις είναι εθελοντική ή υποχρεωτική εξαρτάται από τους όρους της ποινής και από την πολιτική της φυλακής. Γενικά, οι επαγγελματίες πιστεύουν ότι η εθελοντική συμμετοχή θα οδηγήσει σε καλύτερα αποτελέσματα, καθώς υπάρχει ουσιαστικός λόγος συμμετοχής.

Η συνεκτίμηση των **αναγκών και επιθυμιών του δράστη** είναι επίσης απαραίτητη για το σχέδιο αποκατάστασης. Εάν επιθυμούν, για παράδειγμα, να μάθουν μια ξένη γλώσσα ή μια τέχνη, είναι χρήσιμο να εξεταστεί κατά πόσο αυτό μπορεί να ενσωματωθεί στο σχέδιο αποκατάστασης, καθώς θα συμβάλει στην πρόωξη της καλής συνεργασίας με τον δράστη και θα δοθεί έμφαση στο μέλλον.

Περιπτωσιολογική μελέτη — αποκατάσταση επαναπατριζόμενου στη φυλακή

Άνδρας επαναπατριζόμενος, που ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 25-28 ετών, μετέβη στη Συρία μετά τη διακήρυξη του λεγόμενου «χαλιφάτου». Προερχόταν από μια μεσοαστική οικογένεια, είχε μια καλά αμειβόμενη θέση εργασίας και ένα καλό επίπεδο εκπαίδευσης. Παρέμεινε στη Συρία για τρεις μήνες. Δεν υπάρχουν σαφείς αποδείξεις συμμετοχής σε μάχες. Κατάφερε να επιστρέψει λέγοντας ότι πάει να παραλάβει τη σύζυγό του στα τουρκικά σύνορα. Ωστόσο, συνελήφθη λίγους μήνες μετά την επιστροφή του και η σύλληψή του προσέκλυσε έντονα τα μέσα ενημέρωσης. Βρίσκεται ακόμη στη φυλακή (άνοιξη 2017) και είναι σε επαφή με μια ΜΚΟ που παρέχει στήριξη. Το να βρίσκεται σε κράτηση και απομόνωση για ώρες, τον καθιστά ασταθή και μερικές φορές αρνείται να έρθει σε επαφή. Έχει επίσης έντονη δυσπιστία έναντι του συστήματος και, ως εκ τούτου, είναι απρόθυμος να λάβει συμβουλές από όσους προσπαθούν να τον στηρίξουν. Η επίδραση των πολιτικών και των μέσων ενημέρωσης αυξάνει αυτή τη δυσπιστία και δυσχεραίνει την οικοδόμηση μιας σχέσης εμπιστοσύνης.

Διδάγματα που αποκομίστηκαν:

- Το προσωπικό της ΜΚΟ θα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο χρήσης των ονομάτων τους και των βιογραφιών τους, ώστε να αποδειχθεί η γνησιότητά τους — αυτό, στην παρούσα υπόθεση, θα μπορούσε να αυξήσει την εμπιστοσύνη του επαναπατριζόμενου απέναντι στην ειλικρίνεια της ΜΚΟ.
- Η επιμονή συχνά επιφέρει αποτελέσματα. Στην περίπτωση αυτή, η ΜΚΟ διατηρούσε επαφή ακόμη και όταν ο κρατούμενος επαναπατριζόμενος αρνούταν να τους δει. Με αυτόν τον τρόπο ήθελαν αν βεβαιωθούν ότι ο επαναπατριζόμενος θα αισθανόταν ότι τον εκτιμούν.

- Η μη υποβολή άμεσων ερωτήσεων σχετικά με την παραμονή του στη Συρία, αλλά η εκδήλωση ενδιαφέροντος όταν τίθεται το θέμα, μπορεί να αποβεί χρήσιμη. Η ΜΚΟ που συμμετείχε στην παρούσα υπόθεση δεν πίεσε ποτέ τη συζήτηση αυτή.
- Η προκατάληψη και η μεροληψία μπορούν να αποφευχθούν με τη μη ανάγνωση όλων των αρχείων και των αναφορών στα μέσα ενημέρωσης, πριν από την προσωπική επαφή.
- Συμβάλλει στη διασφάλιση καλών επαφών με τη διοίκηση των φυλακών και με άλλες αρχές.

Προγράμματα εξόδου

Η εν λόγω συλλογική ονομασία αναφέρεται σε προγράμματα και παρεμβάσεις με στόχο την αποσυμμετοχή ή/και την αποριζοσπαστικοποίηση των βίαιων εξτρεμιστικών/τρομοκρατικών παραβατών. Όπως ανέφερε η ομάδα εργασίας RAN EXIT στο εκ των υστέρων έγγραφό της σχετικά με τις «ελάχιστες μεθοδολογικές απαιτήσεις για τις παρεμβάσεις εξόδου»:

«Η εξάλειψη της ριζοσπαστικοποίησης είναι ένας κοινός όρος στη δημόσια συζήτηση, αλλά δεν γίνεται πάντα αποδεκτός από τους περισσότερους από τους ανθρώπους που εργάζονται πάνω σε αυτή. Ο όρος δεν αντικατοπτρίζει όλα αυτά που σχετίζονται με τα άτομα που εγκαταλείπουν ένα εξτρεμιστικό περιβάλλον και/ή αλλάζουν τον τρόπο σκέψης τους. Εκτός από τη μεταβολή της νοοτροπίας και του τρόπου σκέψης, η διαδικασία αυτή απαιτεί, επίσης, αλλαγές στη συμπεριφορά (όπως η αποχή από τη βία) και πρακτικές αλλαγές (όπως η εργασία, η στέγαση και το σχολείο). Απεμπλοκή, είναι ο όρος που χρησιμοποιείται για τις αλλαγές αυτές. Η «έξοδος» συνδυάζει την εξάλειψη της ριζοσπαστικοποίησης και την απεμπλοκή. Άλλοι όροι αναφέρονται περισσότερο στο στόχο μιας διαδικασίας, όπως π.χ. «αποκατάσταση» ή «κοινωνική επανένταξη».

Στην πράξη, τα προγράμματα και τα ειδικά σχέδια αποκατάστασης των επαναπατριζόμενων περιλαμβάνουν στοιχεία εξάλειψης της ριζοσπαστικοποίησης και απεμπλοκής. Η μορφή του σχεδίου αποκατάστασης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την αξιολόγηση των κινδύνων και των αναγκών που πραγματοποιούν οι επαγγελματίες του σωφρονιστικού συστήματος, από τη διαθεσιμότητα των παρεμβάσεων και από την προθυμία ή την υποχρέωση του δράστη να συμμετάσχει σε αυτές.

- Πραγματοποίηση τακτικών παρεμβάσεις: Κάθε σωφρονιστικό σύστημα έχει θεσπίσει τυποποιημένες παρεμβάσεις για την υποστήριξη της αποκατάστασης των κρατουμένων. Αυτές περιλαμβάνουν την πρόσβαση στην εργασία, την ψυχαγωγία και την εκπαίδευση. Αυτά τα είδη δραστηριοτήτων θα βοηθήσουν τους κρατούμενους να προετοιμαστούν για την αποφυλάκισή τους και την επανένταξή τους στην κοινωνία. Δεδομένου ότι είναι πολύ πιθανό οι περισσότεροι επαναπατριζόμενοι να επιστρέψουν στην κοινωνία (μερικές φορές ακόμη και εντός δύο μηνών/ετών), είναι σημαντικό να έχουν στη διάθεσή τους αυτές τις τακτικές δραστηριότητες. Μπορούν επίσης να συμβάλουν στην ομαλοποίησή τους, μετά την εμπειρία διαβίωσης σε περιοχή συγκρούσεων. Ως εκ τούτου, οι εν λόγω δραστηριότητες μπορούν να συμβάλουν στην απεμπλοκή και στην εξάλειψη της ριζοσπαστικοποίησης.
- Εργασία πάνω στην ιδεολογική διάσταση: Το κατά πόσο οι φυλακισμένοι επαναπατριζόμενοι διατηρούν ή όχι μια εξτρεμιστική ιδεολογία και νοοτροπία, εξαρτάται από τα αρχικά κίνητρά και τις κινητήριους δυνάμεις να γίνουν ξένοι μαχητές — και από την εμπειρία τους και την έκθεσή τους σε αυτήν τη διάσταση, κατά τη διάρκεια της παραμονής τους μαζί με μια τρομοκρατική ομάδα. Η αρχική

αξιολόγηση είναι απαραίτητη για να προσδιοριστεί ο βαθμός στον οποίο είναι απαραίτητη μια επέμβαση αποκατάστασης που αποσκοπεί στον επηρεασμό της νοοτροπίας του επαναπατριζόμενου ή κατά πόσο άλλες παρεμβάσεις θα παράσχουν καλύτερη «προσαρμογή» στους κινδύνους και τις ανάγκες του επαναπατριζόμενου. Εάν από την αξιολόγηση προκύψει ανάγκη παρέμβασης σε ιδεολογικό επίπεδο, υπάρχουν διάφορες μορφές παρέμβασης:

- *Κατ' ιδίαν παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης:* Κατά τις συνεδρίες αυτές, ένας επαγγελματίας με εμπειρογνώμοσύνη στην ιδεολογία, στη θεολογία, στον εξτρεμισμό ή σε συναφή πεδία, θα συνομιλεί με τον επαναπατριζόμενο. Στόχος είναι η ο επαναπατριζόμενος να αποκτήσει, μέσω συζητήσεων μια πιο ευρεία οπτική του κόσμου με νέες προοπτικές και ερμηνείες. Ορισμένες χώρες έχουν αναθέσει σε ειδικούς «εμπειρογνώμονες για την εξάλειψη της ριζοσπαστικοποίησης» τη διεξαγωγή αυτού του είδους παροχής συμβουλών. Συνιστάται η εθελοντική συμμετοχή σε αυτές τις συνεδρίες παροχής συμβουλών· οι συνεδρίες δημιουργούν επίσης έναν ασφαλή χώρο για την ανταλλαγή σκέψεων και συναισθημάτων.
- *Συνεδρίες διαλόγου εντός ομάδας:* ως μέσο που αντικατοπτρίζει τις πραγματικές συνθήκες διαβίωσης (όπου οι άνθρωποι ζουν συχνά ανάμεσα σε άλλους) και χρησιμοποιεί τις διάφορες οπτικές και απόψεις, οι συνεδρίες διαλόγου εντός ομάδας, μπορεί να είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για να πυροδοτηθούν συναισθήματα και σκέψεις για τον κόσμο. Είναι καλύτερο να συνδυαστεί η προσέγγιση της ομάδας με μια εξατομικευμένη προσέγγιση. Θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στα εξής:
 - ποιος μπορεί να είναι μέρος της ομάδας (η προσεκτική επιλογή είναι απαραίτητη, είναι καλύτερο να μην μπουν μαζί παραβάτες που βρίσκονται ήδη σε «συνεργασία» εντός της φυλακής, βοηθάει πιο πολύ να υπάρχουν διαφορετικά προφίλ).
 - εθελοντική ή υποχρεωτική προσέγγιση (συνιστάται η εθελοντική προσέγγιση).
 - ποιος θα είναι ο επικεφαλής της ομάδας (θα πρέπει να είναι κάποιος με εμπειρογνώμοσύνη στο αντικείμενο και με εμπειρία στη δυναμική της ομάδας).
 - δυναμική της ομάδας και δημιουργία ασφαλούς χώρου (για να διασφαλιστεί ότι δεν υπάρχει εκφοβισμός που να διαταράσσει τη μαθησιακή διαδικασία).

Εφαρμογή στην πράξη: Συνεδρίες διαλόγου εντός ομάδας

Η γερμανική οργάνωση «Δίκτυο πρόληψης της βίας» έχει σχεδιάσει ένα πρόγραμμα ομαδικής εκπαίδευσης, το οποίο ονομάζεται: Ανάλυση ευθυνών – Απομάκρυνση από τη ρητορική μίσους και τη βία – Εκπαίδευση της ευθύνης. Εργάζονται κυρίως με νεαρούς εξτρεμιστές παραβάτες. [Περισσότερες πληροφορίες και στοιχεία επικοινωνίας θα βρείτε στη RAN Collection.](#)

- *Εκπαίδευση και στοχασμός:* υπάρχουν διάφοροι τρόποι με τους οποίους ο/η επαναπατριζόμενος/η μπορεί να στοχαστεί τις πεποιθήσεις και τις παγκόσμιες απόψεις. Η παροχή μιας ποικιλόμορφης συλλογής βιβλίων, περιοδικών και ντοκιμαντέρ που παρουσιάζουν μια ποικίλη οπτική όσον αφορά, για παράδειγμα, την εξωτερική πολιτική, τα διπλά πρότυπα και τις διακρίσεις, μπορεί να αποτελέσει το έναυσμα, για τους κρατούμενους επαναπατριζόμενους, να εκπαιδευτούν και να στοχαστούν, ιδίως κατά τη διάρκεια των ωρών που περνούν στο κελί τους.
- *Παροχή θρησκευτικής και πνευματικής υποστήριξης:* Οι φυλακές, εκ φύσεως, αποτελούν ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο πολλοί παραβάτες αισθάνονται ότι, σε κάποιο βαθμό, χρειάζονται πνευματική ή

θρησκευτική καθοδήγηση. Υπάρχουν πολλοί λόγοι που μπορεί να οδηγήσουν σε αυτή την ανάγκη: η επιθυμία να συνεχίσουν να ασκούν μια θρησκεία, να αποκτήσουν μια κατεύθυνση και ένα νόημα στη ζωή, να τους βοηθήσει να ηρεμήσουν πνευματικά, να συμβάλει στην αυτοεκτίμησή τους, να υποστηρίξει την αλλαγή συμπεριφοράς, να εξασφαλίσει την προστασία από ορισμένες ομάδες, να προσφέρει τη δυνατότητα να συνάντησης με άτομα του αντίθετου φύλου, να έχει ελεύθερη πρόσβαση σε ειδικές παροχές κ.λπ. Είναι σημαντικό να γίνει κατανοητή αυτή η ποικιλία κινήτρων, καθώς αυτά θα πρέπει να θεωρηθούν «συνήθη» και όχι άμεσα ανησυχητικά, όσον αφορά την εξτρεμιστική θρησκευτική ιδεολογία.

Στην πράξη, φαίνεται ότι ορισμένοι φυλακισμένοι επαναπατριζόμενοι επιδίδονται και ενδιαφέρονται για τη θρησκεία τους. Η παροχή **κατάλληλης θρησκευτικής φροντίδας** μέσω ιερέων (στις περιπτώσεις αυτές συχνά ιμάμηδες αλλά και άτομα από άλλες θρησκείες) θα βοηθήσει να αξιοποιηθούν οι θετικές επιπτώσεις ενός θρησκευτικού τρόπου ζωής και θα βοηθήσει, επίσης, στην καθοδήγηση των κρατούμενων μακριά από την εξτρεμιστική θρησκευτική ιδεολογία, συζητώντας διαφορετικές θρησκευτικές ερμηνείες και οπτικές.

Κατά την παροχή της εν λόγω φροντίδας, είναι σημαντικό οι ιερείς να ελέγχονται δεόντως και να εκπαιδεύονται για να εργαστούν σε σωφρονιστικό περιβάλλον. Το ίδιο ισχύει και για τα θρησκευτικά υλικά και τις πηγές που διατίθενται σε σωφρονιστικό περιβάλλον. Αξίζει να υπογραμμιστεί ότι **οι ιερείς θα πρέπει να είναι σε θέση να εργάζονται σε εμπιστευτικό περιβάλλον** (για να συνεχίσουν να είναι αποδεκτοί από τους κρατούμενους) και **δεν θα πρέπει να είναι αυτόματα επιφορτισμένοι με τους στόχους εξάλειψης της ριζοσπαστικοποίησης** (καθώς θα χρειάζονταν ειδική κατάρτιση για τον σκοπό αυτό).

Άλλες πηγές:

Η Ευρωπαϊκή Οργάνωση Φυλακών και Σωφρονιστικών υπηρεσιών (EuroPris) διαθέτει μια ομάδα εμπειρογνομόνων για τη ριζοσπαστικοποίηση στις φυλακές, η οποία εκπόνησε μια [έκθεση σχετικά με την ύπαρξη ιερωμένων στις φυλακές και την εξάλειψη της ριζοσπαστικοποίησης](#).

- Επανασύνδεση με την οικογένεια και το κοινωνικό περιβάλλον: Ένα βασικό χαρακτηριστικό των εξτρεμιστικών και τρομοκρατικών ομάδων είναι ο στόχος τους να απομονώσουν τα ευάλωτα άτομα από το κοινωνικό τους περιβάλλον, ώστε να μπορούν να τα επηρεάσουν και να τα στρατολογήσουν. Σε πολλές περιπτώσεις, η αποκατάσταση των θετικών σχέσεων με το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον, αποτελεί σημαντικό βήμα για την αποκατάσταση. Αυτό εξασφαλίζει, επίσης, και ένα δίκτυο ασφαλείας κατά την αποφυλάκιση. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, το κοινωνικό δίκτυο και η οικογένεια δεν έχουν θετικό αντίκτυπο ή ακόμη μπορεί και να συνωμοτούν με τον δράστη, ενώ βρίσκεται στη φυλακή. Ως εκ τούτου, απαιτείται προσεκτική αξιολόγηση, προτού εμπλακεί το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον στις παρεμβάσεις αποκατάστασης.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, η οικογένεια αισθάνεται ντροπιασμένη και στιγματισμένη από τη σχέση του συγγενή τους με μια τρομοκρατική ομάδα και δεν επιθυμεί να έρθει σε επαφή. Στην περίπτωση αυτή, θα χρειαστεί χρόνος για να αποκατασταθούν οι σχέσεις και η εμπιστοσύνη. Η διαδικασία της επανασύνδεσης με την οικογένεια μπορεί να αποδειχθεί πιο δύσκολη στις περιπτώσεις ατόμων που έγιναν FTF και επέστρεψαν. Στις περιπτώσεις αυτές, η οικογένεια και οι κοινωνικές επαφές δεν είναι συνήθως σε θέση να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους τα μέλη της οικογένειάς τους προσηλυτίστηκαν και δεν είναι σίγουροι πως να τους αντιμετωπίσουν. Καθώς πλησιάζει η ημερομηνία

αποφυλάκισης, είναι σημαντικό να υπάρχει ένα δίκτυ ασφαλείας, που θα αποτρέψει τον δράστη να επανέλθει σε παλαιότερα μοτίβα ή να επαναστρατολογηθεί, αμέσως μετά την αποφυλάκιση.

Εφαρμογή στην πράξη: Αυστριακή Διάσκεψη Κοινωνικών Δικτύων

Η Αυστριακή Διάσκεψη Κοινωνικών Δικτύων αποτελεί ενδιαφέρον πείραμα και παράδειγμα της συμμετοχής της οικογένειας και του κοινωνικού δικτύου στις προετοιμασίες αποφυλάκισης του δράστη της τρομοκρατίας.

Για περισσότερες πληροφορίες, επικοινωνήστε με τη [Neustart](#) την αυστριακή υπηρεσία δικαστικής επιτήρησης.

Περιπτωσιολογική μελέτη — Αποκατάσταση επαναπατριζόμενου με τη συμβολή της οικογένειας

Ένας νεαρός άνδρας ταξίδεψε για πρώτη φορά στη Συρία το 2012. Έμεινε εκεί για έξι εβδομάδες και στη συνέχεια επέστρεψε. Κατά τη διάρκεια του 2013 ταξίδεψε στη Συρία δύο φορές και κάθε φορά παρέμεινε στη χώρα για έξι εβδομάδες. Ήταν ύποπτος για συμμετοχή στη μάχη με την ομάδα Jabhat al-Nusra που συνδέεται με την Αλ Κάιντα. Παρόλο που υπήρχαν υποψίες για εγκληματική συμπεριφορά, δεν υπήρχαν επαρκείς λόγοι για την άσκηση δίωξης. Η πολυ-υπηρεσιακή ομάδα προσπαθεί να έρθει σε επαφή μαζί του από το 2010, αλλά πάντα με διαλείμματα, ανάλογα με την κατάστασή του τη δεδομένη χρονική στιγμή.

Κατά τη διάρκεια του 2015, ο επαναπατριζόμενος παντρεύτηκε και έγινε πατέρας. Το Μάρτιο 2016, συνελήφθη και φυλακίστηκε για έγκλημα που σχετιζόταν με κλοπή μεγάλου αριθμού διαβατηρίων. Η πολυ-υπηρεσιακή ομάδα αξιοποίησε αυτή την ευκαιρία, για να αναπτύξει μια σχέση με την ευρύτερη οικογένειά του και ειδικότερα μια στενότερη σχέση με τη σύζυγό του και το μικρό αγόρι, προσφέροντάς τους βοήθεια από τις αρχές. Το Δεκέμβριο 2016 αποφυλακίστηκε και τον Ιανουάριο 2017 ήρθε σε επαφή με τις αρχές οικειοθελώς και ζήτησε βοήθεια για την αποκατάσταση της ζωής του. Τον Φεβρουάριο εισήλθε σε πρόγραμμα Εξόδου. Οι αρχές εξακολουθούν να εμπλέκονται στενά με τη σύζυγο και το παιδί και ένας καθοδηγητής/μέντορας έχει αναλάβει να ενισχύσει τις δεξιότητές του επαναπατριζόμενου στον τομέα της ζωής και της εκπαίδευσης.

Διδάγματα που αποκομίστηκαν:

- Είναι σημαντικό να δημιουργηθούν πολλά σημεία επαφής με τον επαναπατριζόμενο και την οικογένειά του και να δημιουργηθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης και καλών σχέσεων.
- Κατά την προσέγγιση του ατόμου πρέπει να είναι κανείς οπλισμένος με αντοχή και επιμονή.
- Παροχή ψυχολογικής στήριξης και παρέμβασης στα ψυχολογικά τραύματα: Πρόκειται για πάγια παρέμβαση στις φυλακές. Γενικά, η αξιολόγηση της ψυχικής υγείας του δράστη αποτελεί μέρος της συνολικής αξιολόγησης του κινδύνου και των αναγκών. Το ίδιο θα πρέπει να ισχύει και για τους επαναπατριζόμενους, με ιδιαίτερη έμφαση στα ψυχολογικά προβλήματα και τα ψυχολογικά τραύματα, που μπορεί να υπάρχουν λόγω της παραμονής τους σε ζώνη συγκρούσεων. Σε περίπτωση εντοπισμού άλλων ζητημάτων ψυχικής υγείας (όπως την οριακή διαταραχή προσωπικότητας, τον αυτισμό κλπ.), η αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων θα πρέπει να είναι διαθέσιμη και να λαμβάνεται υπόψη κατά την ένταξη του επαναπατριζόμενου σε άλλα προγράμματα. Για την αντιμετώπιση της συγκεκριμένης ομάδας, οι φυλακές θα πρέπει να βελτιώσουν την ικανότητά τους και/ή την πρόσβαση σε ειδικούς σε θέματα τραυματικών εμπειριών.

- Προσφορά προγραμμάτων καθοδήγησης: προγράμματα καθοδήγησης για βίαιους εξτρεμιστές και δράστες τρομοκρατικών πράξεων έχουν τεθεί σε εφαρμογή σε αρκετές χώρες, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Δανία και τη Νορβηγία. Τα προγράμματα μπορούν να προσαρμοστούν για να ταιριάζουν με το προφίλ των επαναπατριζόμενων στη φυλακή. Η βασική ιδέα που τους διέπει είναι ότι ένα συγκεκριμένο άτομο λαμβάνει το ρόλο του καθοδηγητή/μέντορα ενός παραβάτη και συναντιούνται σε τακτικά διαστήματα, για να συνομιλήσουν και, σε ορισμένες περιπτώσεις, να αναλάβουν κάποιες δραστηριότητες. Οι μέντορες μπορούν να είναι μέλη του προσωπικού, μέλη της κοινότητας, επαγγελματίες ΜΚΟ, θρησκευτικοί ηγέτες, πρώην παραβάτες κλπ. Για να είναι αποτελεσματικό ένα πρόγραμμα καθοδήγησης, θα πρέπει να εφαρμοστούν τα ακόλουθα:
 - Ανεξάρτητα από το ιστορικό τους, το σημαντικότερο κριτήριο είναι ότι υπάρχει κάποιο σημείο επαφής μεταξύ του μέντορα και του καθοδηγούμενου, επί του οποίου να οικοδομηθεί μια σχέση που να βασίζεται στην εμπιστοσύνη.
 - Σε περιβάλλον φυλακής, είναι επίσης σημαντικό ο μέντορας να έχει καλή σχέση με το προσωπικό των φυλακών, που ασχολείται, σε καθημερινή βάση, με τον καθοδηγούμενό του.
 - Οι μέντορες θα πρέπει να υποβάλλονται σε προσεκτική εξέταση, προτού έρθουν σε επαφή με τον πιθανό καθοδηγούμενο. Εάν κανένας από τους δύο δεν αισθάνεται άνετα με την μεταξύ τους σχέση, τότε η καθοδήγηση δεν θα πρέπει να συνεχιστεί.
 - Είναι σημαντικό η σχέση μεταξύ μέντορα και καθοδηγούμενου να μην αποβλέπει στην επίτευξη ενός στόχου ή ενός συγκεκριμένου αποτελέσματος, αλλά να αποτελεί μία από τις παρεμβάσεις στα πλαίσια της διαδικασίας αποκατάστασης του δράστη. Αυτό είναι επίσης σημαντικό, για να μην ασκηθεί πίεση στη σχέση και για να διασφαλιστεί ότι ο μέντορας δεν θεωρείται «μέρος του συστήματος» (ένα σύστημα που πολλοί βίαιοι εξτρεμιστές παραβάτες δεν εμπιστεύονται).
 - Οι μέντορες θα πρέπει να εκπαιδεύονται πριν από την έναρξη του προγράμματος καθοδήγησης. Η κατάρτιση θα πρέπει να επικεντρώνεται στις περιστάσεις που μπορούν να προκύψουν κατά τη συνεργασία με τον επαναπατριζόμενο, τα σημάδια που αποτελούν πηγή ανησυχίας και πρέπει να αναφέρονται στις σωφρονιστικές αρχές, στον τρόπο διεξαγωγής ανοικτών συζητήσεων και ανάπτυξης σχέσης εμπιστοσύνης, καθώς και στον τρόπο με τον οποίο θα εξηγούνται τα όρια και θα αντιμετωπίζονται οι προσδοκίες.
 - Εάν το επιτρέπει το πλαίσιο παρέμβασης, είναι σκόπιμο να διατηρείται μια σωστή καθοδήγηση και μετά την αποφυλάκισή και να εξασφαλίζεται ότι θα μπορούν να συναντιούνται ο ίδιος μέντορας και ο ίδιος καθοδηγούμενος.
 - Θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, ανά πάσα στιγμή, η ασφάλεια του μέντορα και του οικογενειακού/κοινωνικού περιβάλλοντος του. Θα πρέπει να υπάρχει ένα μέρος όπου οι μέντορες θα μπορούν να αναφέρουν την ύποπτη συμπεριφορά. Η επαφή μόνο με τα μικρά ονόματα και η ύπαρξη συγκεκριμένου αριθμού τηλεφώνου ή συγκεκριμένης διεύθυνσης ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για επικοινωνία μπορεί να συμβάλει στην προστασία του μέντορα, έναντι αρνητικών προθέσεων (σε περίπτωση που υπάρξουν).

Εφαρμογή στην πράξη:

Κατ' ιδίαν αποκατάσταση άνδρα/γυναίκας, δράστη τρομοκρατικής ενέργειας (TACT)

Η «Πρωτοβουλία Ενότητας» (The Unity Initiative-TUI) είναι μια εταιρεία παροχής ειδικών συμβουλών στο Ηνωμένο Βασίλειο. Διαθέτουν ειδικά προγράμματα για την (ιδεολογική) αποκατάσταση των δραστών τρομοκρατικών πράξεων και των επαναπατριζόμενων του ΙΚ. Διαβάστε περισσότερα για το πρόγραμμά τους στον [δικτυακό](#) τους τόπο.

Ξανά στο προσκήνιο, η Δανία ήταν ένα από τα πρώτα κράτη μέλη της ΕΕ που ανέπτυξε ένα καθοδηγητικό πρόγραμμα για βίαιους εξτρεμιστές και δράστες τρομοκρατικών ενεργειών. [Διαβάστε περισσότερα για το πρόγραμμα στη RAN Collection](#)

- Δουλεύοντας με πρώην εξτρεμιστές (παραβάτες)/πρώην στρατιώτες: Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ή των παρεμβάσεων που επικεντρώνονται στην ιδεολογία, οι συναντήσεις με πρώην εξτρεμιστές ή πρώην (βετεράνους) στρατιώτες (όσους έχουν επίσης αντιμετωπίσει καταστάσεις πολέμου και συγκρούσεων), μπορούν να βοηθήσουν να δοθεί μια διαφορετική οπτική στις εμπειρίες των επαναπατριζόμενων, μπορούν να διδαχθούν και να στοχαστούν, βασιζόμενοι σε ιστορίες διαχείρισης του φόβου, του άγχους και των ψυχολογικών τραυμάτων. Λόγω της εμπειρίας τους, οι πρώην στρατιώτες και βετεράνοι μπορεί να έχουν μεγαλύτερη αποδοχή και σεβασμό από τους επαναπατριζόμενων και θα μπορούσαν να συμπάσχουν καλύτερα μαζί τους, να τους κατανοήσουν και να έρθουν σε επαφή. Κατά τη συνεργασία με πρώην εξτρεμιστές, είναι ιδιαίτερα σημαντικό:
 - ο να είναι πραγματικά πρώην εξτρεμιστές και να έχουν, ξεκάθαρα, αποστασιοποιηθεί από εξτρεμιστικές ιδεολογίες και ομάδες·
 - ο να έχουν εκπαιδευτεί και να έχουν εμπειρία στη συνεργασία με εξτρεμιστές, που, κατά προτίμηση, να είναι και παραβάτες·
 - ο να παρακολουθούνται προκειμένου να διασφαλιστεί ότι δεν έχουν ένα συγκαλυμμένο στόχο να επηρεάσουν ή να στρατολογήσουν τα πρόσωπα με τα οποία έρχονται σε επαφή, ή να λάβουν πληροφορίες. Θα πρέπει επίσης να εξασφαλίζεται η ασφάλεια και η προστασία των πρώην εξτρεμιστών — μπορεί να τους δουν ως προδότες.

Άλλες πηγές:

Το [εκ των προτέρων έγγραφο RAN EXIT σχετικά με τη δημιουργία μιας παρέμβασης εξόδου](#) περιλαμβάνει πρόσθετες πληροφορίες για τη συνεργασία με πρώην εξτρεμιστές.

5.4 Κατευθυντήριες αρχές από την οπτική της δικαστικής επιτήρησης

Η επανένταξη έχει ως στόχο την πρόληψη της βίαιης συμπεριφοράς και την ένταξη και συμμετοχή στην κοινωνία. **Το αίσθημα του ανήκειν και της αποδοχής τους απομακρύνει από τη χρήση της βίας.** Οι ριζοσπαστικές ιδέες δεν είναι επικίνδυνες αυτές καθαυτές, παρά το γεγονός ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, μπορεί να συνεχίσουν να είναι παράγοντα πρόκλησης βίαιης συμπεριφοράς. Υπάρχει περιορισμένη έρευνα, εκ των υστέρων, σχετικά με τους βίαιους εξτρεμιστές παραβάτες (VEO) και λίγα είναι γνωστά για το τι βοηθά την επανένταξη. Ωστόσο, η ομάδα εργασίας του RAN P&P έχει ξεχωρίσει μερικές γενικές κατευθυντήριες αρχές ορθής πρακτικής, οι οποίες θα καθοδηγήσουν και την εργασία με τους επαναπατριζόμενους:

- Τα σχέδια επανένταξης θα πρέπει να περιλαμβάνονται στην ημερήσια διάταξη του δράστη, σε όσο το δυνατόν πιο πρώιμο στάδιο. Αυτό σημαίνει ότι τα σχέδια αποκατάστασης λαμβάνουν ήδη υπόψη τη διάρκεια της ποινής και τις ευκαιρίες για συνεχείς παρεμβάσεις, μετά την απελευθέρωση. Για παράδειγμα, όταν ένας μέντορας είναι μέρος του προγράμματος αποκατάστασης, πρέπει να εξασφαλιστεί η παρουσία του μέντορα μετά την αποφυλάκιση. Αυτό είναι, επίσης, σημαντικό και για τις θρησκευτικές συμβουλευτικές υπηρεσίες και τα θρησκευτικά προγράμματα, καθώς μπορούν να συνδέονται με θρησκευτικές οργανώσεις στα πλαίσια της κοινότητας.
- Οι αξιολογήσεις κινδύνων και αναγκών (όπως εξηγείται στο κεφάλαιο 3) είναι καίριας σημασίας για τον σχεδιασμό αποτελεσματικών προγραμμάτων επανένταξης. Οι υπηρεσίες δικαστικής επιτήρησης (ή το εθνικό ισοδύναμο) θα πρέπει να συνεργάζονται για την αξιολόγηση αυτή, κατά το τελικό στάδιο της

ποινής φυλάκισης. Η εξατομίκευση των αξιολογήσεων είναι ουσιώδης· θα πρέπει να διευκολύνουν τη διαδικασία της απομάκρυνσης και/ή εξάλειψης της ριζοσπαστικοποίησης, αναγνωρίζοντας τη δυνατότητα συμβολής στην κοινωνία. Συνιστάται, στις πολυεπιστημονικές ομάδες, να αξιολογούν τις ατομικές ανάγκες και τους κινδύνους των παραβατών.

- Η διαχείριση της μετάβασης έχει καίρια σημασία. Περιλαμβάνει τη συνεργασία μεταξύ διαφόρων οργανισμών (σωφρονιστικό ίδρυμα, υπηρεσία δικαστικής επιτήρησης, αστυνομία, τοπικές αρχές, οργανισμός υποστήριξης κλπ.) για να εξασφαλιστεί η ομαλή μετάβαση του δράστη από το περιβάλλον των φυλακών στην τοπική κοινότητα. Δεδομένου ότι κατά τις μεταβατικές περιόδους ο κίνδυνος υποτροπής είναι υψηλός, είναι σημαντικό να υπάρχουν σχέδια πριν από την έκτιση της πλήρους ποινής.
- Η εμπιστοσύνη έχει καίρια σημασία για την αποτελεσματική εκτέλεση της δικαστικής επιτήρησης και, συχνά, η διαδικασία αντιστοίχισης εξτρεμιστών με δικαστικούς υπαλλήλους επιτήρησης πραγματοποιείται με γνώμονα την οικοδόμηση εμπιστοσύνης. Δικαστικοί υπάλληλοι επιτήρησης που έχουν κοινό πολιτιστικό ή θρησκευτικό υπόβαθρο μπορεί να συμβάλουν στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης.
- Μελέτες για την άρση του εγκλήματος — τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα παύουν ή απέχουν από την αξιόποινη πράξη — υποδεικνύουν τη σημασία της σύμπραξης σε μια διαδικασία με άλλους. Στους «άλλους» περιλαμβάνονται οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι και άλλα άτομα των κοινωνικών δικτύων. Οι εκπρόσωποι άλλων συνεργαζόμενων οργανισμών, συμπεριλαμβανομένων των κοινοτικών οργανισμών που βοηθούν στην αναζήτηση εργασίας ή τη θρησκευτική ή πνευματική καθοδήγηση, καθώς και οι κοινωνικές υπηρεσίες, μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες κοινωνικής στήριξης και να μειώσουν τις πηγές κινδύνου. Οι φίλοι, τα μέλη της οικογένειας και άλλες ουσιαστικές σχέσεις είναι ζωτικής σημασίας για την απομάκρυνση από το έγκλημα και για την ενίσχυση της θετικής άποψης απέναντι σε μια μη βίαιη συμπεριφορά, καθώς και μια θετική ταυτότητα. Αυτή η σύμπραξη με άλλους είναι το κλειδί για την επανένταξη, διότι δεν είναι μόνο η προσπάθεια και η απόφαση του δράστη να επανενταχθεί στην κοινωνία, αλλά και ο κοινωνικός περίγυρος (ιδίως τα άτομα που βρίσκονται στο περιβάλλον του δράστη) που πρέπει να τον αποδεχτεί και να είναι πρόθυμος να του προσφέρει μια δεύτερη ευκαιρία.

5.5 Μέθοδοι και μοντέλα παρέμβασης σε περιβάλλον δικαστικής επιτήρησης

Το περιβάλλον των φυλακών και της δικαστικής επιτήρησης έχουν κάποια κοινά σημεία αλλά και κάποιες διαφορές. Και στα δύο δεν έχουν αναπτυχθεί ειδικές παρεμβάσεις για τους επαναπατριζόμενους. Για τον λόγο αυτό, οι μέθοδοι και οι παρεμβάσεις που χρησιμοποιούνται για τους δράστες τρομοκρατικών ενεργειών, είναι, επίσης, χρήσιμοι και για τους επαναπατριζόμενους. Κατά την επιστροφή του επαναπατριζόμενου στην κοινωνία, μετά την ποινή φυλάκιση, θα υπάρξουν πρόσθετες προκλήσεις, τόσο για τον ίδιο τον επαναπατριζόμενο, όσο και για τις υπηρεσίες υποστήριξης και την κοινότητα. Αυτές ενδέχεται να παρεμποδίζουν τις παρεμβάσεις επανένταξης, όπως εξηγείται στην επισκόπηση των διαφόρων τύπων παρεμβάσεων, που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο.

Περιπτωσιολογική μελέτη — Υποστήριξη μετά την αποφυλάκιση 1

Άνδρας επαναπατριζόμενος, έφυγε για τη Συρία το 2013, μαζί με τη φίλη του, λίγο μετά την ηλικία των 20 χρόνων. Δεν είχε υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και δεν μπορούσε να παραμείνει σε κάποιο επάγγελμα. Δεν συμμετείχε σε εγκληματικές δραστηριότητες και δεν είχε ποινικό μητρώο πριν από την αναχώρησή του. Επέστρεψε το 2014 και από τότε θεωρείται ως ένας από τους αλλοδαπούς τρομοκράτες μαχητές πρώτης γενιάς. Παρέμεινε στη Συρία για έξι μήνες. Καταδικάστηκε για συμμετοχή στις μάχες του ΙΚ, αν και αρνείται ότι συμμετείχε στο ΙΚ. Καθότι η επιστροφή του ήταν το 2014, δεν υπήρχαν τόσο πολλά εμπόδια

και απλώς διέβη τα σύνορα. Επέστρεψε μαζί με τη σύζυγό του, η οποία, την εποχή εκείνη, ήταν έγκυος (αυτός ήταν ένας σημαντικός λόγος αναχώρησης) και η οποία γέννησε κατά την επιστροφή στη χώρα καταγωγής της στην ΕΕ. Μετά την επιστροφή του, αναφέρθηκε στις τοπικές αρχές και στην αστυνομία, αλλά παρέμεινε στην κοινότητα για πολλούς μήνες πριν συλληφθεί επίσημα από μεγάλη ομάδα σύλληψης. Δεδομένου ότι είχε ήδη αναφερθεί στις αρχές, η έκταση της σύλληψης του δεν του φάνηκε απαραίτητη. Διώχθηκε και καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης δύο ετών. Εδώ και ένα χρόνο έχει αποφυλακιστεί και βρίσκεται υπό δικαστική επιτήρηση. Ζει με τη σύζυγό του και το παιδί του και έχει μετακομίσει σε άλλη πόλη. Οι υπηρεσίες δικαστικής επιτήρησης συμμετείχαν αρχικά στην αξιολόγηση, αναφέροντας τις εκτιμήσεις τους ενώπιον του δικαστηρίου. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη φυλακή οι υπηρεσίες δικαστικής επιτήρησης είχαν περιορισμένη επαφή μαζί του μετά την αποφυλάκισή του, ξεκίνησε μια εβδομαδιαία επαφή. Είναι συνεπής και αξιόπιστος στις επισκέψεις επιτήρησης, αλλά η ομάδα έχει παρατηρήσει ότι έχει γίνει πιο εκφραστικός ως προς την συμπαράστασή του προς το ΙΚ και ως προς την εμπλοκή του σε μάχες. Δεν είναι πολύ ανοικτός όσον αφορά το δίκτυό του. Θα παραμείνει υπό την υποχρεωτική δικαστική επιτήρηση για ένα ακόμη έτος.

Διδάγματα που αποκομίστηκαν:

- Ακόμη και αν οι υπηρεσίες δικαστικής επιτήρησης έχουν ενδείξεις ότι έρχεται σε επαφή με μέρος του παλαιού δικτύου του, δεν μπορούν να συζητήσουν αυτό μαζί του, γιατί κάτι τέτοιο θα μπορούσε να τον κάνει καχύποπτο. Πρέπει να περιμένουν έως ότου τους προσφέρει ο ίδιος ένα «άνοιγμα», για να είναι σίγουροι ότι δεν διακυβεύεται η εμπιστοσύνη του.
- Η διετής παραμονή στη φυλακή σημάδεψε τον επαναπατριζόμενο. Γνώρισε το δύσκολο και ταπεινωτικό πρόσωπο του αυστηρού καθεστώτος και έτσι αυξήθηκε η συμπάθεια του για την ιδεολογία του ΙΚ. Αυτό οφείλεται, επίσης, στο γεγονός ότι ο ίδιος τοποθετήθηκε μαζί με άλλους καταδικασθέντες τρομοκράτες με παρόμοια νοοτροπία, γεγονός που άφησε λιγότερο χώρο στη λήψη διαφορετικών μηνυμάτων. Έλαβε κάποια υποστήριξη από τα μέλη του προσωπικού και από έναν ιμάμη, αλλά οι επιπτώσεις αυτού φαίνεται ότι είναι ελάχιστες. Οι επαγγελματίες της δικαστικής επιτήρησης πρέπει να έχουν επίγνωση του ιστορικού αυτού και της ενδεχόμενης ζημίας που προκλήθηκε από την κράτηση.
- Η οικοδόμηση εμπιστοσύνης έχει αποδειχθεί πολύ χρονοβόρα και απαιτεί υπομονή, καθώς υπάρχει μεγάλη δυσπιστία. Η ύπαρξη ανοικτής και ξεκάθαρης στάσης απέναντι στον επαναπατριζόμενο, σχετικά με το τι μπορεί να αναμένει από τον δικαστικό υπάλληλο επιτήρησης και τον τρόπο με τον οποίο θα παρουσιάσουν την υπόθεσή του, είναι σημαντική για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης.
- Οι αρμόδιοι για τη δικαστική επιτήρηση είναι επιφορτισμένοι με τη στήριξη της επανένταξης των δραστών και στις περιπτώσεις αυτές θα πρέπει να προετοιμάζονται για μακρά και περίπλοκη πορεία. Στην περίπτωση αυτή είναι πολύ δύσκολη η επανένταξη. Ο επαναπατριζόμενος προσπάθησε να έρθει σε επαφή με ένα τζαμί, αλλά δεν τον καλωσόρισαν. Συμμετέχει, επίσης, σε μια διαδικασία επαγγελματικής επανένταξης, που συντονίζεται από την τοπική αρχή, αλλά δεν έχει βρει ακόμη δουλειά. Δεν επιθυμεί να έρθει σε επαφή με την αστυνομία. Βρίσκεται σε επαφή μόνο με την τοπική αρχή, την υπηρεσία δικαστικής επιτήρησης και την υπηρεσία στήριξης της οικογένειας. Έχει επίσης εκδηλώσει προσφάτως ενδιαφέρον για την παροχή ψυχολογικής στήριξης. Η σύζυγός του δεν επιθυμεί να έλθει σε επαφή με κανένα. Ο επαναπατριζόμενος φαίνεται, επίσης, ότι δεν επιθυμεί την κοινωνική επανένταξη στη χώρα διαμονής του, ούτε επιθυμεί να ζήσει σε ισλαμική χώρα. Κατανοεί, ωστόσο, ότι η μετακίνηση στη χώρα καταγωγής του δεν αποτελεί επιλογή, διότι θα συλληφθεί αμέσως, — καθότι εκεί έχει χαρακτηριστεί ως καταδικασθείς τρομοκράτης.

- Δεδομένου ότι στην παρούσα υπόθεση εμπλέκονται διάφοροι οργανισμοί, έχει ζωτική σημασία, για τη δικαστική επιτήρηση, η καλή πολυ-υπηρεσιακή συνεργασία. Θα ήταν πολύ χρήσιμη η ύπαρξη ενός πίνακα εταίρων, όπου διάφοροι οργανισμοί θα μπορούσαν να συζητούν σχετικά με την υπόθεση, να αναζητήσουν τρόπους ανταλλαγής πληροφοριών και να ενημερώνονται σχετικά με τα συμφέροντα και τους στόχους των άλλων.
- Υποστήριξη δικαστικής επιτήρησης: Στις περισσότερες περιπτώσεις, η λήξη της ποινής (ή της πρόωρης αποφυλάκισης) υπόκειται σε όρους και περιλαμβάνει επισκέψεις παρακολούθησης με επιτήρηση, για την υποστήριξη και παρακολούθηση της πορείας επανένταξης των επαναπατριζόμενων. Οι επαγγελματίες της δικαστικής επιτήρησης λειτουργούν ως «διαχειριστές υποθέσεων», που τις μεταβιβάζουν άλλα όργανα και υπηρεσίες υποστήριξης, όπως είναι οι τοπικές αρχές, η αστυνομία, οι ΜΚΟ και ούτω καθεξής. Η διάρκεια της στήριξης της δικαστικής επιτήρησης εξαρτάται, συνήθως, από την απόφαση του δικαστηρίου. Οι επαγγελματίες του κλάδου δήλωσαν ότι είναι συχνά αρκετά σύντομη, γεγονός που καθιστά ζωτικής σημασίας την ύπαρξη ενός ευρύτερου σχεδίου στήριξης, μετά τη λήξη της υποχρεωτικής στήριξης, μέσω της διαδικασίας δικαστικής επιτήρησης. Οι τοπικές αρχές, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις επιβλέπουν τις οικονομικές και άλλες μορφές στήριξης του επαναπατριζόμενου, μπορούν να διαδραματίσουν ρόλο σε αυτό, όπως, επίσης, οι ΜΚΟ ή οι κοινοτικοί οργανισμοί και οι μέντορες. Οι περισσότερες από αυτές τις προσπάθειες πρέπει βασίζονται σε εθελοντική βάση. Οι τοπικές αρχές ενδέχεται να έχουν κάποια μόχλευση για συνεργασία λόγω οικονομικής στήριξης. Δεδομένου ότι η συνεργασία με τους δράστες τρομοκρατικών ενεργειών, υπό περιοριστικούς όρους, μπορεί να είναι αρκετά αγχωτική (λόγω του δημόσιου και του πολιτικού άγχους που συνδέεται με τους δράστες τρομοκρατικών ενεργειών), είναι σημαντικό το προσωπικό της δικαστικής επιτήρησης να έχει την εξουσιοδότηση και την στήριξη για την εργασία του. Η στήριξη θα πρέπει να περιλαμβάνει:
 - ο *Εκπαίδευση των δικαστικών υπαλλήλων επιτήρησης:* η εξειδικευμένη κατάρτιση σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση, την ιδεολογία, τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να αντιμετωπιστούν σημεία ανησυχίας, και ούτω καθεξής, μπορεί να βοηθήσει τους υπεύθυνους της δικαστικής επιτήρησης να αισθανθούν πιο ασφαλείς στην καθημερινή τους εργασία.
 - ο *Εργασία σε ομάδες:* η συνεργασία με άλλους δικαστικούς υπαλλήλους επιτήρησης, που εργάζονται πάνω στην ίδια ομάδα δραστών και με ειδικού/εμπειρογνώμονες με μεγάλη γνώση της τρομοκρατίας, της ριζοσπαστικοποίησης και των συναφών τομέων, μπορεί επίσης να συμβάλει στη δημιουργία ενός ασφαλούς χώρου, όπου οι δικαστικοί υπάλληλοι επιτήρησης μπορούν να μοιραστούν τις προκλήσεις και τις ανησυχίες τους.

Εφαρμογή στην πράξη:

Ολλανδικές ομάδες επιτήρησης TER

Η ολλανδική υπηρεσία επιτήρησης σύστησε, το 2012, μια ειδική ομάδα για την αντιμετώπιση τρομοκρατών, εξτρεμιστών και ριζοσπαστών (TER) υπό επιτήρηση. Η ομάδα περιλαμβάνει 13 (διεθνώς) εκπαιδευμένους εξειδικευμένους δικαστικούς υπαλλήλους επιτήρησης. Διαβάστε περισσότερα στη [RAN Collection of Approaches and Practices](#).

Για περισσότερες πληροφορίες, επικοινωνήστε με την [υπηρεσία δικαστικής επιτήρησης των Κάτω Χωρών](#).

- Πρακτική υποστήριξη: Όπως και σε κάθε διαδικασία επανένταξης, θα υπάρξουν ορισμένα πρακτικά ζητήματα που θα πρέπει να οργανωθούν για την επιστροφή ενός καταδικασθέντα επαναπατριζόμενου στην κοινωνία. Πρώτα απ' όλα, θα χρειαστούν ένα χώρο για να ζήσουν. Η εμπειρία δείχνει ότι θα

πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο κατά πόσο ο/η επαναπατριζόμενος/η θα επιστρέψει στον αρχικό τόπο κατοικίας του/της ή θα τοποθετηθεί κάπου αλλού. Αυτό εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως:

- την προθυμία της τοπικής/περιφερειακής αρχής να τους δεχτούν πίσω·
 - την προθυμία των ιδιοκτητών/οργανισμών στέγασης να τους προσφέρουν στέγη·
 - την προθυμία των μελών της οικογένειας να τους προσφέρουν στέγη·
 - τις συνδέσεις με το παλαιό δίκτυο (θετικές ή αρνητικές, αν οι όροι αποφυλάκισης περιορίζουν την επαφή με (ορισμένα) μέλη του παλαιού δικτύου, ποιο είναι το κύρος του επαναπατριζόμενου στο παλαιό δίκτυο π.χ. ήρωας ή προδότης)·
 - κατά πόσο οι πολυ-υπηρεσιακές δομές στήριξης είναι διαθέσιμες στην εν λόγω τοποθεσία.
- Εκτός από τη στέγαση, το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας θα προσφέρει, κατά πάσα πιθανότητα, ορισμένες μορφές οικονομικής στήριξης, δεδομένου ότι η εύρεση εργασίας μπορεί να μην είναι εύκολη υπόθεση. Οι εργοδότες ενδέχεται να φοβηθούν να συμπεριλάβουν στο εργατικό δυναμικό τους έναν καταδικασθέντα τρομοκράτη και επαναπατριζόμενο. Οι περισσότερες χώρες διαθέτουν επίσης ειδικούς καταλόγους καταδικασθέντων τρομοκρατών που θα δυσχεράνουν, για παράδειγμα, το άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού. Απαιτείται στήριξη από εθνική/τοπική αρχή και συνήθως εξαρτάται από την συνεργασία του επαναπατριζόμενου με την αρχή και τη συμμετοχή σε προγράμματα αποκατάστασης. Επίσης, όσον αφορά την εκπαίδευση, ο επαναπατριζόμενος χρειάζεται βοήθεια για να έρθει σε επαφή με εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Δικαστικοί υπάλληλοι επιτήρησης, των τοπικών αρχών και άλλων φορέων υποστήριξης μπορούν επίσης να στηρίξουν τον επαναπατριζόμενο κατά την ανοικοδόμηση ενός θετικού δικτύου και τη σύνδεσή του με θρησκευτικά ιδρύματα, αθλητικούς ομίλους, ψυχαγωγικούς οργανισμούς, εθελοντική εργασία και ούτω καθεξής. Ωστόσο, σε κάθε μία από αυτές τις περιπτώσεις, η δημόσια εικόνα των FTF και των επαναπατριζόμενων μπορεί να καταστήσει πολύ δύσκολη την αποδοχή τους στους εν λόγω κύκλους. Λόγω της προσοχής των μέσων ενημέρωσης, η διατήρηση ενός χαμηλού προφίλ μπορεί, επίσης, να αποδειχθεί δύσκολη.

Περιπτωσιολογική μελέτη – Υποστήριξη μετά την αποφυλάκιση 2

Άνδρας, τώρα 24 ετών. Αφού ταξίδεψε στη Συρία το 2012, επέστρεψε στην πατρίδα του στις αρχές του 2014 με τη σύζυγό του και ένα παιδί. Δεν είναι σαφές γιατί και πώς επέστρεψε. Η επιστροφή του έγινε αντιληπτή από έναν αρμόδιο υπάλληλο, ο οποίος αναφέρθηκε στις αρχές. Στη συνέχεια συνελήφθη, διώχθηκε και καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης τριών ετών, για συμμετοχή σε τρομοκρατική οργάνωση. Κατά τη διάρκεια της φυλάκισής του, υπήρξε στενή συνεργασία μεταξύ του διευθυντή της φυλακής, του ψυχιάτρου, των δικαστικών υπαλλήλων επιτήρησης και του προϊσταμένου της φυλακής. Τα μέρη αυτά άρχισαν να προετοιμάζονται για την αποφυλάκισή του, έξι μήνες πριν από την αποφυλάκιση. Ρωτώντας τον «Τι θα χρειαστείς αν αφεθείς ελεύθερος;» ή «Πώς αναμένεις να περνάς τις ημέρες σου όταν αφεθείς ελεύθερος;» τον συμπεριέλαβαν στον σχεδιασμό. Διενεργήθηκε πολυ-υπηρεσιακό σχέδιο επανένταξης. Στόχος του σχεδίου αυτού είναι να μειώσει τον κίνδυνο που συνεπάγεται η ταχεία επανένταξή του στην κοινωνία και η παράταση της θεραπείας και της παρακολούθησης.

Σε συνεργασία με την υπηρεσία δικαστικής επιτήρησης καταρτίστηκε ένα συγκεκριμένο σύνολο συνθηκών απελευθέρωσης. Ζει πλέον με τη σύζυγό του και το παιδί του στην πόλη του. Επί του παρόντος, ζει με κοινωνικά επιδόματα αλλά για να λάβει αυτή τη στήριξη πρέπει να περάσει την ημέρα του σε μια μονάδα κοινωνικής εργασίας για επανένταξη. Η μονάδα αυτή τον παρακολουθεί, κυρίως για ενδείξεις ριζοσπαστικοποίησης ή/και στρατολόγησης άλλων που εργάζονται στην ίδια μονάδα. Λαμβάνει επίσης

ψυχολογική θεραπεία και καθοδήγηση. Η επαφή μεταξύ αυτού και του μέντορα του, που είναι επίσης και ο τοπικός διαχειριστής της υπόθεσης, είναι σταθερή. Έχουν εβδομαδιαίες συνεδρίες καθοδήγησης και όποτε πανικοβάλλεται ή έχει ακραίες σκέψεις, έρχεται σε επαφή με τον μέντορά του.

Επί του παρόντος, η πολυ-υπηρεσιακή ομάδα που ασχολείται με την επανένταξη του ανθρώπου αυτού, περιλαμβάνει τον τοπικό συντονιστή και διαχειριστή της υπόθεσης, έναν επαγγελματία στον τομέα της ψυχικής υγείας (θεραπευτή), έναν διαχειριστή υποθέσεων από τον οργανισμό κοινωνικής πρόνοιας, την αστυνομία, τον δικαστικό υπάλληλο επιτήρησης, έναν επαγγελματία οικογενειακής υποστήριξης και έναν επαγγελματία εξόδου.

Η συνεργασία με τον ψυχίατρο της φυλακής και τους δικαστικούς υπαλλήλους επιτήρησης και, στη συνέχεια, με τον τοπικό συντονιστή συνεχίζεται, καθώς επίσης και οι συζητήσεις για την υπόθεση διεξάγονται τακτικά. Η γενική εντύπωση των επαγγελματιών που εμπλέκονται είναι ότι ο άνδρας θα χρειάζεται καθοδήγηση και θεραπεία για αόριστο χρονικό διάστημα.

Διδάγματα που αντλήθηκαν

- Είναι σημαντικό να γνωρίσει κανείς τους FTF στην πόλη προέλευσής του με το όνομά τους, καθώς και τις οικογένειές τους και το πρώην περιβάλλον τους. Με τον τρόπο αυτό αυξάνεται η πιθανότητα ενημέρωσης, κατά την επιστροφή των FTF.
- Η αξιοποίηση της επιθυμίας της οικογένειας να κρατήσει τα παιδιά στην οικογένεια μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μοχλός για την επαφή με τον επαναπατριζόμενο. Στην περίπτωση αυτή, ο επαναπατριζόμενος ενδιαφερόταν το παιδί να μείνει με τους γονείς του και όχι σε ανάδοχη οικογένεια. Οι τοπικές αρχές μπόρεσαν να έρθουν σε επαφή με τον επαναπατριζόμενο, μιλώντας γι' αυτό με την οικογένεια και στη συνέχεια με τον επαναπατριζόμενο.
- Η συνεργασία με τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους και τους δικαστικούς υπαλλήλους επιτήρησης, με τη συμμετοχή του επαναπατριζόμενου στο σχέδιο επανένταξης του, είναι σημαντική για την προετοιμασία της επιστροφής στην κοινωνία.
- Η οικοδόμηση σχέσης με τον επαναπατριζόμενο, ενώ βρίσκεται στη φυλακή, μπορεί να αποτελέσει πολύτιμη επένδυση. Ο εν λόγω επαναπατριζόμενος δήλωσε ότι ο μέντορας τον επηρέασε μόνο επειδή, ο μέντορας, επικοινωνήσε μαζί του όταν βρισκόταν ακόμη στη φυλακή.
- Εάν ο επαναπατριζόμενος περιλαμβάνεται στον κατάλογο τρομοκρατών του ΟΗΕ, τα περιουσιακά στοιχεία του δεσμεύονται. Για να ξεκινήσει μια διαδικασία άρσης της δέσμευσης, πρέπει να επικοινωνήσουν με την εθνική κυβέρνηση. Εάν αυτό δεν γίνει πριν από την αποφυλάκισή του, δεν θα είναι σε θέση να αποκτήσει χρήματα, να ανοίξει τραπεζικό λογαριασμό ή να έχει πρόσβαση σε ήδη υπάρχοντα λογαριασμούς. Η διαδικασία άρσης διαρκεί αρκετούς μήνες.
- Είναι χρήσιμο να συναφθούν σαφείς συμφωνίες και να οριστούν συγκεκριμένοι στόχοι για τη διαδικασία επανένταξης — με τους εταίρους της πολυ-υπηρεσιακής ομάδας, αλλά και με τον επαναπατριζόμενο. Εάν όλα αυτά δεν γίνουν σωστά, η όλη διαδικασία επανένταξης κινδυνεύει να είναι βραδεία και αναποτελεσματική.
- Η συχνή, κατ' ιδίαν, επαφή με τον επαναπατριζόμενο είναι απαραίτητη για να εξακριβωθεί η ακριβής κατάσταση του επαναπατριζόμενου.
- Είναι ζωτικής σημασίας η παρακολούθηση των ενεργειών του επαναπατριζόμενου μέσω της παρακολούθησης των λογαριασμών του στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Στην περίπτωση αυτή, αναλυτής του δήμου παρακολουθεί την (δημόσια) επικοινωνία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης του επιστρέφοντος και διαβιβάζει πληροφορίες στον μέντορα. Ο μέντορας, κατά τη διάρκεια των συνεδριών καθοδήγησης, αντιμετωπίζει τον επαναπατριζόμενο με βάση τις δηλώσεις του ή τις ενέργειές του στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

- Η επανένταξη απαιτεί χρόνο. Πρόκειται για μια πολύ αργή και περίπλοκη διαδικασία. Μόλις ξεκινήσει η διαδικασία αυτή, θα πρέπει να είναι κανείς προετοιμασμένος ότι θα διαρκέσει εις μάκρος.
- Ψυχολογική υποστήριξη: Από την πρακτική προκύπτει ότι είναι πολύ δύσκολο να προσδιοριστεί η ψυχολογική κατάσταση και την έκταση του ψυχολογικού τραύματος των ατόμων που επιστρέφουν, καθότι είναι συνήθως απρόθυμοι να μοιραστούν τις εμπειρίες που έχουν βιώσει στο εξωτερικό, ακόμη και μετά την καταδίκη τους και τη παραμονή τους στη φυλακή. Και αυτό αποτελεί πρόκληση για τις υπηρεσίες δικαστικής επιτήρησης, οι οποίες είναι επιφορτισμένες με την καθοδήγηση των επαναπατριζόμενων, παρέχοντας ψυχολογική υποστήριξη, καθώς και τη δημιουργία μιας ανοικτής και βασισμένης στην εμπιστοσύνη σχέσης. Στις περισσότερες περιπτώσεις, πρέπει να υπάρχει διάθεση από την πλευρά του επαναπατριζόμενου να συζητήσει για τα ψυχολογικά προβλήματα, παρέχοντας τη δυνατότητα στους υπαλλήλους δικαστικής επιτήρησης και σε άλλους επαγγελματίες να προσφέρουν βοήθεια, εξασφαλίζοντας την υποστήριξη. Η εμπειρία των επαγγελματιών έχει δείξει ότι η προσπάθεια εξαναγκασμού των επαναπατριζόμενων να μιλήσουν για τις εμπειρίες τους θα έχει αρνητικό αποτέλεσμα.
- Στήριξη της οικογένειας και της κοινότητας: Το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον του επαναπατριζόμενου διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην αποκατάσταση και την επανένταξη. Υπάρχουν πολλά διαφορετικά σενάρια: **οικογένειες που εγκαταλείφθηκαν πίσω συντετριμμένες, οικογένειες που θεωρούν τον συγγενή τους ήρωα, οικογένειες που ταξίδεψαν και επέστρεψαν μαζί** (με λίγα μόνο μέλη να έχουν καταδικαστεί), οικογένειες που δημιουργήθηκαν στο εξωτερικό και ούτω καθεξής. Αυτό το ευρύτερο περιβάλλον πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την παροχή στήριξης. Οι δικαστικοί υπάλληλοι επιτήρησης θα πρέπει πάντα να έχουν επίγνωση ότι ποτέ δεν γνωρίζουν πραγματικά τι συμβαίνει πίσω από κλειστές πόρτες και πόσο στενοί είναι οι οικογενειακοί δεσμοί. Σε περίπτωση που το οικογενειακό και το κοινωνικό περιβάλλον δείχνει να έχει αρνητική επίδραση πάνω στον επαναπατριζόμενο (π.χ. ενίσχυση εξτρεμιστικών σκέψεων), οι δικαστικοί υπάλληλοι επιτήρησης και οι λοιποί εταίροι θα πρέπει να επικεντρωθούν στη είσοδο νέων ατόμων στον κοινωνικό του κύκλο, ώστε να υπάρξει εξισορρόπηση. Αυτοί θα μπορούσαν να είναι θρησκευτικοί ηγέτες, μέντορες της κοινότητας ή επαγγελματίες ΜΚΟ (βλ. επίσης παρατηρήσεις σχετικά με τα προγράμματα καθοδήγησης και τη συνεργασία με τους πρώην παραβάτες στο περιβάλλον της φυλακής — ισχύουν και για την περίοδο δικαστικής επιτήρησης). Εάν το οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον δείχνει να είναι μια θετική δύναμη για αλλαγή, οι δικαστικοί υπάλληλοι επιτήρησης και οι άλλοι εταίροι θα πρέπει να αξιοποιήσουν αυτή τη δυναμική και να δουν εάν μπορούν να περιλάβουν μέλη της οικογένειας σε κάποιες φάσεις της διαδικασίας αποκατάστασης — για παράδειγμα, μέσω κοινών συνεδριών διαμεσολάβησης ή μέσω των από κοινού δραστηριοτήτων αναψυχής. Ο κύριος στόχος είναι η ενίσχυση των οικογενειακών δεσμών και η αποφυγή της απομόνωσης του επαναπατριζόμενου.
- Ιδεολογική στήριξη: το αποτέλεσμα της αξιολόγησης του κινδύνου και των αναγκών θα δώσει μια ένδειξη του κατά πόσο ο επαναπατριζόμενος εξακολουθεί να έχει ιδεολογικά κίνητρα και κατά πόσο αυτό εξακολουθεί να έχει εξτρεμιστικό χαρακτήρα. Οι δικαστικοί υπάλληλοι επιτήρησης καθώς και άλλοι επαγγελματίες υποστήριξης, που σχετίζονται με τους επαναπατριζόμενους, έχουν δηλώσει ότι η **εμπειρία της φυλακής έχει, σε ορισμένες περιπτώσεις, αρνητικές επιπτώσεις στην ιδεολογική ανάπτυξη**, δηλαδή έχει βοηθήσει στην εδραίωση των πεποιθήσεων των επαναπατριζόμενων. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε συνθήκες κράτησης στις φυλακές, τις οποίες οι επαναπατριζόμενοι θεώρησαν ταπεινωτικές και απάνθρωπες (π.χ. υπερπληθυσμός, δικαίωμα επίσκεψης, πολλές ώρες απομόνωση σε ένα κελί) ή μέσω επαφών με άλλους κρατούμενους οι οποίοι συμμαρίζονται την ιδεολογία τους. Το

αποτέλεσμα είναι δυσπιστία και καχυποψία απέναντι στο σύστημα και στις αρχές. Αν και όλο και περισσότερες φυλακές προσφέρουν προγράμματα και δραστηριότητες αποκατάστασης, μπορεί, παρ' όλα αυτά να έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τις συνήθειες συνθήκες των κρατουμένων. Όταν αυτό αποτελεί το σημείο εκκίνησης για τη συνεργασία του δικαστικού υπαλλήλου επιτήρησης με έναν επαναπατριζόμενο, θα είναι δύσκολο να οικοδομηθεί μια σχέση που να βασίζεται στην εμπιστοσύνη και πρέπει να αφιερωθεί πολλή χρονο και προσπάθεια στην εν λόγω σχέση. Η συμμετοχή σε πρωτοβουλίες σχεδιασμένες να επηρεάσουν τη νοοτροπία, μπορεί να είναι υποχρεωτική (μέρος των όρων αποφυλάκισης) ή προαιρετική (προσφορά της υπηρεσίας δικαστικής επιτήρησης ή άλλων οργανώσεων στήριξης, για την οποία ο επαναπατριζόμενος καλείται να συμφωνήσει). Τα εν λόγω προγράμματα στήριξης μπορεί να έχουν την ίδια μορφή, όπως περιγράφεται στην ενότητα για τις παρεμβάσεις στις φυλακές («Εξατομικευμένη παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης», «Συνεδρίες διαλόγου εντός ομάδας», «Εκπαίδευση και στοχασμός»), αλλά στα πλαίσια μιας κοινότητας.

Εφαρμογή στην πράξη: Ολλανδικό πρόγραμμα δικαστικής επιτήρησης «Inclusion»

Το «Inclusion» είναι εξατομικευμένο πρόγραμμα που καταρτίζεται όταν ένα άτομο τελεί υπό επιτήρηση. Κύριος στόχος της πρωτοβουλίας είναι η απομάκρυνση των ριζοσπαστικοποιημένων μουσουλμάνων (κυρίως εγχώριους τζιχαντιστές) από τα ριζοσπαστικά κινήματα.

Διαβάστε περισσότερα για το πρόγραμμα μέσω της [RAN Collection of Approaches and Practices](#)

Για περισσότερες πληροφορίες, επικοινωνήστε με την [ολλανδική υπηρεσία δικαστικής επιτήρησης](#)

Εφαρμογή στην πράξη: Πρόγραμμα «Healthy Identity II»

Το πρόγραμμα «Healthy Identity II» έχει σχεδιαστεί από την Υπηρεσία Σωφρονισμού και Επιτήρησης του Ηνωμένου Βασιλείου. Σκοπός του είναι να αποτρέψει τη διάπραξη μελλοντικών εξτρεμιστικών εγκλημάτων. Για να επιτευχθεί αυτό, ενθαρρύνει και ενδυναμώνει τους συμμετέχοντες να αποδεσμευτούν από μια εξτρεμιστική ομάδα, έναν εξτρεμιστικό σκοπό ή μία εξτρεμιστική ιδεολογία.

Διαβάστε περισσότερα για το πρόγραμμα [Health Identity II](#).

Περιπτωσιολογική μελέτη — Υποστήριξη μετά την αποφυλάκιση 3

Άνδρας επαναπατριζόμενος στα μέσα της δεκαετίας των 20, το μικρότερο παιδί φτωχής οικογένειας. Όλη του τη ζωή αισθανόταν ότι πρέπει να αποδείξει ποιος είναι. Μετέβη στη Συρία, μετά τη διακήρυξη του λεγόμενου «χαλιφάτου», για να γίνει βομβιστής αυτοκτονίας. Ωστόσο, δεν υπάρχουν σαφή στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι συμμετείχε πραγματικά στις μάχες, κατά τη διάρκεια της τρίμηνης διαμονής του. Παρουσιάστηκε στις αρχές 3-4 μήνες μετά την επιστροφή του. Αν και στο σημείο αυτό δεν έγιναν κάποιες ενέργειες, αρκετούς μήνες αργότερα συνελήφθη στο διαμέρισμά του, με ελικόπτερα, όπλα και μεγάλο αριθμό αστυνομικών. Πέρασε 26 μήνες στη φυλακή. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, τον επισκέφθηκαν τακτικά οι γονείς του, αλλά σε σύγκριση με τα αδέρφια του έλαβε ελάχιστη προσοχή. Η υπόθεση προσέκλυσε το ενδιαφέρον των μέσων ενημέρωσης και των πολιτικών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο επαναπατριζόμενος να έχει σοβαρό άγχος πριν από την αποφυλάκισή του. Θεωρεί ότι ολόκληρο το σύστημα είναι εναντίον του, όλοι τον γνωρίζουν και είναι συνεχώς υπό παρακολούθηση. Αισθάνεται ότι κανείς δεν επιθυμεί την επανένταξή του.

Διδάγματα που αποκομίστηκαν:

- μπορεί να χρειαστεί διαρκής στήριξη για να μπορέσει ο επαναπατριζόμενος να αντιμετωπίσει το άγχος του — στην παρούσα περίπτωση, αυτό έγινε από μια ΜΚΟ.
- η πρόσβαση σε θεολόγο για την παροχή συμβουλών μπορεί να είναι χρήσιμη εάν η θρησκεία διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στη ζωή του ατόμου.
- η ανάκτηση και η εκ νέου κατάρτιση ενός δομημένου τρόπου ζωής μπορεί να είναι καθοριστικής σημασίας. Στην περίπτωση αυτή, μια ΜΚΟ υποστηρίζει τις προσπάθειες για τη δημιουργία της εν λόγω δομής μέσω της στέγασης, της εκπαίδευσης, των κοινωνικών δραστηριοτήτων κλπ.

6 Επιλογή μη άσκησης δίωξης / Επανακοινωνικοποίηση

Αυτό το κεφάλαιο του εγχειριδίου εστιάζει στην επανακοινωνικοποίηση των επαναπατριζόμενων ατόμων. Στα άτομα αυτά ενδέχεται να περιλαμβάνονται άνδρες και γυναίκες στους οποίους δεν έχει (ακόμα) ασκηθεί δίωξη, άνδρες και γυναίκες στους οποίους έχει ασκηθεί δίωξη αλλά κηρύχθηκαν αθώοι και άνδρες και γυναίκες που εξέτισαν ήδη ποινή φυλάκισης και έχουν πλέον αποφυλακιστεί χωρίς να βρίσκονται σε καθεστώς επιτήρησης.

6.1 Εισαγωγή

Το παρόν κεφάλαιο καλύπτει τις δυνατότητες ανταπόκρισης αναφορικά με την επανακοινωνικοποίηση, την επανένταξη και την επανενσωμάτωση των επαναπατριζόμενων στο πλαίσιο τεσσάρων θεματικών πεδίων:

1. οικογενειακή υποστήριξη·
2. καθοδήγηση και συμβουλευτική·
3. ψυχική υγεία·
4. πρακτικά ζητήματα.

Κάθε παράγραφος εξετάζει ένα από αυτά τα θεματικά πεδία και παρουσιάζει, πέραν μιας σύντομης γενικής επισκόπησης, τα στοιχεία που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τη σύνταξη μεθόδων και παρεμβάσεων, παραδειγμάτων, συμβουλών και περιπτώσιολογίας.

Για την ανταπόκριση σε περιπτώσεις επιτήρησης, βλ. κεφάλαιο 5. Για την ανταπόκριση σε περιπτώσεις επανακοινωνικοποίησης παιδιών, βλ. κεφάλαιο 7.

6.1.1 Γενική επισκόπηση

Κατά την επιστροφή των επαναπατριζόμενων, οι εθνικές αστυνομικές αρχές ή/και υπηρεσίες πληροφοριών προχωρούν αρχικά σε μια ενημερωτική συνάντηση μαζί τους προκειμένου να **διαπιστώσουν τον κίνδυνο** που συνιστά ο επαναπατριζόμενος και εάν πρέπει να προχωρήσουν σε άσκηση δίωξης. Σε περίπτωση που στους επαναπατριζόμενους δεν έχει ασκηθεί δίωξη (ακόμα) ή έχει ασκηθεί δίωξη και δεν εκτίουν ή έχουν πλέον εκτίσει ποινή φυλάκισης, τα άτομα αυτά θα επιστρέφουν στην κοινωνία. Η γενική ιδέα είναι ότι η ασφάλεια της κοινωνίας είναι καλύτερα εγγυημένη μέσω της προαγωγής της κοινωνικής ευημερίας και της επανένταξης των επαναπατριζόμενων. Τα άτομα που είναι και αισθάνονται μέρος της κοινωνίας είναι λιγότερο πιθανό να υποτροπιάσουν και να προσελκυστούν από τρομοκρατικές ή βίαιες εξτρεμιστικές ομάδες (ξανά). Η **διαδικασία επανακοινωνικοποίησης πρέπει να είναι ειδικά προσαρμοσμένη στην κατάσταση κάθε ατόμου**. Κατά την υποστήριξη ενός επαναπατριζόμενου στη διαδικασία επανακοινωνικοποίησής του/της, είναι απαραίτητο να εξεταστούν οι λόγοι πίσω από την επιστροφή του, η προσωπική κοινωνική του κατάσταση, η ψυχική υγεία του και οι ιδεολογικές πεποιθήσεις του.

6.1.2 Τέσσερις κατευθυντήριες αρχές για την επανακοινωνικοποίηση και την επανενσωμάτωση των επαναπατριζόμενων

5. Η **επανακοινωνικοποίηση, η επανενσωμάτωση και η επανένταξη** είναι σημαντικές προκειμένου να αποφευχθεί η πρόκληση ζημίας στην κοινωνία από τους επαναπατριζόμενους.

6. Μια **ειδικά προσαρμοσμένη και διαφοροποιημένη προσέγγιση** βάσει του προφίλ κινδύνου κάθε επαναπατριζόμενου είναι απαραίτητη. Οι επαναπατριζόμενοι είναι όλοι διαφορετικοί και χρήζουν διακριτών προσεγγίσεων και διαφορετικών παρεμβάσεων και εργαλείων.
7. Η **πολυτομεακή προσέγγιση και ανάμιξη σε τοπικό επίπεδο** για την αξιολόγηση του κινδύνου αλλά και την επανένταξη / επανενσωμάτωση είναι σημαντικές. Όλες οι σχετικές οργανώσεις πρέπει να συμμετάσχουν σε μια ολοκληρωμένη προσπάθεια επανακοινωνικοποίησης και επανενσωμάτωσης του επαναπατριζόμενου. Οι τοπικές ή περιφερειακές αρχές είναι ιδανικές για τον συντονισμό της εν λόγω ολοκληρωμένης προσέγγισης ενός συγκεκριμένου επαναπατριζόμενου σε τοπικό επίπεδο.
8. Η **ανταλλαγή πληροφοριών** μεταξύ υπηρεσιών πληροφοριών, αστυνομικών αρχών και κοινωνικών οργανώσεων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο είναι υψίστης σημασίας στο πλαίσιο της εργασίας με τους επαναπατριζόμενους. Η επιπλέον επένδυση στην ανταλλαγή πληροφοριών σε εθνικό και τοπικό επίπεδο και μεταξύ των διαφόρων οργανισμών και οργανώσεων είναι κάτι που πρέπει να εξεταστεί.²⁴

Οι επαγγελματίες της πρώτης γραμμής, όπως κοινωνικοί λειτουργοί, εργαζόμενοι που παρέχουν εργασία κατά το στάδιο εξόδου στην κοινωνία, εργαζόμενοι που παρέχουν οικογενειακή υποστήριξη και σύμβουλοι ψυχικής υγείας χρησιμοποιούν πολυάριθμα προγράμματα, μεθόδους και παρεμβάσεις που έχουν αποδειχθεί επιτυχείς για την επανακοινωνικοποίηση, την επανενσωμάτωση και την επανένταξη (πρώην) ριζοσπαστικοποιημένων προσώπων στην κοινωνία.²⁵ Αυτές οι πρωτοβουλίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για τα επαναπατριζόμενα άτομα εφόσον προσαρμοστούν στα μέτρα του επαναπατριζόμενου και ληφθούν υπόψη οι διαφορές μεταξύ επαναπατριζόμενων και άλλων (πρώην) ριζοσπαστικοποιημένων ατόμων.

Για τους επαγγελματίες που παρέχουν υποστήριξη στους επαναπατριζόμενους κατά την επανακοινωνικοποίησή τους, είτε πρόκειται για κοινωνικούς λειτουργούς είτε για επαγγελματίες ψυχικής υγείας ή εργαζόμενους που παρέχουν οικογενειακή υποστήριξη, είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη οι ακόλουθοι οκτώ παράγοντες κατά τον σχεδιασμό και την πραγματοποίηση παρεμβάσεων ειδικά για τους επαναπατριζόμενους:

- **Σχεδιασμός παρεμβάσεων βάσει μιας αξιολόγησης των κινδύνων και των αναγκών:** Ο επαναπατριζόμενος μπορεί να συνιστά απειλή για την κοινωνία. Η αξιολόγηση των κινδύνων σχετικά με τις βραχυπρόθεσμες (επίθεση, στρατολόγηση) και τις μακροπρόθεσμες (ψύχωση, βίαιη συμπεριφορά) μορφές απειλής που συνιστά ο επαναπατριζόμενος είναι υποχρεωτική. Εάν δεν παρέχεται αξιολόγηση των κινδύνων, ζητήστε τη μέσω της τοπικής αστυνομικής αρχής ή του υπεύθυνου επικοινωνίας για τον επαναπατριζόμενο σε εθνικό επίπεδο, —όχι με σκοπό τον στιγματισμό αλλά τη διαπίστωση των κινδύνων και των γεγονότων. Είναι επίσης σημαντικό να

²⁴ Αυτές οι κατευθυντήριες αρχές έχουν συμφωνηθεί σε όλες τις ανακοινώσεις της ΕΕ σχετικά με τους επαναπατριζόμενους αλλοδαπούς τρομοκράτες μαχητές. Παραδείγματος χάριν, βλ. Συντονιστή Αντιτρομοκρατικής Δράσης της ΕΕ, 'Foreign terrorist fighter returnees: Policy options' (Επαναπατριζόμενοι αλλοδαποί τρομοκράτες μαχητές: Επιλογές πολιτικής), Βρυξέλλες, 29 Νοεμβρίου 2016, 14799/16.

²⁵ Για παραδείγματα που μπορούν να αποτελέσουν πηγή έμπνευσης, ανατρέξτε στη Συλλογή Προσεγγίσεων και Πρακτικών του δικτύου RAN, στη διεύθυνση https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-best-practices_en

ανταλλάσσονται πληροφορίες (όσες εξ αυτών δεν είναι απόρρητες) με άλλες οργανώσεις/οργανισμούς και άτομα που παίζουν ρόλο στην επανακοινωνικοποίηση του επαναπατριζόμενου. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με την αξιολόγηση των κινδύνων, βλ. κεφάλαιο 2.

- **Πρέπει να είστε προετοιμασμένοι για μια αυξημένη ανταλλαγή πληροφοριών:** Καθώς οι επαναπατριζόμενοι μπορεί να συνιστούν απειλή για την κοινωνία, προσελκύουν σε μεγάλο βαθμό την προσοχή της κεντρικής κυβέρνησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης, των αστυνομικών αρχών και των υπηρεσιών πληροφοριών. Πρέπει να είστε προετοιμασμένοι να ανταλλάξετε πληροφορίες και να διασφαλίσετε ότι έχουν προετοιμαστεί και εφαρμόζονται οι απαραίτητοι μηχανισμοί ανταλλαγής πληροφοριών. Συζητήστε τις ροές πληροφοριών στο πλαίσιο της τοπικής ή περιφερειακής πολυ-υπηρεσιακής συντονιστικής ομάδας. Συζητήστε συγκεκριμένα ποιες πληροφορίες είναι απαραίτητες, το είδος των πληροφοριών που πρέπει να κοινοποιηθούν και σε ποιον και πότε θα ανταλλάξετε πληροφορίες σχετικά με τον επαναπατριζόμενο. Αυτό είναι καλύτερο να γίνει τη στιγμή που ξεκινούν οι προετοιμασίες για την επιστροφή του ατόμου στην τοπική κοινότητα. Εξετάστε το ενδεχόμενο ορισμού ενός ή δύο υπεύθυνων επικοινωνίας σε τοπικό επίπεδο και στο πλαίσιο της πολυ-υπηρεσιακής ομάδας που θα διασφαλίζουν ότι οι σχετικές πληροφορίες για τον επαναπατριζόμενο μεταφέρονται από τοπικό επίπεδο σε εθνικό και αντίστροφα.

Συμβουλές από έναν τοπικό συντονιστή με εμπειρία στους επαναπατριζόμενους: «Από τα αρχικά στάδια, πρέπει να υπάρξει απόλυτη διασαφήνιση των ρόλων μεταξύ της εθνικής κεντρικής αστυνομικής διεύθυνσης, της υπηρεσίας πληροφοριών, της τοπικής αστυνομίας και των αρχών της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι ρόλοι θα εξαρτώνται ανάλογα με το είδος του επαναπατριζόμενου, το ιστορικό, τις δυνατότητες, τις προθέσεις και ικανότητες (επίπεδο απειλής) του μαχητή και την ψυχολογική του κατάσταση.»

- **Χρησιμοποιήστε εργαλεία και μεθόδους που «ταιριάζουν» σε άτομα με ισχυρές πεποιθήσεις:** Οι περισσότεροι επαναπατριζόμενοι εξακολουθούν να έχουν ή είχαν ισχυρές ιδεολογικές πεποιθήσεις. Όλοι υπέστησαν αυστηρή κατήχηση. Αυτό σημαίνει όχι μόνο δέσμευση στον τζιχαντισμό και τον σαλαφισμό και τη μάχη του κατά των απίστων αλλά και ισχυρά εμφυτευμένες ιδέες, παραδείγματος χάριν, για τη δημοκρατία, τον γενετήσιο προσανατολισμό, τον ρόλο των γυναικών.²⁶ Κατά την καθοδήγησή τους, προετοιμαστείτε να χρησιμοποιήσετε τεχνικές και παρεμβάσεις που χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση ισχυρών πεποιθήσεων. Αντιμετωπίστε αυτές τις πεποιθήσεις κατά την καθοδήγηση και τη συμβουλευτική (βλ. ενότητα 6.2.2 σχετικά με την *Ανταπόκριση μέσω καθοδήγησης και συμβουλευτικής* για περισσότερες λεπτομέρειες).
- **Απροθυμία επανενσωμάτωσης:** Θα υπάρξουν επαναπατριζόμενοι που δεν επιθυμούν την επανενσωμάτωσή τους στην κοινωνία. Στην περίπτωση που συμβεί αυτό, συζητήστε με την τοπική πολυ-υπηρεσιακή συντονιστική ομάδα και αξιολογήστε ποιος έχει την καλύτερη σχέση με τον επαναπατριζόμενο. Ο εργαζόμενος που παρέχει οικογενειακή υποστήριξη μέσω των μελών της οικογένειας του επαναπατριζόμενου; Ο κοινωνικός λειτουργός; Ο εργαζόμενος στην υπηρεσία παιδικής προστασίας; Η αστυνομία; Αυτό το άτομο/οργάνωση ή οργανισμός πρέπει να ξεκαθαρίσει

²⁶ Το στοιχείο της ιδεολογίας και της κατήχησης παίζει ακόμα μεγαλύτερο ρόλο κατά την επιστροφή παιδιών, ιδιαίτερα όταν επιστρέφουν αφού έζησαν στο Ισλαμικό Κράτος (βλ. Κεφάλαιο 7 «Παιδιά»).

στον επαναπατριζόμενο ότι ενδέχεται να παρακολουθείται καθώς είχε προσχωρήσει ή αποπειράθηκε να προσχωρήσει σε μια τρομοκρατική οργάνωση. Ίσως αυτό το άτομο να μπορέσει να πείσει τον επαναπατριζόμενο να συνεργαστεί. Εάν επιδεικνύει απόλυτη απροθυμία, συζητήστε ποιος είναι ο ελάχιστος απαιτούμενος βαθμός συνεργασίας (βάσει των εθνικών κανονισμών) με την τοπική πολυ-υπηρεσιακή ομάδα και τις εθνικές αρχές. Καταστήστε τον ελάχιστο βαθμό συνεργασίας υποχρεωτικό για τον επαναπατριζόμενο. Η (τοπική) αστυνομία μπορεί να επιβάλλει την τήρηση αυτών των υποχρεώσεων. Η καθοδήγηση ενός επαναπατριζόμενου προκειμένου να απεμπλακεί ή να αποριζοσπαστικοποιηθεί δεν θα έχει, ωστόσο, κανένα νόημα εάν δέχεται πιέσεις για να συμμετάσχει. Σε περίπτωση που αντιμετωπίσετε έναν επαναπατριζόμενο που είναι απρόθυμος να συνεργαστεί, εξετάστε το ενδεχόμενο να επικοινωνήσετε με τους υπεύθυνους επιτήρησης για να συζητήσετε συγκεκριμένα εργαλεία και παρεμβάσεις πειθούς.

Εφαρμογή στην πράξη: Συστημική συμβουλευτική κατά την έξοδο Η γερμανική μη κυβερνητική οργάνωση Legato στο Αμβούργο εξειδικεύεται στη συστημική συμβουλευτική κατά την έξοδο στην κοινωνία και έχει αναπτύξει ένα ειδικό πρόγραμμα για την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στους επαναπατριζόμενους. Σε αυτό το πλαίσιο λαμβάνεται υπόψη ο ενδεχόμενος κίνδυνος που μπορεί να αποτελεί το άτομο που επαναπατριάζεται, οι πιθανές δογματικές του απόψεις και οι ειδικότερες προκλήσεις που συνιστά η έξοδος από μια τρομοκρατική οργάνωση. Για περισσότερες πληροφορίες, επικοινωνήστε με την οργάνωση [Legato](#).

- **Εστιάστε ιδιαίτερα στην ασφάλεια των ατόμων που έχουν άμεση κοινωνική επαφή με τον επαναπατριζόμενο:** Καθώς οι επαναπατριζόμενοι έχουν διαπράξει ή έχουν υπάρξει συχνά μάρτυρες ακραίας βίας, το ενδεχόμενο ακραίων ή/ και βίαιων ενεργειών εκ μέρους τους είναι αυξημένο. Δώστε ιδιαίτερη προσοχή στην ασφάλεια των ατόμων γύρω από το άτομο που επαναπατριάζεται, καθώς και στην ασφάλεια των επαγγελματιών πρώτης γραμμής που εργάζονται με το εν λόγω άτομο. Θα πρέπει να λάβετε υπόψη την αξιολόγηση των κινδύνων σχετικά με τον επαναπατριζόμενο και να συζητήσετε αναφορικά με τον κίνδυνο βίαιης συμπεριφοράς και τον τρόπο αντιμετώπισής του στο πλαίσιο της πολυ-υπηρεσιακής συντονιστικής ομάδας (βλ. ενότητα 6.2.2 σχετικά με την Ανταπόκριση μέσω Καθοδήγησης και Συμβουλευτικής για περισσότερες λεπτομέρειες).
- **Προχωρήστε σε αξιολόγηση της ψυχικής και σωματικής υγείας:** Καθώς έζησαν σε περιοχές που βρίσκονται υπό τον έλεγχο των τρομοκρατών και σε εμπόλεμες ζώνες, οι επαναπατριζόμενοι είναι πιθανό να υποφέρουν από ψυχικά τραύματα και άλλα προβλήματα ψυχικής υγείας. Ενδέχεται να έχουν διαπράξει πολύ βίαιες ενέργειες, να έχουν υπάρξει μάρτυρες ακραίας βίας, του θανάτου μελών της οικογένειάς τους ή να ήταν οι ίδιοι θύματα βίας (βιασμού, ξυλοδαρμού κ.ά.) και να έχουν ζήσει σε ένα ιδιαίτερα επισφαλές περιβάλλον για μακρά χρονική περίοδο. Αξιολογήστε την ψυχική υγεία του επαναπατριζόμενου κατά την εργασία σας μαζί του/της (βλ. ενότητα 6.2.3. Ανταπόκριση σε θέματα ψυχικής υγείας, για περισσότερες λεπτομέρειες). Οι συνθήκες διαβίωσης σε περιοχές που βρίσκονται υπό τον έλεγχο των τρομοκρατών είναι άσχημες και επικίνδυνες. Ψάξτε να δείτε αν υπάρχουν ιατρικές ανάγκες σε επίπεδο σωματικής υγείας ως απόρροια τραυματισμών, τραυμάτων πολέμου, υποσιτισμού και ασθενειών. Προετοιμαστείτε να παράσχετε θεραπεία ή να τον παραπέμψετε στις αντίστοιχες υπηρεσίες, εάν είναι απαραίτητο (βλ. παράγραφο 6.2.4 Πρακτική ανταπόκριση για περισσότερες λεπτομέρειες).

- **Λάβετε υπόψη τη μεγάλη δημοσιότητα που παίρνουν οι περιπτώσεις επαναπατριζόμενων:** Όλες οι περιπτώσεις επαναπατριζόμενων τραβούν σε μεγάλο βαθμό την προσοχή των μέσων ενημέρωσης και των πολιτικών. Θα μοιάζει σαν ολόκληρη η κοινωνία να παρακολουθεί τα άτομα που επαναπατρίζονται και τον τρόπο με τον οποίο τους συμπεριφέρεται η κυβέρνηση και οι κοινωνικές οργανώσεις. Θα παρακολουθούν στενά ποια «επιπλέον» επιδόματα λαμβάνουν, πού θα ζήσουν, ποιος πληρώνει για εκείνους και σε ποιον βαθμό εξακολουθούν να συνιστούν απειλή. Ελάτε σε επαφή με τους ειδικούς επικοινωνίας της οργάνωσής σας και (μέσω αυτών) με τους ειδικούς επικοινωνίας των τοπικών αρχών και προετοιμάστε μια επικοινωνιακή στρατηγική σχετικά με τους επαναπατριζόμενους τους οποίους έχετε αναλάβει ή προετοιμάζεστε να αναλάβετε. Βλ. Κεφάλαιο 8 *Οριζόντια ζητήματα* για συμβουλές σχετικά με την επικοινωνιακή στρατηγική.
- **Λάβετε υπόψη τον κίνδυνο απομόνωσης και στιγματισμού κατά την προσπάθεια επανακοινωνικοποίησης:** Οι περισσότεροι άνθρωποι γνωρίζουν καλά τις θηριωδίες του Ισλαμικού Κράτους, της Αλ Κάιντα και άλλων βίαιων εξτρεμιστικών ομάδων. Τα άτομα που επιστρέφουν από αυτές τις τρομοκρατικές οργανώσεις θα αντιμετωπίσουν την καχυποψία και την εχθρότητα. Τα άτομα που επαναπατρίζονται θα είναι στιγματισμένα και απομονωμένα από την τοπική κοινότητα στην οποία επιστρέφουν. Αυτό συνιστά μια επιπλέον πρόκληση για την επανακοινωνικοποίηση και επανενσωμάτωση των επαναπατριζόμενων. Ίσως χρειαστεί να καταβάλετε επιπλέον προσπάθεια για την ενημέρωση της τοπικής κοινότητας σχετικά με τους λόγους για τους οποίους και τους τρόπους με τους οποίους θα ενσωματωθεί ο επαναπατριζόμενος. Η μετεγκατάστασή του σε άλλο δήμο/κοινότητα ίσως είναι επίσης ένας παράγοντας που πρέπει να εξεταστεί. Θα πρέπει να λάβετε υπόψη τον πιθανό διχασμό που επικρατεί μεταξύ των διάφορων ομάδων. Ορισμένα κράτη μέλη ανέφεραν περιστατικά βίας μεταξύ κουρδικών ομάδων, πρώην μαχητών του συριακού στρατού και αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών του Ισλαμικού Κράτους που επαναπατρίστηκαν.

6.2 Συγκεκριμένες μέθοδοι και μοντέλα παρέμβασης

6.2.1 Ανταπόκριση μέσω οικογενειακής υποστήριξης

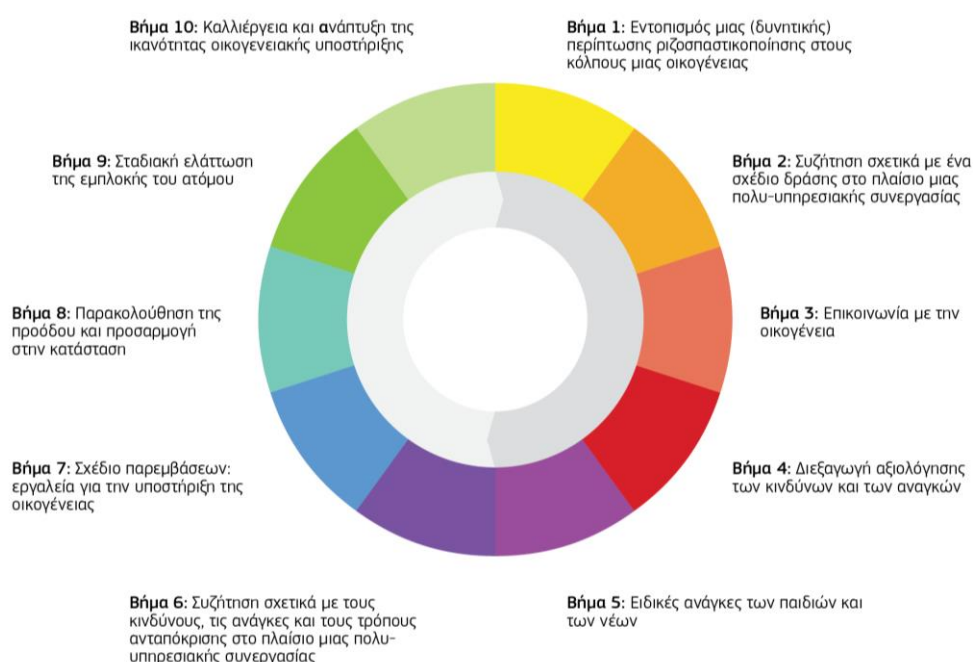
Τα **μέλη της οικογένειας** του επαναπατριζόμενου μπορούν να παίξουν καθοριστικό ρόλο κατά τη διάρκεια της απαιτητικής περιόδου επανακοινωνικοποίησης και επανενσωμάτωσης στην κοινωνία. Τα περισσότερα άτομα διακόπτουν τις επαφές με τον κοινωνικό τους περίγυρο προτού ταξιδέψουν σε μια περιοχή που βρίσκεται υπό τον έλεγχο των τρομοκρατών και επικοινωνούν μόνο σποραδικά με τη μητέρα ή/και τον πατέρα και τα αδέρφια τους. Όταν επιστρέφουν, τα μέλη της οικογένειάς τους είναι συχνά η μοναδική κοινωνική επαφή που τους έχει απομείνει. Είναι σημαντικό να καλλιεργηθεί μια σχέση με την οικογένεια του αλλοδαπού τρομοκράτη μαχητή, καθώς οι ισχυρές και εδραιωμένες επαφές με την οικογένεια θα στηρίξουν τη συνεργασία κατά την επιστροφή του.

Τα μέλη της οικογένειας μπορούν να αποτελέσουν μια **πύλη για την επιστροφή στην κοινωνία**. Ωστόσο, είναι σημαντικό να αξιολογηθεί ο βαθμός στον οποίο είναι υποστηρικτική η οικογένεια του επαναπατριζόμενου και, εάν υφίστανται, ο/η σύζυγος και τα παιδιά του/της. Η υποστήριξη στα άτομα που έχουν θετική επιρροή πάνω του είναι χρήσιμη. Ωστόσο, δεν αποτελούν όλα τα μέλη της οικογένειας και τα φιλικά πρόσωπα καλούς συντρόφους κατά τη διαδικασία της επανακοινωνικοποίησης, καθώς ενδέχεται να υποστηρίζουν ή να συμμετέχουν σε κάποιο τρομοκρατικό ή βίαιο εξτρεμιστικό κίνημα. Αυτό θα πρέπει να αξιολογηθεί προτού ζητηθεί η ανάμειξή τους.

Άλλες πηγές:

Οικογένειες των αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών του Ισλαμικού Κράτους: Το Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Ριζοσπαστικοποίησης και της Πολιτικής Βίας μελέτησε 46 δημοσιευμένες αφηγήσεις «οικογενειών του Ισλαμικού Κράτους» από 17 χώρες προκειμένου να αξιολογήσει εάν υπάρχουν ορισμένες κοινές εμπειρίες και συναισθήματα. Τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης δημοσιεύονται σε αυτό το [έγγραφο](#).

Το RAN ανέπτυξε μια προσέγγιση δέκα βημάτων αναφορικά με τη συνεργασία με τις οικογένειες. Τα βήματα αυτά απεικονίζονται στο πιο κάτω γράφημα και οπτικοποιούνται ως κύκλος καθώς ασκούν αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Τα βήματα ισχύουν τόσο σε γενικές γραμμές όσο και κατά περίπτωση. Στο απολογιστικό έγγραφο του RAN με τίτλο *Working with families and safeguarding children from radicalisation; Step by step guidance paper for practitioners and policy-makers*, τα δέκα βήματα επεξηγούνται και απεικονίζονται με πρακτικά παραδείγματα. Οι θεμελιώδεις αρχές που αποτελούν τα θεμέλια για μια καλή προσέγγιση οικογενειακής υποστήριξης κοινοποιούνται επίσης σε αυτό το έγγραφο του RAN.²⁷

²⁷ Βλ. Δίκτυο για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση (RAN). (2016). Απολογιστικό έγγραφο, RAN YF&C και RAN H&SC: 'Working with families and safeguarding children from radicalisation'. Η λήψη του εγγράφου έγινε από τη διεύθυνση https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-h-and-sc/docs/ran_yf-c_h-sc_working_with_families_safeguarding_children_en.pdf

Εικόνα 5, προσέγγιση των δέκα βημάτων για την οικογενειακή υποστήριξη

Άλλες πηγές:

Working with families and safeguarding children from radicalisation: Αυτό το [απολογιστικό έγγραφο του RAN προσφέρει μια προσέγγιση δέκα βημάτων για την οικογενειακή υποστήριξη](#) που μπορεί να εφαρμοστεί και στις οικογένειες των αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών και των επαναπατριζόμενων αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών.

Μέθοδοι οικογενειακής υποστήριξης: Για συμβουλές σχετικά με την ανάπτυξη ικανοτήτων και μεθόδους για την οικογενειακή υποστήριξη, βλ. [απολογιστικό έγγραφο](#) του RAN: [Family support: what works?](#)

Επισκόπηση πρακτικών: Για περισσότερα παραδείγματα παρεμβάσεων και διαδικασιών σχετικά με την οικογενειακή υποστήριξη, βλ. το [κεφάλαιο για την οικογενειακή υποστήριξη της συλλογής προσεγγίσεων και παρεμβάσεων του RAN \(EE\)](#).

Επιπρόσθετα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την ανάμιξη ή/και την υποστήριξη της οικογένειας ενός επαναπατριζόμενου:

1. **Αξιολογήστε τη σχέση του επαναπατριζόμενου με την οικογένεια και το δίκτυο κοινωνικών επαφών του:** Η σχέση θα έχει υποστεί μεγάλη πίεση. Ο επαναπατριζόμενος εγκατέλειψε την οικογένειά του, ενδεχομένως απομονώθηκε από αυτούς προτού φύγει και βρισκόταν μακριά, πιθανόν χωρίς να διατηρεί ιδιαίτερη επαφή. Επίσης, τα μέλη της οικογένειας ενδέχεται να έχουν παράπονα από τον επαναπατριζόμενο και το γεγονός ότι έφυγε για να γίνει μέλος μιας τρομοκρατικής οργάνωσης ενώ εκείνοι ενδεχομένως υπέφεραν τη δική τους αποξένωση/δυσκολίες ως απόρροια αυτής της απόφασης. Στον αντίποδα, τα μέλη της οικογένειας ενδέχεται να είναι πολύ υποστηρικτικά με τον συγγενή τους και να τον/τη θεωρούν ήρωα που έκανε τη σωστή επιλογή. **Οι επαγγελματίες που εργάζονται με αυτές τις οικογένειες πρέπει να αξιολογήσουν τη σχέση μεταξύ του επαναπατριζόμενου και των μελών της οικογένειάς του. Υφίσταται ακόμα κάποια σχέση μεταξύ τους; Εάν ναι, ποια είναι η φύση της σχέσης;** Είναι η οικογένεια διατεθειμένη να υποστηρίξει τον επαναπατριζόμενο ακόμα κι αν αυτό σημαίνει ότι τα άλλα μέλη της κοινότητας θα την απομονώσουν ή θα την καταδικάσουν επειδή τον υποστηρίζει; Τα μέλη της οικογένειας υποστηρίζουν την τρομοκρατική ομάδα και την περαιτέρω ή συνεχιζόμενη ριζοσπαστικοποίηση; Λάβετε υπόψη ότι η οικογενειακή κατάσταση ενδέχεται να ήταν εκείνη που αποτέλεσε γόνιμο έδαφος για τη ριζοσπαστικοποίηση του επαναπατριζόμενου. Εάν δεν υπάρχει δυνατότητα επικοινωνίας με την οικογένεια, προσπαθήστε να αποκτήσετε επαφή με άλλα άτομα με τα οποία ο επαναπατριζόμενος είχε στενή σχέση.

Συμβουλή από έναν εργαζόμενο με εμπειρία στο στάδιο εξόδου: «Η υποστήριξη των οικογενειών των αλλοδαπών μαχητών θα αποφέρει οφέλη μετά την επιστροφή των μαχητών. Εάν οι οικογένειες εμπιστεύονται τον οργανισμό εξόδου, μπορούν να αποτελέσουν σημαντικούς συνεργάτες και να δώσουν κίνητρα στον επαναπατριζόμενο προκειμένου να συνεργαστεί με το πρόγραμμα.»

2. **Ακολουθείτε τις διαδικασίες διαφάνειας αναφορικά με τη συλλογή πληροφοριών και την κοινοποίησή τους στις αρχές:** Όσοι ταξιδεύουν σε περιοχές που βρίσκονται υπό τον έλεγχο των τρομοκρατών συνήθως έχουν κάποια επαφή με τα μέλη της οικογένειάς τους ενόσω βρίσκονται μακριά. Η επικοινωνία είναι ακόμα πιθανότερη όταν ένα άτομο προσπαθεί ή σχεδιάζει να επιστρέψει.

Για αυτόν τον λόγο, είναι συνετό να επικοινωνήσετε με τα μέλη της οικογένειας των ατόμων που έχουν φύγει και να επενδύσετε στη δημιουργία μιας σχέσης. Ενδέχεται να χρειάζονται και να θέλουν την υποστήριξή σας. **Αυτή η σχέση μπορεί να προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες** και να αποτελέσει ευκαιρία για την προετοιμασία μιας σχετικά ομαλής επιστροφής. Οι πληροφορίες από την οικογένεια πρέπει να κοινοποιούνται στην (τοπική) αστυνομία ή/και στις (τοπικές) αρχές. Να αναφέρετε — ξεκάθαρα στην οικογένεια — του επαναπατριζόμενου ότι οι πληροφορίες θα κοινοποιούνται στις (τοπικές) αρχές, καθώς και ποιες ακριβώς πληροφορίες θα κοινοποιούνται. Η διαδικασία αυτή πρέπει να διέπεται από διαφάνεια. Ασχολείστε με ένα άτομο που υπήρξε μέλος τρομοκρατικής οργάνωσης και η οικογένεια πρέπει να αντιμετωπίσει αυτό το γεγονός και τις συνέπειές του.

Περιπτώσιολογία — σχέση με την οικογένεια του πιθανώς επαναπατριζόμενου

17χρονο κορίτσι έφυγε από την πόλη Α για τη Συρία το 2013. Παντρεύτηκε έναν μαχητή του Ισλαμικού Κράτους από την πόλη της ενώ βρισκόταν στη Συρία, παρόλο που δεν ήταν ζευγάρι προηγουμένως. Έχουν τρία παιδιά. Η τοπική δομή υποστήριξης έχει στενή σχέση με την οικογένεια. Υπήρχαν συγκεκριμένοι λόγοι ανησυχίας για τη νεότερη αδελφή που φαινόταν ευάλωτη. Αυτή η κατάσταση βελτιώθηκε. Λόγω της διάρκειας και της έντασης της ανάμειξης με την οικογένεια, υπάρχει καλή σχέση. Το κορίτσι έχει επικοινωνήσει με τους γονείς της και έχει αναφέρει ότι επιθυμεί να επιστρέψει. Ωστόσο, έχει δεχτεί απειλές σχετικά με αυτήν την επιθυμία της, ακόμα και από τον ίδιο τον σύζυγό της. Καθώς η οικογένεια του συζύγου ζει στην ίδια πόλη, υπάρχει ένταση μεταξύ των δύο οικογενειών.

Διδάγματα που αποκομίστηκαν:

- Η προσεκτική διαχείριση της συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων επαγγελματιών είναι πολύ σημαντική. Σε αυτήν την περίπτωση, αμφότερες οι οικογένειες υποστηρίζονται από την τοπική δομή υποστήριξης. Ωστόσο, η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των επαγγελματιών υποστήριξης είναι δύσκολη και ενέχει κινδύνους.
- Η υποστήριξη των οικογενειών παρέχοντάς τους ενημέρωση σχετικά με τον βαθμό στον οποίο μπορεί να διευκολυνθεί η επιστροφή συνιστάται. Σε αυτήν την περίπτωση, η κόρη ζήτησε από τους γονείς της χρήματα για την επιστροφή της. Το νομικό πλαίσιο δεν είναι ξεκάθαρο σχετικά με τις συνέπειες αυτής της ενέργειας (θα θεωρηθεί βοήθεια στο παιδί τους ή υποστήριξη τρομοκρατικής ομάδας;). Οι γονείς θέλουν να προχωρήσουν σε ενέργειες που θα περάσουν απαρατήρητες για να μη θέσουν σε κίνδυνο τη ζωή του παιδιού τους. Ωστόσο, οι επαγγελματίες τους έχουν συμβουλέψει να καταγράφουν κάθε επικοινωνία και συναλλαγή. Μετά από διαβουλεύσεις με την κεντρική κυβέρνηση της χώρας, πολύ συγκεκριμένες οδηγίες απεστάλησαν στην οικογένεια σχετικά με τον τρόπο μεταφοράς των χρημάτων.
- Πρέπει να γίνει πολύ προσεκτική διαχείριση των πληροφοριών. Σε αυτήν την περίπτωση, η αστυνομία θα ήθελε περισσότερες πληροφορίες από τον σύνδεσμο επικοινωνίας ώστε να αξιολογήσει καλύτερα την κατάσταση και τους κινδύνους. Οι γονείς φοβούνται ότι η επικοινωνία της κόρης τους παρακολουθείται και δεν θέλουν να θέσουν σε κίνδυνο ούτε εκείνη ούτε τα εγγόνια τους. Η οικογένεια του συζύγου διαδίδει φήμες ότι η κοπέλα εξακολουθεί να κατέχει υψηλόβαθμη θέση στη γυναικεία αστυνομική δύναμη του Ισλαμικού Κράτους. Δεν είναι ξεκάθαρο εάν αυτή η πληροφορία αληθεύει.
- Τα παιδιά μπορούν να τεθούν υπό καθεστώς προστασίας εάν υπάρξει συμφωνία προτού επιστρέψουν σχετικά με το πού θα ζήσουν. Σε αυτήν την περίπτωση, εάν η κοπέλα επιστρέψει με τα παιδιά, εκφράζονται ανησυχίες για την επιμέλειά τους, καθώς η οικογένεια του συζύγου είναι επίσης πιθανό να επιθυμεί την επιμέλεια. Πέρα από τον κίνδυνο μιας μάχης για την επιμέλεια, η ένταση μεταξύ των οικογενειών ενδέχεται επίσης να έχει αρνητική επίδραση στα παιδιά.

- Υπάρχει μεγάλη ανάγκη για ένα σαφέστερο νομικό πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένου του νομικού πλαισίου που αφορά τους επαγγελματίες. Πρέπει να παρέχονται νομικές συμβουλές και υποστήριξη για τη στήριξη και προστασία των επαγγελματιών σε περίπτωση που αναμειχθούν σε δικαστικές υποθέσεις και σε περίπτωση που ζητείται από τους επαγγελματίες να συμβουλέψουν τις οικογένειες σχετικά με καταστάσεις που έχουν νομικές συνέπειες. Με αυτόν τον τρόπο αποφεύγεται η απόδοση προσωπικής νομικής ευθύνης στους επαγγελματίες.
- Οι περιπτώσεις των επαναπατριζόμενων έχουν γίνει πολύ πιο συγκεκριμένες. Ενώ παλαιότερα μερικές οικογένειες έμοιαζαν παραιτημένες, πιστεύοντας πως «ό,τι είναι να συμβεί, θα συμβεί», πλέον κινητοποιούνται περισσότερο για να γυρίσουν πίσω τα μέλη της οικογένειάς τους — και είναι πολύ πιο πιθανό ότι τα άτομα αυτά θα επιστρέψουν.

3. Ενημερώστε την οικογένεια σχετικά με τις έννομες συνέπειες της παροχής συνδρομής στα παιδιά τους: Οι γονείς και τα μέλη της οικογένειας συνήθως συμμετέχουν πολύ ενεργά στις προσπάθειες επιστροφής του παιδιού τους (ακόμα και εάν είναι ενήλικος/η). Έχουν την τάση να αναζητούν διάφορους τρόπους για να το βοηθήσουν και επιστεύσουν αυτήν την επιστροφή, παραδείγματος χάριν, αποστέλλοντας χρήματα ή ταξιδεύοντας οι ίδιοι στην Τουρκία ή τη Συρία. Τα νομικά πλαίσια και η νομολογία σχετικά με αυτές τις ενέργειες διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Για αυτόν τον λόγο, οι επαγγελματίες στο πεδίο παροχής οικογενειακής υποστήριξης πρέπει να είναι εκπαιδευμένοι και να ενημερώνονται σχετικά με τις έννομες συνέπειες αυτών των ενεργειών στις χώρες τους ώστε να μπορούν να παράσχουν ανάλογες συμβουλές στις οικογένειες. Η στενή συνεργασία μεταξύ των επαγγελματιών και της εθνικής κυβέρνησης στο θέμα της παροχής συνδρομής για τον επαναπατρισμό ή/και της αποστολής χρημάτων είναι επιβεβλημένη.

Περιπτωσιολογία — πληρώνοντας για την παράνομη επιστροφή;

Μια γυναίκα από την πόλη Β ταξίδεψε στη Συρία και παντρεύτηκε έναν άνδρα από την πόλη Α. Η οικογένειά της στην πόλη Β την απαρνήθηκε, ωστόσο, η πεθερά της που ζει στην πόλη Α διατηρεί ισχυρή σχέση μαζί της. Ο σύζυγός της σκοτώθηκε στη μάχη. Η γυναίκα έχει αναφέρει ότι επιθυμεί να επιστρέψει. Έχει παιδιά και η πεθερά της έχει αναφέρει ότι θέλει να παράσχει την απαραίτητη φροντίδα για τα παιδιά. Η πεθερά γνωρίζει επίσης την οικογένεια μιας άλλης γυναίκας στην πόλη Β που ταξίδεψε στη Συρία. Η οικογένεια της άλλης γυναίκας έλαβε τις ίδιες οδηγίες για αποστολή χρημάτων που έλαβε και η πεθερά. Ωστόσο, οι πληροφορίες αυτές δεν μπορούν να κοινοποιηθούν έτσι απλά στις οικογένειες για λόγους ασφαλείας. Εκφράζονται ανησυχίες για τη νομιμότητα αυτού του αιτήματος — η γυναίκα επιθυμεί πραγματικά να επιστρέψει ή απλώς θέλει χρήματα; Η γυναίκα από την πόλη Β άρχισε στο μεταξύ να διαμένει με μια συριακή οικογένεια που φροντίζει την ίδια και τα παιδιά της. Έχει αναφέρει ότι θέλει ακόμα και να στείλει τα παιδιά της πριν από εκείνη στην Τουρκία προκειμένου να φτάσουν σε ασφαλές μέρος. Η πεθερά είναι πρόθυμη να ταξιδέψει στην Τουρκία για να πάρει τα παιδιά.

Διδάγματα που αποκομίστηκαν:

Είναι σημαντικό να δοθεί έμφαση στα οφέλη της οργανωμένης επιστροφής και να γίνει διαχείριση των προσδοκιών. Στη χώρα από την οποία προέρχεται η οικογένεια, η επίσημη προσέγγιση είναι να ζητείται από τα άτομα που επιθυμούν να επιστρέψουν με παιδιά από τη Συρία ή το Ιράκ να το δηλώσουν στο προξενείο της χώρας τους. Τα παιδιά υποβάλλονται σε τεστ DNA προκειμένου να διαπιστωθεί η βιολογική σχέση με τον γονέα/ τους γονείς προτού μπορέσει η οικογένεια να ταξιδέψει. Καθώς τα αποτελέσματα αυτής της εξέτασης καθυστερούν, οι οικογένειες ίσως δεν είναι πρόθυμες να περιμένουν και ο κίνδυνος να πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους αυξάνεται. Η οικογένεια του επαναπατριζόμενου και τα μέλη

της πρέπει να ενημερώνονται για την περίοδο αναμονής έτσι ώστε να είναι προετοιμασμένα. Τα οφέλη της οργανωμένης επιστροφής περιλαμβάνουν ένα προστατευμένο και λιγότερο επικίνδυνο ταξίδι, άμεση παιδική μέριμνα, καλύτερη προετοιμασία για την παραμονή των παιδιών στους κόλπους της οικογένειας.

4. Έχετε επίγνωση των επιπρόσθετων κινδύνων στους οποίους εκτίθενται οι επαναπατριζόμενοι και οι οικογένειές τους:

- ο επαναπατριζόμενος ενδέχεται να είναι ψυχολογικά ασταθής, να υποφέρει από ψυχικά τραύματα ή να εξακολουθεί να τρέφει αισθήματα οργής για την οικογένειά του/της και να προσπαθήσει ενδεχομένως να τους βλάψει·
- η τρομοκρατική οργάνωση ενδέχεται να θελήσει να πάρει εκδίκηση κατά του επαναπατριζόμενου που έφυγε και να απειλεί τον ίδιο και την οικογένειά του/της·
- Το Ισλαμικό Κράτος θεωρεί τα παιδιά των (πρώην) μαχητών του ιδιοκτησία του και έχει απειλήσει τον επαναπατριζόμενο και την οικογένειά του/της, επιδιώκοντας να τους εξαναγκάσει να επιστρέψουν το παιδί σε αρκετές περιπτώσεις·
- η κοινότητα ενδέχεται να θελήσει να πάρει εκδίκηση κατά του επαναπατριζόμενου επειδή συμμετείχε σε τρομοκρατική οργάνωση ή/και κατά της οικογένειας που τον/τη στήριξε.

Οι κίνδυνοι αυτοί πρέπει να συζητηθούν στην τοπική πολυ-υπηρεσιακή ομάδα παρέμβασης και, εάν χρειάζεται, με την εθνική κυβέρνηση. Η εθνική κεντρική αστυνομική διεύθυνση, η τοπική αστυνομία και οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας μπορούν να βοηθήσουν στην αξιολόγηση της κατάστασης και τον μετριασμό των κινδύνων.

5. Λάβετε υπόψη τη θέση της οικογένειας στην ευρύτερη κοινότητα: Αναλόγως της κατάστασης στην κοινότητα, η οικογένεια του επαναπατριζόμενου ενδέχεται να έχει απομονωθεί ή να αποτελεί αντικείμενο έντονης δυσπιστίας στην περιβάλλουσα κοινότητα, εφόσον ο/η συγγενής τους είναι μέλος μιας τρομοκρατικής οργάνωσης. Εάν αυτό ισχύει, υποστηρίξτε την οικογένεια κατά την επανενσωμάτωσή της στην κοινότητα αναπτύσσοντας ένα ειδικό σχέδιο επανενσωμάτωσης για εκείνη. Μην ξεχνάτε ότι για την επίτευξη αυτού του στόχου απαιτείται πολυ-υπηρεσιακή συνεργασία και πιθανόν ένας ειδικός επικοινωνίας που θα βοηθήσει να γνωστοποιηθεί η κατάσταση της οικογένειας σε ευρύτερη (πάντοτε τοπική, όμως) κλίμακα.

Εφαρμογή στην πράξη

Υποστήριξη στην πρόληψη: Μέσω μιας [γραμμής βοήθειας χωρίς χρέωση](#), η γαλλική κυβέρνηση παρέχει άμεση υποστήριξη για γονείς, συγγενείς ή συνομήλικους ατόμων που προσπαθούν να ταξιδέψουν στη Συρία ή το Ιράκ ή επιστρέφουν από το Ισλαμικό Κράτος. Μέσω της κλήσης στη γραμμή βοήθειας, μπορεί να παρασχεθεί άμεση βοήθεια ή ενημέρωση. Ο καλών θα συνδέεται — εάν είναι απαραίτητο — με μια περιφερειακή ομάδα δράσης. Επίσης, μπορεί κάποιος να καλέσει αυτή τη γραμμή βοήθειας για πληροφορίες ή υποστήριξη σε περίπτωση ενδείξεων για (πιθανόν) ριζοσπαστικοποιημένα άτομα γενικότερα.

Υποστήριξη για τους γονείς αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών: Το Δίκτυο Πρόληψης της Βίας (Γερμανία) διαθέτει υπηρεσίες οικογενειακής συμβουλευτικής για την παροχή υποστήριξης σε γονείς ριζοσπαστικοποιημένων νέων ή/και τρομοκρατών μαχητών. Βλ. [Οικογενειακή συμβουλευτική - Υποστήριξη για γονείς «αλλοδαπών μαχητών» ή νέων που κινδυνεύουν να ριζοσπαστικοποιηθούν](#)

Μακροπρόθεσμη και βραχυπρόθεσμη καθοδήγηση για τους γονείς: Αυτό το δανικό εγχειρίδιο για την εφαρμογή τοπικών προσπαθειών στο πεδίο της μακροπρόθεσμης καθοδήγησης, της βραχυπρόθεσμης καθοδήγησης για τους γονείς και της υποστήριξης των συγγενών προσφέρει μια πρακτική και εκτενή περιγραφή αρκετών παρεμβάσεων και εργαλείων αξιολόγησης. Βλ. Δανικό Κέντρο για την Πρόληψη του Εξτρεμισμού, [Προσπάθεια μακροπρόθεσμης καθοδήγησης, βραχυπρόθεσμη καθοδήγηση για τους γονείς και δίκτυα συγγενών και παρόχων φροντίδας Εργασία για τις δεξιότητες ζωής με εστίαση στις λύσεις.](#)

Εκπαίδευση στην ανθεκτικότητα: Η βελγική κυβέρνηση, με τη χρηματοδότηση της ΕΕ, ανέπτυξε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης στην ανθεκτικότητα για τους νέους που διατρέχουν κίνδυνο και τα μέλη της οικογένειάς τους. Το όνομα του προγράμματος είναι [Bounce](#). Το πρόγραμμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί από οποιαδήποτε χώρα και περιλαμβάνει οδηγίες για την εκπαίδευση του εκπαιδευτή. Είναι διαθέσιμο στη διεύθυνση που ακολουθεί.

Κέντρο οικογενειακής υποστήριξης: [Το Ολλανδικό Κέντρο Οικογενειακής Υποστήριξης](#) είναι ένα παράδειγμα τρόπου υποστήριξης των οικογενειών ριζοσπαστικοποιημένων ατόμων (συμπεριλαμβανομένων των αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών)

Υπηρεσία συμβουλευτικής για τη ριζοσπαστικοποίηση: Η Γερμανική Ομοσπονδιακή Υπηρεσία για τη Μετανάστευση και τους Πρόσφυγες (BAMF) παρέχει υποστήριξη στα μέλη των οικογενειών και σε φίλους ατόμων που έχουν ριζοσπαστικοποιηθεί ή βρίσκονται σε διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης. Από το 2012, [το συμβουλευτικό κέντρο](#) λειτουργεί ως το πρώτο σημείο επαφής, παρέχοντας στις οικογένειες γενικές γνώσεις για τον ισλαμισμό, δίνοντας συμβουλές σε ατομικό επίπεδο, ακόμα και βοηθώντας γονείς ή άλλους συγγενείς νέων που έφυγαν από τη χώρα για τη Συρία ή το Ιράκ ή που επέστρεψαν από αυτές τις χώρες. Η συμβουλευτική παρέχεται από έμπειρους συνεργάτες της κοινωνίας των πολιτών σε τοπικό επίπεδο. Σε συνεργασία με τα ομοσπονδιακά κρατίδια, έχει δημιουργηθεί ένα πανεθνικό δίκτυο το οποίο διευρύνεται και βελτιώνεται διαρκώς.

Άλλες πηγές:

Αρχές για την επανένταξη: Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την επανένταξη των επαναπατριζόμενων: [Αρχές της Μάλτας για την επανένταξη των αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών που επαναπατριζονται](#)

6.2.2 Καθοδήγηση και συμβουλευτική

Όταν ο επαναπατριζόμενος είναι πρόθυμος να επανενταχθεί, η καθοδήγηση και η συμβουλευτική κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας είναι πολύ σημαντική. Είναι αναγκαίο να ενταχθεί και να συστηθεί εκ νέου στην κοινότητα, στους γείτονες, στους εργοδότες και ίσως ακόμα σε πολλές υπηρεσίες και εμπορικούς οργανισμούς (τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες κ.ά.). Σε αυτήν την ενότητα, θα εξετάσουμε την ανταπόκριση μέσω καθοδήγησης και συμβουλευτικής για τους επαναπατριζόμενους.

Περιπτώσιολογία – ο ρόλος της καθοδήγησης

Ένας 18χρονος φοιτά στο γυμνάσιο και επισκέπτεται ένα τοπικό τζαμί. Γίνεται μέλος μιας ριζοσπαστικής ομάδας νεαρών σαλαφιστών. Καθώς ριζοσπαστικοποιείται ολοένα και περισσότερο, η συμπεριφορά του παρουσιάζει φοβερές διακυμάνσεις. Μεταβάλλεται από ένα εξωστρεφές, ευγενικό και αφοσιωμένο άτομο σε ένα εσωστρεφές και αποτραβηγμένο άτομο. Αρκετές φορές έχει θεαθεί να παρακολουθεί μια δίκη τρομοκρατών ως υποστηρικτής. Εγκαταλείπει το σχολείο και τη δουλειά του σε ένα τοπικό σούπερ μάρκετ. Τον Μάιο του 2013, φεύγει με ένα φίλο για τη Συρία. Η οικογένεια βρίσκεται σε κατάσταση σοκ και αισθάνεται πολύ ανασφαλής. Ξεκινούν συζητήσεις μεταξύ του τοπικού συντονιστή Κοινής Τρωτότητας και Έκθεσης (CVE) και των γονέων. Οι γονείς καλούνται να συμμετάσχουν σε ένα τοπικό δίκτυο γονέων και παρευρίσκονται συχνά στις συναντήσεις. Έξι μήνες μετά την αναχώρησή του, ο 18χρονος επιστρέφει. Ο πατέρας του επικοινωνεί αμέσως με τον τοπικό συντονιστή. Την επομένη, ο τοπικός συντονιστής συναντάται με τον επαναπατριζόμενο και τον πατέρα του. Ο νεαρός εμφανίζεται σωματικά και ψυχικά εξαντλημένος. Ο επαναπατριζόμενος είναι ανοικτός, φιλικός και δεκτικός και δηλώνει ότι «επιθυμεί την επιστροφή στη παλιά του ζωή.» Ο επαναπατριζόμενος είναι εξαιρετικά ευγνώμων για την υποδοχή κατά την επιστροφή του και όλες οι ενδείξεις ριζοσπαστικοποίησης έχουν χαθεί. Λίγες εβδομάδες αργότερα, ο επαναπατριζόμενος γνωρίστηκε με τον καθοδηγητή του. Επίσης, του επιτράπηκε να επιστρέψει στο σχολείο υπό την προϋπόθεση ότι παρακολουθεί ένα πρόγραμμα καθοδήγησης και συμβουλευτικής. Αυτή ήταν μια περίπτωση με πολύ επιτυχή έκβαση και το καλοκαίρι του 2016, ο επαναπατριζόμενος αποφοίτησε με άριστα.

Διδάγματα που αποκομίστηκαν:

- Να είστε προετοιμασμένοι να επενδύσετε στις σχέσεις με την οικογένεια και τον επαναπατριζόμενο έτσι ώστε τα ιδεολογικά και θεολογικά ζητήματα να μπορούν να αντιμετωπιστούν στο πλαίσιο ενός προγράμματος καθοδήγησης.
- Αυτή η περίπτωση προβάλλει τη σημασία της καλλιέργειας επαφής με την οικογένεια και της ανάμειξής τους στη διαδικασία από τα αρχικά στάδια. Πρόκειται για μια ενέργεια που θα αποδώσει καρπούς αργότερα.
- Η καθοδήγηση είναι πολύ σημαντική προκειμένου να καθοδηγηθεί ο επαναπατριζόμενος και να διασφαλιστεί ότι μένει πιστός/ή στις δεσμεύσεις του/της.

Η καθοδήγηση και η συμβουλευτική για έναν επαναπατριζόμενο κατά την επιστροφή του στην κοινωνία αποκαλείται επίσης «εργασία εξόδου». Οι παρεμβάσεις και τα εργαλεία εξόδου που χρησιμοποιούνται για την παροχή βοήθειας σε ριζοσπαστικοποιημένα άτομα που επιθυμούν να αποχωρήσουν από τη βίαιη τρομοκρατική οργάνωση στην οποία ανήκαν χρησιμεύουν και κατά την εργασία με ένα επαναπατριζόμενο άτομο. Βλ. κεφάλαιο 5 για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα προγράμματα καθοδήγησης.

Εφαρμογή στην πράξη

Πρόγραμμα εξόδου τεσσάρων βημάτων για τους επαναπατριζόμενους Το Aarhus έχει αναπτύξει ένα πρόγραμμα εξόδου τεσσάρων βημάτων για τους επαναπατριζόμενους. Περιγραφή του προγράμματος υπάρχει στη σελ. 8 στο [απολογιστικό έγγραφο του RAN σχετικά με την Οργάνωση παρέμβασης εξόδου](#)

Συμβουλευτική και αποριζοσπαστικοποίηση

Η γερμανική οργάνωση Hayat προσφέρει προγράμματα συμβουλευτικής για άτομα που συμμετέχουν σε ριζοσπαστικές ομάδες σαλαφιστών ή σε άτομα που βρίσκονται σε διαδικασία βίαιης τζιχαντιστικής ριζοσπαστικοποίησης, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που ταξιδεύουν στη Συρία και σε άλλες εμπόλεμες ζώνες. Βλ. τον σχετικό [ιστότοπο](#) του για περισσότερες πληροφορίες.

Συμβουλευτική σε περιπτώσεις εξτρεμισμού

Το Αυστριακό Κέντρο Πληροφοριών για τον Εξτρεμισμό προσφέρει συμβουλευτική κατ'ιδίαν, εμπειρογνωμοσύνη, καθώς και ημερίδες και διαλέξεις για να συνδράμει συγγενείς, κοινωνικούς λειτουργούς, καθηγητές ή άλλα άτομα που ανησυχούν ότι ένα πρόσωπο ίσως έχει προσχωρήσει σε μια εξτρεμιστική ομάδα. Η συμβουλευτική υπηρεσία παρέχεται χωρίς χρέωση, σε ανώνυμη και εμπιστευτική βάση. Περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να βρείτε σε αυτόν τον [ιστότοπο](#).

Εργασία στον δρόμο και συμβουλευτική

Το Kitab, μια ομάδα της ένωσης VAJA e.V στη Βρέμη (Γερμανία), εργάζεται για την καταπολέμηση των διαδικασιών ριζοσπαστικοποίησης που επηρεάζουν τους νέους στο πλαίσιο του φονταμενταλιστικού ισλαμισμού και σαλαφισμού. Παρέχουν υπηρεσίες συμβουλευτικής στο ριζοσπαστικοποιημένο άτομο και στους γονείς, συγγενείς του/της ή άλλα πρόσωπα του κοινωνικού κύκλου τους. Για περισσότερες πληροφορίες, [επικοινωνήστε με τη VAJA](#).

Πέρα από τους οκτώ παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον σχεδιασμό και την παροχή παρεμβάσεων ειδικά για τους επαναπατριζόμενους που αναφέρονται στην ενότητα 6.1, υπάρχουν δύο επιπλέον στοιχεία που πρέπει να συνυπολογίζονται κατά τη διαδικασία καθοδήγησης ενός επαναπατριζόμενου.

- **Να είστε ξεκάθαροι σχετικά με τους μακροπρόθεσμους και βραχυπρόθεσμους στόχους:** Πριν την έναρξη ενός εγχειρήματος καθοδήγησης με τον επαναπατριζόμενο, διατυπώστε ξεκάθαρους μακροπρόθεσμους και βραχυπρόθεσμους στόχους για αυτήν την καθοδήγηση. Αρκετοί επαγγελματίες επεσήμαναν ότι είναι δύσκολο να εξακριβωθεί εάν και πότε ο στόχος της καθοδήγησης επιτυγχάνεται για τους επαναπατριζόμενους. Ανέφεραν ότι οι ανάγκες για καθοδήγηση είναι άπειρες. Οι ξεκάθαροι μακροπρόθεσμοι και βραχυπρόθεσμοι στόχοι πρέπει να διατυπώνονται προκειμένου να προληφθεί μια κατάσταση κατά την οποία η καθοδήγηση παραμένει πολύ επιφανειακή και δεν προσφέρει αρκετά στον επαναπατριζόμενο. Μια τέτοια καθοδήγηση δεν θα παρέχει υποστήριξη για τη δέουσα επανένταξη στην κοινωνία.

Περιπτωσιολογία - επαναπατριζόμενη που κυοφορεί το παιδί γνωστού αλλοδαπού τρομοκράτη μαχητή

Μια γυναίκα λίγο πάνω από 20 ετών ακολούθησε τον σύζυγό της στη Συρία το 2015 για να μείνει μαζί του σε μια περιοχή ελεγχόμενη από το Ισλαμικό Κράτος. Έξι μήνες αφού έφτασε εκεί, ο σύζυγός της πέθανε. Με τη βοήθεια ενός μέλους της οικογένειας που ταξίδεψε στην Τουρκία και χρησιμοποίησε τις επαφές του εκεί, επέστρεψε στην πατρίδα της έγκυος. Ισχυρίζεται ότι δεν πολέμησε. Έφυγε μετά τον θάνατο του συζύγου της και δεν θέλησε να παντρευτεί έναν άλλο άνδρα από το Ισλαμικό Κράτος. Μετά την επιστροφή της, συνελήφθη για σύντομο χρονικό διάστημα και το διαβατήριό της κατασχέθηκε. Όταν επέστρεψε στην πόλη της, ένας κοινωνικός λειτουργός του δήμου — που είχε ενημερωθεί από την κεντρική κυβέρνηση της χώρας σχετικά με την επικείμενη επιστροφή της — ήλθε σε επαφή μαζί της. Ο εν λόγω επαγγελματίας πρώτης γραμμής εξέτασε εάν η γυναίκα ήταν ψυχολογικά έτοιμη να γίνει μητέρα. Φαινόταν έτοιμη, αλλά υπήρχαν ενδείξεις κατάθλιψης και ψυχικού τραύματος. Ο επαγγελματίας φοβόταν ότι η γυναίκα μπορεί να επέστρεφε στο Ισλαμικό Κράτος μόλις γεννιόταν το παιδί της. Κανονίστηκε η παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικής σε κατ'ιδίαν συναντήσεις με τη γυναίκα. Η οικογένεια και οι προηγούμενοι φίλοι της πρόσφεραν την υποστήριξή τους καθ' όλη τη διάρκεια. Το 2016, η γυναίκα γέννησε. Ταυτόχρονα, το Ισλαμικό Κράτος διεκδίκησε το παιδί ως δικό του. Απειλήσαν τη γυναίκα και την οικογένειά της. Το 2017, φαίνεται ότι η γυναίκα έχει την πρόθεση να μείνει, σχεδιάζει να επιστρέψει στο σχολείο και η κατάστασή της παρουσιάζεται βελτιωμένη και λιγότερο καταθλιπτική. Ο κίνδυνος απαγωγής του παιδιού της από το

Ισλαμικό Κράτος φαίνεται να έχει μειωθεί. Ωστόσο, ο πατέρας αυτού του παιδιού ήταν πολύ γνωστός μεταξύ των ακολούθων του Ισλαμικού Κράτους. Κατείχε υψηλό αξίωμα στο Ισλαμικό Κράτος προτού πεθάνει και ήταν αντικείμενο θαυμασμού, οπότε το παιδί του ίσως τραβήξει την προσοχή.

Διδάγματα που αποκομίστηκαν:

1. Η υποστήριξη από τα μέλη της οικογένειας έχει καθοριστική σημασία κατά τη διαδικασία επανένταξης στην κοινωνία. Αυτή η γυναίκα επέστρεψε σε ένα ανοικτό περιβάλλον που τη συγχώρεσε και, επίσης, βοήθησε πολύ το γεγονός ότι οι φίλοι της την καλωσόρισαν.
2. Ο κίνδυνος για την ασφάλεια είναι ένα κρίσιμο ζήτημα. Βοηθά να δοθεί προσοχή και κονδύλια, αλλά καθιστά εξαιρετικά δυσχερή την ανταλλαγή πληροφοριών. Οι υπηρεσίες πληροφοριών και η αστυνομία δεν δίνουν εύκολα πληροφορίες, καθώς οι περισσότερες από αυτές είναι απόρρητες. Αυτό δυσχεραίνει αρκετά την αξιολόγηση μιας περίπτωσης. Σε αυτήν την περίπτωση, η απειλή του Ισλαμικού Κράτους και η διεκδίκηση του μωρού από αυτό αύξησε τον κίνδυνο για την ασφάλεια ακόμα περισσότερο. Θα βοηθούσε εάν η ανταλλαγή πληροφοριών μπορούσε να επιτευχθεί με μεγαλύτερη διαφάνεια και ταχύτητα.
3. Πότε πρέπει να σταματήσει η καθοδήγηση; Στις περιπτώσεις των επαναπατριζόμενων, είναι δυσκολότερο να αξιολογηθεί πότε ένα άτομο έχει ενταχθεί στην κοινωνία. Εφόσον μπορούν να ταξιδέψουν στο Ισλαμικό Κράτος ή το Ισλαμικό Κράτος να επικοινωνήσει μαζί τους, σας συνιστούμε να είστε πολύ επιφυλακτικοί.

- **Ασφάλεια:** Η παροχή καθοδήγησης και συμβουλευτικής σε έναν επαναπατριζόμενο προκειμένου να αποχωρήσει και σε πνευματικό επίπεδο από την τρομοκρατική οργάνωση στην οποία ανήκε σημαίνει ότι εργάζεστε με άτομα που είναι συνηθισμένα στη βία και την εγκληματικότητα. Ο κίνδυνος άσκησης βίας κατά του επαγγελματία που εργάζεται για την υπόθεση είναι πολύ πραγματικός και πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη. Ο κίνδυνος διαφέρει κατά περίπτωση και οργάνωση. Η επισκόπηση στην Εικόνα 6 περιγράφει τα μέτρα ασφαλείας προς εφαρμογή σε περίπτωση που το απαιτούν οι περιστάσεις.

Γραφείο

- Μην γνωστοποιείτε τη διεύθυνση του γραφείου σας στο διαδίκτυο ή εκτός διαδικτύου (με σήμανση)
- Διατηρείτε τα ευαίσθητα έγγραφα και αρχεία σε ασφαλή τοποθεσία στο γραφείο σας
- Χρησιμοποιήστε προσωπικό ασφαλείας

Επικοινωνία

- Διαχειριστείτε τις πληροφορίες. Μην κοινοποιείτε ευαίσθητες πληροφορίες χρησιμοποιώντας μη ασφαλή μέσα.
- Μην χρησιμοποιείτε ιδιωτικά τηλέφωνα για επαγγελματικούς σκοπούς.
- Ελέγχετε τις πληροφορίες: Ποιος ξέρει τι;

Προστασία του προσωπικού

- Αποκρύψτε τις διευθύνσεις κατοικίας των μελών του προσωπικού
- Διατηρείτε ενήμερους τους συναδέλφους για τα ραντεβού που έχει και την τοποθεσία όπου θα βρίσκεται κάθε συναδέλφος

Υποθέσεις υψηλού κινδύνου

- Συνεργαστείτε με τις υπηρεσίες ασφαλείας.
- Καταφύγετε στην παραπληροφόρηση για να παραπλανήσετε πρώην ομάδες.
- Καταστρώστε σχέδια έκτακτης ανάγκης και δομές επικοινωνίας.

Διαχείριση υποθέσεων

- **Αναλύστε τις απειλές:** ομάδες, άτομο(α), ρόλοι, επικίνδυνες γνώσεις, ιστορικό
- **Παρέχετε ασπίδα προστασίας:** προετοιμάστε ένα ενημερωτικό σχέδιο και μέτρα για τη διαδικασία εξόδου.

Προστασία του πελάτη

- Ζητήστε από τον πελάτη να καταγράψει όλες τις απειλές.
- Δώστε του ένα ημερολόγιο.
- Προχωρήστε στη μετεγκατάστασή του σε ένα νέο περιβάλλον.
- Δημιουργήστε ένα ασφαλές περιβάλλον όπου ο πελάτης θα μπορεί να γνωστοποιήσει την ιστορία του/της.

Εικόνα 6, Ενημερωτικό γράφημα σχετικά με την ασφάλεια²⁸

Συμβουλές από έναν έμπειρο επαγγελματία: «Η ασφάλεια των επαγγελματιών πρώτης γραμμής που ασχολούνται με υποθέσεις επαναπατριζόμενων πρέπει να επαναξιολογηθεί. Επίσης, πρέπει να περνούν από εκπαίδευση και να συμμετέχουν σε ενημερωτικές και απολογιστικές συναντήσεις με αρμόδιους εμπειρογνώμονες. Εκείνοι που διαθέτουν περισσότερες γνώσεις και εμπειρία είναι συνήθως εκείνοι που προέρχονται από υπηρεσίες ασφαλείας και στρατιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Ωστόσο, εκείνοι που συναντούν συχνά, πρόσωπο με πρόσωπο, τους επαναπατριζόμενους, όπως οι επαγγελματίες αρωγής και μέριμνας, συνήθως δεν διαθέτουν τις απαιτούμενες γνώσεις σχετικά με τις προκλήσεις και τα διλήμματα που προκύπτουν αναφορικά με την ασφάλεια.»

- **Ισχυρές πεποιθήσεις:** Οι περισσότεροι επαναπατριζόμενοι εξακολουθούν να έχουν ή είχαν ισχυρές ιδεολογικές πεποιθήσεις, συμπεριλαμβανομένων των απόψεών τους σχετικά με τον τρόπο

λειτουργίας της κοινωνίας, και αρκετά δογματικές πεποιθήσεις σχετικά, για παράδειγμα, με τη δημοκρατία, τον γενετήσιο προσανατολισμό, τον ρόλο των γυναικών και την παιδεία. Για την επιτυχή επανένταξή του στην κοινωνία, το άτομο αυτό πρέπει να αντιληφθεί το γεγονός ότι η γνώμη του/της ενδεχομένως δεν γίνεται αποδεκτή από την πλειονότητα των μελών της κοινότητας στην οποία επανεντάσσεται. Κατά την καθοδήγησή αυτών των ατόμων, προετοιμαστείτε να χρησιμοποιήσετε τεχνικές και παρεμβάσεις αποριζοσπαστικοποίησης που χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση ισχυρών πεποιθήσεων. Εάν χρειαστεί, μπορούν να αποκομισθούν διδάγματα από τις οργανώσεις που υποστηρίζουν την επανένταξη ακροδεξιών εξτρεμιστών ή από τις παρεμβάσεις που χρησιμοποιήθηκαν για την επανένταξη μελών του IRA ή της ETA.²⁹

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την καθοδήγηση και τη συμβουλευτική, ανατρέξτε στην ενότητα 5.5.

Άλλες πηγές::

Προγράμματα καθοδήγησης: αυτό το δανικό εγχειρίδιο για την εφαρμογή τοπικών προσπαθειών στο πεδίο της μακροπρόθεσμης καθοδήγησης, της βραχυπρόθεσμης καθοδήγησης για τους γονείς και της υποστήριξης των συγγενών προσφέρει μια πρακτική και εκτενή περιγραφή αρκετών προγραμμάτων καθοδήγησης. Βλ. [Δανικό Κέντρο για την Πρόληψη του Εξτρεμισμού, Προσπάθεια μακροπρόθεσμης καθοδήγησης, βραχυπρόθεσμη καθοδήγηση για τους γονείς και δίκτυα συγγενών και παρόχων φροντίδας Εργασία για τις δεξιότητες ζωής με εστίαση στις λύσεις.](#)

Επιπρόσθετες πρακτικές: Για περισσότερα παραδείγματα παρεμβάσεων και διαδικασιών σχετικά με την καθοδήγηση και την εργασία εξόδου, βλ. το [κεφάλαιο για τις στρατηγικές εξόδου](#) στη συλλογή προσεγγίσεων και πρακτικών του RAN.

6.2.3 Ανταπόκριση σε θέματα ψυχικής υγείας

Οι επαναπατριζόμενοι έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες σε σχέση με το μέσο άτομο να υποφέρουν από προβλήματα ψυχικής υγείας. Η παρατεταμένη παραμονή σε περιοχές που βρίσκονται υπό τον έλεγχο των τρομοκρατών και σε εμπόλεμες ζώνες μπορούν να αφήσουν σημαντικά ψυχικά τραύματα. Οι γνώσεις που διαθέτουμε σε αυτόν τον τομέα προέρχονται, στο μεγαλύτερο μέρος τους, από τα τραύματα από τα οποία πάσχουν, λόγω των εμπόλεμων συγκρούσεων, οι τακτικές ένοπλες δυνάμεις.³⁰ Υπάρχει κίνδυνος εμφάνισης της διαταραχής μετατραυματικού στρες μεταξύ όσων επιστρέφουν από εμπόλεμες ζώνες —

²⁹ Παραδείγματος χάριν, βλ. την Exit Germany, μια οργάνωση που παρέχει υποστήριξη σε ακροδεξιούς εξτρεμιστές που επιθυμούν να αποχωρήσουν από την ακροδεξιά ομάδα τους <http://www.exit-deutschland.de/english/> ή, για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την απεμπλοκή μελών του IRA, βλ. Fergusson, D.M., Swain-Cambell, N.R. και Horwood, J. (2001) Deviant Peer Affiliations, Crime and Substance Use: A Fixed Effects Regression Analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, τόμος 30 (4) σελ. 419–430.

³⁰ Briggs Obe, R., Silverman, T. (2014), *Foreign Fighters Innovations in Responding to the Threat*, Ινστιτούτο Στρατηγικού Διαλόγου.

είτε έχουν πολεμήσει είτε όχι — γεγονός που μπορεί να τους δημιουργήσει τραύματα, να τους καταστήσει ευάλωτους στη ριζοσπαστικοποίηση και, πιθανόν, επικίνδυνους για τον εαυτό τους ή την κοινωνία. **Αν και η διαταραχή μετατραυματικού στρες βρίσκεται στο άκρο του φάσματος, όσοι επιστρέφουν από εμπόλεμες ζώνες ενδέχεται να εμφανίσουν ποικίλα προβλήματα που σχετίζονται με τραυματικές εμπειρίες³¹:**

- **Σωματικά προβλήματα:** διαταραχές ύπνου, υπερβολική κόπωση, στομαχικές διαταραχές, διατροφικές διαταραχές, πονοκέφαλοι και εφίδρωση όταν σκέφτονται τον πόλεμο, ταχυκαρδία ή λαχάνιασμα, επιδείνωση προϋπαρχόντων προβλημάτων υγείας, αισθήματα σοκ, μούδιασμα, αδυναμία να αισθανθούν ευτυχισμένοι.
- **Συνήθεις διανοητικές και συναισθηματικές αντιδράσεις:** άσχημα όνειρα, εφιάλτες, αναδρομικές εμβιώσεις ή συχνές ανεπιθύμητες αναμνήσεις, θυμός, αίσθημα νευρικότητας, απόγνωσης, φόβου, ενοχής, αυτοκατηγορίας, ντροπής, θλίψης, απόρριψης ή εγκατάλειψης, ταραχής, ευερεθιστότητας, εκνευρισμού, ενόχλησης, απελπισίας για το μέλλον.
- **Συμπεριφορικές αντιδράσεις:** το άτομο δυσκολεύεται να συγκεντρωθεί, είναι νευρικό, τρομάζει εύκολα, είναι επιφυλακτικό, πάντοτε σε εγρήγορση, ανησυχεί υπερβολικά για την ασφάλεια, αποφεύγει ανθρώπους ή τόπους που έχουν σχέση με την τραυματική εμπειρία, υπερβολική κατανάλωση αλκοόλ, καπνού ή ναρκωτικών ουσιών, έλλειψη άσκησης, κακή διατροφή ή κακή προσωπική υγιεινή, αντιμετωπίζει προβλήματα κατά τη διεξαγωγή συνηθισμένων εργασιών στη δουλειά ή το σχολείο, επιθετική οδήγηση.

Οι ψυχολόγοι που εργάζονται με επαναπατριζόμενα άτομα αναφέρουν επίσης ότι μερικά υποφέρουν από «ηθική βλάβη» και όχι από διαταραχή μετατραυματικού στρες: το σύστημα αξιών τους μεταβλήθηκε λόγω των όσων είδαν στη Συρία ή το Ιράκ ή άλλες ζώνες συγκρούσεων με τους τρομοκράτες, κάτι που τους οδηγεί να αμφισβητήσουν **την ηθική εικόνα τους για τον κόσμο και το σύστημα των πεποιθήσεών τους**. Επίσης, ενδέχεται να τους δημιουργηθεί μια αίσθηση προδοσίας αφού εκτεθούν στην πραγματικότητα της σύγκρουσης ή να απογοητευθούν με τον ριζοσπαστικό σκοπό. Αυτές οι αντιδράσεις είναι, κατά μία έννοια, θετικές, καθώς προσφέρουν την ευκαιρία για παρέμβαση. Ωστόσο, εάν αφεθούν χωρίς υποστήριξη, τα άτομα αυτά είναι ευάλωτα.³²

Πέραν των ψυχολογικών προβλημάτων που προκαλούνται λόγω της παραμονής σε περιοχές που βρίσκονται υπό τον έλεγχο των τρομοκρατών, μελέτες δείχνουν ότι ένα δυσανάλογο ποσοστό αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών υποφέρουν **από προβλήματα ψυχικής υγείας**. Δεδομένα από τρία κράτη μέλη της ΕΕ δείχνουν ότι έως το 20% των αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών υποφέρουν από προβλήματα που σχετίζονται με την ψυχική υγεία. Η Ελβετία επεσήμανε ότι ένα ποσοστό μεταξύ 15 και 20% εμφανίζουν προβλήματα ψυχικής υγείας ενώ στην Ολλανδία, σύμφωνα με τις έρευνες, το 60% των ατόμων που είναι γνωστοί ή ύποπτοι ως ριζοσπάστες τζιχαντιστές πάσχουν από προβλήματα ψυχικής υγείας.³³

³¹ Υπουργείο Υποθέσεων Βετεράνων των ΗΠΑ (2010), *Returning from the War Zone: A guide for military personnel*

³² Briggs Obe, R., Silverman, T. (2014), *Foreign Fighters Innovations in Responding to the Threat*, Ινστιτούτο Στρατηγικού Διαλόγου.

³³ Paulussen C., Nijman, J. and Lismont, K., (2017), *Mental Health and the Foreign Fighter Phenomenon: A Case Study from the Netherlands*, Έκθεση Διεθνούς Αντιτρομοκρατικού Κέντρου (ICCT) και Mehra, T., (2016), *Foreign Terrorist Fighters: Trends, Dynamics and Policy Responses*, Ενημερωτικό δελτίο πολιτικών ICCT.

Εφαρμογή στην πράξη

Πολυεπίπεδη συμβουλευτική: Η γαλλική οργάνωση [CAPRI](#) έχει αναπτύξει παρεμβάσεις για την απεμπλοκή ριζοσπαστικοποιημένων ατόμων. Παρέχει προγράμματα καθοδήγησης, υποστηρίζει τις οικογένειες, προσφέρει ψυχολογική συμβουλευτική και συνεργάζεται με ειδικούς στη θεολογία. Οι παρεμβάσεις προσαρμόζονται στις ανάγκες του ριζοσπαστικοποιημένου ατόμου.

Δεδομένου ότι υπάρχει υψηλό ενδεχόμενο ύπαρξης προβλημάτων ψυχικής υγείας, ο έλεγχος της ψυχικής κατάστασης είναι πολύ σημαντικός.

Έλεγχος ψυχικής υγείας για τους επαναπατριζόμενους ³⁴

1. Σε κοινωνικό επίπεδο:
 - a. Ποια είναι η τρέχουσα κατάσταση του επαναπατριζόμενου όσον αφορά τα μέλη της οικογένειας, τους φίλους, την παιδεία, τις καθημερινές δραστηριότητες, την κατάσταση διαβίωσης, την οικονομική κατάσταση και τη θρησκεία ή ιδεολογία;
 - b. Ποια ήταν η κατάσταση κατά τη διάρκεια της απουσίας του όσον αφορά τα μέλη της οικογένειας, τους φίλους, τις συνθήκες διαβίωσης, τις καθημερινές δραστηριότητες και τη θρησκεία ή ιδεολογία;
2. Σε σωματικό επίπεδο: ποια είναι η τρέχουσα κατάσταση της υγείας του; Εκφράζει παράπονα ιατρικής φύσης; (κούραση, πόνος στο στήθος, πονοκέφαλοι, θολή όραση, κτλ.).
3. Σε ψυχιατρικό επίπεδο: ποια είναι η τρέχουσα ψυχική του κατάσταση; (εκνευρισμός, αλλαγές διάθεσης, διαταραχές ύπνου, ανησυχία, επιθετικότητα, κτλ.). Ελέγξτε επίσης εάν υπάρχουν εθισμοί και εξετάστε τον δείκτη νοημοσύνης του επαναπατριζόμενου.
4. Αναλύστε: σταθμίστε όλα τα γεγονότα και συναγάγετε ένα πρώτο συμπέρασμα.
5. Προχωρήστε σε επανέλεγχο μέσω αντιπαραβολής: ζητήστε από έναν συνάδελφο να αναλύσει αυτήν την υπόθεση και συνδυάστε τα συμπεράσματα.
6. Συζητήστε τα συμπεράσματα στην τοπική πολυ-υπηρεσιακή ομάδα παρέμβασης — τα μέλη της ομάδας ενδέχεται να προσφέρουν πολύτιμα στοιχεία αναφορικά με τον επαναπατριζόμενο και την επανακοινωνικοποίησή του/της. Συζητήστε επίσης σχετικά με πιθανές παρεμβάσεις και θεραπεία.
7. Συναγάγετε το τελικό συμπέρασμα και, εάν είναι απαραίτητο, αναπτύξτε την παρέμβαση και ξεκινήστε τη θεραπεία.

Κατά την ανάπτυξη της ανταπόκρισης σε θέματα ψυχικής υγείας για τους επαναπατριζόμενους, είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη πέντε παράγοντες³⁵:

- Μην εικάζετε ότι καταλαβαίνετε τον επαναπατριζόμενο. Τα κίνητρα ποικίλλουν και μερικοί επαναπατριζόμενοι ενδέχεται να μην έχουν καν αντιληφθεί σε βάθος τα κίνητρά τους. Οι εικασίες μπορούν να υψώσουν φραγμούς στην καλλιέργεια μιας σχέσης με τον επαναπατριζόμενο.
- Οι τραυματικές καταστάσεις μπορεί να είναι δύσκολο να αξιολογηθούν και συχνά παραμελούνται, παρερμηνεύονται ή δεν εντοπίζονται. Επίσης, ένα ψυχικό τραύμα δεν είναι απαραίτητο να εκδηλωθεί

³⁴ Τα στοιχεία του εργαλείου ελέγχου ψυχικής υγείας για τους επαναπατριζόμενους βασίζονται σε συνεντεύξεις με ειδικούς ψυχικής υγείας.

³⁵ Οι σκέψεις αυτές προέρχονται από έναν έμπειρο επαγγελματία ψυχικής υγείας που έχει εργαστεί με αρκετούς επαναπατριζόμενους.

άμεσα. Για αυτόν τον λόγο, οι τρόποι εντοπισμού και αξιολόγησης του ψυχικού τραύματος πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στη θεραπεία για τους επαναπατριζόμενους. Ο επαγγελματίας ψυχικής υγείας που θα εργαστεί με τον επαναπατριζόμενο μπορεί να προετοιμαστεί επικοινωνώντας με έναν ειδικό ψυχικού τραύματος.

- Μερικοί επαναπατριζόμενοι θα χρειαστούν μακροχρόνια επαγγελματική θεραπεία ή/και φαρμακευτική αγωγή. Οργανώστε την παροχή θεραπείας/αγωγής εάν χρειάζεται, καθώς η έλλειψη θεραπείας ή η ανεπαρκής θεραπεία δημιουργεί κινδύνους.
- Για την επιτυχημένη θεραπεία ενός επαναπατριζόμενου, απαιτείται συντονισμένη και ολιστική προσέγγιση που στοχεύει σε διάφορες πτυχές. Εάν η θεραπεία δεν συντονιστεί με προσοχή, μπορεί να δημιουργήσει σύγχυση και απογοήτευση για τον επαναπατριζόμενο, καθώς και να έχει επιπτώσεις στα αποτελέσματα της παρέμβασης. Συζητήστε τη θεραπεία στο πλαίσιο της τοπικής πολυ-υπηρεσιακής ομάδας.
- Απαιτείται χρόνος και υπομονή. Συχνά οι ψυχολογικές διαδικασίες είναι δύσκολες, απαιτούν χρόνο και οι ανάγκες ενδέχεται να μεταβάλλονται. Κατά συνέπεια, η πρόσβαση στις υπηρεσίες πρέπει να είναι διαρκής και ομαλή.

Περιπτώσιολογία, αλλοδαπός τρομοκράτης μαχητής με αποφευκτική διαταραχή προσωπικότητας

Άνδρας, γεννηθείς το 1993. Нарκομανής πατέρας (κοκαΐνη, εγκληματίας κατ'εξακολούθηση), μεγάλωσε με τη μητέρα του. Ο πατέρας κακοποιούσε σωματικά τη μητέρα και αυτή ήταν η αιτία για την πρώτη επαφή με τους παρόχους ψυχικής υγείας (συμβουλευτική λόγω κακοποίησης). Η μητέρα είχε πολλά χρέη, μετακόμισε με τον εργοδότη της και τον παντρεύτηκε. Ο άνδρας ζήλευε και ένιωθε παραμελημένος, άρχισε να πίνει, να καπνίζει κάνναβη, είχε πολλά προβλήματα στο σχολείο. Άρχισε να κάνει κακές παρέες. Ανέπτυξε μια γενική τάση να μην ολοκληρώνει τίποτα (σχολείο, μαθήματα, θέσεις εργασίας κ.ά.). Ο άνδρας εστάλη σε μονάδα φροντίδας (άρχισε να ζει σε ίδρυμα) στην ηλικία των 16 ετών, έφυγε από τη μονάδα μετακομίζοντας σε μια πιο ανοικτή δομή στην ηλικία των 17 ετών και ασπάστηκε το Ισλάμ στην ηλικία των 18 ετών. Κατά τη διάρκεια διακοπών με τη μητέρα του, γνώρισε μια κοπέλα που είχε προσηλυτιστεί και τη μητέρα της και παντρεύτηκε μέσα στο ίδιο έτος. Μερικούς μήνες αργότερα, αμέσως μετά τη γέννηση του γιου του, ταξίδεψε στη Συρία (Δεκέμβριος 2012). Η ιστορία του, όπως την αφηγήθηκε ο ίδιος, είναι η εξής:

Πήγε στη Συρία πιστεύοντας ότι θα ξεκινούσε μια νέα ζωή σε μια φθηνή, καλά οργανωμένη ισλαμική χώρα. Η σύζυγος και το παιδί του θα τον ακολουθούσαν αμέσως μόλις κανόνιζε τα πάντα. Όταν είδε πώς είναι η Συρία στην πραγματικότητα (ιδιαίτερα τη δεύτερη τοποθεσία), άρχισε να ανησυχεί πολύ λόγω του ταχέως κλιμακούμενου πολέμου και των συνεχών ένοπλων συγκρούσεων. Δήλωσε στους «ανωτέρους» του στη Συρία ότι επιθυμούσε να επιστρέψει στη γενέτειρά του. Ανακρίθηκε από εκείνους σε καθημερινή βάση επί αρκετές εβδομάδες. Είχαν υποψίες ότι ήταν πληροφοριοδότης για την υπηρεσία πληροφοριών της χώρας του. Μετά από ανακρίσεις δύομισι μηνών, έλαβε άδεια να φύγει. Συνολικά, παρέμεινε τέσσερις μήνες στη Συρία κατά την περίοδο 2012 - 2013 στο πλαίσιο της «πρώτης γενιάς» ταξιδιωτών στη Συρία. Δεν υπάρχουν λεπτομέρειες σχετικά με το πώς επέστρεψε. Πίσω στη χώρα του, του ασκήθηκε δίωξη και καταδικάστηκε για ενεργή συμμετοχή σε τρομοκρατικό δίκτυο και εξέτισε μια σύντομη ποινή φυλάκισης. Κατά την επιστροφή του, του προσφέρθηκε ψυχική θεραπεία για διαταραχή μετατραυματικού στρες, αλλά διέκοψε τη φαρμακευτική αγωγή του μετά από δύο ημέρες «διότι είχε άσχημη γεύση». Στη συνέχεια, παραπέμφθηκε σε μια εξειδικευμένη μονάδα φροντίδας ψυχικού τραύματος αλλά δεν του άρεσε η μεγάλη λίστα αναμονής και δεν επεδίωξε να λάβει περαιτέρω θεραπεία. Από το 2016, ζει με τη σύζυγο και τα δύο παιδιά τους σε ένα ενοικιαζόμενο διαμέρισμα. Είχε αρκετές προσφορές για εργασία, αλλά δεν έμεινε πουθενά πάνω από δύο εβδομάδες. Επίσης, ο άνδρας αυτός επιθυμεί σε μεγάλο βαθμό την

προβολή του στα μέσα ενημέρωσης, έχει παραχωρήσει αρκετές συνεντεύξεις σε δημοσιογράφους και θέλει, επίσης, να δημοσιεύσει το δικό του βιβλίο. Επιπλέον, ισχυρίζεται ότι δέχεται απειλές από έναν άλλο επαναπατριζόμενο. Η τρέχουσα δικαστική ψυχοθεραπεία του εστιάζει στην «ανάπτυξη χαρακτήρα/ταυτότητας», η σύζυγός του λαμβάνει αγωγή για νευρική ανορεξία και τα δύο παιδιά τους βρίσκονται υπό την εποπτεία των υπηρεσιών παιδικής προστασίας. Πριν μερικές εβδομάδες, οι υπηρεσίες πληροφοριών επικοινωνήσαν με τον επαγγελματία ψυχικής υγείας που συντονίζει τη θεραπεία του άνδρα. Συναναστρέφεται ένα νεότερο, ιδιαίτερα ριζοσπαστικοποιημένο άνδρα και παρακολουθείται επί του παρόντος από την κυβέρνηση ενώ διεξάγεται μια νέα αξιολόγηση κινδύνων.

Διδάγματα που αποκομίστηκαν:

- Μερικά ριζοσπαστικοποιημένα άτομα χρήζουν δια βίου καθοδήγησης. Σε αυτήν την περίπτωση, η αποφευκτική διαταραχή προσωπικότητας σημαίνει ότι κάθε κίνηση που κάνει ο εν λόγω άνδρας είναι «ριζοσπαστική» ή «δραστική». Το γενικό συμπέρασμα είναι ότι αυτό το αντιδραστικό μοτίβο και ένας ορισμένος βαθμός εξάρτησης (από τα ιδρύματα) θα τον ακολουθούν σε ολόκληρη τη ζωή του, σε συνδυασμό με μια ισχυρή τάση εξωτερίκευσης και χειριστικής συμπεριφοράς. Καθώς υπάρχει έλλειψη ανθεκτικότητας και δικής του ταυτότητας, αυτά θα εξακολουθήσουν να αποτελούν συνεχές σημείο εστίασης στη θεραπεία του, όπως και το να μάθει να συνειδητοποιεί τις συνέπειες των «ριζοσπαστικών αποφάσεων».
- Είναι σημαντικό να δοθεί προσοχή στην εκδήλωση κυνικών συμπεριφορών σχετικά με τη θεραπεία και να ορίζονται νέοι επαγγελματίες/ υπεύθυνοι της υπόθεσης εάν χρειαστεί. Μέρος του προβλήματος/ της διαταραχής αυτού του προσώπου είναι ότι καθιστά διαρκώς υπεύθυνους τους άλλους για την επίλυση των προβλημάτων του. Δεν αναλαμβάνει ποτέ την ευθύνη και επιδεικνύει χειριστική συμπεριφορά. Τη μια στιγμή μια «νέα ζωή» του προσφέρεται στο πιάτο και την άλλη κάνει άλλη μια δραστική κίνηση δημιουργώντας μια νέα σειρά προβλημάτων. Ως αποτέλεσμα, όλοι οι επαγγελματίες που ασχολούνται με την περίπτωση του έχουν αναπτύξει μια κυνική συμπεριφορά. Κανείς δεν τον λαμβάνει πια σοβαρά υπόψη και αυτό καθαυτό συνιστά έναν νέο κίνδυνο.

6.2.4 Πρακτική ανταπόκριση

Συχνά, οι επαναπατριζόμενοι διακόπτουν κάθε άτυπη και τυπική σχέση προτού ταξιδέψουν σε μια περιοχή που βρίσκεται υπό τον έλεγχο των τρομοκρατών. Η εργασία, η στέγαση, η κοινωνική ασφάλιση και πρόνοια δεν υφίστανται πλέον για εκείνους, καθώς είναι απόντες ή δεν πληρώνουν για παρατεταμένη περίοδο. Οι περισσότεροι από αυτούς δεν είναι πια ούτε καν δημότες στη γενέτειρά τους. Κατά την επανένταξή τους στην κοινωνία, χρειάζονται βοήθεια για την οργάνωση αυτών των πρακτικών θεμάτων και την επίτευξη αυτής της διαδικασίας στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό.

Συμβουλές από έναν έμπειρο επαγγελματία της πρώτης γραμμής: «Τις περισσότερες φορές, τα στοιχεία των επαναπατριζόμενων δεν είναι σωστά καταχωρημένα ή επικαιροποιημένα στο δημόσιο σύστημα και, έτσι, τα άτομα αυτά δεν μπορούν να λάβουν υποστήριξη και θεραπεία. Ο χρόνος που απαιτείται για την ολοκλήρωση μιας συνήθους διαδικασίας είναι υπερβολικός και τα αιτήματα ενδέχεται να απορρίπτονται εύκολα λόγω έλλειψης συστάσεων ή ανεπαρκών πληροφοριών.»

Για κάθε επαναπατριζόμενο, θα πρέπει να συντάσσεται μια συνοπτική αναφορά των πιο πρακτικών αναγκών. Το πιθανότερο είναι ότι το άτομο που παρέχει συμβουλευτική ή καθοδήγηση στον επαναπατριζόμενο μπορεί να παρέχει την καλύτερη συνοπτική αναφορά των σχετικών αναγκών. Συζητήστε αρχικά με τον εν λόγω επαγγελματία και συντάξτε μια συνοπτική αναφορά των αναγκών. Η εν

λόγω αναφορά πρέπει να βρίσκεται στην ατζέντα της συνάντησης με την τοπική πολυ-υπηρεσιακή ομάδα παρέμβασης για αυτόν τον επαναπατριζόμενο.

Πρακτικά θέματα

Τα πρακτικά θέματα διακρίνονται κατά κύριο λόγο σε οκτώ κατηγορίες.

- **Σημείο εκκίνησης:** κατ' αρχάς βεβαιωθείτε ότι το επαναπατριζόμενο άτομο είναι καταχωρημένο στις απαραίτητες εθνικές και τοπικές βάσεις δεδομένων των πολιτών.
- **Άμεση θεραπεία:** αξιολογήστε την ανάγκη για ιατρική θεραπεία λόγω τραυμάτων πολέμου, μεταδοτικών ασθενειών ή ψυχικών διαταραχών και παραπέμψτε το άτομο αναλόγως. Στο επαναπατριζόμενο άτομο ενδέχεται να παρασχέθηκαν θεραπείες κατά τη στιγμή της άφιξής του στη χώρα.
- **Στέγαση:** βεβαιωθείτε ότι η τοποθεσία στην οποία θα ζήσει το επαναπατριζόμενο άτομο είναι ασφαλής για εκείνον/εκείνη και τη γειτονιά. Εάν είναι απαραίτητο, προσφέρετε στέγαση σε ανώνυμο πλαίσιο ώστε να αποφευχθούν ζητήματα ασφάλειας που αφορούν εκνευρισμένους γείτονες.
- **Οικονομικά θέματα:** βοηθήστε τον επαναπατριζόμενο να υποβάλει αίτηση, εάν χρειάζεται, για οικονομική στήριξη από την τοπική αυτοδιοίκηση ή την κεντρική κυβέρνηση της χώρας. Επίσης, βοηθήστε το άτομο αυτό να ανοίξει έναν τραπεζικό λογαριασμό, εάν χρειάζεται. Οι επαναπατριζόμενοι ενδέχεται να βρίσκονται στον κατάλογο τρομοκρατών των Ηνωμένων Εθνών, όπως οι περισσότεροι αλλοδαποί τρομοκράτες μαχητές. Εάν αυτό ισχύει, τα περιουσιακά στοιχεία τους έχουν «παγώσει». Θα πρέπει να επικοινωνήσετε με την εθνική κυβέρνηση προκειμένου να ξεκινήσει η διαδικασία «άρσης του παγώματος» του λογαριασμού, όπως αποκαλείται. Η διαδικασία αυτή ενδέχεται να διαρκέσει αρκετούς μήνες. Στο μεταξύ, το άτομο αυτό δεν θα έχει τη δυνατότητα να κερδίσει χρήματα, να ανοίξει τραπεζικό λογαριασμό ή να έχει πρόσβαση στον τραπεζικό λογαριασμό του.
- **Απασχόληση / εκπαίδευση:** βοηθήστε τον επαναπατριζόμενο να συμμετάσχει σε οργανωμένες καθημερινές δραστηριότητες. Θα πρέπει να βρει εργασία ή να ξεκινήσει μια εκπαιδευτική δραστηριότητα το συντομότερο δυνατό.
- **Ιατρική θεραπεία:** να φέρετε σε επαφή τον επαναπατριζόμενο με τον γενικό ιατρό που τον παρακολουθούσε ή ένα νέο γενικό ιατρό. Το άτομο αυτό θα πρέπει να μπορεί να επικοινωνεί με τον ιατρό του, όποτε χρειάζεται. Ο επαναπατριζόμενος ενδέχεται να έχει λάβει ιατρική θεραπεία που του παρασχέθηκε στο πλαίσιο οργανωμένης διαδικασίας από την εθνική κυβέρνηση κατά την άφιξη και σύλληψή του. Εάν αυτό ισχύει, θα πρέπει να ενημερωθεί σχετικά ο γενικός ιατρός.
- **Θεραπεία για ψυχικά προβλήματα:** εάν δεν έχει ήδη γίνει, βοηθήστε τον επαναπατριζόμενο να επικοινωνήσει με τις τοπικές υπηρεσίες ψυχικής υγείας, εάν χρειάζεται.
- **Νομικά θέματα:** ενδέχεται να υπάρχουν συγκεκριμένα νομικά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν, όπως η επίσημη αναγνώριση των παιδιών του επαναπατριζόμενου, η καταβολή προστίμων που είχαν επιβληθεί πριν την αναχώρησή του για την περιοχή που βρίσκεται υπό τον έλεγχο των τρομοκρατών ή το πώς θα γίνει η επανένωσή του με μέλη της οικογένειάς του διαφορετικής εθνικότητας. Προσφέρετε νομικές συμβουλές στον επαναπατριζόμενο μέσω ενός (πιθανώς εθελοντή) δικηγόρου ή μέσω ενός τοπικού συντονιστή, εάν χρειάζεται.

7 Παιδιά που επαναπατρίζονται

Η εισαγωγή σε αυτό το εγχειρίδιο παρείχε μια επισκόπηση των πολύπλοκων προκλήσεων που υφίστανται σε σχέση με τα παιδιά που επαναπατρίζονται βάσει των εμπειριών τους στο εξωτερικό. Αυτό το κεφάλαιο εστιάζει στους τρόπους ανταπόκρισης σε σχέση με αυτές τις προκλήσεις, λαμβάνοντας υπόψη τόσο την ασφάλεια του ίδιου του παιδιού και του περιβάλλοντός του όσο και την ανάγκη επανακοινωνικοποίησης του παιδιού το συντομότερο δυνατό στο νέο περιβάλλον.

7.1 Γενική επισκόπηση

Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα παιδιά τα οποία βρέθηκαν αντιμέτωπα με τον εξτρεμισμό και την τρομοκρατία απαιτούν άμεση δράση αλλά και μια μακροπρόθεσμη προσέγγιση, καθώς πολλές πιθανές παρενέργειες ενδέχεται να εμφανιστούν σε πολύ μεταγενέστερο στάδιο.

Τι εννοούμε με τον όρο «παιδιά»; Όπως ορίζεται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού (UNCRC), παιδί είναι κάθε ανθρωπίνον κάτω της ηλικίας των 18 ετών. Οι αρχές που θεσπίζονται στη Σύμβαση των Ην. Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού έχουν επικυρωθεί από όλες τις χώρες της ΕΕ. Από νομική σκοπιά, οι δικαιοδοσίες των κρατών μελών της ΕΕ διαφέρουν στον προσδιορισμό του εάν ένα άτομο κάτω των 18 ετών εμπίπτει στη νομοθεσία περί ανηλίκων ή στη νομοθεσία περί ενηλίκων. Συχνά, αυτό εξαρτάται και από τη φύση του εγκλήματος.

Επαναπατριζόμενα παιδιά: ορισμός σε αυτό το εγχειρίδιο

Σε αυτό το εγχειρίδιο υπάρχουν τρεις ομάδες που πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη όταν αναφερόμαστε σε επαναπατριζόμενα παιδιά:

1. παιδιά που έφυγαν από την ΕΕ (με τις οικογένειες ή μόνα τους) για να ζήσουν στους κόλπους μιας τρομοκρατικής οργάνωσης στο εξωτερικό και που επέστρεψαν (με τις οικογένειες ή μόνα τους).
2. παιδιά που γεννήθηκαν σε ζώνες συγκρούσεων των τρομοκρατών και που ταξίδεψαν στη συνέχεια στην Ευρώπη.
3. παιδιά που γεννήθηκαν στην ΕΕ από μια μητέρα ή/και έναν πατέρα που είχε ανάμειξη σε μια τρομοκρατική οργάνωση στο εξωτερικό (μια αλλοδαπή τρομοκράτης μαχητής που επέστρεψε ενώ ήταν έγκυος στο παιδί). Σε αυτήν την περίπτωση, το παιδί δεν έχει ζήσει στην ΕΕ στο παρελθόν και, επίσης, δεν έχει ζήσει στη ζώνη των συγκρούσεων των τρομοκρατών. Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνεται επίσης στο εγχειρίδιο, διότι το καθεστώς επιστροφής του γονιού (των γονέων) μπορεί να έχει επιπτώσεις για το παιδί σε μεταγενέστερο στάδιο στη ζωή του.

Οι τρόποι ανταπόκρισης δεν διαφέρουν απαραίτητα ανάλογα με την ομάδα, ωστόσο, εξαρτώνται από: το επίπεδο του ψυχικού τραύματος και της κατήχησης, τον χαρακτήρα και την προσωπικότητα, το άμεσο περιβάλλον του παιδιού κ.ά.

Παιδιά διαφορετικών ηλικιών

Παρόλο που είναι προφανές ότι ο παράγοντας της ηλικίας έχει σημασία όσον αφορά τα επαναπατριζόμενα παιδιά (καθώς και η διάρκεια για την οποία ήταν εκτεθειμένα σε συνθήκες εμπόλεμης σύγκρουσης και το επίπεδο συμμετοχής τους), δεν υπάρχουν σαφείς οδηγίες για τις ηλικιακές ομάδες σε σχέση με τους τρόπους ανταπόκρισης. Όσον αφορά τις παρεμβάσεις στα παιδιά, πρέπει να ακολουθούνται οι ψυχολογικές και ψυχιατρικές κατευθυντήριες οδηγίες. Αυτό σημαίνει ότι τα παιδιά κατηγοριοποιούνται σε **παιδιά / παιδιά στην προεφηβική ηλικία και εφήβους**. Οι αποφάσεις για τα όρια

κάθε κατηγορίας πρέπει να λαμβάνονται από επαγγελματίες και να συυπολογίζονται οι διαφορές στην ανάπτυξη, καθώς και πολιτισμικοί παράγοντες. Σε γενικές γραμμές, ωστόσο, οι ηλικίες κάτω των 12/13 ετών πρέπει να κατηγοριοποιούνται ως προεφηβική ηλικία ενώ οι ηλικίες άνω αυτού του ορίου ως εφηβική ηλικία. Οι παρεμβάσεις σε εφήβους είναι δυνατές μόνο εάν ένα παιδί έχει φτάσει σε ορισμένο γνωστικό επίπεδο.³⁶

Από τη στιγμή της σύλληψης του εμβρύου και κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης, τα παιδιά ενδέχεται να υποφέρουν ήδη από τις συνθήκες ζωής της μητέρας τους, κάτι που ενδέχεται επίσης να οδηγήσει σε μακροπρόθεσμες επιπτώσεις μετά τη γέννηση. Ο αντίκτυπος των στρεσογόνων περιόδων στο αναπτυσσόμενο παιδί έχει ιδιαίτερη συνάφεια στην προκείμενη περίπτωση.³⁷ **Εάν η μητέρα παρουσιάζει τακτικά αντιδράσεις σωματικού άγχους, αυτό έχει καταστροφικό αντίκτυπο στο αναπτυσσόμενο έμβρυο.** Οι απειλές για την ανάπτυξη του εγκεφάλου κατά τα πρώτα 3,5 χρόνια (1 000 ημέρες) θεωρείται επίσης ότι έχουν τεράστιο αντίκτυπο στην ικανότητα του παιδιού να επικοινωνήσει με τον κόσμο γύρω του.³⁸ Κατά συνέπεια, ο παράγοντας αυτός πρέπει να συυπολογιστεί κατά την εργασία με μικρά παιδιά που έχουν εκτεθεί σε συνθήκες εμπόλεμης σύγκρουσης για σχετικά μακρό διάστημα συγκριτικά με την ηλικία τους.

Σε περιπτώσεις όπου μεγαλύτερα παιδιά (12 ετών και άνω) έχουν επιστρέψει από περιοχές του Ισλαμικού Κράτους και έχουν πιθανώς υπάρξει μάρτυρες και έχουν συμμετάσχει σε περιστατικά ακραίας βίας και κακοποίησης, βασικός λόγος ανησυχίας είναι ότι τα παιδιά αυτά είναι λιγότερο ανοιχτά στην παρέμβαση και λιγότερο ικανά για αλλαγή. Επιπρόσθετα, και βάσει στοιχείων από την εγκληματική βιβλιογραφία που αναδεικνύουν τις επιρροές των ομάδων των συνομηλίκων σε σχέση με την παραβατικότητα,³⁹ υπάρχει σοβαρός λόγος ανησυχίας για τη διάδοση ριζοσπαστικών ιδεών μεταξύ συνομηλίκων. Ωστόσο, είναι ζωτικής σημασίας να λαμβάνουν τα μεγαλύτερα παιδιά βασικές υπηρεσίες (σε ψυχολογικό, εκπαιδευτικό και ποιμαντικό επίπεδο) που έχουν προσαρμοστεί στο αναπτυξιακό τους επίπεδο. Δεν πρέπει να τους προσφέρονται υπηρεσίες που απευθύνονται σε ενήλικες.

Ανεξάρτητα από την ηλικία του παιδιού, η προαγωγή της ανάπτυξης θεμελιωδών στοιχείων όπως οι διαπροσωπικές ικανότητες, η διαχείριση των συναισθημάτων, η ύπαρξη σταθερής οικογενειακής ζωής κ.ά. παραμένει βασικός παράγοντας που θα εξασφαλίσει τη δυνατότητα να γίνουν αυτά τα παιδιά συνεισφέροντα μέλη της κοινωνίας.

7.2 Κατευθυντήριες αρχές για την εργασία με παιδιά που επαναπατρίζονται

Η εμπειρία στο πεδίο της εργασίας με παιδιά που έχουν επιστρέψει από τη Συρία και το Ιράκ είναι ακόμα πολύ περιορισμένη στην ΕΕ. Υπάρχει, ωστόσο, μεγάλος όγκος εμπειρίας και έρευνας στο πεδίο της

³⁶ Theodore, L. (2016) Handbook of Evidence-Based Interventions for Children and Adolescents . Springer, Νέα Υόρκη

³⁷ Mulder, E. J., De Medina, P. R., Huizink, A. C., Van den Bergh, B. R., Buitelaar, J. K., & Visser, G. H. (2002). Prenatal maternal stress: effects on pregnancy and the (unborn) child. *Early human development* , τόμος 70(1), σελ. 3-14

³⁸ Hair, N. L., Hanson, J. L., Wolfe, B. L., & Pollak, S. D. (2015). Association of child poverty, brain development, and academic achievement. *JAMA pediatrics*, τόμος 169(9), σελ. 822-829.

³⁹ Fergusson, D.M., Swain-Cambell, N.R. και Horwood, J. (2001) Deviant Peer Affiliations, Crime and Substance Use: A Fixed Effects Regression Analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, τόμος 30 (4) σελ. 419-430.

εργασίας με παιδιά που έχουν εκτεθεί σε εμπόλεμες συνθήκες (π.χ. παιδιά στρατιώτες), καθώς και σε σχέση με τα ψυχικά τραύματα και την ακραία ιδεολογία γενικότερα. Επιπλέον, υπάρχουν κατευθυντήριες συμβάσεις και διεθνή πλαίσια τα οποία διαμορφώνουν τις πολιτικές που εδραιώνουν τα δικαιώματα και την προστασία των παιδιών σε ευάλωτες καταστάσεις και που μπορούν να παράσχουν κατευθυντήριες οδηγίες κατά τον σχεδιασμό πολιτικών και παρεμβάσεων σε αυτό το πεδίο.

Βάσει αυτής της εμπειρίας, οι επαγγελματίες που εργάζονται με τα επαναπατριζόμενα παιδιά, είτε πρόκειται για αστυνομικούς είτε για επαγγελματίες ψυχικής υγείας, κοινωνικούς λειτουργούς ή δασκάλους, πρέπει να συνυπολογίζουν τους εξής παράγοντες κατά τον σχεδιασμό και την παροχή παρεμβάσεων:

- Τα παιδιά που ζουν/ μεγαλώνουν σε εμπόλεμες περιοχές είναι ιδιαίτερα ευάλωτα λόγω της κακοποίησης που αντιμετωπίζουν, της βίας στην οποία γίνονται μάρτυρες και του γεγονότος ότι η φυσιολογική κοινωνική, ηθική, συναισθηματική και γνωστική τους ανάπτυξη διακόπτεται και αλλοιώνεται από την εμπειρία του πολέμου.⁴⁰ Πέρα από την τραυματοποίηση που σχετίζεται με τη ζωή σε μια εμπόλεμη ζώνη, η διαδικασία επανεγκατάστασης (επιστροφής στην ΕΕ) ενδέχεται να είναι αιτία πρόκλησης περαιτέρω τραύματος. Το ενδεχόμενο αυτό είναι ακόμα πιο έντονο όπου οι οικογένειες χωρίζονται ή όταν τα παιδιά ταξίδεψαν μόνα τους.
- Τα παιδιά που εκτίθενται σε ένοπλες συγκρούσεις είναι ιδιαίτερα πιθανό να αντιμετωπίσουν πολλαπλά και συνεχή ψυχικά τραύματα⁴¹ που έχουν σχέση με τη διαπροσωπική / ενδοοικογενειακή βία, τη σεξουαλική κακοποίηση, την πείνα, τον υποσιτισμό, την παραμέληση και την εγκατάλειψη. Η έκθεση σε πολλαπλά και επαναλαμβανόμενα ψυχικά τραύματα συνιστά σημαντικό κίνδυνο για την ανάπτυξη και γενικότερη λειτουργία ενός παιδιού.⁴² Επιπρόσθετα, η πρόκληση περαιτέρω ψυχικών τραυμάτων ως απόρροια των διαδικασιών μετεγκατάστασης και ένταξης είναι ιδιαίτερα πιθανή.⁴³ Περαιτέρω ψυχικά τραύματα ενδέχεται να προκληθούν λόγω διακρίσεων, κοινωνικού αποκλεισμού, αστάθειας, ανεργίας των γονέων και απουσίας ενός δικτύου συνομηλίκων που θα παρέχει υποστήριξη.
- Όταν τα παιδιά έχουν ανάμειξη σε περιστατικά βίας, τα ψυχολογικά στοιχεία δείχνουν μια ανικανότητα επαρκούς συγκατάθεσης στην ανάμειξη σε μια βίαιη δραστηριότητα και μια έλλειψη ικανότητας να γίνουν πλήρως κατανοητές οι συνέπειες αυτής της ανάμειξης. Η ανατροφή ενός παιδιού, καθώς και η βιολογική του ανάπτυξη, θα προσδιορίσουν σε ποια ηλικία το παιδί αναμένεται να κατανοεί και να εξετάζει τις συνέπειες των ενεργειών του. Όπως τα παιδιά στρατιώτες, τα παιδιά που επαναπατριζονται μπορούν να θεωρηθούν θύματα αλλά και θύτες, ταυτόχρονα, σε μερικές περιπτώσεις.
- Αν και έχουν επιστρέψει στην Ευρώπη και βρίσκονται μακριά από την εμπόλεμη ζώνη, οι επαγγελματίες πρέπει να γνωρίζουν ότι τα παιδιά ενδέχεται να εξακολουθούν να βρίσκονται σε μεταβατικό περιβάλλον. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στην περίπτωση που οι γονείς τους βρίσκονται στη

⁴⁰Kohrt, BA., Jordans, MJD., Koirala, S. κ.ά. (2014). Designing Mental Health Interventions Informed by Child Development and Human Biology Theory: A Social Ecology Intervention for Child Soldiers in Nepal. *American Journal of Human Biology*, τόμος 27, σελ. 27-40

⁴¹Αυτόθι.

⁴²Αυτόθι.

⁴³Fazel, M., Reed, R. V., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. *The Lancet*, τόμος 379(9812), σελ. 266-282.

φυλακή και τα παιδιά ζουν, για παράδειγμα, υπό ιδρυματική μέριμνα. Το γεγονός αυτό ενδέχεται να αποτελέσει εμπόδιο στην αντιμετώπιση του ψυχικού τραύματος και στην εκ νέου ανάπτυξη της ανθεκτικότητας⁴⁴.

- Η ιδεολογία του Ισλαμικού Κράτους και η προσεκτικά ενορχηστρωμένη κοινοτική υποδομή του έχουν θέσει τα θεμέλια για τη δημιουργία μιας ταυτότητας για τα παιδιά που λειτουργεί και ως παράγοντας προστασίας, επιτρέποντάς τους να διατηρήσουν την ανθεκτικότητά τους ενόσω ζουν υπό αυτές τις συνθήκες. Οι παρεμβάσεις που στοχεύουν στην εξέταση της ιδεολογίας/της κοσμοθεωρίας των επαναπατριζόμενων παιδιών πρέπει να λαμβάνουν υπόψη ότι η αποδόμηση των θεμελίων της ταυτότητάς τους και η μετάβαση σε μια νέα ταυτότητα είναι μια πολύπλοκη, μακροπρόθεσμη διαδικασία. Για αυτόν τον λόγο, αυτού του είδους οι παρεμβάσεις πρέπει να λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο ευρύτερων διαδικασιών ή/και μέτρων επανενσωμάτωσης και επανένταξης.
- Μετά την επιστροφή του, το κοινωνικό περιβάλλον του παιδιού (οικογένεια, κοινότητα και ομάδες συνομηλίκων) θα επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό την επιτυχία επανένταξης και επανακοινωνικοποίησης. Οι επαγγελματίες θα πρέπει να γνωρίζουν ότι ορισμένοι επαναπατριζόμενοι βρέθηκαν στο επίκεντρο της δημοσιότητας σε τοπικό και ευρύτερο επίπεδο και έχουν, επομένως, είτε στιγματιστεί είτε επευφημούνται μεταξύ ορισμένων κοινοτήτων και ομάδων. Τα παιδιά διαφορετικών ηλικιών ενδέχεται να αποτελέσουν μελλοντικούς στόχους απειλών και εκφοβισμού ή, αντιθέτως, να προσηλυτιστούν εκ νέου σε κύκλους εξτρεμιστών.

Άλλες πηγές::

Επικείμενο εγχειρίδιο του UNODC: Από το 2015, το UNODC (Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος) παρέχει τεχνική βοήθεια σε χώρες που βρίσκονται αντιμετώπιες με τη στρατολόγηση και την εκμετάλλευση παιδιών από τρομοκρατικές και βίαιες εξτρεμιστικές ομάδες. Το 2017, το UNODC θα εκδώσει ένα εγχειρίδιο που θα εστιάζει στη μεταχείριση των παιδιών που στρατολογούνται και πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης τρομοκρατικών ομάδων. Το εγχειρίδιο, το οποίο απευθύνεται πρωτίστως στους νομοθέτες και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικών, καθώς και στους επαγγελματίες μέριμνας, θα εστιάζει στους διάφορους ρόλους των νομικών φορέων, σε συντονισμό με άλλα συστήματα, προκειμένου να υπάρξει ανταπόκριση σε τρεις βασικές κατηγορίες προκλήσεων: i) αποτροπή της στρατολόγησης των παιδιών από τρομοκρατικές και βίαιες εξτρεμιστικές ομάδες, ii) εντοπισμός αποτελεσματικών τρόπων νομικής αντιμετώπισης των παιδιών που στρατολογούνται και πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης αυτών των ομάδων, iii) προαγωγή της επανένταξης και της επανενσωμάτωσης αυτών των παιδιών. Ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί στην ειδικότερη κατάσταση και τις ανάγκες των κοριτσιών.

7.3 Στρατηγική ανταπόκρισης για τα παιδιά που επαναπατριζονται

Βασικές παραδοχές για μια στρατηγική ανταπόκρισης:

Όπως αναφέρεται στο **έγγραφο του RAN για τα παιδιά που επαναπατριζονται από εμπόλεμες ζώνες**⁴⁵, κατά τη χάραξη πολιτικών και στρατηγικών ανταπόκρισης για τα επαναπατριζόμενα παιδιά, πρέπει να τεκμαίρεται ότι:

⁴⁴ Η ανθεκτικότητα αναφέρεται στην ικανότητα του παιδιού να αντιμετωπίζει και να ανταποκρίνεται φυσιολογικές και έκτακτες προκλήσεις που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης.

- Όλα τα παιδιά που επιστρέφουν από το Ιράκ και τη Συρία έχουν εκτεθεί στη βία σε κάποιο βαθμό και χρήζουν παρέμβασης.
- Βάσει των προγραμμάτων εντατικής κατάρτισης του Ισλαμικού Κράτους, όλα τα παιδιά πρέπει να τεκμαίρεται ότι είχαν συμμετοχή και έκθεση, σε κάποιο βαθμό, στην εξτρεμιστική ιδεολογία του Ισλαμικού Κράτους.

Οι παραδοχές αυτές δεν σημαίνουν ότι όλα τα παιδιά είναι ή θα γίνουν δυνητικά βίαιοι εξτρεμιστές ή τρομοκράτες. Ωστόσο, η αδυναμία αναγνώρισης του αντίκτυπου μιας τέτοιας ιδεολογίας στη δυνατότητα (επαν)ένταξης σε μια ευρωπαϊκή κοινωνία ενδέχεται να έχει μεγάλη σημασία.

Τρεις βασικές προϋποθέσεις θα πρέπει να καθοδηγούν τη στρατηγική παρεμβατικής ανταπόκρισης:

1. **Η εστίαση στην πρώιμη παρέμβαση και κανονικοποίηση:** για τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα όσον αφορά την επανακοινωνικοποίηση των επαναπατριζόμενων παιδιών στη δυτική κοινωνία, ξεκινήστε την κανονικοποίηση της καθημερινής ζωής των παιδιών και της κοινωνικοποίησής τους σε ένα κατάλληλο κοινωνικό δίκτυο το συντομότερο δυνατό μετά την άφιξή τους. Τα παιδιά θα ωφεληθούν από ένα οργανωμένο «κανονικό» και ασφαλές περιβάλλον όπου μπορούν να επικοινωνούν σε μια μονάδα καθημερινής μέριμνας ή στο σχολείο με συνομηλίκους τους. Επιπρόσθετα, βάσει γενικών εγκληματολογικών διαπιστώσεων, είναι γνωστό ότι τα παιδιά που εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά πριν την ηλικία των 12 ετών, είναι πιθανότερο να γίνουν κατ'εξακολούθηση παραβάτες.⁴⁶ Παρόλο που οι διαπιστώσεις αυτές δεν συνδέονται απαραίτητα με τη βία αλλά την έκτροπη συμπεριφορά γενικότερα και δεν υπάρχουν ακόμα έρευνες σχετικά με τα παιδιά που μεγαλώνουν σε περιοχές που βρίσκονται υπό τον έλεγχο των τρομοκρατών, θα πρέπει να δοθεί ώθηση και να υπάρξει εστίαση στην πρώιμη παρέμβαση (δηλαδή, το συντομότερο δυνατό μετά την επιστροφή του παιδιού).
2. **Μια ολιστική, πολυ-υπηρεσιακή προσέγγιση:** καμία υπηρεσία δεν μπορεί να προσφέρει μόνη την απαραίτητη ολιστική ανταπόκριση στα επαναπατριζόμενα παιδιά που βρίσκονται σε απομόνωση. Κατά τον σχεδιασμό τρόπων ανταπόκρισης σε εθνικό και τοπικό επίπεδο για τα παιδιά που επαναπατριζονται, μια πολυ-υπηρεσιακή προσέγγιση είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση των προσωπικών, οικογενειακών και κοινωνικών αναγκών του παιδιού. Γενικά, είναι πιθανή η συμμετοχή των ακόλουθων φορέων σε αυτήν την προσέγγιση: υπηρεσίες επιβολής του νόμου, υπηρεσίες παιδικής μέριμνας, υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας, τοπικές αρχές, σχολεία, υπηρεσίες υγείας, σωφρονιστικές υπηρεσίες και υπηρεσίες επιτήρησης (π.χ. όταν οι γονείς βρίσκονται στη φυλακή), υπηρεσίες απασχόλησης, αθλητικές οργανώσεις και οργανώσεις ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, θρησκευτικές και φιλανθρωπικές οργανώσεις κ.ά.

⁴⁵Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Ευαισθητοποίηση σχετικά με τη Ριζοσπαστικοποίηση (RAN), (2016). Θεματικό Έγγραφο: 'Child returnees from conflict zones' Διατίθεται στη διεύθυνση https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers/docs/issue_paper_child_returnees_from_conflict_zones_112016_en.pdf

⁴⁶Loeber, R., Farrington, D.P. και Petechuk, D. (2003), Child Delinquency: Early Intervention and Prevention. *Child Delinquency*, Bulletin Series (Μάιος). Διατίθεται στη διεύθυνση <http://www.forensiccounselor.org/images/file/Child%20Delinquency%20Early%20Intervention%20and%20Prevention.pdf>.

3. **Μια ειδικά προσαρμοσμένη προσέγγιση βάσει της ατομικής αξιολόγησης κινδύνων και αναγκών:** κάθε περίπτωση θα έχει το δικό της ιστορικό, τη δική της δυναμική και τους δικούς της κινδύνους και ευκαιρίες για επανένταξη που θα πρέπει να αντικατοπτρίζονται σε μια αξιολόγηση των κινδύνων και των αναγκών. Οι υποθέσεις αυτές, επομένως, απαιτούν μια ειδικά προσαρμοσμένη προσέγγιση στην οποία θα μετέχουν οι σχετικοί φορείς που προαναφέρθηκαν. Όλα τα παιδιά χρήζουν εξατομικευμένης αξιολόγησης της κατάστασης, των αναγκών τους, ακόμα και των κινδύνων προκειμένου να είναι δυνατή η οργάνωση της κατάλληλης παρέμβασης για το κάθε παιδί.

Αυτές οι προϋποθέσεις δεν άπτονται μόνο των επαναπατριζόμενων παιδιών, αλλά βασίζονται σε γενικότερες βέλτιστες πρακτικές κατά την αντιμετώπιση ριζοσπαστικοποιημένων ατόμων που εμπλέκονται στον βίαιο εξτρεμισμό και την τρομοκρατία.

Η στρατηγική ανταπόκρισης ενδέχεται να περιλαμβάνει μια ποικιλία διαφορετικών παρεμβάσεων που χρησιμοποιούνται για να εγγυηθούν την ασφάλεια του ίδιου του παιδιού αλλά και των ατόμων του κοινωνικού κύκλου του. Επιπρόσθετα, θα υπάρξουν παρεμβάσεις που εστιάζουν στην επανένταξη και επανακοινωνικοποίηση του παιδιού σε ένα ασφαλές και σταθερό περιβάλλον (π.χ. επιστροφή στο σχολείο, λήψη συμβουλευτικών υπηρεσιών, συμμετοχή σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες) επικεντρώνοντας στην ευημερία του παιδιού, καθώς και στον κίνδυνο να γίνει βίαιο ή/και να ριζοσπαστικοποιηθεί στο μέλλον. Οι μέθοδοι και οι παρεμβάσεις που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι επαγγελματίες μέριμνας κατά την εργασία τους με τα επαναπατριζόμενα παιδιά επεξηγούνται λεπτομερέστερα στην επόμενη ενότητα.

Εφαρμογή στην πράξη

Οδηγίες σχετικά με την αντιμετώπιση των επαναπατριζόμενων παιδιών στη Γαλλία.

Στις 23 Μαρτίου 2017, ο Γάλλος πρωθυπουργός παρουσίασε μια [οδηγία για τις γαλλικές αρχές και τους επαγγελματίες μέριμνας αναφορικά με τη διαχείριση](#) ανηλίκων γαλλικής και ξένης υπηκοότητας που επιστρέφουν στη γαλλική επικράτεια μετά την παραμονή τους στο Ιράκ ή τη Συρία.

Η προσέγγιση υπογραμμίζει πώς κάθε μεμονωμένη περίπτωση πρέπει να αξιολογείται από την αρμόδια εισαγγελία που θα αποφασίσει εάν πρέπει να ακολουθήσει την οδό της ποινικής δίωξης. Η εισαγγελία θα παραπέμπει το θέμα στον δικαστή ανηλίκων για τη λήψη μέτρων προστασίας που ενδεχομένως θεωρούνται απαραίτητα.

Στόχος είναι να διασφαλιστεί ότι όλα τα παιδιά λαμβάνουν τη δέουσα φροντίδα (μετά τη σωματική και ψυχολογική τους αξιολόγηση κατά την άφιξη) και τη σχολική φοίτηση που αντιστοιχεί στις ανάγκες τους, προστατεύοντάς τα ταυτόχρονα από τον κίνδυνο του στιγματισμού που συνδέεται με το οικογενειακό ιστορικό τους.

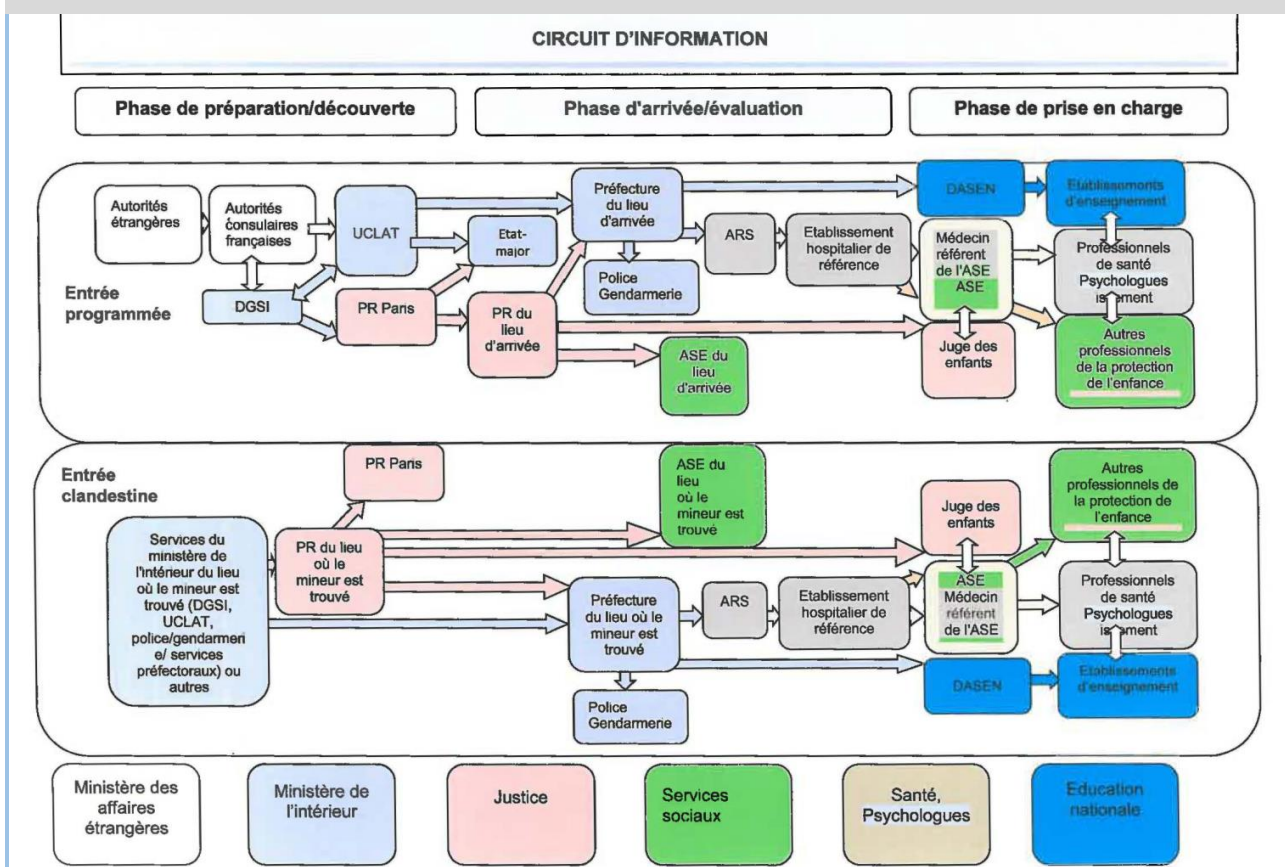
Η σχολική φοίτηση είναι ευθύνη του ακαδημαϊκού διευθυντή των εθνικών υπηρεσιών παιδείας, ο οποίος μεριμνά για τον συντονισμό των υπηρεσιών των διαφόρων τμημάτων που απαρτίζουν το εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα, των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και όλων των λοιπών φορέων που είναι αρμόδιοι για τον έλεγχο αυτών των ανηλίκων. Η εμπιστευτική φύση όλων των πληροφοριών που κοινοποιούνται γίνεται σεβαστή.

Οι τοπικές μονάδες αποτροπής της εγκληματικότητας και της ριζοσπαστικοποίησης και παροχής οικογενειακής υποστήριξης των οποίων προΐστανται οι νομάρχες, σε στενή συνεργασία με την Εισαγγελία,

διασφαλίζουν τον γενικό έλεγχο αυτών των παιδιών και των γονέων τους (είτε υπόκεινται σε νομικά μέτρα είτε όχι).

Η οδηγία αυτή τονίζει την ανάγκη παροχής κατάλληλης κατάρτισης σε όλα τα άτομα που είναι υπεύθυνα για τη συνοδεία αυτών των ανηλίκων και απαιτεί τη σύσταση μιας επιτροπής εντός του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την αξιολόγηση της κοινωνικής και εκπαιδευτικής μέριμνας για τα επαναπατριζόμενα παιδιά.

Το γράφημα πιο κάτω παρέχει μια συνοπτική περιγραφή του κυκλώματος συντονισμού πληροφοριών που θα χρησιμοποιείται για τα επαναπατριζόμενα παιδιά. [Περισσότερες πληροφορίες παρέχονται διαδικτυακά.](#)

7.4 Μέθοδοι και παρεμβάσεις

7.4.1 Νομική ανταπόκριση και προστασία των παιδιών

Όταν ένα παιδί επιστρέφει στην ΕΕ μετά την παραμονή του (ή την παραμονή των γονέων του) σε μια ζώνη όπου μάλιστα ο πόλεμος με τους τρομοκράτες, αρκετά **νομικά ζητήματα** αποκτούν σημασία. Οι επαγγελματίες που εργάζονται με αυτά τα παιδιά πρέπει να έχουν γνώση των εν λόγω ζητημάτων, καθώς και των επιπτώσεων που ενδέχεται να έχουν στην επανένταξη και επανακοινωνικοποίηση του παιδιού.

- Εθνικότητα του παιδιού: η εθνικότητα του παιδιού και, κατ' επέκταση, η υπηκοότητά του, θα εξαρτηθεί από δικαστικές αποφάσεις στο πλαίσιο κάθε χώρας της ΕΕ. Συχνότερα, προκύπτουν δυσκολίες όταν το παιδί γεννήθηκε στην εμπόλεμη ζώνη και δεν υπάρχουν έγγραφα που να επιβεβαιώνουν τη βιολογική σχέση μεταξύ του παιδιού και των γονέων του. Ωστόσο, προκειμένου να μπορέσει να διασφαλιστεί η επανένταξη του παιδιού, είναι σημαντικό να προσδιοριστεί το νομικό καθεστώς που το διέπει. Σε περίπτωση αβεβαιότητας, η εξέταση DNA μπορεί να παράσχει αποδεικτικά στοιχεία της βιολογικής σχέσης. Όταν η βιολογική σχέση δεν αποδεικνύεται βάσει της εξέτασης DNA, θα εξαρτηθεί από τη νομοθεσία και τη νομολογία που ισχύει στην αντίστοιχη χώρα εάν θα επιτραπεί η είσοδος ή όχι του παιδιού στην ΕΕ και υπό ποιο καθεστώς.
- Επιμέλεια του παιδιού: ερωτήματα μπορεί να προκύψουν σχετικά με το ποιος έχει την επιμέλεια του παιδιού. Όπως και με την εθνικότητα, οι ειδικότερες νομικές αποφάσεις θα εξαρτηθούν από τη συγκεκριμένη χώρα. Στις περισσότερες περιπτώσεις, εάν οι γονείς εξακολουθούν να είναι μαζί / ένας από τους γονείς θεωρείται ικανός να αναλάβει τη φροντίδα του παιδιού, θα του ανατεθεί η (κοινή) επιμέλεια. Η κατάσταση είναι δυσκολότερη όταν ο γονέας(ή οι γονείς) αδυνατεί να αναλάβει τη φροντίδα του παιδιού διότι είναι π.χ. στη φυλακή ή είναι σωματικά/ψυχικά ασταθής ή συνιστά πιθανό κίνδυνο για το παιδί. Σε αυτές τις περιπτώσεις, συγγενείς όπως ο παππούς και η γιαγιά ενδέχεται να θελήσουν να διεκδικήσουν την επιμέλεια. Εάν δεν μπορεί να βρεθεί λύση στο κοινωνικό περιβάλλον του παιδιού, ένας κηδεμόνας θα αναλάβει την επιμέλεια και το παιδί είναι πιθανόν να τοποθετηθεί σε ίδρυμα ή σε ανάδοχη οικογένεια. Οι επαγγελματίες πρέπει να αντιμετωπίσουν τις μάχες για την επιμέλεια του παιδιού, καθώς και τις αποσταθεροποιητικές επιπτώσεις που έχουν αυτές στο παιδί και στα άτομα γύρω του. Στην πράξη αποδεικνύεται ότι τα παιδιά μένουν συχνά με τη μητέρα, καθώς ασκούνται με μικρότερη συχνότητα ποινικές διώξεις κατά των γυναικών που επαναπατρίζονται.
- Ποινική δίωξη του παιδιού: καθώς ολοένα περισσότερες αφηγήσεις βλέπουν το φως σχετικά με τον ρόλο των παιδιών στη μάχη με τρομοκρατικές ομάδες (π.χ. ως βομβιστές αυτοκτονίας, στρατιώτες, εκτελεστές), τα ερωτήματα σχετικά με το εάν αυτά τα παιδιά είναι νομικά υπόλογα για τις ενέργειές τους πολλαπλασιάζονται. Όπως προσδιορίστηκε σε μια έκθεση του 2016 που δημοσιεύτηκε από το Διαπεριφερειακό ίδρυμα ερευνών των Ηνωμένων Εθνών για το έγκλημα και τη δικαιοσύνη (UNICRI) με θέμα «Παιδιά και αντιτρομοκρατία», το τρέχον νομικό πλαίσιο για τα παιδιά που στρατολογήθηκαν από ένοπλες ή τρομοκρατικές ομάδες είναι περίπλοκο. Αναφορικά με τη στρατολόγηση σε ένοπλες ομάδες ή δυνάμεις, το διεθνές δίκαιο, οι συνθήκες και τα πρωτόκολλα υποστηρίζουν το σκεπτικό ότι τα παιδιά κάτω των 18 ετών δεν πρέπει να διώκονται για αυτές τις ενέργειες αλλά να επανενσωματώνονται και να επανεντάσσονται, είτε στρατολογήθηκαν δια της βίας είτε εθελοντικά⁴⁷ και είτε ως ενεργοί μαχητές είτε σε επικουρικό ρόλο. Ωστόσο, όσον αφορά τις τρομοκρατικές ομάδες, η κατάσταση περιπλέκεται περισσότερο. Τα Κράτη Μέλη της ΕΕ συστήνουν τα δικά τους νομικά πλαίσια σχετικά με τις τρομοκρατικές ομάδες και δραστηριότητες, καθώς και σχετικά με την ηλικία στην οποία τα παιδιά μπορούν να δικαστούν ως ενήλικοι, υπό την καθοδήγηση του νομικού πλαισίου της ΕΕ και άλλων διεθνών συμβάσεων. Σύμφωνα με το UNICRI, μέχρι τώρα δεν φαίνεται να υπάρχει συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο αναφορικά με τα παιδιά που στρατολογούνται από μια ένοπλη ή τρομοκρατική ομάδα. Η πρόσφατη νομολογία έδειξε ότι εφαρμόστηκαν οι διατάξεις της ποινικής δικαιοσύνης ανηλίκων σε κατηγορίες για τρομοκρατία. Η έκθεση του UNICRI προχωρά στην εξής σύσταση: «οι υποθέσεις που αφορούν παιδιά τα οποία συμμετείχαν σε δραστηριότητες που

σχετίζονται με την τρομοκρατία πρέπει να δικάζονται σύμφωνα με τις διαδικασίες της ποινικής δικαιοσύνης ανηλίκων και σε δικαστήρια ανηλίκων. Τα τρομοκρατικά αδικήματα δεν πρέπει να τυγχάνουν διαφορετικής μεταχείρισης σε σχέση με τα λοιπά ποινικά αδικήματα που αφορούν παιδιά.»

- Δικαιώματα του παιδιού και παιδική προστασία: όλα τα Κράτη Μέλη της ΕΕ έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (UNCRC) και δεσμεύονται από αυτή σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Η βασική αρχή πίσω από την εν λόγω σύμβαση είναι ότι όλα τα κράτη ενεργούν με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Επιπρόσθετα, καλύπτει τη συμμόρφωση με τη νομοθεσία περί επιμέλειας και κηδεμονίας των τέκνων προκειμένου να διασφαλιστεί ότι κάθε παιδί έχει βασικά δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στη ζωή, στο δικό του όνομα και τη δική του ταυτότητα, στην ανατροφή από τους γονείς του στο πλαίσιο μιας οικογένειας ή πολιτισμικής ομάδας, καθώς και το δικαίωμα να έχει σχέση με αμφότερους τους γονείς, ακόμα και αν αυτοί έχουν χωρίσει. Τα κράτη έχουν την υποχρέωση να επιτρέπουν στους γονείς να ασκούν τις γονικές ευθύνες τους. Επίσης, έχουν την υποχρέωση να παρέχουν ξεχωριστή νομική εκπροσώπηση για ένα παιδί σε μια δικαστική διαφορά που αφορά την επιμέλειά του και να διασφαλίζουν ότι ακούγεται η άποψη του παιδιού σε αυτές τις υποθέσεις. Επιπλέον, η Σύμβαση δηλώνει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να «λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα, προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών.» Η ΕΕ θεωρεί την εν λόγω Σύμβαση αφετηρία για τα δικαιώματα του παιδιού και έχει αναπτύξει τις πολιτικές και τις δράσεις της έτσι ώστε να συνάδουν με αυτή. Αναφορικά με τα επαναπατριζόμενα παιδιά, ιδιαίτερα εκείνα που πιστεύεται ότι έχουν συμμετάσχει σε τρομοκρατικές δραστηριότητες, η έκθεση του UNICRI συμπεραίνει ότι:

«Γενικά, οι υποκείμενες αρχές της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος του παιδιού να λαμβάνεται υπόψη ως πρωταρχικός παράγοντας το βέλτιστο συμφέρον του, δεν φαίνεται ότι εφαρμόζονται σε σχέση με τα παιδιά που συμμετέχουν σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την τρομοκρατία, ούτε σε σχέση με τα μέτρα που επιβάλλονται στα μέλη της οικογένειάς τους. Επίσης, δεν είναι προφανές ότι είτε το άρθρο 40 παρ. 3 (β) [της Σύμβασης UNCRC] που απαιτεί από τα κράτη την εισαγωγή μέτρων για την αντιμετώπιση των παιδιών χωρίς ανάγκη προσφυγής στη δικαιοσύνη είτε το άρθρο 37 παρ. β που απαιτεί να μην αποτελεί η στέρηση της ελευθερίας παρά μόνο ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης χρονικής διάρκειας, εφαρμόζονται ουσιαστικά όσον αφορά τα παιδιά που συμμετέχουν σε δραστηριότητες που σχετίζονται με την τρομοκρατία».

Σύμφωνα με αυτές τις διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα, μία από τις κύριες συστάσεις του UNICRI είναι η εξής: «Τα κράτη πρέπει να παροτρύνονται ώστε να διασφαλίζουν ότι τα παιδιά έχουν ειδική αντιμετώπιση στο πλαίσιο της νομοθεσίας που αφορά την τρομοκρατία και ότι είναι εγγυημένα τα δικαιώματα του παιδιού ως απορρέουν από τις διεθνείς συμβάσεις. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι πιθανό να απαιτηθούν ειδικές νομοθετικές διατάξεις σχετικά με τα παιδιά στην εγχώρια νομοθεσία, από το χρονικό σημείο κράτησης έως και το χρονικό σημείο έκτισης της ποινής και επανένταξής τους.»

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με αυτό το θέμα, ανατρέξτε στο [Μνημόνιο της Νεσατέλ για τις καλές πρακτικές στη δικαιοσύνη ανηλίκων στο πλαίσιο καταπολέμησης της τρομοκρατίας](#)

- Πολυ-υπηρεσιακή προσέγγιση και ανταλλαγή πληροφοριών: όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ διαθέτουν δομές και διαδικασίες για την αντιμετώπιση των ευάλωτων παιδιών. Ωστόσο, τα επαναπατριζόμενα παιδιά αποτελούν μια νέα ομάδα που απαιτεί την προσαρμογή των υφιστάμενων δομών στη σημερινή πραγματικότητα όσον αφορά τη συνεργασία, τον καθορισμό των αρμοδιοτήτων, τον συντονισμό και την ανταλλαγή πληροφοριών. Για την αποδοτική, ταχεία και αποτελεσματική εργασία στο πλαίσιο μιας πολυ-υπηρεσιακής προσέγγισης και για την προσαρμογή της στα επαναπατριζόμενα παιδιά, τα ακόλουθα είναι απαραίτητα:
 - Ξεκάθαροι νομικοί κανόνες και κανονισμοί σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών, ιδιαίτερα αναφορικά με την αντιμετώπιση παιδιών σε ευάλωτη θέση (όπως η χρήση ναρκωτικών από τους γονείς, η ενδοοικογενειακή βία, η σεξουαλική κακοποίηση). Στην πράξη αποδεικνύεται ότι η ανταλλαγή πληροφοριών που συγκεντρώνονται για λόγους ασφαλείας είναι ιδιαίτερα δύσκολη, αν και μερικές φορές απαραίτητη προκειμένου οι υπηρεσίες παιδικής προστασίας ή κοινωνικής εργασίας να προχωρήσουν σε μια σωστή αξιολόγηση των αναγκών του παιδιού. Αυτό απαιτεί να υπάρχει, σε μερικές περιπτώσεις, περιθώριο για εξουσιοδοτήσεις ασφαλείας. Από την άλλη, οι επαγγελματίες που παρέχουν οικογενειακή υποστήριξη ενδέχεται να μάθουν κάτι για το ιστορικό ή τις συνθήκες ζωής ενός παιδιού που θα μπορούσε να επηρεάσει την ασφάλειά του. Οι πληροφορίες αυτού του είδους πρέπει να κοινοποιούνται με οργανωμένο τρόπο στις αστυνομικές αρχές και τις υπηρεσίες πληροφοριών.
 - Στο πλαίσιο της στρατηγικής ανταπόκρισης θα πρέπει να εξεταστούν τα τρέχοντα νομικά πλαίσια περί συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών έτσι ώστε να παρέχονται εγγυήσεις για την ασφάλεια, να προστατεύεται η ευημερία του παιδιού και να αναπτυχθεί η κατάλληλη νομοθεσία που επιτρέπει την ανταλλαγή πληροφοριών.
 - Συγκέντρωση εμπειρογνωμοσύνης από διάφορους τομείς γύρω από τα τραπέζια των εταίρων ή σε μονάδες εμπειρογνωμοσύνης. Για τα επαναπατριζόμενα παιδιά, πρέπει να υπάρχουν άτομα με εμπειρία στα ψυχικά τραύματα (ανάπτυξη και ανταπόκριση), την ανάπτυξη του παιδιού γενικότερα, τη συγκέντρωση πληροφοριών, το νομικό σύστημα, την οικογενειακή υποστήριξη, την παιδεία κτλ. Αυτές οι πολυ-υπηρεσιακές μονάδες εμπειρογνωμοσύνης μπορούν να βοηθήσουν σε ειδικές υποθέσεις, στον σχεδιασμό της γενικότερης κατάρτισης για τους επαγγελματίες πρώτης γραμμής και στην αξιολόγηση των κινδύνων και των αναγκών.
- Νομική καθοδήγηση για τους επαγγελματίες: οι επαγγελματίες, όπως όσοι εργάζονται στον τομέα της οικογενειακής υποστήριξης και οι κοινωνικοί λειτουργοί που έχουν επαφή με το παιδί και άλλους επαναπατριζόμενους, βρίσκονται αντιμέτωποι με πληθώρα ερωτημάτων από την οικογένεια του επαναπατριζόμενου και τον κοινωνικό του περίγυρο και ορισμένα από αυτά τα ερωτήματα είναι νομικής φύσης. Ενδέχεται να αφορούν την επιμέλεια του παιδιού, την παροχή υποστήριξης για την αποστολή χρημάτων, την εθνικότητα, την υπηκοότητα κ.ά. Επίσης, οι επαγγελματίες κάνουν λόγο για έναν αυξανόμενο αριθμό δικαστικών υποθέσεων σε σχέση με αυτά τα ζητήματα. Για να είναι δυνατή η παροχή ορθής ενημέρωσης στα άτομα και τις οικογένειες, καθώς και η προστασία των επαγγελματιών που ενδέχεται να εμπλακούν σε δικαστικές υποθέσεις, συνιστάμε ανεπιφύλακτα τη δημιουργία μιας δομής νομικής υποστήριξης. Η δομή αυτή μπορεί να είναι ένα μέρος (είτε πρόκειται για κτιριακές εγκαταστάσεις είτε για μια διαδικτυακή υπηρεσία) όπου οι κοινωνικοί λειτουργοί ή οι επαγγελματίες που παρέχουν οικογενειακή υποστήριξη μπορούν να ζητούν νομική καθοδήγηση σχετικά με τα

ερωτήματα που τους υποβάλλουν οι οικογένειες των επαναπατριζόμενων. Μπορεί να εξεταστεί και η παροχή της κατάλληλης νομικής κατάρτισης στους επαγγελματίες που ασχολούνται με παιδιά. Το πεδίο αυτής της κατάρτισης θα μπορούσε να διευρυνθεί εστιάζοντας γενικότερα στα δικαιώματα των παιδιών και, ειδικότερα, στα δικαιώματα των παιδιών που πέφτουν θύματα βίας και στα δικαιώματα των παιδιών που έρχονται σε επαφή με το σύστημα της δικαιοσύνης.

Περιπτώσιολογία — Εμπόδια στην εργασία με παιδιά που επαναπατριζονται

Μια 35χρονη γυναίκα με τρία μικρά παιδιά επέστρεψε από περιοχή που βρισκόταν υπό τον έλεγχο του Ισλαμικού Κράτους αφού παρέμεινε εκεί επί μία διετία. Οι υπηρεσίες ασφαλείας συνάντησαν τη γυναίκα στο αεροδρόμιο, ωστόσο, δεν συνελήφθη ούτε ασκήθηκε δίωξη εναντίον της. Οι υπηρεσίες ασφαλείας διατήρησαν επαφή μαζί της και τις έκαναν επισκέψεις κατά καιρούς. Οι κοινωνικές υπηρεσίες δεν ενημερώθηκαν αλλά έμαθαν μετά από μερικούς μήνες ότι είχε επιστρέψει. Όταν την επισκέφθηκαν, δεν ήθελε να συζητήσει τις εμπειρίες της ούτε πού βρισκόταν. Ισχυρίστηκε ότι ζούσε σε μια περιοχή εκτός ελέγχου του Ισλαμικού Κράτους και ότι δεν είχε συμμετάσχει σε δραστηριότητες του Ισλαμικού Κράτους. Μέσω συγγενών, οι κοινωνικές υπηρεσίες έμαθαν ότι η γυναίκα και τα παιδιά της είχαν ζήσει πράγματι στο Ισλαμικό Κράτος και ότι έτρεφαν μεγάλη συμπάθεια για την οργάνωση. Μάλιστα, ο μεγαλύτερος γιος της είχε συμμετάσχει σε ένα στρατόπεδο κατήχησης/ εκπαίδευσης. Επί του παρόντος, είναι η δεύτερη σύζυγος ενός εξτρεμιστή και έχει κόψει παντελώς κάθε επικοινωνία με τις αρχές. Οι κοινωνικές υπηρεσίες αδυνατούν να διεξάγουν έρευνες ή να απομακρύνουν τα παιδιά της. Λόγω περιορισμών στην ανταλλαγή πληροφοριών, καμία πληροφορία δεν μεταβιβάστηκε στο σχολείο όπου φοιτούσαν τα παιδιά.

Διδάγματα που αποκομίστηκαν:

- Η πρώτη περίοδος κατά την επιστροφή στην πατρίδα είναι η πλέον σημαντική για την καλλιέργεια επαφών και την παροχή παρεμβάσεων, καθώς οι περισσότεροι επαναπατριζόμενοι είναι ιδιαίτερα πρόθυμοι να μιλήσουν και να συνεργαστούν εκείνη τη χρονική στιγμή.
- Εάν δεν υπάρχει ανταλλαγή πληροφοριών, η διεξαγωγή παρεμβάσεων μπορεί να αποβεί δύσκολη. Σε αυτήν την περίπτωση, η μη κοινοποίηση πληροφοριών είτε στις κοινωνικές υπηρεσίες είτε στο σχολείο σήμαινε ότι ήταν δύσκολο να προσεγγιστεί η γυναίκα ή τα παιδιά της.
- Είναι ζωτικής σημασίας να συνυπολογιστούν τα παιδιά εξ αρχής και να τους προσφερθεί φροντίδα ψυχικής υγείας για να επουλωθούν τα ψυχικά τραύματά τους.

7.4.2 Αξιολόγηση των κινδύνων και των αναγκών

Η επανεγκατάσταση και η επανακοινωνικοποίηση των παιδιών βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στις αξιολογήσεις των κινδύνων και των αναγκών. Οι εν λόγω αξιολογήσεις πρέπει να εξετάζουν τη σωματική και ψυχική καλή κατάσταση του παιδιού, τον βαθμό ψυχικού τραύματος, τον βαθμό κατήχησης / εξτρεμιστικής σκέψης, τη στάση του απέναντι στη βία και ούτω καθεξής. Επί του παρόντος, δεν έχουν αναπτυχθεί ειδικές αξιολογήσεις κινδύνου για τα παιδιά που επαναπατριζονται. Ωστόσο, οι επαγγελματίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα υπάρχοντα ψυχομετρικά εργαλεία που αξιολογούν, για παράδειγμα, την πολυπολιτισμικότητα, την ταυτότητα της ομάδας, τη γνωστική ευελιξία και τη θρησκευτική αφοσίωση.⁴⁸ Καθώς οι υπάρχουσες εξειδικευμένες αξιολογήσεις κινδύνου σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση έχουν σχεδιαστεί για τους ενήλικες και βρίσκονται ακόμα στα σπάργανα όσον αφορά την τεκμηριωμένη βάση

⁴⁸ Saklofske, D. H. Schwan, V. L., Reynolds, C. R. (2013) The Oxford Handbook of Child Psychological Assessment. Oxford University Press.

τους, δεν είναι κατάλληλες για χρήση στα παιδιά που επαναπατρίζονται. Ενόψει του γεγονότος ότι τα παιδιά βρίσκονται ακόμα στην ανάπτυξη, η χρήση ατομικών αξιολογήσεων που περιλαμβάνουν την αξιολόγηση των κινδύνων αλλά εστιάζουν στη γενικότερη κατάσταση και τις ανάγκες του παιδιού και στις καταλληλότερες ενέργειες για το βέλτιστο συμφέρον του, ενδέχεται να είναι ένα πιο πρόσφορο εργαλείο. Είναι σημαντικό να γίνεται η διάκριση μεταξύ κοριτσιών και αγοριών που επαναπατρίζονται, διότι ενδέχεται να έχουν εκτεθεί σε διαφορετικές μορφές βίας/τραύματος και να απαιτούν εξειδικευμένες παρεμβάσεις. Ως εκ τούτου, τα κράτη μέλη πρέπει να επενδύσουν στον σχεδιασμό εξειδικευμένων αξιολογήσεων για τα επαναπατριζόμενα παιδιά.

Εφαρμογή στην πράξη: Εργαλείο ελέγχου του Aarhus για τις οικογένειες και τα παιδιά (βρίσκεται στο στάδιο της ανάπτυξης).

Οι κοινωνικές υπηρεσίες σε συνεργασία με το Infohouse στο Aarhus αναπτύσσουν επί του παρόντος ένα εργαλείο ελέγχου για χρήση από τους επαγγελματίες, το οποίο εστιάζει στη διαδικασία αποριζοσπαστικοποίησης. Εντέλει, το εργαλείο ελέγχου θα περιλαμβάνει τέσσερις κατηγορίες:

- 9 μηνών – 1 έτους
- 1 – 6 ετών
- 6 – 12 ετών
- 12 – 18 ετών

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με αυτό το εργαλείο που βρίσκεται στο στάδιο της ανάπτυξης, επικοινωνήστε με το Infohouse στο Aarhus μέσω της Christina Lehtinen [-cle@aarhus.dk](mailto:cle@aarhus.dk).

7.4.3 Στέγαση και συνθήκες διαβίωσης

Η διαδικασία για την επιμέλεια του παιδιού θα προσδιορίσει τον τόπο κατοικίας του. Ενδέχεται να ζησει με τον γονιό/τους γονείς του, τον παππού και τη γιαγιά ή άλλα μέλη της οικογένειας. Επίσης, ενδέχεται να ζησει σε ένα ίδρυμα ή με μια ανάδοχη οικογένεια εάν διαπιστωθεί ότι η βιολογική οικογένεια είναι ακατάλληλη ή ότι συνιστά ακόμα και κίνδυνο για την επανένταξη του παιδιού. Η επιλογή αυτή πρέπει να είναι η έσχατη λύση, καθώς οι επιπτώσεις για το παιδί θα είναι σημαντικές και απρόβλεπτες. Το παιδί μπορεί να επιστρέψει στην πόλη ή στην κωμόπολη ή το χωριό που είναι η γενέτειρά του ή των γονιών του ή να ξεκινήσει μια νέα ζωή σε ένα διαφορετικό μέρος. Πέραν των νομικών διαδικασιών και (σε μερικές περιπτώσεις) των περιορισμών, είναι σημαντικό να υπογραμμιστεί η σημασία των νέων συνθηκών διαβίωσης κατά τη διαδικασία επανένταξης. Στο πλαίσιο της επανένταξης, η κανονικοποίηση πρέπει να λάβει χώρα το συντομότερο δυνατό. Ωστόσο, μπορεί να επηρεαστεί από παράγοντες όπως:

- η ανεργία των γονέων·
- η οργανωμένη καθημερινότητα·
- η πρόσβαση σε έναν ιδιωτικό χώρο κατοικίας·
- η πρόσβαση σε εκπαιδευτικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες·
- η ζωή σε μια κατάλληλη κοινότητα·
- η πρόσβαση σε ομάδες συνομηλίκων·
- η ύπαρξη παραδειγμάτων προς μίμηση·
- μια αίσθηση αυτοπροσδιορισμού.

Οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων για τις συνθήκες διαβίωσης του παιδιού (οι οποίες ενδέχεται να διαφέρουν από το ένα κράτος μέλος στο άλλο, αλλά το πιθανότερο είναι να επηρεάζονται από τους γονείς/ την άμεση οικογένεια, τις τοπικές αρχές, τις υπηρεσίες παιδικής προστασίας, τα δικαστήρια ανηλίκων) πρέπει να συνυπολογίζουν αυτούς τους παράγοντες.

Περιπτωσιολογία: Επαναπατριζόμενη με τρία παιδιά

Μία γυναίκα που επαναπατρίστηκε, ηλικίας 30 ετών, βρισκόταν στη Συρία για οχτώ μήνες με τον σύζυγο και τα δύο παιδιά τους. Επέστρεψε με τα δύο παιδιά της και ενώ βρισκόταν στα τελευταία στάδια της εγκυμοσύνης σε ένα τρίτο παιδί. Εικάζεται ότι ο σύζυγός της πέθανε. Δεν συνελήφθη καθώς εκκρεμεί έρευνα, και τώρα ζει μόνη με τα τρία της παιδιά προσπαθώντας να βρει δουλειά. Από τότε που επέστρεψε, πολλές οργανώσεις έχουν αναμειχθεί. Πληθώρα κοινωνικών υπηρεσιών αναμειχθηκαν αρχικά, λόγω ανησυχιών για τα παιδιά και την ψυχική της υγεία (τα παιδιά ήταν υποσιτισμένα όταν επέστρεψαν) και παρακολουθούν ακόμα εάν τα παιδιά βρίσκονται σε καλή κατάσταση. Η αστυνομία και η δημοτική αρχή αναμειχθηκαν επίσης και επισκέπτονταν τη γυναίκα σε τακτά διαστήματα. Ορίστηκε υπεύθυνος για την περίπτωση της προκειμένου να συντονίσει την παροχή όλων των απαραίτητων μορφών μέριμνας. Στο πλαίσιο ενός ανεπίσημου δικτύου, η αδελφή της είναι ενεργή και τη βοηθά εάν χρειάζεται να πάει σε ραντεβού για δουλειά ή να μιλήσει με αξιωματούχους. Επίσης, έχει επαφή με την οικογένεια και τα πεθερικά της, αλλά σε μικρότερο βαθμό.

Διδάγματα που αποκομίστηκαν:

- Είναι σημαντικό να αξιολογηθεί το ενδεχόμενο επιστροφής του επαναπατριζόμενου σε μια περιοχή που βρίσκεται υπό τον έλεγχο των τρομοκρατών, παραδείγματος χάριν προκειμένου να συναντήσει τον/τη σύζυγο. Σε αυτήν την περίπτωση, το ενδεχόμενο αυτό έμοιαζε αρκετά πιθανό και συζητήθηκαν οι δυνατότητες αποτροπής ενός ταξιδιού της στη Συρία, όπως μέσω της αφαίρεσης του διαβατηρίου της. Η ύπαρξη καλών επίσημων και ανεπίσημων δικτύων που μπορούν να παράσχουν πληροφορίες για τους επαναπατριζόμενους είναι σημαντική.
- Η επίτευξη μια συμφωνίας μεταξύ των κοινωνικών υπηρεσιών και του επαναπατριζόμενου μπορεί να κρατήσει ενωμένη την οικογένεια. Σε αυτήν την περίπτωση, εκφράζονταν ανησυχίες για την ασφάλεια των παιδιών. Ωστόσο, η επαναπατριζόμενη συνεργάστηκε με τις κοινωνικές υπηρεσίες τηρώντας τα συμφωνηθέντα και δεν της αφαιρέθηκε η επιμέλεια των παιδιών.
- Είναι σημαντικό να εξεταστεί το ευρύτερο δίκτυο γύρω από τους επαναπατριζόμενους. Μία από τις προκλήσεις σε αυτήν την περίπτωση ήταν η άγνωστη επιρροή των πεθερικών της, καθώς και ο δεύτερος γιος τους είχε φύγει για τη Συρία. Υπήρχαν φόβοι ότι θα μπορούσαν να ασκήσουν κακή επιρροή σε εκείνη και τα παιδιά της.
- Η επένδυση σε πολλά είδη υποστήριξης και η καλλιέργεια μιας σχέσης βοηθά τους επαγγελματίες να εκτιμήσουν τον κίνδυνο και να βρουν ευκαιρίες για να επιτύχουν την απεμπλοκή και την αποριζοσπαστικοποίηση. Η εν λόγω επαναπατριζόμενη εξετάστηκε για την ύπαρξη προβλημάτων ψυχικής υγείας και επί του παρόντος λαμβάνει ψυχολογική βοήθεια. Επίσης, επί του παρόντος λαμβάνει οικονομική βοήθεια καθώς αναζητά μια θέση εργασίας και υποβάλλει αιτήσεις για να της παρασχεθούν τα απαραίτητα επιδόματα προκειμένου να σταθεροποιηθεί η ζωή της.

7.4.4 Οικογενειακή υποστήριξη

Είτε στο πλαίσιο της βιολογικής οικογένειας είτε της ανάδοχης οικογένειας, το άμεσο κοινωνικό περιβάλλον παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαδικασία επανένταξης. Δεδομένου ότι, στην περίπτωση των επαναπατριζόμενων παιδιών, η βιολογική οικογένεια στο σύνολό της ενδέχεται να έχει βιώσει εμπόλεμες συγκρούσεις και να πάσχει από ψυχικά τραύματα, αποτελεί σημαντικό κίνδυνο για την ευημερία και τη

σταθερότητα του παιδιού. Επομένως, πρέπει να παρασχεθεί υποστήριξη και εξειδικευμένη καθοδήγηση (π.χ. από άτομα με εμπειρογνωμοσύνη σε ψυχολογικό επίπεδο, σε επίπεδο αντιμετώπισης του ψυχικού τραύματος, σε θεολογικό και παιδαγωγικό επίπεδο) για εκείνες τις οικογένειες ως μονάδα προκειμένου να βοηθηθούν στην αντιμετώπιση των ψυχικών τραυμάτων και των τρεχουσών συνθηκών και να αντιληφθούν πώς μπορούν να βοηθήσουν στη δημιουργία ενός ασφαλούς και σταθερού περιβάλλοντος στο οποίο θα μεγαλώσει το παιδί (βλ. κεφάλαιο 4 για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με την οικογενειακή υποστήριξη.)

7.4.5 Ο ρόλος της (προ)σχολικής αγωγής

Η πρόσβαση στην παιδεία έχει καθοριστική σημασία στη διαδικασία επανένταξης των επαναπατριζόμενων παιδιών. Πρόκειται για έναν σημαντικό παράγοντα προστασίας, καθώς προσδίδει ένα αίσθημα ασφάλειας, κανονικοποιεί την καθημερινότητα του παιδιού, διασφαλίζει την έκθεσή του στην πολιτισμική διαφορετικότητα και αυξάνει την επικοινωνία με άτομα εκτός οικίας.⁴⁹ Οι συζητήσεις μεταξύ των επαγγελματιών της Ομάδας Εργασίας για την Παιδεία του RAN απέφεραν σημαντικές παρατηρήσεις (αναφέρονται συνοπτικά πιο κάτω) σχετικά με το πώς τα σχολεία θα πρέπει να μετέχουν στην επανένταξη των επαναπατριζόμενων παιδιών χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η ασφάλεια των υπόλοιπων παιδιών, του προσωπικού του σχολείου και των λοιπών άμεσα εμπλεκόμενων φορέων.

Περιπτωσιολογία — Παιδί που επαναπατρίστηκε επιστρέφει στο σχολείο

Τον Μάρτιο του 2014, ένας νεαρός ανήλικος παρουσιάστηκε — με τον πατέρα του — σε ένα σχολείο για να εγγραφεί. Μετά από έλεγχο, προέκυψε ότι το αγόρι βρισκόταν στη Συρία επί τρεις μήνες και μόλις είχε επιστρέψει. Επίσης, κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη Συρία είχε ακολουθήσει το πρόγραμμα εκπαίδευσης. Είχε οδηγηθεί αρκετά γρήγορα ενώπιον ενός δικαστηρίου ανηλίκων όπου ο δικαστής αποφάσισε ότι θα έπρεπε να επιστρέψει στο σχολείο το συντομότερο δυνατό. Αυτή η απόφαση ελήφθη μία εβδομάδα από την άφιξη του. Υπάρχουν αρκετές εκδοχές σχετικά με την ιστορία της επιστροφής του:

1. Δραπέτευσε επειδή ήθελε να γυρίσει σπίτι.
2. Πήγε στην Κωνσταντινούπολη να αγοράσει ζεστά ρούχα και στη συνέχεια δραπέτευσε.
3. Επέστρεψε μαζί με ένα φίλο μεγαλύτερο σε ηλικία.

Καθώς, εκείνη την εποχή, το σχολείο αντιμετώπιζε το πρόβλημα αρκετών νεαρών που βρίσκονταν σε στάδιο ριζοσπαστικοποίησης, ο διευθυντής αποφάσισε να συγκαλέσει μια εμπιστευτική συνάντηση με μερικούς εκπαιδευτικούς για να δει την αντίδρασή τους και να ρωτήσει εάν θα τα κατάφερναν με αυτό το αγόρι στην τάξη τους. Οι εκπαιδευτικοί βρέθηκαν σε κατάσταση πανικού, μερικοί άρχισαν να κλαίει ενώ άλλοι ήθελαν ακόμα και να παραιτηθούν. Βάσει αυτής της εμπειρίας, ο διευθυντής αποφάσισε τη μεταγραφή του αγοριού σε άλλο σχολείο και επικοινωνήσε εμπιστευτικά με ένα συνάδελφο. Μόνο ο διευθυντής, ο κοινωνικός λειτουργός, ο καθηγητής των θρησκευτικών και ο καθηγητής ειδικής αγωγής ενημερώθηκαν. Ο δικαστής ανηλίκων όρισε επίσης έναν υπεύθυνο προσωπικής καθοδήγησης και η οικογένεια — σε αυτήν την περίπτωση, ο πατέρας — έλαβε καθοδήγηση. Η διαδικασία επανένταξης πήγε καλά. Το αγόρι θα αποφοιτήσει στο τέλος της σχολικής χρονιάς.

- Η κανονικοποίηση ως κατευθυντήρια αρχή: Η βασική αρχή, κατά την αντιμετώπιση των επαναπατριζόμενων στο εκπαιδευτικό περιβάλλον, είναι η «επιστροφή στην κανονικότητα» το συντομότερο δυνατό. Τα σχολεία πρέπει να παρέχουν έναν ασφαλή και οργανωμένο χώρο όπου το παιδί ή ο νέος αισθάνεται ότι έχει υποστήριξη, όπου υπάρχει δομή και κανόνες και όπου το άγχος

⁴⁹ Kia Keating & Ellis 2007· Hart, 2009

ελαττώνεται. Ο κίνδυνος να αντιμετωπιστεί ο μαθητής ως «διαφορετικός» πρέπει να ελαχιστοποιηθεί και να καταβληθούν προσπάθειες για να ελαχιστοποιηθεί η προσοχή που προσελκύει.

- Αντιμετώπιση πιθανών κινδύνων που ενέχουν τα παιδιά που επαναπατριζονται: Λόγω του ιστορικού και των προσωπικών εμπειριών τους, ενδέχεται να εκφράζονται ανησυχίες ότι τα παιδιά που επαναπατριζονται ενέχουν κινδύνους για τα υπόλοιπα παιδιά στο σχολείο. Αν και δεν είναι πιθανό, η γνώση των αντιδράσεων που πηγάζουν από τα ψυχικά τραύματα (όπως η κακή συμπεριφορά και, σε λίγες περιπτώσεις, η διαπροσωπική βία) και η ετοιμότητα αντιμετώπισης αυτών των αντιδράσεων πρέπει να περιλαμβάνεται στην διαδικασία κατάρτισης των εκπαιδευτικών. Όπως προαναφέρθηκε, θα πρέπει να διεξάγεται μια αξιολόγηση των κινδύνων και των αναγκών προτού οδηγηθεί το παιδί σε ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον.
- Τα σχολεία πρέπει να ενθαρρύνουν τα παιδιά να αναπτύσσουν ιδέες και υπευθυνότητα: Τα παιδιά πρέπει να έχουν υποστήριξη καθώς γίνονται θετικά μέλη της σχολικής κοινότητας και τους δίνονται ευκαιρίες για να επιτύχουν. Αυτό είναι ακόμα πιο σημαντικό για τα παιδιά που αντιλαμβάνονται την αδικία και νιώθουν θυμό ή ανησυχία για τις εξελίξεις στην προσωπική τους ζωή και στον κόσμο. Η αντιμετώπιση του θυμού και των αντιλαμβανόμενων παραπόνων και της αδικίας είναι καθοριστικής σημασίας για την ανάπτυξη ανθεκτικότητας απέναντι στους κινδύνους του εξτρεμισμού.
- Πρέπει να ξεπεραστεί η απροθυμία μερικών σχολείων να δεχτούν παιδιά που επαναπατριζονται: Μερικά σχολεία θα είναι απρόθυμα να δεχτούν επαναπατριζόμενα παιδιά, καθώς φοβούνται ότι ενδέχεται να διαδοθούν εξτρεμιστικές ιδέες στο σχολείο ή να λάβουν χώρα ακόμα και τρομοκρατικές ενέργειες. Το ζήτημα αυτό θα μπορούσε να δημιουργήσει εντάσεις στο σχολείο και στην ευρύτερη κοινότητα. Για να ξεπεραστούν αυτές οι προκλήσεις, ένα πρόσωπο ή μία αρχή που αποδέχονται και εμπιστεύονται οι σχολικοί διευθυντές πρέπει να οριστεί για να συζητήσει, να πείσει και να διαπραγματευτεί με τα σχολεία προκειμένου να κερδίσει τη συνεργασία τους.
- Ανταλλαγή πληροφοριών κατά την άφιξη ενός παιδιού που επαναπατριζεται: Είναι σημαντικό το παιδί να μην εμφανιστεί στο σχολείο απροειδοποίητα. Ο διευθυντής του σχολείου πρέπει να έχει ενημερωθεί και το παιδί πρέπει να αντιμετωπιστεί σύμφωνα με τις διαδικασίες παιδικής προστασίας του σχολείου. Παρόλο που υπάρχουν ενδεχομένως οφέλη από την ανταλλαγή πληροφοριών με το ευρύτερο προσωπικό, αυτό μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία προκαταλήψεων και σε στιγματισμό που επιβραδύνουν τη διαδικασία κανονικοποίησης. Ίσως είναι ωφέλιμο να γίνουν συζητήσεις με την οικογένεια σχετικά με το ποιες πληροφορίες πρέπει να κοινοποιηθούν και σε ποιους.
- Τα σχολεία πρέπει να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στην εξέλιξη του νεοφερμένου παιδιού: Η διοίκηση του σχολείου πρέπει να διασφαλίσει ότι δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στο παιδί και ότι ενημερώνεται για τις δραστηριότητες και την ευημερία του παιδιού. Μπορεί να κάνει ερωτήσεις στο προσωπικό του σχολείου, να έχει επαφή με το παιδί ή να αναθέσει σε ένα μέλος του προσωπικού τη στενή παρακολούθησή του.
- Ανάπτυξη μιας υποστηρικτικής δομής για τα σχολεία: Είναι απαραίτητη προκειμένου να αποσαφηνιστεί στα σχολεία ποιοι είναι οι ειδικοί στους οποίους μπορούν να βασίζονται για την αντιμετώπιση των επαναπατριζόμενων παιδιών. Στο πλαίσιο της πολυ-υπηρεσιακής συνεργασίας, τα σχολεία πρέπει να συνεργάζονται με εταίρους στις υπηρεσίες παιδικής μέριμνας, κοινωνικής μέριμνας, την αστυνομία, τις υπηρεσίες ψυχικής υγείας, τους ειδικούς αντιμετώπισης ψυχικών τραυμάτων, τις υπηρεσίες σωματικής υγείας, τους εργαζόμενους με νέους, τις ΜΚΟ με σχετική εμπειρογνώμοσύνη και τους διοργανωτές εξωσχολικών δραστηριοτήτων για να ενθαρρύνουν την ενσωμάτωση.
- Πρόβλεψη μιας ενδιάμεσης περιόδου αναπροσαρμογής για το παιδί: Η περίοδος αυτή μπορεί να βοηθήσει το παιδί να ξεκινήσει (ξανά) στο σχολικό σύστημα (αφού έζησε σε ένα εντελώς διαφορετικό περιβάλλον). Η περίοδος αυτή πρέπει να είναι όσο το δυνατό συντομότερη. Σε μερικές χώρες, τα

παιδιά πρέπει να εισέρχονται άμεσα στο σχολικό σύστημα λόγω της νομοθεσίας / της δομής του συστήματος. Κατά τη διάρκεια της περιόδου αναπροσαρμογής, είναι σημαντικό να καλλιεργηθεί η εμπιστοσύνη και να δημιουργηθεί μια σύνδεση με το παιδί και την οικογένειά του. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, μπορεί να διεξαχθεί μια αξιολόγηση των αναγκών και εξετάσεις για τις γλωσσικές ικανότητες, τη ψυχολογική ευημερία και τις διανοητικές ικανότητες του παιδιού.

- Βρείτε ένα σχολείο που θα «ταιριάζει» στο παιδί που επαναπατρίζεται: Μερικά σχολεία ενδέχεται να είναι πιο ταιριαστά για το παιδί σε σχέση με άλλα. Η αρμόδια αρχή για τα σχολεία ή ένα εξειδικευμένο κέντρο μπορεί να παίξει βασικό ρόλο στον εντοπισμό των καταλληλότερων σχολείων. Πρέπει να τους παρασχεθεί επιπλέον εκπαίδευση, υποστήριξη και χρηματοδότηση. Η επιστροφή στο παλιό περιβάλλον και το προηγούμενο σχολείο δεν θα ωφελήσει ενδεχομένως το παιδί και την οικογένεια. Η μετεγκατάσταση είναι για το συμφέρον του παιδιού, έτσι ώστε τόσο το παιδί όσο και η υπόλοιπη οικογένεια να κάνουν μια καινούργια αρχή χωρίς να βρίσκονται αντιμέτωποι με τον στιγματισμό ή τον θαυμασμό. Είναι πρόσφορο να αποφεύγεται η εγγραφή αυτών των παιδιών σε σχολεία που βρίσκονται κοντά στους τόπους των επιθέσεων στην Ευρώπη λόγω της παρουσίας παιδιών και μελών του προσωπικού που έχουν υποστεί ψυχικά τραύματα ή έχουν υπάρξει θύματα.
- Αντιμετώπιση της δημοσιότητας και των αντιδράσεων του Τύπου: Τα σχολεία πρέπει να γνωρίζουν ότι εάν δεχτούν ένα επαναπατριζόμενο παιδί, αυτό ενδέχεται να έχει ως αποτέλεσμα τη δημοσιότητα και τη δημιουργία εντάσεων εντός της (σχολικής) κοινότητας. Γονείς, ο Τύπος και πολιτικοί ενδέχεται να αρχίσουν να κάνουν ερωτήσεις και να εκφράζουν ανησυχίες. Απαιτείται μια στρατηγική για αυτό το ζήτημα που θα θέσει την εμπιστευτικότητα ως κορυφαία προτεραιότητα. Τα σχολεία ίσως χρειαστεί να χρησιμοποιήσουν το πρωτόκολλο επικοινωνίας τους σε συνθήκες κρίσης. Εάν δεν διαθέτουν ακόμα τέτοιο πρωτόκολλο, μπορούν να βασίσουν τη δημιουργία του στον τρόπο διαχείρισης παιδιών με ποινικό μητρώο που επιστρέφουν στο σχολείο. Συνιστάται στα σχολεία να διεξαγάγουν προκαταβολικά μια συζήτηση για τη στρατηγική τους με την τοπική αρχή. Σε γενικές γραμμές, τα σχολεία δεν πρέπει να μιλούν στον Τύπο.
- Ειδικά προγράμματα για τα παιδιά που επαναπατρίζονται: Όσον αφορά άλλα ευαίσθητα ζητήματα που αφορούν τα παιδιά, τα μικρά παιδιά που επαναπατρίζονται δεν πρέπει να απομονώνονται ή να χαρακτηρίζονται ως χρήζοντα «ειδικής» μεταχείρισης. Αυτό, ωστόσο, δεν αναιρεί την ανάγκη για την παροχή ειδικά προσαρμοσμένων προγραμμάτων ατομικής υποστήριξης κατόπιν διεξαγωγής μιας αξιολόγησης των αναγκών. Η αξιολόγηση πρέπει να διεξαχθεί με τη συμμετοχή ολόκληρης της οικογένειας και του δικτύου υποστήριξης που υπάρχει εκτός σχολείου. Τα αποτελέσματα θα βοηθήσουν το σχολείο να αξιολογήσει τις μαθησιακές ικανότητες.
- Παροχή πρόσβασης στην εμπειρογνωμοσύνη για τα ψυχικά τραύματα και τον εξτρεμισμό: Παρόλο που το προσωπικό του γενικού σχολείου έχει εκπαιδευτεί στην αντιμετώπιση ευάλωτων παιδιών, συνιστάται η παροχή επιπλέον κατάρτισης για τον εξτρεμισμό και τις συνθήκες στις οποίες έχουν ζήσει τα επαναπατριζόμενα παιδιά. Το σχολείο θα πρέπει επίσης να έχει πρόσβαση σε μια ομάδα ειδικών σε αυτά τα θέματα που θα προσφέρουν βοήθεια και υποστήριξη σε δύσκολες καταστάσεις.

7.4.6 Πρακτική ενημέρωσης για το ψυχικό τραύμα

Όπως αναφέρεται ξεκάθαρα στο έγγραφο του RAN για τα παιδιά που επαναπατρίζονται από εμπόλεμες ζώνες⁵⁰, οι γνώσεις για το ψυχικό τραύμα είναι μια δεξιότητα που πρέπει να παρασχεθεί σε όλους τους

⁵⁰ Δίκτυο για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση (RAN) (2016). Θεματικό Έγγραφο: 'Child returnees from conflict zones'. Διατίθεται στη διεύθυνση <https://ec.europa.eu/home->

επαγγελματίες πρώτης γραμμής που εργάζονται με επαναπατριζόμενα παιδιά. Η ικανότητα αναγνώρισης των ενδείξεων και συμπτωμάτων του ψυχικού τραύματος είναι σημαντική προκειμένου να ερμηνευτεί σωστά η συμπεριφορά ενός παιδιού και να σχεδιαστούν οι κατάλληλες παρεμβάσεις. Η ανάγκη αυτής της ικανότητας τονίστηκε από τους επαγγελματίες της ομάδας εργασίας για την υγεία και την κοινωνική μέριμνα (H&SC) του RAN, οι οποίοι επεσήμαναν και την αναγκαιότητα μιας «πρακτικής ενημέρωσης για το ψυχικό τραύμα» στο πλαίσιο της εργασίας με επαναπατριζόμενα παιδιά.

Οι επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά που μεγάλωσαν σε ένα ριζοσπαστικό περιβάλλον (τόσο στην Ευρώπη όσο και σε εμπόλεμες, επί του παρόντος, περιοχές) πρέπει να διασφαλίσουν ότι κατανοούν τη διαφορετική φύση του ψυχικού τραύματος και τις επιπτώσεις του. Το ψυχικό τραύμα προκαλεί μια **αντίδραση εξαρτώμενη από το φορτίο** — όσο περισσότερες τραυματικές εμπειρίες βιώνουν τα παιδιά, τόσο πιθανότερο είναι να αντιμετωπίζουν ψυχολογικά και σωματικά προβλήματα. Οι προκύπτουσες συμπεριφορές περιλαμβάνουν μια τάση παρερμηνείας των συζητήσεων και υπερευαισθησίας, καθώς και υπερβολικές ή υποτονικές (ή αμφότερες) αντιδράσεις στα ερεθίσματα. Συχνά, τα παιδιά αυτά διαγιγνώσκονται εσφαλμένα ως πάσχοντα από διαταραχές προσωπικότητας, γεγονός που προβάλλει την ανάγκη ανταλλαγής πληροφοριών για το προσωπικό ιστορικό κάθε παιδιού μεταξύ των επαγγελματιών.

Είναι αναγκαίο για τους επαγγελματίες να κατανοήσουν τον «εγκέφαλο επιβίωσης» αυτών των παιδιών σε σχέση με τη **φυγή / τη μάχη / το «πάγωμα»** ως αντιδράσεις στο ψυχικό τραύμα (φυσικές αντιδράσεις που προέρχονται από τις λειτουργίες του χαμηλότερου μέρους του εγκεφάλου. Όταν αντιλαμβάνονται ότι απειλούνται, τα ανθρώπινα όντα αντιδρούν είτε αντιμαχόμενα την απειλή είτε απομακρυνόμενα από αυτή είτε «παγώνοντας»). Αυτό είναι το σημείο στο οποίο ο «σκεπτόμενος εγκέφαλος» αυτών των ψυχικά τραυματισμένων παιδιών κυριεύεται από τις λειτουργίες του χαμηλότερου μέρους του εγκεφάλου που μπαίνουν σε «λειτουργία επιβίωσης». Τα παιδιά που βρίσκονται σε λειτουργία επιβίωσης θα δυσκολευτούν να επικοινωνήσουν, διότι η αρχική τους αντίδραση είναι να επιβιώσουν ή να «αντιδράσουν» αντί να σκεφτούν «λογικά» και να διεξαγάγουν διάλογο με τους επαγγελματίες που προσπαθούν να τα στηρίξουν.

Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι τα παιδιά αυτά δεν «αποτυγχάνουν να επικοινωνήσουν» με τις υπηρεσίες, σύμφωνα με τη συνήθη παραδοχή. Αντιθέτως, τα παιδιά αυτά «αδυνατούν να επικοινωνήσουν» λόγω μιας αντιλαμβανόμενης απειλής. Οι επαγγελματίες που εργάζονται επιχειρώντας να αμφισβητήσουν τις εξτρεμιστικές ιδεολογίες, δεν μπορούν να το πράξουν όταν το παιδί είναι σε λειτουργία φυγής / μάχης / «παγώματος», διότι εκείνη τη χρονική στιγμή το παιδί δεν είναι ικανό να «σκεφτεί». Είναι σημαντικό να διασφαλίζεται ότι το παιδί αισθάνεται ασφαλές. Η διαδικασία καλλιέργειας μιας σχέσης και δημιουργίας ενός φιλόξενου και άνετου περιβάλλοντος είναι βασικοί παράγοντες για τη **μετάβαση ενός παιδιού από τον «εγκέφαλο επιβίωσης» στον «σκεπτόμενο εγκέφαλο».**

Η διαδικασία δημιουργίας ενός ασφαλούς και σταθερού περιβάλλοντος και καλλιέργειας μιας σχέσης με το επαναπατριζόμενο παιδί μπορεί να διαρκέσει αρκετούς μήνες. Παρόλο που είναι επιτακτική ανάγκη να διασφαλιστεί η αποτελεσματική επικοινωνία προτού ξεκινήσει η εργασία αντίπραξης στις εξτρεμιστικές απόψεις, κάποιες έρευνες υποστηρίζουν ότι δεν πρέπει να επιχειρείται καμία ουσιαστική θεραπευτική παρέμβαση για τουλάχιστον έξι μήνες, δεδομένης της ανάγκης φυσικής και ψυχολογικής προσαρμογής

του παιδιού στο νέο του περιβάλλον. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να προσφέρεται υποστήριξη, αλλά ότι τα παιδιά που έχουν υποστεί σοβαρό ψυχικό τραύμα δυσκολεύονται ιδιαίτερα να δείξουν εμπιστοσύνη και αυτό μπορεί να εμποδίσει την περαιτέρω συμμετοχή τους στη θεραπεία.

Για την ανάπτυξη μιας πρακτικής ενημέρωσης για το ψυχικό τραύμα, οι επαγγελματίες της ομάδας εργασίας για την υγεία και την κοινωνική μέριμνα (H&SC) του RAN συστήνουν την εργασία με τα παιδιά βάσει ενός κοινού προγράμματος μέριμνας στο πλαίσιο του οποίου οι διάφορες αρχές και τα ιδρύματα μέριμνας έχουν αρμοδιότητες και παρέχουν διαφορετικές παρεμβάσεις, αλλά ένας μοναδικός υπεύθυνος για την υπόθεση διασφαλίζει τη συνέχεια της υποστήριξης. Όλοι οι συμμετέχοντες εταίροι πρέπει να γνωρίζουν την παρουσία του ψυχικού τραύματος και πώς να ανταποκριθούν σε αυτό. Στα άτομα αυτά περιλαμβάνονται οι επαγγελματίες μέριμνας και το προσωπικό πρώτης γραμμής, όπως οι υπάλληλοι υποδοχής, που είναι συχνά το πρώτο σημείο επαφής κατά την επικοινωνία με οργανισμούς/ οργανώσεις. Είναι σημαντικό να κατανοούν τους τρόπους με τους οποίους οι συμπεριφορές αυτών των παιδιών ή/και των οικογενειών τους συνδέονται με το ψυχικό τραύμα (π.χ. ένα παιδί ενδέχεται να είναι επιθετικό επειδή βρίσκεται σε «λειτουργία επιβίωσης»).

Άλλες πηγές:

Το [απολογιστικό έγγραφο της ομάδας εργασίας H&SC του RAN σχετικά με τη συνάντησή της με θέμα «Παιδιά και νέοι που μεγαλώνουν σε μια ριζοσπαστικοποιημένη οικογένεια/περιβάλλον»](#) εξετάζει το ψυχικό τραύμα και την πρακτική ενημέρωσης ψυχικού τραύματος εκτενώς και σε σχέση με τα παιδιά.

7.4.7 Αντιμετώπιση της εξτρεμιστικής ιδεολογίας

Όπως αναφέρθηκε στην αρχή αυτού του κεφαλαίου, **οι επαγγελματίες μέριμνας πρέπει να εργάζονται βάσει της παραδοχής ότι τα επαναπατριζόμενα παιδιά συμμετείχαν σε κάποιο βαθμό και ήταν εκτεθειμένα στην εξτρεμιστική ιδεολογία του Ισλαμικού Κράτους**. Για τους ενήλικες, η αντιμετώπιση της ιδεολογικής συνιστώσας της ριζοσπαστικοποίησης μέσω παρεμβάσεων αναφέρεται συνήθως ως «αποριζοσπαστικοποίηση». Ωστόσο, ειδικά προσαρμοσμένα προγράμματα αποριζοσπαστικοποίησης δεν έχουν ακόμα αναπτυχθεί για τα επαναπατριζόμενα παιδιά. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, σε πολλές περιπτώσεις, μόλις το παιδί βρεθεί σε ένα σταθερό σπίτι και συμμετέχει τακτικά στο σχολείο ενώ η οικογενειακή μονάδα επανεντάσσεται στην κοινωνία (π.χ. μέσω της απασχόλησης ή της εκπαίδευσης των γονέων), το ζήτημα του εξτρεμισμού ενδέχεται να λυθεί από μόνο του. Και αυτό διότι η ταυτότητα συνδέεται στενά με τις καθημερινές εμπειρίες για τα παιδιά που μεγαλώνουν σε μια εμπόλεμη ζώνη. Η αλλαγή των εμπειριών συνοδεύεται συχνά από μια αλλαγή στις ιδέες και στα πρόσωπα με τα οποία ταυτίζεται το παιδί.

Ο εξτρεμισμός μπορεί και πρέπει να αντιμετωπιστεί με ευαισθησία, μέσω μιας διαφοροποιημένης και προσεκτικής προσέγγισης. Η δρομολόγηση προγραμμάτων αποριζοσπαστικοποίησης για τη νεολαία που έρχονται σε άμεση αντιπαράθεση με τους νέους σε ζητήματα ιδεολογίας και ταυτότητας ενδέχεται να οδηγήσει σε **κρίση ταυτότητας τους νέους**, η οποία επιδεινώνεται από τα συνήθη ζητήματα ταυτότητας που συνοδεύουν τη μετάβαση από την παιδική ηλικία στην εφηβεία. Είναι, επομένως, σημαντικό να εργαστούμε και να αναπτύξουμε εκ νέου μια εναλλακτική κοσμοθεωρία βάσει θετικών και ποικίλων καθημερινών εμπειριών. Η οικογένεια, το σχολείο, η κοινότητα και οι οργανώσεις ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων μπορούν να παίξουν θετικό ρόλο στην ανασύσταση της άποψης ενός παιδιού για την κοινωνία και της ταυτότητάς του και του ρόλου του σε αυτή.

7.4.8 Ανάπτυξη ικανοτήτων για την εργασία με παιδιά που επαναπατριζονται

Το παρόν εγχειρίδιο παρέχει οδηγίες για τους τρόπους ανταπόκρισης στα επαναπατριζόμενα παιδιά. Πολλά κράτη μέλη της ΕΕ έχουν, ωστόσο, επισημάνει ότι δεν διαθέτουν ακόμα τις κατάλληλες δομές σε περίπτωση ραγδαίας εισροής επαναπατριζόμενων παιδιών. **Είναι σημαντικό τα κράτη μέλη να αρχίσουν να αναπτύσσουν αυτήν την ικανότητα** και, ιδιαίτερα, σε σχέση με:

- Την ανάπτυξη γνώσης και εξειδίκευσης σχετικά με τα επαναπατριζόμενα παιδιά μέσω της σύνταξης μιας συνοπτικής περιγραφής των επαγγελματιών που διαθέτουν αυτήν την εμπειρογνωμοσύνη, όπως έμπειροι επαγγελματίες σε θέματα αντιμετώπισης του ψυχικού τραύματος (ανάπτυξη και ανταπόκριση), εξτρεμισμού, παιδικής ανάπτυξης, εκπαίδευσης και αξιολόγησης των κινδύνων. Αυτή η εμπειρογνωμοσύνη πρέπει να είναι εύκολα προσβάσιμη στους επαγγελματίες πρώτης γραμμής που ασχολούνται με τα επαναπατριζόμενα παιδιά και ειδικά προσαρμοσμένη στις τοπικές και εθνικές συνθήκες στις οποίες θα μεγαλώσουν τα επαναπατριζόμενα παιδιά·
- Βασική κατάρτιση για την ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών σε (άμεση) επαφή με τα επαναπατριζόμενα παιδιά (π.χ. εκπαιδευτικοί, κοινωνικοί λειτουργοί, μέλη δομών αναψυχής).

Η εν λόγω βασική κατάρτιση πρέπει να καλύπτει κατ'ελάχιστον:

- πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση στη Συρία/το Ιράκ, στην οποία έχουν εκτεθεί τα παιδιά αυτά·
 - βασικές ασκήσεις αντίληψης και αντίδρασης σε θέματα ψυχολογικών τραυμάτων, όταν ένα επαναπατριζόμενο παιδί επιδεικνύει ιδιαίτερη συμπεριφορά·
 - πώς να αναφέρονται οι ανησυχητικές ενδείξεις και από πού να ζητείται επιπρόσθετη υποστήριξη,
- Σαφείς νομικές και οργανωτικές δομές για την εργασία με τα επαναπατριζόμενα παιδιά·
 - Υπάρχουσες υπηρεσίες παιδικής πρόνοιας και παιδικής προστασίας.

8. Οριζόντια ζητήματα

Αυτό το τελευταίο κεφάλαιο εξετάζει δύο γενικά θέματα με μεγάλη συνάφεια για όσους εργάζονται με άτομα που επαναπατριζονται: τους διάφορους ρόλους και τα κίνητρα των γυναικών αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών και επαναπατριζόμενων και τρόπους επικοινωνίας — τόσο με τους επαναπατριζόμενους και τις οικογένειές τους όσο και με τις κοινότητες στις οποίες θα επιστρέψουν.

8.1 Διαφοροποίηση φύλου

Στην Ευρώπη, η πλειονότητα των αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών είναι άνδρες (80%). Ενώ οι γυναίκες καλύπτουν κατά μέσο όρο ένα ποσοστό 20 %, υπάρχουν διαφοροποιήσεις κατά περιοχές — το ποσοστό των γυναικών είναι χαμηλότερο σε Ιταλία και Ισπανία (10 %), για παράδειγμα. Ο συνυπολογισμός των διαφορών λόγω φύλου είναι σημαντικός στις προληπτικές παρεμβάσεις για διάφορους λόγους.

Τα κίνητρα πίσω από την προσχώρηση σε ομάδες τζιχαντιστών πρέπει να γίνουν κατανοητά προκειμένου να προσαρμοστούν οι τρόποι ανταπόκρισης στους επαναπατριζόμενους αλλοδαπούς τρομοκράτες μαχητές. Για τους άνδρες, ισχυρά σημεία εστίασης είναι η αρρενωπότητα, η ζωή του πολεμιστή και η δόξα του μαρτυρικού θανάτου. Μια **υποκοουλτούρα της μόδας του τζιχαντιστή συνδέει τα νεαρά άτομα που αναζητούν συγκινήσεις με την ποπ κουλτούρα, την προπαγάνδα και τις ταινίες.** Η διατήρηση της τιμής αναπαράγεται μέσω του πολέμου και του μαρτυρικού θανάτου. Ο ερευνητής Evrin Ismail μίλησε για «αρρενωπότητα της σύντομης ζωής και του θανάτου σε νεαρή ηλικία» στους κόλπους του Ισλαμικού Κράτους. Συχνά, οι νεαροί άνδρες που στρατολογούνται έχουν ποινικό μητρώο και πάσχουν από **αντικοινωνικές διαταραχές της προσωπικότητας**, κάτι που σημαίνει ότι αντιμετωπίζουν σειρά δυσκολιών, όπως χαμηλό έλεγχο των παρορμήσεων, ζητήματα διαχείρισης θυμού, τάσεις βιαιότητας ως εργαλείο για να αποκτήσουν εξουσία και έλεγχο, μωπία υπό τη μεταφορική έννοια κτλ. Το ψυχικό τραύμα που προκλήθηκε από το γεγονός ότι προκάλεσαν, βίωσαν ή υπήρξαν μάρτυρες περιστατικών βίας πρέπει να αντιμετωπιστεί.

Αντιθέτως, ο ρόλος των γυναικών στην προπαγάνδα του Ισλαμικού Κράτους προβάλλεται σε σχέση με την **ταυτότητα και την αίσθηση του «ανήκειν»**, σε σχέση με τη ανάληψη ενεργών και καθοριστικών ρόλων στη δημιουργία του αποκαλούμενου Ισλαμικού Κράτους. Εάν εκπληρώσουν τα καθήκοντά τους ως σύζυγοι και μητέρες, μερικές ενδέχεται να συνεισφέρουν ενεργά ως δασκάλες και νοσοκόμες ή στον τομέα της προπαγάνδας και της στρατολόγησης. Συχνά, οι γυναίκες προσελκύονται από το ρομαντικό όραμα μιας ευλαβούς θρησκευτικής ζωής χωρίς διακρίσεις, στην οποία αποτελούν τον θεμέλιο λίθο της οικογένειας και έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην ανατροφή μιας νέας γενιάς. Για μερικές στρατολογημένες γυναίκες, το Ισλαμικό Κράτος είναι ένα μέσο διαφυγής από δύσκολα ζητήματα ταυτότητας, όπως η επιλογή μεταξύ των σύγχρονων δυτικών αξιών και της διατήρησης των παραδοσιακών ισλαμικών αρχών των οικογενειών τους.

Σε αυτό το πλαίσιο, το Ισλαμικό Κράτος μπορεί να τους προσφέρει κάτι που αντιλαμβάνονται ως ελευθερία από τις πατριαρχικές παραδόσεις και τους κανόνες του πολιτισμού και, για ορισμένες γυναίκες, η επιλογή και ο γάμος με έναν πολεμιστή και η ανάληψη ενός υποστηρικτικού ρόλου είναι συναρπαστική προοπτική. Επίσης, τους προσφέρει τη δυνατότητα να γίνουν τιμώμενα πρόσωπα ως χήρες μαρτύρων — οι σαλαφιστές θεωρούν ότι ο ρόλος της γυναίκας είναι να γεννά παιδιά και να τα ανατρέφει για να γίνουν μάρτυρες. Ο γάμος είναι υποχρεωτικός θεσμός και η προστασία της αγνότητας σημαίνει ότι παντρεύονται μεταξύ 9 και 17 ετών.

Οι γυναίκες αλλοδαποί τρομοκράτες μαχητές συχνά επιστρέφουν για να κυοφορήσουν ή να ξεφύγουν από τις δυσκολίες της εμπόλεμης σύγκρουσης. **Οι γυναίκες με παιδιά συχνά είναι ευάλωτες και χρήζουν σημαντικής υποστήριξης και δέσμευσης από τις κοινωνικές υπηρεσίες.** Πολλές από αυτές τις γυναίκες φοβούνται ότι θα χάσουν τα παιδιά τους λόγω των μέτρων παιδικής προστασίας. Οι γυναίκες που επαναπατρίζονται συχνά είναι απομονωμένες και αισθάνονται ντροπή απέναντι στην υπόλοιπη κοινότητα. Το αίσθημα αυτό ενισχύεται από το ψυχικό τραύμα που έχουν βιώσει, μαζί με τα παιδιά τους, λόγω της έκθεσης σε συνθήκες πολέμου και υπερβολικά ωμής βίας. Είναι πολύ σημαντικό να διεξαχθεί μια αξιολόγηση των κινδύνων σε σχέση με αυτές τις επαναπατριζόμενες γυναίκες και τα παιδιά τους και να τους παρασχεθούν υπηρεσίες υποστήριξης ψυχικού τραύματος, μεταξύ αυτών και σε εκείνες που δεν έχουν καταδικαστεί για ποινικά αδικήματα. Οι γυναίκες που έχουν βιώσει φρικτές συνθήκες και την πραγματικότητα του να ζεις σε ένα τρομοκρατικό καθεστώς είναι συχνά απογοητευμένες κατά την επιστροφή τους.

Είναι χρήσιμο να ληφθούν τα ακόλουθα μέτρα στο πλαίσιο της εργασίας με τις επαναπατριζόμενες γυναίκες:

- άμεσες επισκέψεις στο μέρος που διαμένουν από τις κοινωνικές υπηρεσίες και την αστυνομία (είτε χωριστά είτε από κοινού) για να αξιολογηθεί το επίπεδο αφοσίωσης του ατόμου σε τρομοκρατικές ομάδες·
- αξιολόγηση των σχέσεων με τα μέλη της οικογένειας·
- παιδική προστασία, καθώς και διάφορες επιλογές συμβουλευτικής·
- ταχεία πρόσβαση στην αντιμετώπιση ψυχικού τραύματος και στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας·
- βραχυπρόθεσμη καθοδήγηση γονέων για τους επαναπατριζόμενους πέραν της μακροπρόθεσμης καθοδήγησης·
- σύσταση οικογενειακών δικτύων που θα έχουν τη στήριξη τοπικών αρχών / μη κυβερνητικών οργανώσεων

8.2 Ζητήματα επικοινωνίας και αντι-αφήγηματος

Η ενότητα αυτή περιέχει πληροφορίες και συμβουλές για τις δυνατότητες ανταπόκρισης σε τοπικό επίπεδο σε σχέση με δύο συγκεκριμένα ζητήματα επικοινωνίας.

- Τρόποι ανταπόκρισης στις προκλήσεις της επικοινωνίας σε τοπικό επίπεδο κατά την εργασία με επαναπατριζόμενα άτομα — Τοπική επικοινωνιακή στρατηγική
- Τρόποι ανταπόκρισης στο αρνητικό αφήγημα των τρομοκρατικών ομάδων σχετικά με την επιστροφή σε χώρες της ΕΕ — Επικοινωνία σχετικά με την επιστροφή.

Βλ. Παράρτημα 2 για τη Στρατηγική επικοινωνία και τα αντι-αφήγματα σχετικά με την επιστροφή των αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών, μια περιγραφή των στοιχείων που πρέπει να συνυπολογίζονται κατά τη σύνταξη επικοινωνιακών στρατηγικών σχετικά με τους επαναπατριζόμενους για την εθνική κυβέρνηση.

8.2.1 Τοπική επικοινωνιακή στρατηγική

Γενική επισκόπηση και ζητήματα

Η διαχείριση της επικοινωνίας αναφορικά με τις προκλήσεις που δημιουργούνται λόγω των επαναπατριζόμενων απαιτεί προσεκτική προετοιμασία. Η δυνητική απειλή σε συνδυασμό με την αντίληψη του ευρύτερου κοινού για την εν λόγω απειλή, καθώς και τις προβλέψιμες ανησυχίες του ευρύτερου κοινού για την επανένταξη ενός ατόμου που επέστρεψε από τον «αγώνα» δίπλα στους τρομοκράτες, σημαίνει ότι οι επαναπατριζόμενοι **αναμένεται να τραβήξουν σε μεγάλο βαθμό την προσοχή των μέσων ενημέρωσης**. Επίσης, ενδέχεται να αποτελέσουν επίμαχο ζήτημα για φορείς αποσταθεροποίησης όπως βίαιες ακροδεξιές οργανώσεις. Οι τοπικές αρχές και η κοινωνία των πολιτών τους, καθώς και οι κοινοτικοί εταίροι πρέπει να προετοιμαστούν για την αυξημένη ή ανανεωμένη προσοχή και πίεση από την πλευρά των μέσων ενημέρωσης και των πολιτικών. Για αυτόν τον λόγο, είναι ζωτικής σημασίας να προετοιμαστεί μια επικοινωνιακή στρατηγική που θα αφορά τη συνολικότερη προσέγγιση ανταπόκρισης στους επαναπατριζόμενους, ιδανικά πριν από την άφιξη των επαναπατριζόμενων στην τοπική κοινότητα.

Γιατί η επικοινωνιακή στρατηγική είναι πολύ σημαντική

- Είναι ένα **αμφιλεγόμενο θέμα**. Η επικοινωνία γύρω από τους επαναπατριζόμενους είναι πιθανό να τραβήξει την προσοχή του κοινού σε τεράστιο βαθμό.
- Είναι ένα **ζήτημα που διχάζει**. Οι εξτρεμιστικές και τρομοκρατικές ομάδες χρησιμοποιούν εσκεμμένα τακτικές και μηνύματα που έχουν σχεδιαστεί για να πολώνουν και να διχάζουν τις κοινότητες.
- Βραχυπρόθεσμα, οι επαναπατριζόμενοι δημιουργούν ένα δημόσιο **επικοινωνιακό δίλημμα** για την κυβέρνηση και τους εταίρους.
- Μακροπρόθεσμα, οι αρχές και οι τοπικές κοινότητες πρέπει να συνεργαστούν για την **επανακοινωνικοποίηση ή ένταξη** των επαναπατριζόμενων στην κοινωνία.
- Οι επαναπατριζόμενοι **δεν εμπίπτουν σε ένα κοινό προφίλ**. Υπάρχουν διαφορές στα κίνητρα που τους ώθησαν να φύγουν και να επιστρέψουν. Η γνωστοποίηση των λεπτών διαφορών είναι ζωτικής σημασίας αλλά συνιστά πρόκληση.
- Η άμεση αντίδραση του κοινού σε αυτό το ζήτημα θα είναι πιθανόν **συναισθηματική ή θα βασίζεται σε εσφαλμένες παραδοχές**. Βραχυπρόθεσμα, ο φόβος και ο θυμός θα χαρακτηρίζουν τις άμεσες αντιδράσεις μερικών ατόμων στο ζήτημα και θα πρέπει να αντιμετωπιστούν. Θα χρειαστεί χρόνος ώστε ο διάλογος για το θέμα να εκλογικευτεί βάσει γεγονότων και αριθμών.
- Οι επαναπατριζόμενοι είναι ένα οριζόντιο ζήτημα. Το φαινόμενο των επαναπατριζόμενων είναι **πιθανόν να προκαλέσει διάλογο ή διαφωνία για μια σειρά άλλων προτεραιοτήτων**, όπως η ριζοσπαστικοποίηση στις φυλακές, η συνοχή της κοινότητας, η αποριζοσπαστικοποίηση και οι εθνικές στρατηγικές πρόληψης.

Κατευθυντήριες αρχές επικοινωνίας σχετικά με τους επαναπατριζόμενους

Κατά την κατάστρωση μια τοπικής επικοινωνιακής στρατηγικής για τους επαναπατριζόμενους, υπάρχουν αρκετές κατευθυντήριες αρχές που πρέπει να λάβετε υπόψη.

- Προετοιμάστε **από νωρίς μια τοπική ανάλυση** για να προσδιορίσετε πώς μπορείτε να έχετε τόσο προληπτική όσο και αμυντική αντιμετώπιση στο έργο της επικοινωνίας. Η επικοινωνία πρέπει να είναι ανοιχτή και διαφανής.
- Βεβαιωθείτε ότι η τοπική επικοινωνιακή **στρατηγική για τους επαναπατριζόμενους συνδυάζεται με όλες τις υπόλοιπες σχετικές στρατηγικές**. Είναι πολύ σημαντικό να ευθυγραμμιστεί αυτό το έργο με την υπόλοιπη τοπική και εθνική στρατηγική επικοινωνία για την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης και τις επικοινωνιακές στρατηγικές σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση στις φυλακές. Ένα λάθος βήμα στον χειρισμό ενός μόλις ζητήματος επαναπατριζόμενου είναι πιθανόν

να έχει τεράστιες επιπτώσεις σε αμφότερους τους τομείς δραστηριότητας και μπορεί να εξελιχθεί σε καταστροφικό αφήγημα για την επικοινωνία σε επίπεδο πρόληψης.

- Στόχος της επικοινωνίας είναι να οδηγήσει τον διάλογο σε όσο το δυνατό πιο **ήρεμους και λογικούς** τόνους. Μερικές φορές, η επικοινωνία θα πρέπει να αντιμετωπίζει, σε πρώτο βαθμό, τα συναισθήματα, τις ανησυχίες και τους φόβους του ακροατηρίου.

Συγκεκριμένες μέθοδοι:

Στην απλούστερη μορφή της, συστήνουμε τη δημιουργία μιας επικοινωνιακής στρατηγικής σε επτά βήματα.

1. **Προσδιορίστε ξεκάθαρα το τοπικό ζήτημα** μέσω της έρευνας και της κατανόησης του αισθήματος της κοινότητας, των μέσων ενημέρωσης και των ευρύτερων ενδιαφερόμενων φορέων. Συγκεκριμένα, εστιάστε σε βασικές ομάδες-στόχους, όπως εκείνες που ρέπουν στη ριζοσπαστικοποίηση από ακροδεξιές οργανώσεις. Επιπρόσθετα, διασφαλίστε ότι η επικοινωνιακή στρατηγική είναι ενσωματωμένη με άλλες επικοινωνιακές στρατηγικές — αυτό το ζήτημα πιθανόν θα έχει επιπτώσεις σε άλλα πεδία επικοινωνίας και μπορεί, επίσης, να αντλήσει έμπνευση από εκείνα. Ποιος είναι ο ξεκάθαρος στόχος;
2. **Κατανοήστε σε ποιους θέλετε να μιλήσετε** και πώς να τους μιλήσετε ξεκάθαρα και με τρόπο που βγάζει νόημα για εκείνους. Ποιες είναι οι φωνές που εναρμονίζονται με το ακροατήριο-στόχο; Ποια μηνύματα πρέπει να μεταφερθούν και πώς τα αφογκράζεται το ακροατήριο-στόχος;
3. Εργαστείτε δημιουργικά σε εκστρατείες και **συνεργαστείτε** με άλλους, ιδιαίτερα στο πλαίσιο συνεργασιών με κυβερνητικούς (στην τοπική πολυ-υπηρεσιακή συντονιστική ομάδα), κοινοτικούς και φιλανθρωπικούς εταίρους και με την υποστήριξη υπηρεσιών (επικοινωνία, σχεδιασμός, μέσα ενημέρωσης κτλ.) και, όπου είναι δυνατόν, με εταιρείες κοινωνικής δικτύωσης. Μπορούν να εντοπιστούν δυνητικοί δημιουργικοί εταίροι; Το εθνικό σημείο επικοινωνίας για τους επαναπατριζόμενους πρέπει να ενημερώνεται για τα προγράμματα επικοινωνίας και μπορεί να παράσχει επιπλέον πληροφορίες.
4. **Ποιες είναι οι κοινοτικές φωνές** και εταίροι με τους οποίους θα συνεργαστείτε; Μπορούν να γνωστοποιήσουν ιστορίες που θα εξανθρωπίζουν το ζήτημα των επαναπατριζόμενων; Ξεκάθαρες, επιγραμματικές εκστρατείες χρειάζονται για να προβάλουν τα γεγονότα ενώ θα χρειαστούν ευρύτερες εκστρατείες για να αντιμετωπίσουν τα συναισθήματα που ενδέχεται να δημιουργήσει αυτό το ζήτημα, όπως η ρητορική μίσους (της ακροδεξιάς) ή η ισλαμοφοβία.
5. **Ο τρόπος προσέγγισης του ακροατηρίου** θα εξαρτηθεί από την ταυτότητά του, ωστόσο, τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης δεν είναι πάντοτε τα πλέον έμπιστα. Οι κοινοτικοί εταίροι ενδέχεται να μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να προσεγγίσουν όσους «ασχολούνται» περισσότερο με το ζήτημα. Θα τους προσεγγίσουν μέσω της οργανικής απήχησης ή θα χρειαστεί η υποστήριξη της πληρωμένης απήχησης που παρέχουν οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης; Οι εκδηλώσεις στην τοπική κοινότητα θα βοηθήσουν να εξηγηθεί το ζήτημα; Η αρχική έρευνα και ανάλυση θα πρέπει να έχει ήδη δώσει απάντηση σε αυτές τις ερωτήσεις.
6. **Παρακολουθήστε την ανταπόκριση** σε κάθε επικοινωνία με προσοχή. Πρόκειται για την πρωταρχική ανατροφοδότηση με σχόλια και μπορεί να χρησιμοποιηθεί επαναλαμβανόμενα για την ενημέρωση και την αντίστοιχη προσαρμογή του επικοινωνιακού έργου. Θα τροφοδοτήσει, επίσης, την αξιολόγηση της γενικότερης επιτυχίας της δραστηριότητας και θα προσφέρει στοιχεία για τα μειονεκτήματά της.
7. **Αναφέρετε και συζητήστε για τις προσπάθειες επικοινωνίας** και την επιτυχή έκβαση με τους άλλους ενδιαφερόμενους φορείς στην τοπική πολυ-υπηρεσιακή ομάδα. Αυτό το έργο θα βοηθήσει στην ενημέρωση της μελλοντικής προληπτικής επικοινωνίας και της ανάπτυξης πολιτικών για τους

επαναπατριζόμενους. Βεβαιωθείτε ότι τα αποτελέσματα είναι διαθέσιμα και προωθήστε τον περαιτέρω επικοινωνιακό σχεδιασμό προκειμένου να αξιοποιήσετε την επιτυχία.

Εφαρμογή στην πράξη: Κοινοτικά σεμινάρια στη Φινλανδία

Στη Φινλανδία, κοινοτικά σεμινάρια οργανώνονται σε τοπικό επίπεδο. Τα σεμινάρια συγκεντρώνουν διάφορους τοπικούς φορείς από διαφορετικούς δημόσιους τομείς (αρχές επιβολής του νόμου, κοινωνικές υπηρεσίες κτλ.), μη κυβερνητικές οργανώσεις που εξειδικεύονται στην εργασία με ευάλωτες ομάδες και διαθέτουν εμπειρογνώμοσύνη στις τοπικές προσπάθειες πρόληψης, θρησκευτικές κοινότητες και οργανώσεις που έχουν την έδρα τους στην κοινότητα, με άμεση πρόσβαση στους πολίτες και την εμπιστοσύνη τους. Τα σεμινάρια λειτουργούν ως πλατφόρμα καλλιέργειας της εμπιστοσύνης και συνδημιουργίας για τοπικές πρακτικές και πρωτοβουλίες πρόληψης. Μετά το σεμινάριο, οι τοπικές αρχές λαμβάνουν υποστήριξη μέσω μιας τοπικής πολυ-υπηρεσιακής ομάδας και ενός σχεδίου δράσης. Στόχος αυτής της συνδημιουργίας είναι ο συντονισμός μια διαφανούς, χωρίς αποκλεισμούς και συμμετοχικής διαδικασίας για όλα τα μέρη που προλαμβάνει επίσης τον στιγματισμό και τη «στοχοποίηση», παραδείγματος χάριν των μουσουλμανικών κοινοτήτων. Αυτό είναι σημαντικό και από την πλευρά της στρατηγικής επικοινωνίας — καθώς η πόλωση γύρω από το θέμα της ριζοσπαστικοποίησης, του βίαιου εξτρεμισμού και των επαναπατριζόμενων αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών οδηγούν στον σχηματισμό μιας περιορισμένης και παραπλανητικής εικόνας για τη φύση του βίαιου εξτρεμισμού ως φαινόμενο. Για περισσότερες πληροφορίες, επικοινωνήστε με τη [φινλανδική εκκλησιαστική αρωγή και το δίκτυο ειρηνιστών](#).

8.2.2 Επικοινωνία σχετικά με την επιστροφή

Γενική επισκόπηση και ζητήματα

Αρκετοί επαγγελματίες έχουν αναφέρει ότι μέλη των οικογενειών αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών δηλώνουν ότι **το Ισλαμικό Κράτος διαθέτει ένα συγκεκριμένο αφήγημα για τον επαναπατρισμό** προκειμένου να τον αποτρέψει (εκτός εάν επιθυμεί την επιστροφή αυτών των ατόμων). Οι τρομοκράτες ισχυρίζονται ότι τα άτομα που επιστρέφουν από το Ισλαμικό Κράτος θα έχουν εξαιρετικά άσχημη μεταχείριση στις χώρες της ΕΕ. Οι επαναπατριζόμενοι θα φυλακίζονται άμεσα και για μακρά περίοδο, θα εξαναγκαστούν να δώσουν πληροφορίες για το Ισλαμικό Κράτος κατά τη διάρκεια υπερβολικά σκληρών ανακρίσεων και οι επαναπατριζόμενοι δεν θα γίνουν ποτέ (ξανά) αποδεκτοί από την κοινωνία. Προφανώς, η στρατηγική του Ισλαμικού Κράτους για τον εξαναγκασμό παραμονής των ατόμων μέσω της επιβολής βαριών τιμωριών σε όσους προσπαθούν να φύγουν από την περιοχή που βρίσκεται υπό τον έλεγχό του,⁵¹ συμπληρώνεται με αφηγήματα σχετικά με το τι θα συμβεί εάν τελικά φύγουν.

Τα αφηγήματα αυτά είναι — τουλάχιστον — ζοφερά και στοχεύουν να πείσουν το πιθανόν επαναπατριζόμενο άτομο ότι η επιστροφή στη γενέτειρα χώρα του δεν αποτελεί επιλογή. Οι επαναπατριζόμενοι πρέπει να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες των πράξεών τους. Στην πραγματικότητα, η επιστροφή στην κοινωνία της πατρίδας του είναι δυνατή. Οι γενικές αρχές του κανόνα δικαίου, η παροχή

⁵¹ Willsher, K., 'I went to join Isis in Syria, taking my four-year-old. It was a journey into hell', The Guardian, 9 Ιανουαρίου 2016. Ανακτήθηκε από τη διεύθυνση <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/09/sophie-kasiki-isis-raqqa-child-radicalised>.

περίθαλψης, εκπαίδευσης και το σύστημα πρόνοιας θα ισχύουν όλα. Καθώς οι περισσότεροι επαναπατριζόμενοι επικοινωνούν με μέλη της οικογένειάς τους προτού επιστρέψουν, οι συγγενείς αυτοί βρίσκονται στην καλύτερη θέση για να ενημερώσουν τον αλλοδαπό τρομοκράτη μαχητή σχετικά με το τι θα συμβεί όταν επιστρέψει. Οι επαγγελματίες που έχουν επαφή με τις οικογένειες των αλλοδαπών τρομοκρατών μαχητών μπορούν να συζητήσουν με τις οικογένειες τι συμβαίνει και πώς θα αντιμετωπιστεί το μέλος της οικογένειάς τους όταν επιστρέψει.

Κατευθυντήρια αρχή επικοινωνίας με τις οικογένειες σχετικά με τον επαναπατρισμό από μια περιοχή που βρίσκεται υπό τον έλεγχο των τρομοκρατών

- **Διαφάνεια (ειλικρίνεια):** Να είστε ρεαλιστές και ειλικρινείς όταν συζητάτε για τις συνέπειες και τις καταστάσεις που θα αντιμετωπίσει ο επαναπατριζόμενος κατά την επιστροφή του. Ο επαναπατριζόμενος έχει, άλλωστε, προσχωρήσει σε μια τρομοκρατική ομάδα και θα πρέπει να αντιμετωπίσει τις συνέπειες. Να είστε ειλικρινείς σχετικά με την κίνηση δίωξης, την παρακολούθηση από τις αστυνομικές αρχές ή τις υπηρεσίες πληροφοριών, τη φυλάκιση και τις παρεμβάσεις για την προστασία των παιδιών. Να είστε εξίσου ειλικρινείς σχετικά με την επανακοινωνικοποίηση, την ιατρική θεραπεία ή/ και τη θεραπεία ψυχικής υγείας, την απασχόληση και την εκπαιδευτική υποστήριξη, καθώς και τις δυνατότητες στέγασης και πρόνοιας.

Παραπομπές

Briggs Obe, R., Silverman, T. (2014), *Foreign Fighters Innovations in Responding to the Threat*, Ινστιτούτο Στρατηγικού Διαλόγου.

Cialdini, R. (2006), *Influence: The Psychology of Persuasion*, Harper Business, Νέα Υόρκη.

Dodwell, B., Milton, D., Rassler, D., *Then and Now: Comparing the Flow of Foreign Fighters to AQI and the Islamic State* (Έκδοση της 8^{ης} Δεκεμβρίου 2016). Διατίθεται στη διεύθυνση <https://www.ctc.usma.edu/v2/wp-content/uploads/2016/12/Then-and-Now.pdf>.

Dutch General Intelligence and Security Service (2017), *Focus on Returnees*. Διατίθεται στη διεύθυνση <https://english.aivd.nl/publications/publications/2017/02/15/publication-focus-on-returnees>.

Ολλανδική Γενική Υπηρεσία Πληροφοριών και Ασφάλειας (2016), *Life with ISIS: the Myth Unravalled*. Διατίθεται στη διεύθυνση <https://english.aivd.nl/publications/publications/2016/06/17/life-with-isis-the-myth-unravalled-available-in-arabic>.

Fazel, M., Reed, R. V., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. *The Lancet*, τόμος 379(9812), σελ. 266-282.

Fergusson, D.M., Swain-Cambell, N.R. και Horwood, J. (2001) Deviant Peer Affiliations, Crime and Substance Use: A Fixed Effects Regression Analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, τόμος 30 (4) σελ. 419–430.

Ferguson, N,. (2016), Disengaging from Terrorism: a Northern Irish Experience, *Journal for Deradicalization*. Διατίθεται στη διεύθυνση <http://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/viewFile/41/36>.

Gustafsson, L., Ranstorp M. (2017). *Swedish Foreign Fighters in Syria and Iraq; An Analysis of open-source intelligence and statistical data*, Κέντρο Μελέτης Ασύμμετρων Απειλών, Σουηδικό Πανεπιστήμιο Άμυνας.

Hair, N. L., Hanson, J. L., Wolfe, B. L., & Pollak, S. D. (2015). Association of child poverty, brain development, and academic achievement. *JAMA pediatrics*, τόμος 169(9), σελ. 822-829.

Hart, R. (2009). Child refugees, trauma and education: interactionist considerations on social and emotional needs and development. *Educational Psychology in Practice*, τόμος 25(4), σελ. 351-368.

Horgan, J. G., Taylor, M., Winter, C., From Cubs to Lions: A Six Stage Model of Child Socialization into the Islamic State. *Studies in Conflict & Terrorism* (Τόμος 40, Τεύχος 7, 2017).

Ingram, H.J. (2016), *Deciphering the Siren Call of Militant Islamist Propaganda* (The Hague: ICCT).

Kaati, L.. (2017), *Det digitala kalifatet: En studie av Islamiska statens propaganda* (Στοκχόλμη: FOI (FOI-R—4429—SE).

Kia-Keating, M., & Ellis, B. H. (2007). Belonging and connection to school in resettlement: Young refugees, school belonging, and psychosocial adjustment. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, τόμος 12(1), σελ. 29- 43.

Kohrt, BA., Jordans, MJD., Koirala, S. κ.ά. (2014). Designing Mental Health Interventions Informed by Child Development and Human Biology Theory: A Social Ecology Intervention for Child Soldiers in Nepal. *American Journal of Human Biology*, τόμος 27, σελ. 27-40

Lakhani, S., Ahmadi, B. (2016), Women in Extremist Movements: Not Just Passive Victims, (Αμερικανικό Ινστιτούτο για την Ειρήνη). Διατίθεται στη διεύθυνση <https://www.usip.org/blog/2016/11/women-extremist-movements-not-just-passive-victims>.

Loeber, R., Farrington, D.P. και Petechuk, D. (2003), Child Delinquency: Early Intervention and Prevention. *Child Delinquency*, Bulletin Series (Μάιος). Διατίθεται στη διεύθυνση <http://www.forensiccounselor.org/images/file/Child%20Delinquency%20Early%20Intervention%20and%20Prevention.pdf>.

Maher, S., Neumann P. (2016). *Pain, Confusion, Anger, and Shame: The Stories of Islamic State Families*, Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Ριζοσπαστικοποίησης και της Πολιτικής Βίας

Mehra, T., (2016). *Foreign Terrorist Fighters: Trends, Dynamics and Policy Responses*, Ενημερωτικό δελτίο πολιτικών ICCT.

Mulder, E. J., De Medina, P. R., Huizink, A. C., Van den Bergh, B. R., Buitelaar, J. K., & Visser, G. H. (2002). Prenatal maternal stress: effects on pregnancy and the (unborn) child. *Early human development*, τόμος 70(1), σελ. 3-14

Moghaddam, F.M., *The Staircase to Terrorism; A Psychological Exploration*, Georgetown University 2005. Διατίθεται στη διεύθυνση [http://www.uni-bielefeld.de/ikg/zick/Moghaddam%20\(2005\)%20staircase%20model.pdf](http://www.uni-bielefeld.de/ikg/zick/Moghaddam%20(2005)%20staircase%20model.pdf).

Olidort J. (2016), Inside the Caliphate's Classroom: Textbooks, Guidance Literature and Indoctrination Methods of the Islamic State, *Policy Focus* 147

Orton, K. (2017) *Foreign Terrorist Attacks by the Islamic State 2002-2016*

Paulussen C., Nijman, J. και Lismont, K., (2017), *Mental Health and the Foreign Fighter Phenomenon: A Case Study from the Netherlands*, Έκθεση του ICCT. Διατίθεται στη διεύθυνση <https://icct.nl/wp-content/uploads/2017/03/ICCT-Paulussen-Nijman-Lismont-Mental-Health-and-the-Foreign-Fighter-Phenomenon-March-2017.pdf>

Pressman, D.E., *Risk Assessment Decisions for Violent Political Extremism 2009-02*. Διατίθεται στη διεύθυνση <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/2009-02-rdv/index-en.aspx>.

Δίκτυο για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση (RAN) (2016). Θεματικό Έγγραφο: 'The Root Causes of Violent Extremism'. Διατίθεται στη διεύθυνση https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers/docs/issue_paper_root-causes_jan2016_en.pdf

Δίκτυο για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση (RAN) (RAN), Συλλογή προσεγγίσεων και πρακτικών. Διατίθεται στη διεύθυνση https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-best-practices_en

Δίκτυο για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση (RAN). (2016). Απολογιστικό έγγραφο, RAN YF&C και RAN H&SC: 'Working with families and safeguarding children from radicalisation'. Διατίθεται στη διεύθυνση https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-h-and-sc/docs/ran_yf-c_h-sc_working_with_families_safeguarding_children_en.pdf

Δίκτυο για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση (RAN). (2016). Θεματικό Έγγραφο: 'Child returnees from conflict zones'. Διατίθεται στη διεύθυνση https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers/docs/issue_paper_child_returnees_from_conflict_zones_112016_en.pdf

Saklofske, D. H. Schwean, V. L., Reynolds, C. R. (2013) The Oxford Handbook of Child Psychological Assessment. Oxford University Press.

Theodore, L. (2016) Handbook of Evidence-Based Interventions for Children and Adolescents . Springer, Νέα Υόρκη

Willsher, K., 'I went to join Isis in Syria, taking my four-year-old. It was a journey into hell', The Guardian, 9 Ιανουαρίου 2016. Ανακτήθηκε από τη διεύθυνση <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/09/sophie-kasiki-isis-raqqa-child-radicalised>.

Winter, C., *Documenting the Virtual Caliphate* (Λονδίνο: Quilliam Foundation, 2015).

Zelin, A. Y., *Picture Or It Didn't Happen: A Snapshot of the Islamic State's Official Media Output*. (Έκδοση του 2015). Διατίθεται στη διεύθυνση <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/445/html>

Παράρτημα 1: Σύνοψη των εργαλείων αξιολόγησης κινδύνων

Το παρόν παράρτημα περιέχει βασικές γενικές πληροφορίες για τα διάφορα εργαλεία αξιολόγησης των κινδύνων που χρησιμοποιούνται από τις κυβερνήσεις. Τα τέσσερα εργαλεία αξιολόγησης κινδύνων που περιγράφονται εδώ πρέπει να κρίνονται για την καταλληλότητά τους μεμονωμένα και σύμφωνα με τις συνθήκες των επαναπατριζόμενων. Τα περισσότερα από αυτά τα εργαλεία αξιολόγησης κινδύνων χρησιμοποιούνται στη φυλακή. Η διατύπωση Οργανωμένων Επαγγελματικών Κρίσεων προϋποθέτει την κατάρτιση των ατόμων που τις διατυπώνουν.

Ένα πιο γενικό εργαλείο είναι το εργαλείο αξιολόγησης HCR-20 που χρησιμοποιείται ευρέως για την αξιολόγηση των επιπέδων κινδύνου εκδήλωσης βίαιης συμπεριφοράς. Υπάρχει σημαντική τεκμηριωμένη βάση για αυτό το διάγραμμα κινδύνου, το οποίο μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί— κατόπιν προσαρμογής— για την αξιολόγηση του κινδύνου βίαιης συμπεριφοράς μεταξύ των επαναπατριζόμενων.

Κατευθυντήριες οδηγίες για τους εξτρεμιστικούς κινδύνους ERG22+

Οι κατευθυντήριες οδηγίες για τους εξτρεμιστικούς κινδύνους ERG22+ είναι προϊόν μελετών της βρετανικής κυβέρνησης σχετικά με τις διαδικασίες ριζοσπαστικοποίησης, έχουν υιοθετηθεί ως εργαλείο αξιολόγησης από την Ομάδα Υπηρεσιών Επιχειρησιακών Παρεμβάσεων NOMS και κυκλοφόρησαν το 2011. Βασίζονται σε 22 βασικούς παράγοντες ριζοσπαστικοποίησης και χρησιμοποιούνται στο Πλαίσιο Αξιολόγησης Ευαλωτότητας του Channel (CVA). Σε κάθε δείκτη αποδίδεται ίση στάθμιση, επισημαίνοντας ότι ενδέχεται να υπάρχουν και άλλοι παρατηρήσιμοι παράγοντες πέραν αυτών των 22 δεικτών (που διακρίνονται σε τρεις τομείς: παράγοντες εμπλοκής, πρόθεσης και ικανότητας).

IR46

Το IR46 από το Μοντέλο του Γραφείου Περιφερειακής Ασφάλειας του Haaglanden (Veiligheidshuis) είναι ένα ολλανδικό μονοτομεακό μοντέλο πολιτικής για την αξιολόγηση κινδύνων που προσαρμόζεται στην πολυ-υπηρεσιακή αξιολόγηση των κινδύνων. Βασίζεται σε τέσσερα στάδια και στην Κλίμακα της τρομοκρατίας του Moghaddam.⁵² Χωρίζεται σε δύο στήλες: Ιδεολογίες (Προθέσεις) και Κοινωνικές συνθήκες (Ικανότητες). Συνολικά, το εν λόγω μοντέλο παρέχει 46 δείκτες που αποτελούν τη βάση για τις πολυ-υπηρεσιακές αξιολογήσεις των κινδύνων όπου κάθε δείκτης αξιολογείται μέσω μιας πολυ-τομεακής, δομημένης και επαγγελματικής κρίσης.

VERA-2

Το εργαλείο αξιολόγησης κινδύνων VERA-2⁵³ αναπτύσσει ειδικούς δείκτες που συνδυάζουν πεποιθήσεις και στάσεις για την υποστήριξη μιας ιδεολογίας, συνθήκες και γεγονότα στο παρελθόν που διαμορφώνουν

⁵² Moghaddam, F.M., *The Staircase to Terrorism; A Psychological Exploration*, Georgetown University 2005. Διατίθεται στη διεύθυνση [http://www.uni-bielefeld.de/ikg/zick/Moghaddam%20\(2005\)%20staircase%20model.pdf](http://www.uni-bielefeld.de/ikg/zick/Moghaddam%20(2005)%20staircase%20model.pdf).
Pressman, D.E., *Risk Assessment Decisions for Violent Political Extremism 2009-02*. Διατίθεται στη διεύθυνση <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/2009-02-rdv/index-en.aspx>.

τις ιδέες και πεποιθήσεις του ατόμου, παράγοντες αφοσίωσης και κινήτρων και την ικανότητα του ατόμου να σχεδιάσει και να εκτελέσει μια βίαιη εξτρεμιστική επίθεση. Στη συνέχεια, αυτά τα στοιχεία σταθμίζονται έναντι των *προστατευτικών δεικτών* που αμβλύνουν την επικίνδυνη συμπεριφορά.

TRAP-18

Το TRAP-18 είναι ένα εργαλείο αξιολόγησης κινδύνου που συνδυάζει εγγύτερες προειδοποιητικές συμπεριφορές (όπως οδός, ταύτιση, προσήλωση και νέα επιθετικότητα) και 10 μακροπρόθεσμα απώτερα χαρακτηριστικά (όπως προσωπικά παράπονα, ιδεολογική πλαισίωση και ψυχοπαθολογία). Πρόκειται για ένα ερευνητικό εργαλείο που εστιάζει ιδιαίτερα στην τρομοκρατία των «μοναχικών λύκων».

HCR-20 – Αξιολόγηση του κινδύνου βίας

Στο πλαίσιο παροχής συνδρομής στους αξιολογητές για τη διατύπωση της κρίσης τους, πολλοί χρησιμοποιούν το HCR-20 θεωρώντας το πολύτιμο σημείο αναφοράς για την περαιτέρω επισήμανση της αιτιώδους σχέσης και συνάφειας των παραγόντων και της διατύπωσης υποθέσεων, συμπεριλαμβάνοντας, για παράδειγμα, θεωρίες για την προσωπικότητα, την κοινωνική γνώση, την κοινωνική αποδιοργάνωση, και για τη λήψη αποφάσεων.

Βάσει μιας εκτενούς βιβλιογραφίας για τους παράγοντες που οδήγησαν στη βία, το HCR-20 οφείλει το όνομά του σε τρεις χρονικές κλίμακες — ιστορική (Historical), κλινική (παρόν) (Clinical), διαχείριση κινδύνου (μέλλον) (Risk Management) — και στον αριθμό των παραγόντων (20) που μετρά. Κάθε παράγοντας κινδύνου αξιολογείται σύμφωνα με μια δομή βαθμολόγησης τριών επιπέδων (χαμηλός, μέτριος, υψηλός βαθμός κινδύνου).

I. Ιστορικοί παράγοντες κινδύνου	Βαθμός κινδύνου: Χαμηλός	Βαθμός κινδύνου: Μέσος	Βαθμός κινδύνου: Υψηλός
1. Ιστορικό βίας			
2. Νεαρή ηλικία κατά τον χρόνο που συνέβη το πρώτο βίαιο περιστατικό			
3. Αστάθεια σχέσεων			
4. Προβλήματα εργασίας			
5. Προβλήματα χρήσης ουσιών			
6. Σημαντική ψυχική ασθένεια			
7. Ψυχοπάθεια			
8. Πρώιμη δυσπροσαρμοστικότητα			
9. Διαταραχές προσωπικότητας			
10. Αποτυχία προηγούμενης επιτήρησης			

II. Κλινικοί παράγοντες (σημερινοί παράγοντες)	Βαθμός κινδύνου: Χαμηλός	Βαθμός κινδύνου: Μέσος	Βαθμός κινδύνου: Υψηλός
11. Έλλειψη διορατικότητας			
12. Αρνητική στάση			
13. Ενεργά συμπτώματα σοβαρής ψυχικής ασθένειας			

14. Παρορμητικότητα			
15. Μη ανταπόκριση στη θεραπεία			

III. Παράγοντες διαχείρισης κινδύνου (μελλοντικοί παράγοντες)	Βαθμός κινδύνου: Χαμηλός	Βαθμός κινδύνου: Μέσος	Βαθμός κινδύνου: Υψηλός
16. Έλλειψη εφικτών προγραμμάτων			
17. Έκθεση σε αποσταθεροποιητικούς παράγοντες			
18. Έλλειψη προσωπικής υποστήριξης			
19. Μη συμμόρφωση με τις απόπειρες αποκατάστασης			
20. Άγχος			